

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

EVEREST

Camille Claudel

BİR KADIN & ANNE DELBÉE

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

UNUTULMAYAN KADINLAR

ANNE DELBÉE

Aslen tiyatro yönetmeni olan yazar Anne Delbée, Go Tiyatrosu'nun kurucusu ve yöneticisidir; Angers Ulusal Drama Merkezinde önemli görevlerde bulunmaktadır. yazarın Camille Claudel'i konu alan ve önce Cartoucherie'de, sonra Jean-Louis Barrault/Rond-Point Tiyatrosu'nda sahneye koyduğu bir de tiyatro eseri vardır.

AYŞE KURŞUNLU ORTAÇ

1955, Ankara doğumlu. İstanbul Üniversitesi Fransız Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdikten sonra aynı üniversitenin Yabancı Diller Bölümü'nde hocalık yapmaktadır. Başta Marguerite Duras olmak üzere Simone Signoret, Agatha Kristof ve Melina Mercuri gibi önemli kadın yazarların kitaplarını Türkçe'ye kazandırmıştır.

Anne Delbée
BİR KADIN:
CAMILLE CLAUDEL

Unutulmayan Kadınlar 2

Bir Kadın: Camille Claudel

Anne Delbée

Kitabın Özgün Adı

Une Femme

Fayard, 1998

Fransızca'dan çeviren: Ayşe Kurşunlu Ortaç

Kapak tasarım: Mithat Çınar

Yayına hazırlayan: Osman Akınhay

Dizgi: Sibel Yurt

© 1982, Anne Delbée

© 2002; bu kitabın Türkçe yayın hakları

Everest Yayınları'na aittir.

Birinci Basım: Aralık 2002

ISBN: 975 - 289 - 045 - 8

Baskı ve Cilt: Melisa Matbaacılık

EVEREST YAYINLARI

Çatalçeşme Sokak No: 52/2 Cağaloğlu/İSTANBUL

Tel: 0 212 513 34 20-21 Fax: 0 212 512 33 76

Genel Dağıtım: Alfa, Tel: 0 212 511 53 03 Fax: 0 212 519 33 00

e-posta: everest@alfakitap.com

www.everestyayinlari.com

Everest, Alfa Yayınları'nın tescilli markasıdır.

Pierre B.'ye...

TEN VE RUH

Bir gün, *L'oeil écoute'u* (Göz Dinliyor) aldım elime.

Güzel bir baskıydı, resimli. Harika yazılar vardı içinde: “Avril en Hollande” (Hollanda’da Nisan), “Jan Steen”, “Nicolas Maes”

Rembrandt’la ilgili daha önce hiç okumadığım türden yorumlar, Rembrandt’ın üç tablosu.

Paul Claudel, İspanyol resim sanatının bir cephesini tasvir ederken gene kendine özgü bir yol bulmuştu.

“Ruhsal ten” denmişti buna. Büyülenmişim. Sergilenen büyük şehvet en hararetli mistisizmle birleşiyordu.

Ve sonra, kitabın ta sonunda, gözden kaçabilecek bir yazı: “Camille Claudel.” Herhangi biri, siz ya da ben, o gün, daha önce, ya da daha sonra, kitabın bu sayfasını açmış olabilirdi.

Kimdi o? O sevilen, çok fazla sevilen kız kardeş?

Her satırda kendini gösteriyordu, yüreğinizi kaplıyordu. Yazıdaki ilk haykırışı hâlâ duyar gibi oluyorum. Duyuyorum, onu.

“Benim küçük Paul’üm!”

O günden beri hep yankılanıyor kulaklarımda.

Kimdi o? Paul’ün gençlik yılları üzerinde “çoğu zaman acımasızca etkili, güzelliğin ve dehanın görkemli parlaklığındaki bu olağanüstü genç kız”?

Kimdi o?

“Çok güzel bir alın, harika gözler, lacivert, şehvetten çok ki bir taşıyan o büyük ağız, beline kadar inen kıvrıl kestane gür saçlar.”

Erkek kardeşi aracılığıyla ansızın bana seslenen bu genç kız kimdi?

Auguste Rodin’i delice sevmişti. Temmuz 1913! “Dışarıda ambulans bekliyordu. Ve işte, otuz yıl için!”

Okuyor, tekrar tekrar okuyordum. Olacak, iş değildi. 1943’te ölmüştü. Akıl hastanesinde otuz yıl. Ölüler ülkesinin uzun gecesi. Hayır.

Claudel yazısını bitiriyordu. Dokuz sayfa! Dokuz sayfa! Oracıkta, elimin altında. Yüreğimin içinde.

“Gerisi sessizlik.”

Brangues, Haziran 1951.

Hayır! Kitabı kapatmayacağım. Öylece kalakalmıştım; sözcükleri, Hamlet’in ölümünü noktalayan o güzel cümleyi tekrarlıyordum.

Ama o, dört asırdır oynanmıyordu. Geri kalan her şey sessizlik olmayacaktı. Zira onun en dikkat çekici yanı, Paul’ün kız kardeşi, Auguste Rodin’nin sevgilisi olması, güzelliği, “deliliği” değildi.

Hayır, orada sivrilen, kitabı kapamamı engelleyen şey, onun HEYKELTIRAŞ olmasıydı.

19. yüzyılda dahi bir heykeltıraş! Paul Claudel olağandışı figürleri anlatıyordu; sonuncusuna, *Persee*'ye dek, bakmadan öldüren...

Koyu mavi harika gözleri olan, uzun boylu güzel genç kız.

“Cesareti, açık yürekliliği, kendini beğenmişliği ve neşesiyle etkileyici. Her şeyden fazlasıyla nasibini almış biri.”

Bunun üzerine, bir aşamasını da bu kitabın oluşturduğu araştırma başlar. Bundan yıllar önce. Zira Camille Claudel'le ilgili her şeyin söylenmiş olduğunu bugün kim iddia edebilir?

Bu kitap, orada hapsedilmiş seslenen ona doğru bir adım daha, açılan bir kilit daha. İşte orada o, işaret ediyor, topraklı iki güzel eliyle gülümsüyor.

İşte burada, eşsiz biçimler yaratan Dişi heykeltıraş.

Ona götüren labirente dalıyorum, zaman zaman yanılmak pahasına da olsa.

O orada, bekliyor, kaybedilecek bir saniye bile yok artık, gecenin içinde haykıran, yarısı gömülü o yüz:

Bir Kadın.

Angers, 1982

Gece

BİR KADIN: CAMILLE CLAUDEL

SAAT GELİP ÇATTI

“Çanın üç melankolik notası.”

(Paul Claudel, *Journal*)

Yalnız.

Küçücük, miniminnacık kadın, ayağını beyaz mermer döşemeye bastı ve işte o an tüm sayfa titredi.

Yastık. Dokusunda kumaşın ucunu duyuyor. Ama kumaşı seçmekte zorlanıyor. Uzak mı? Hayır. Yalnızca gözünün hemen yanındaki şu küçük boşluk. Yüzünü kaşındıran yastık kılıfı. Kumaşın buruşukluğunu duyuyor. Başka şey mi? Hayır. Vücudu kefenlenmiş gibi. Ne de çabuk! Ona bırakılan bu ara çok kısa. Birkaç saniye daha, ne olur! Belki...

Başını oynattı. Yavaşça. Ne büyük çaba. Başını oynattığını sandı. Hafif bir soluk yalnızca. Hastane yastığında bir kadın yavaşlığını saklıyor.

Yavaşça onlardan uzaklaşıyor. Dünyadan uzak. Tokatlanmalardan uzak. Kaçıyor. Kimse fark etmiyor.

Küçük elini onların büyük pençelerinden çekiyor. O iki güzelim el, pis çarşafların üzerinde son kez çırpınıyor.

Kadın ölürken, o an, yanında kimse yok.

Hastane.

Yalnız.

Sefere çıkıyor. Gitmeyi o kadar bekledi ki! Rıhtım titriyor. Paul onu Çin'e götürecekti!

İki kez umutlanmış, çok umutlanmıştı. Karar veriyor. Yalnız başına. Hep onların iyi niyetini beklemek neden? İyi niyetli insanlar!

Güzel, mağrur, çatlamış solgun dudaklarda bir kez daha o narin gülümseme beliriyor.

Şuracıkta açık renk yastığın üzerinde.

Suyun tüm yüzeyi kırışıyor. Camille iskeleleri kaldırıyor. Acelesi var. Gemi yavaşça sallanıyor. Küreklere sarılıyor Camille. Büyük kadirga, geniş yelkenlerini açıyor, iri beyaz kanatlar puslu güneşin ısıttığı sıcak denize vuruyor artık.

Şu çarşaf. Elinin altındaki pürtüklü çarşafı hissediyor şimdi. Tırmalıyor, saatler...

Mermeri parlatmakla geçen saatler. Sessizlik! Çalışıyor! Dört küçük ihtiyar orada, durmadan gevezelik ediyorlar. Denizin dibinde. Yemyeşiller. Camille onların cıvıldaşmalarını duyuyor. Susun deli karılar!

Ağzının kenarı. Biraz tükürük. Küçük bir köpük.

Yeşil sular Camille'in altından hızla akıp gidiyor. Işık sisli denizi delip geçiyor. Camille teknenin başında. Geri çekilmiş. Yanıyor. Tebelleş bir müzik Camille'i çağırıyor, oraya doğru çekiyor. Tekneyi kullanan yok.

Ne gariptir ki bu müziği tanıyor. Yeşil oniksin üzerindeki küçük denizkızı. Elinde parlak metal flüt, üflüyor. Okyanusun ortasında kaybolmuş. Orada. Ta oradan Camille'i yüreklendiriyor.

Yastığın üzerinde. Yüzünün rengi fildişi, dudaklarında bu ılık.

Camille ezgiye yaklaşıyor. Yaklaşıyor. Daha çok yaklaşıyor... Müzisyen gitmiş. Işık göz kamaştırıcı. Camille bir kayanın üzerinde terk edilmiş küçük metal flütü görüyor. Almak istiyor. Körleşip parlayan çalgıyı elinden bırakıyor.

Soluk yüzüne doğru bir rahibe eğilmiş. Elinde küçük bir aynayı yavaşça kaplayan güçsüz buğuya bakıyor. Birazdan geri gelecek.

Camille mağrurca mermere doğru ilerliyor. Diğer ayağını da bastı. Kayıyor, duru enginliklere doğru kayıyor. Ayakları buz tabakasının üzerinde hissediyor, buz ayaklarını ısıtıyor. Salon ıslık ıslık, kristal lambalar, Camille ışığa boğulmuş vals yapıyor, dönüyor. Muhteşem kollarını uzatıyor. Tül elbisesi bedenini sarmış, boynu gösterişli dantel yakasına yaslanmış.

Müzisyeni kendisine sarılmaya çağırıyor. Kulağına, "Yorum yok, Mösyö Debussy!" diye fısıldıyor. Adam ona doğru eğilmiş, açık renk şapkası yana yatık, gülümsüyor. Camille ona sınıksız sarılıyor ama vücudunu hissetmiyor. Giderek saydamlaşıyor, sonunda elinde ay rengi bir ceket kalıyor yalnızca. Mösyö Rodin

de griler içinde burada. Onunla konuşuyor. Sağır gibi. Sakalını çekiyor, hızla. Çok çekiyor. O da kayboldu. Camille yalnızca sıcak elinin ağırlığını duyuyor, kalbinin üzerine kapanan elinin. Kenetlenip sıkıştıran parmakları açmaya çalışıyor. Camille boğuluyor. Dansçılar çevresini sarmış. Onlara duymadıkları sözler söylüyor. Soluk alamıyor.

Yatakta. Hafif bedeni azıcık yer kaplıyor. Duru beyaz yüzünde belli belirsiz bir hareket. Elleri atılıyor.

Tüm bu siyah giysiler. Şu yaylı siyah şapkalar, tıpkı kurşun gibi takırdayan. Yaklaşıyorlar. İtiyor. Tırmalıyor. Onları bıçaklamak istiyor. Vücutlar unufak oluyor. Parçalar yaralı ellerinde kalıyor. Koşmaya başlıyor. Taşlar huysuzluk ediyor. O kaçıyor. On üç yaşının olanca gücüyle tırmanarak kayan toprağa hâkim olup vücuduna yapıştırıyor. Hırs, kin ve istek içinde ilerliyor.

Baş döndürücü tepeye doğru yorulmak bilmeden tırmanıyor. Gün ağarmadan çocukluk yalıyarlarına hâkim oluyor.

Beyaz kumsal genç ayaklarının altında uçuşuyor. Şafak savaşı gibi patlak vermeyi bekliyoruz. Süvariler çember kurdular. Yüzlerini inciden kaskların ardına gizliyorlar. Zırhları da opalden. Sedef kalkanları tertemiz. Hareketsizlikleri ürkünç. Lekesiz sancakları boş havada çarpıyor. Sessizce.

Dikleniyor devasa güçlü ordu. Büyük yaratık ateş püskürüyor, sıkıilmekli giysisinin korumasında.

Taştan Géyn canavarca uyanıyor.

Ayaklarının dibinde kavruk bir küçük kız onu bekliyor. Gözlerini kocaman kocaman açmış. Onun ağır uykusundan uyanmasını sabırla bekledi.

Şimdi ona saldırabilir.

Elleri çıplak.

Yalnız.

*Buz gibi hastane odasında kimse yok. 19 Ekim 1943'de.
Montdevergues Hastanesi'nde o gün başka hastalar var.
Bir kadın. Yetmiş dokuz yaşında.*

AYIN ÇOCUKLARI

*“Dinle! Buraya yakın bir yerde çok güzel bir kadın var...
Buraya yakın bir yerde bir kadın uyuyor,
Ve tam bu anda, başı koluna yaslı,
Vahşi bir acıyla bedenini ve güzel yüzünü sunuyor,
Ayın beyaz ışığına,
Adı: Galaxaure.*

(Paul Claduel, *L'endormie*)

Ansızın başını kaldırdı.

“Cam-i-i-i-ile.”

Oğlanın sesi uzaktan geliyor! Camille gülmekten katılıyor. On üç yaşındaki bir kız çocuğu için sert bir gülüş. Kötü bir kız değil; yalnız kalmak istiyor, o kadar. Tardenois ormanına ilk giren, Champagne vadisine doludizgin inen rüzgârı ilk soluyan, prensleri, taşları ilk bulan o olmak istiyor.

“Cam-i-i-i-i-ile.”

Erkek kardeşinin sesi orada. Bir an tereddüt ediyor. “Benim küçük Paul’üm”, sevecenlikle gülümsüyor, küçük kardeşine

üzülüyor. Paul kulağı tırmalayan, insanın yüreğini sıkan, yarı kız yarı erkek karışımı tiz bir sesle bağıyor. Hassas bir çocuk hep vardır. Paul, Dambrune babanın tarlalarından geçip yanına gelmeye çalışıyor olmalı. Ormanın sınırına vardı bile. “Büyük erkek adımlarıyla,” derdi annesi; annesi!

Camille öfkesinden ıslak toprağa bir tekme indiriyor, toprak binlerce siyah zerreciğe bölünüyor. Yeniden hızlı hızlı yürümeye başlıyor. Tahta tabanlı ayakkabıları ağırlaşmış nemli, yapışkan toprağa gömülüyor. Camille dizginsiz, genç, nobran bir kısrak gibi adımlarıyla o koca toprağı çiğniyor, kızıl kumral yelesi çelimsiz omuzlarına yavaş yavaş dökülüyor. Toprağı avuçlama isteğı ansızın beliriyor. Toprağın yanık sert kokusu. Toprak ellerine bulaşmış onu sıkıştırıyor. Genç kız toprağı koklayıp yüzüne sıvıyor. Rüzgâr çıktı, fırtına Reims’in öbür yakasında patladı, acı toprak, Jacquin babanın atlarının ardında bıraktıkları fışkı gibi dumanlı. Bağırmağa başlıyor, sınırsız haykırma isteğı, sonsuz bir arzunun dışavurumu, ele avuca sığmamak, uygunsuzluk. Chinchy tepesine vuruyor. Dörttnala.

Yukarıya ilk çıkan insan o olmak istiyor, Géyn’nin ta tepesine. Dev’e ilk kez o hâkim olmak istiyor, Paris’e dek uzanan ufka bakmak. Köyde şöyle söylüyorlar: “Düşünsenize, Paris ile Villeneuve’ün arası yalnızca üç saat.” Zaten çok iri olan gözlerini koca koca açmasına rağmen, kenti bir türlü seçemiyor.

Boraların öfkelerendirdiğı bu yörenin tek hâkimi o, on dokuzuncu yüzyılın ortasında tek başına.

“Cam-i-i-i-ile.”

Ardındaki çocuk, alacakaranlıkta yarı yarıya kaybolmuş. Şimdi sesi cılızlaşıyor. Camille tereddüt ediyor; biraz daha, biraz daha; öylesine güzel saatler ki, yakalanması da bir o kadar tehlikeli. ‘Akşam alacasında karanlık’la buluşmak istiyor, kimse onu rahatsız etmeden, ürkütmeden.

Bir gece önce, dar ve soğuk yatağında kendi kendisinden bile gizleyerek verdiği bir tür buluşma sözü. Herkes uyuyordu. Sessizlik ve o, uykuyu uzak tutuyordu –uyku umurunda mıydı,

uykuyu dizginleyebiliyor, dilediği gibi hızlandırıp yavaşlatabiliyordu. Yataktaki en iyi yoldaşıydı uyku, ama kendini onun kollarına bırakmaya gene kendi karar veriyordu. İşte, dün gece de uykuyu istememişti.

Burada, yalnızca rüzgârın, ayaklarının altında çıtırdayan ilk çam dikenlerinin sesi duyuluyor. Kardeşi Paul çok uzakta şimdidi. Diğerleri çoktan kaynamış çorbayı kaşıklamaya hazırlanıyordur. Köydeki herkesin imalı bir biçimde -övgüden mi nefretten mi belli değil- söylediği gibi: “Caudel’ ler!” Camille onların bu türden konuşmalarına sık sık rastlamıştı.

“Çok içedönük yaşıyorlar. Çocuklar için sağlıksız.” “Bir de ardı arkası kesilmeyen tartışmalar...” “Âmcaları köyün papazıydı. Pek makbul biri değildi.” Neyse ki orman var, her tatil döneminde kavuştuğu büyük parlak toprak. Ve sonra taşlar. Camille dün yatağının ve uykunun çukurunda terk edilmiş bir sevgili gibi taşlarla konuşuyordu.

Kibirli ve dokunulmaz taşlar. Geleceği bilirler. Yüzlerce yıllık taşlar, her akşam kendilerini sorgulayana cevap verirler. Camille telaşlı, şimdi koşuyor: Dikenli ağaçlara aldırıyor, yolu biliyor ve atılğan ayaklarının altındaki kumlu zemin kayıyor.

Paul ona yetişecektir. Onu nerede bulacağını bilir. Evden ilk kez kaçtıklarında Paul yedi yaşındaydı, Camille de on birinde var yoktu. Yarı temkinli, yarı da yalancı pehlivan edasıyla el ele, kimin kimi loş ormana doğru sürüklediğini bilmeden; papaz evinden tepeye kadar süren üç kilometrelik yolu aşmışlardı.

Aradan iki yıl geçti. Camille o eski aşısız fidan değil artık. Bu akşam da ev çok uzaklarda, ama içi rahat. Kimi zaman onlardan tamamen uzaklaşmak istiyor. Yukarıdan onları küçük, küçücük, daha da küçük görecek: Küçük meydandaki, küçük kilişeye bitişik küçük eve, mezarlığın küçücük bir köşesine bakıyor. Küçük mezarlar. Ölüm.

Orada. Karanlıkta büzülmüş. İlk o, hepsinin önünde. Antik kavisler, genç kibirli tanrıçalar, kimi zaman kırık, can çekişen, doğurganlıkları unutulmuş, biçimlendirilmiş genç insanlar, erkekler.

İhtiyar kadın iki büküm, sanki boru çalar gibi yanakları şişkin, gövdesi yüce görevi yerine getirmek üzere kasılmış. Camille ona bakıp babasıyla çıktıkları avı hatırlıyor. Kısırılan geyik, güzel başını kaldırmış, ela gözlerin içinde orman son kez ürpermişti. Tam karşısındaki şişman adam zafer borusunu öttürmüştü. Babası Camille'e zafer borusunu, öldürmeyi anlatmıştı. Önce şişman adamın borusuyla desteklediği kırmızı karnına, sonra da hayvanın soyluluğu her halinden belli göğsüne bakmıştı. Sonra da koşup kollarını geyiğin terli ve buğulu boynuna dolamıştı. Babası, "Camille!" diye bağırıyordu. Köpekler Camille'in üzerine her an atılmaya hazır, hırlamışlardı. Avcılar susuyordu. Geyik bir an Camille'in omzuna yaslanıp dinlenmişti. Camille hayvanın yerinden fırlayacakmış gibi atan kalbini hâlâ duyuyordu. Biri onu çekip götürmüştü. Kendinde değildi artık. Ölüm ve zafer çılgınlıkları... Uzaktan gelen bir çağrı gibi kendi kendine bunu sık sık tekrarlayacaktı.

İhtiyar kadın ona bakıyor. Camille soluklanmak için bir an durdu. Şişman yanaklarına rağmen ihtiyar öylesine ufak tefek, öylesine yitik ki. Camille onun buruşuk alnını okşamayı seviyor. Kadın ne kadar zamandır ormanın girişinde bekliyor?

Sonsuzluğun bekçisi, çocukluk düşlerinin Mélusine'i; Camille kimi zaman durup onunla sohbet ediyor.

Ama bu akşam ona bir öpücük bile gönderecek zamanı yok. Paul mutlaka peşinden geliyor. Yol bir sağa bir sola kıvrılıyor.

Karşı karşıyalar, biri sinmiş, büzüşmüş, kendi kabuğuna çekilmiş; diğeri tam tersine, bir hortuma kapılmışçasına yükseliyor.

İhtiyar korkunç bir sır saklar gibi. Kimi zaman kendisini bırakan, giden, terk eden çocuğu hatırlıyor. İyice yaşılanıyor şim-

di, sonsuza dek taşlaşıyor. Güneş ışığı bazen onu aydınlatıyor. O zaman küçük pembe kollar sanki ona gene uzanıyormuş gibi gülümsediğini fark ediyor. Belki bir çılgınlık anında öldürdü onu. Camille kış geceleri, şöminenin önünde, ihtiyar hizmetçi Victoire'ın anlattığı korkunç hikâyeyi hatırlıyor. Ama hayır!

Tam karşısında, mutlu, sarmaş dolaş sevgililer. Ortasından yarık taş, sanrılı gibi. Camille kendine sık sık soruyor: Buluşuyorlar mı, yoksa ayrılıyorlar mı? Hareket tam bu anda durdurulduğu zaman, öpüşme başlıyor mu bitiyor mu, aradaki farkı kim bilebilir? Sanki dans ediyorlar, belki de alabora oldular, neredeyse ayrıldılar bile.

Taşlar. Kavuşulan bu ormanın gerçeği. Taşlar ona bakıyor. Daha hızlı koşmaya başlıyor. Géyn'e doğru. Hep daha telaşlı.

Yolun yarısında, işte karşısındalar. Camille onlara şu ismi taktı: Gevezeler. Onlarla birlikte oturmayı seviyor. Üç kişiler, üç kadın. Köyün son dedikodularından haberleri var sanki, ama kimi zaman Camille onları birbirlerine bin yıllık efsaneler anlatırken yakalıyor.

Eğilmiş, kamburlaşmış, konuşuyorlar, konuşmaları sınırsız, yankısız. Oysa bu gece uyukluyorlar ve Camille'in fazla zamanı yok.

Daha yükseklerle çıkıyor. Yağmur yağmaya başladı. Kız hiçbir şey duymuyor. Yoldaşlarının ortasında ilerliyor. Yol gide-rek kayganlaşıyor. Camille duyarsız, ilerliyor. Biri ona sesleniyor, Géyn'in haykırışı. Rüzgâr hızla çarpıyor. Mor gökyüzü yer yer parçalanıyor. Yol ayağının altından kaçıyor ama Camille kayan toprağın ağırlığını bilir. Koyu tenli, ince, pürtüklü ağaçlar ona yardımcı.

Bu noktada sapıyor. Az ileride boğuk bir sesle kırılan saçlarını bir bir yitiren yaşlı ağacın yanından dönüyor. Gene orada birbirine girmiş, küçük bir kök tepeciğini adımlıyor, gri cüce-ler -onlara 'gnom' adını takmış- gelişmemiş, küçük keskin kol-

*) Gnom: Kabalistlere göre yeraltını bekleyen küçük cinlere verilen isim. (ç.n.)

larıyla Camille'i yolundan alıkoymaya çalışıyorlar. Pürtüklü dizleri Camille'i yaralayıp dengesini kaybettiriyor. Bu akşam onları eziyor, harika, çünkü o burada.

Kocaman, beyaz, sanki vadiyi ezecekmiş gibi biraz eğilmiş, geriye kalan her şeye ve bu bildik silüetlere ve gölge kalabalığına hâkim, beyaz geniş kaftanına sarmalanmış dev, Camille'e bakıyor. Dev, Camille'in karşısında. İkisi de ısıltılı; ay ansızın bu anlatılmaz buluşmayı aydınlatıyor. Bu düelloda kimin kimi taştıracacağını soruyor insan kendine: Küçük kız mı dev, yoksa dev taş mı küçük kıızı? Kızın koyu mavi, kimi zaman siyah kehribar taneleri gibi yanan gözleri parıldıyor. Camille hâkim olmayı, bu eserin ustası olmayı isterdi, bu eseri kendi elleriyle yaratmış olmayı. Bu kızın gözlerinde vahşi, neredeyse acımasız bir kararlılık okunuyor. Ansızın yaklaştığında, dikili taş ilerleyen ölümü duyan yaşlı erkek gibi gözlerini ondan ayırmıyor. Camille onun yanında, burnunu yaratığın burun deliklerine yaklaştı- rıp ona yaslanıyor; yavaşça, sabırla, uzun uzun okşuyor. Sırtında ağır mantosu, başını eğmiş, yürürken bir an durup hatırlayan bir yolcu gibi: tüm geçmiş ve gelecek zamanların içinde Dev ne kadar süredir burada? Küçük kız ölümsüz taşa bakıyor, küçük kız Géyn'e bakıyor. Camille dimdik, pürüzsüz, on üç yaş alacakaranlığı cınlatıyor; Dev ise sağır, gizemli, anlaşılmaz, Camille Tanrı'ya meydan okuyor. Anlamak istiyor. Bu güzellik, bu güç, içini saran bu mutluluk nereden kaynaklanıyor? Gökyüzüne bile kafa tutan bu Dev'in önünde öylesine küçük ki...

Yalın gövde, gök gürültüsü gibi patlayan ani ölüm, onu ölesiye kısıkanıyor. Kimi zaman cesaretle ona vurduğu oluyor. Bunun üzerine gövde yüzlerce küçük güneş parçacığına bölünüp onunla acımasızca alay ediyor, o ölümlüyle. Camille anlıyor. Seçiyor. Ne aramaya geldiğini biliyor artık. Cevabı burada. Camille bekleyen olmayacak.

Yağmur yağmaya başladı; daha sert, daha kötü. Kız hiçbir şey duymuyor. Pastaların üstünü süsleyen şekeri andıran tepenin üzerindeki kumlarda ilerliyor. Rüzgâr çevresindeki kumları savuruyor. Rüzgâr muzipçe esiyor. Camille öylesine zarif ki, bu garip kıyıya vurmuş bir denizkızı sanki. Anlatılanlara bakılırsa, eskiden, çok eskiden deniz buralara kadar uzanmış. Burada unutulmuş beyaz kumsal, ay manzarası.

Camille yalıyarın en uç noktasına kadar gidiyor, Camille vadiye hâkim, Camille tüm yöreye hâkim. Oralarda geleceği görüyor. Kendi geleceğini.

Rüzgâr ansızın kurdeleyi çözüyor, saçları tıpkı yüzlerce altın yılan gibi yüzünü sarmalıyor.

Akan çamurdan siyahlaşan yüzü, kararan gökyüzünün altında seçilmiyor. Fırtına davul çalıyor. Gökyüzü akkor. Camille ısınıyor, bu çılgın koşudan ısınıyor, tıpkı bekleyen bir sevgili gibi sımsıcak.

Deniz hâlâ burada olsaydı, suya dalmak için giysilerini fırlatıp atardı. Üzerindekini yırtarcasına çıkartıyor, yeğeninden çaldığı ceket bu; ve gömleğinin önünü açıyor. Suyu dalacakmış gibi ayakkabılarını çıkartıyor, yağmurdan nemlenen toprağa ayaklarını daldırıyor, gene yeğeninden aldığı, ona çok büyük gelen pantolonu tozluk gibi bacaklarına yapışıyor. Annesi böyle sokağa çıktığını görseydi... Neyse ki pelerin her şeyi saklıyordu. Tanrım, pelerin! Bir yerde düşmüş olmalı. Camille birkaç saniye telaşlanıp sonra çılgınca gülmeye başlıyor. Juponunu, etekliğini ve bluzunu yeğeninin ambarında bıraktığı aklına geliyor, gülüyor. Tamam, pelerini de orada. Camille çok mutlu; ezgi yavaş yavaş boğazından çıkıyor; garip, boğuk bir ezgi, bir çocuk şarkısı...

Voulez-vous manger des cesses...

Quand irons-nous à Liesse.

Tekdüze şarkı, bir duaya dönüşüyor... Ansızın, kendini kurutmaya çalışan bir kedi gibi kumlarda yuvarlanıyor. Antik Çağ savaçısı, saçları kum, yüzü çamur içinde, doğruluyor.

“Camille!”

Paul onu karşısında böyle görünce bir çığlık atıyor. Camille boğuk, kalın kahkahasını atıp Paul’e kollarını uzatıyor.

“Benim küçük Paul’üm.”

“Annem bu halini görseydi, masallardaki ejderha gibisin.”

“Ne gibi?”

“Ejderha. Bakışları insanı öldüren o yılan gibi.”

Camille onu yumrukluyor. Alt alta üst üste yuvarlanıyorlar; çocukça oyunlar gene başladı. Kum uçuşuyor, Camille onu güçlü kollarıyla sıkıyor. Boyu ondan daha uzun, ama kardeşi yapılı ve sert. Tekme atıyor öfkeyle. Camille iki elini yere yapıştırıp esirinin üzerine yatıyor. Paul çaresiz. Bu yabancı sıcak duygu da ne?... Genç kızın bluzunun önü açık. Camille var gücüyle eziyor onu, burnu kumlarda. Çocuk yanağının yakınındaki sıcak memeyi duyuyor. Canı hiçbir şey istemiyor. Neden kendini böylesine yenik hissediyor? Ablası onu nasıl yendi? Dövüşmek istemiyor artık, ürperiyor.

“Üşüdün mü?” Camille onu tokatlayıp ısınması için ovalıyor. Sımsıkı sarılıyor. Ceketini alıp üzerlerine örtüyor.

Ay gökyüzünde, biraz daha yüksekte. Ayın aydınlattığı iki çocuk yüzü. İki çift mavi göz, bir çifti daha koyu, diğeri açık, çok açık mavi.

“Bana bir hikâye anlat.”

Camille susup dans eden rüzgârı ve ağaçları dinlemeyi yeğlerdi.

TAŞLA EŞEĞİN HİKÂYESİ

Alabildiğine sık otların ve kırık dalların örttüğü çukul çukul bir yolda, alacakaranlıkta bir eşek, dalgın, oraya buraya çarpa

çarpa, yeşil yaprakları kopartıp yiye yiye kendisini bekleyen havucun hayaliyle ilerliyordu. Bekleyen, bekleyen... Ama nereye gidiyordu ve onu bekleyen hangi havuçtu? Bunu bilen yoktu, en başta da kendisi tabii.

Yolun sapağında, parlak, güneşten ısınmış bir taş, eşeğin geldiğini gördü. Kaygan ve beyaz, lekesiz bir taşıtı bu. Eşek upuzun burnunu yanından geçen güzel bir kızböceğine doğru uzatırken, sevimli toynağını da bu taşın birkaç adım ötesine basıverdi. Taş, şakacı kızböceği eşeğin burnunun sağ kanadına konduğu anda, ayağının ucunu yakalayiverdi. Eşek şaşırdı, bu kadar sevimli bir kızböceği onu nasıl olur da böyle ipnotize ederdi. Şaşkınlıktan uzun kirpiklerini üç kez kırıştırdı ve kızböceği uçup gitti. Oysa büyü etkisini hâlâ sürdürüyordu. Ayağı kapana kısılmış gibiydi. Dört ayağının üzerinde zıplamaya çalıştı; bir sağa çifte, bir sola çifte. Hiçbiri işe yaramadı, ürküntüyle anırırken dengesini yitirip arka ayaklarının üzerine oturdu. Eşek bunun üzerinde düşünmeye başladı. Ön ayağına ne olmuştu? Kirpiklerini üç kez kırıştıırıp uzun ayağına baktı. Bir şey yoktu. Yeniden kirpiklerine başvurdu, bu da işe yaramadı. Ayağını çekti, ama nafile! Ayağı direniyordu. Güzel kafasını eğdi, uzun kulaklarını yatırıp bir kez daha düşünmeyi denedi.

"Hadi ama, cici ayak, kırılda biraz.

Hiçbir şey olmadığı gibi, sanki biri toynağını okşuyormuş gibi geldi eşeğe.

Evet, ne hoştu, çok hoş, çok çok hoş. Bunun üzerine eşek, öbür ayağını da uzattı, usulca karnını toprağa dayadı ve dudaklarının ucunu da iki toynağının arasına bıraktı.

O da ne? Beyaz bir havuç? Eşek, burun kanatlarının altında ki taşı fark etti; güzel, gömülü taş, ayağına tıpatıp uyuyordu. "Ne kadar parlıyorsun, güzel taş!" dedi eşek, okyanus gözlerini yarı yarıya yumarak. "Ayağımı sen mi tuttun? Hayır, beni bırakma. Al işte, eğer istiyorsan sana öbür ayağımı da veririm."

"Merhaba ey güzel eşek! Oradan oraya gidiyordun, senden bir öpücük istemek için yolunu kestim.

“İşte, öpücüğüm senin, güzel güneş. Senin yanında kalmama izin verir misin? O kadar aydınlık ki ve tenin de öylesine kaygan ki!”

“Dudakların çok yumuşak, gitme, ama kendini koru. Ben değişmem, laftan anlamam, bana karşı konulamaz. Benim taş gibi sert olduğumu söylerler, gövdem sivri de olsa yüreğim güneş gibi çarpar. Ama isteyerek düşürürüm.

“Ey taş, sen de kendine dikkat et. İzimi bıraktığım yere kimse basamaz, çünkü bir daha oradan kıpırdamam. Bana eşek gibi inatçı derler.”

Ve sarmaş dolaş olup bir daha hiç ayrılmadılar. Ve güneş battı, kendini kapıp koyuveren bir beden gibi.

Gece oldu. Taş üşüyordu ama eşek onu ısıttı. Eşek korkuyordu ama taş onu sımsıkı tutuyordu.

Sonra tan ağardı. İnsanlar sabah kente inen yolun köşesine gelince şaşkınlıktan bağırdılar. Ve büyülenmiş gibi gözlerini kapatıp önlüklerini kafalarına örttüler.

Taşın yerinde akça pakça, kehribar bakışlı bir kız duruyordu. Eşeğin yerinde safir gözlü bir delikanlı.

Çıplaktılar ve parmakları birbirine kenetlenmişti. Taş kadar sağlam, eşek kadar inatçıydı aşkları.

“Ama sen yalnızca bir eşeksin. Hayır, ibiksiz bir horoz!”

Camille, Paul’ü itti. İşte, yokuş aşağı yuvarlanıyorlar. Dallar onları durdurunca, çocuk dikildi. Öfkeli ve her an tırmalamaya hazır. Camille, Paul’e baktı. Abla, küçük erkek kardeşine bakıyor. Gülümsüyor. Camille, gözleri kendisinininki gibi, ondan biraz daha açık olan çocuğa bakıyor. Ağzı yavaşça kıvrılıyor:

“Küçük Paul’üm, kızma.” Yavaşça onun elini tutuyor. Etraf karanlık. Yalnızca onlar ışıltıyor. Ay aydınlatıyor ikisini. İki çocuk.

“Dinle, sana sırrımı açıklıyorum. Şey olmak istiyorum... Heykel yapmak istiyorum! Bir kitap gördüm, heykeller, benim

topraktan yaptıklarım gibi, biliyorsun ya... Biliyorum artık. Ben büyük bir heykeltıraş olmak istiyorum!"

Çocuk ona bakıyor, büyülenmiş gibi. Ayın altında gözleri parlıyor –bir vahşi. Ömründe hiç bu kadar güzel göz görmedi. Köyde herkes öyle söylüyor; yeğenler, komşular, ortakçı... Koyu mavi, kimi zaman mor veya yeşil, tıpkı gökle değişen su gibi, insanı gönlünden yaralayan o derin renk.

Ablası gerçekten çok güzel. Diğer insanların gözleri ölmüş. O, bakıyor. Bütün insanları, her nesneyi daha parlak kılan bir bakışı var.

"Neyin var Paul? Paul?"

Bu bakışıyla onu korkuttu, ansızın. Paul kaçıyor, koşuyor.

"Paul, beni beklesene canım." Şimdi seslenen o. Uzun sürmedi. Camille omuz silkiyor. Hem zaten bu gece onun. Hangi saatte giderse gitsin annesi onunla konuşmuyor ki! Yok, bazen azarlıyor. Hem endişelenmesine ne gerek var? Her zaman yalnız geziyor.

Akşam olurken, köydeki kendi yaşıtı bütün erkek çocuklarından daha güçlü. Yeğenleriyle oynarlarken oyunu hep Camille yönetir. Sonra küçük bıçağı da var. Her zaman yanında taşır. Bir meyveyi soymayı, bir nesneyi kazımayı, kilin un ufak oluşunu, kabuğun soyulmasını görmeyi sever. Çekirdeğe kadar inip meyveyi yeniden eski haline getirmeyi sever.

Aşağıya inmeye başlıyor, sakın. Aile ocağında kendini sıkışmış hissediyor. O akşam hissettiklerini yalnızca babası anlayabilir. Ama sırrını ona açmaya cesaret edemiyor. Ya o da anlamazsa, tüm şansını yitirir o zaman.

Babası. Babasının gülümseyişi. Ona her baktığında şaşırır, ama karşılıklı birbirlerini anlarlar. Yalnızca on üç yaşında. Babası elli bir yaşına basacak. İnce, gözlerini daha güzelleştiren ince çizgiler. Annesiyle aralarında on sekiz yaşa yakın bir fark var. Bu çok ince yüzü beğeniyor ve gölgeden fırlamış gibi duran o sakalı, Rembrandt'ın resimlediği o altuni gözleri... Gözlerinin altın rengi olduğundan emin. Camille yolda durdu. Anne-

siyle babası nasıl birlikte yaşayabiliyorlar? Evlilik! İçi bulanıyor birden: Büyük yatağı düşünüyor, anlayamıyor. Ve işte, bu insanlardan doğdu; o kalın, ağır, kapalı anneden. Babası... Onu öpmeye gelirdi kısa süre öncesine kadar, pürtüklü dudaklarını yavaşça alnına dayardı...

Camille saati unuttu. Gözlerini geceye dikmiş. Camille çevresinde genişleyen büyük dehlizi izliyor. Çerçevesini yokluyor. Veri? Çizgilerin dilini biliyor, eğriler, noktalar. Gerçeği yalnızca onlar açığa çıkartıyor, canlıların olduğu kadar cansızların sakladıklarını. Hiçbir zaman yanılmaz.

“Sen benim küçük cadımsın,” diye fısıldıyor babası, onun kulağına. Babasına kedi Crapitoche’un, rehber Uhry’nin, gündelikçi Pailette’in huylarını anlatmıştı. Bakmak yeterli! Ruhlarının kalıbını önceden çıkartıyor. Gölgeler ve ışıklar. Her şey buradaydı.

Küçük bir cadı ve onun sevecen babası, Camille ona doğru gitmek istiyor. Bir tek o endişelenmiştir, çünkü Paul bir şey söylememiştir. Eve döndüğü zaman ya bir köşede sessiz sedasız oturur ya da eşyalarına dokunulmuşsa çok sinirlenir, hiçbir zaman da sorulara cevap vermez. Tam tersine. Ona “Camille’i gördün mü?” diye soruldukça daha çok susar.

Pelerinini aldı. “Kurdelem!” Çok geç artık. Yukarıda, kumsalda kaldı herhalde. Geceyi yaran yoldan korkmuyor. Chinchy ya da Hottée du Diable Tepesi.

Gece olduğunda oraya gitmemek gerektiğini söylüyor köylüler, ama Camille şeytandan korkar mı? Hele şeytandan hiç! Köylüler, şeytanın dağda çok oyalananları torbasına koyduğunu anlatıyorlar. Onu görebilmek için arkasına dönüp bakıyor. Onu görmeyi öyle çok isterdi ki! İnsan görünümünde olduğunu biliyor, sıradan bile sayılabilir, bu da onu daha tehlikeli kılıyor, çünkü herkes şekilsiz ve çirkin oluşundan çekiniyor. Hayır, sıradan olmalı, her yerde rastlanılır türden. Bunun üzerine onu çağırıyor, sessizliği karşısında da nanik yapıyor.

“Dilediğin kadar saklambaç oyna. Ben de oynamasını bilirim. Kim kimi tutarsa!”

Annesi bu canavardan müthiş korkuyor, canavarın onu fark etmemesi için durmadan dua ediyor. Oysa hiç ayine gitmez, hiçbir ayine gitmez. Pazar sabahları telaşla ayine koşan ihtiyarlarla babası alay eder, ama papaz amcaları yemeğe geldiği zaman kimse şaka yapmaz. Camille, elleri pantolonunun cebinde, hızlı hızlı yürüyor. Artık sımsıcak değil. Yemeklerini bitirdikleri kesin. Yok ziyarı, bir parça peynir ve ekmek yeter. Belki ısınsın diye babası biraz elma rakısı verir. Çünkü artık üşüyor. Sırılsıklam olan giysileri üstüne yapıştı. Bu ailenin içinde olmak istemiyor. O, kız kardeşi Louise gibi değil. Louise ondan iki yaş küçük olmasına rağmen daha şimdiden evlenmek istiyor. Camille gitmek istiyor, o bir sanatçı olmak istiyor, ama nasıl söylemeli, nasıl yapmalı? Ansızın gelecek, önünde bir dipsiz kuyu gibi belirliyor –bulantı, boşluk. Küçük kız koşmaya başlıyor, dörtнала, kalbi atıyor; yalnızca on üç yaşında, Paris’in dönüşünü kurmak için daha çok erken!

Köyün sokakları ayakkabılarının altında çınıyor. Kendi kendini korkutmayı oynadığı mezarlıkla, ürkütücü kilise; karanlık var önünde. İşte, küçük ışık... Biraz sonra ısınacak. Mutfak. Sakinleşip dikleşiyor. Dövüşmeyi sever, düşmanı yalnızca az önceki boşluktan korktu. Biraz önce şeytanı görebilseydi korkmazdı. O da tıpkı köyün oğlanları gibi alçağın teki tabii. Grup halindeyken, kabarıp, dikleşip kurumlanırlar. Horozlar! Şıklık budalaları! Camille onlara bağırır: “Avcılar!” Saldırırlar... Frambrune’lerin oğlunu görüyor. Dar yolda tek başına. Yanından geçmişti... Küçük piliç! Süngüsü düşmüş! Kalabalık değiller ya! Öyle olsalar bile kısık gözlerine, berbat suratlarına dik dik bakmak yeterli. Zaten o ejderha değil mi!...

Camille kapıyı itiyor. Anne başını kaldırıp ulumaya başlıyor. Herkes başını kaldırıyor. Victoire, Paul, Louise, amca... Bunun üzerine Camille bağırıyor: “Şeytanı gördüm.”

Gölmekten katılıyor. Çamurla kaplı kapıya yaslanıyor, saçlarını örmüş. Yarı geyik yarı at mitoloji kahramanı gibi onları küçümsüyor. Onları ve yemek kokulu mutfaklarını. Masanın çevresine dizilmiş oturan onları. Domuşlar. Caka satıyor, karar verdi: Onlardan uzaklara gidecek. Kaşık sesleri. “Kapıyı kapat.” “Ama ben...”

Topalladığını unuttu. Topallıyor, tik-tak, tik-tak, tik-tak. Babası evde yok.

AKIL HASTANESİNDEN MEKTUP

“...En büyük düşün bir an önce Villeneuve’e dönmek ve oradan kıpırdamamak, Villeneuve’deki bir tahıl ambarını bile buradaki birinci sınıf odaya yeğlerim... Paralarını akıl hastanesine yatırışını üzüntüyle gözlüyorum. Bu paralarla güzel şeyler üretip zevkle yaşayabilirim! Ne büyük mutsuzluk! Ağlayabilirim! Villeneuve’e dönebilsem ne kadar mutlu olurum. Dünyada eşi benzeri olmayan o güzel Villeneuve!...

*"Villeneuve'e yolculuk. Hareket 26'sı. 27, 28, 29
Temmuz, Villeneuve. İki ihtiyar yalnız, yaşlı
hizmetçiyle birlikte eski evde ve mutfakta küllerin
içinde cırcırböceği. Görünüşe bakılırsa, hâlâ
'overwhelmed by pathetic', duygulara gark olmuşum..."*
(Paul Claduel, *Journal*)

Kapatılmış. Kapatılmış. Ne kadar zamandır? Belki yetmiş yedi yaşında. Bilemiyor. Sonsuz tekrarlanan sabahlar, akşamlar ve geceler...

Her yılı, her günü, her saniyeyi tamı tamına saymaya çalıştı. Onlara armağan etmemek için. Kimi zaman, ay akıl hastanesinin üzerinden geçerken, toprağı kokluyor. Bir nefes, ansızın onu sarhoş eden. Villeneuve'ün toprağı. Bunun üzerine işkencelerin en uzununu başlıyor. Hemen yerinden kalkmak; demir karyoladan fırlamak, jüponunu, etekliğini giymek, yün çoraplarını geçirmek, tahta tabanlı ayakkabılar elde... Merdivenleri inmek ve soluk al-

mak. Ayaklarının altında uzanan toprağı solumak; sabahın erken saatlerinde özgürce koşan Villeneuve toprağı. Acelesi var! Tüh! Pelerin! Aşk pelerinini askıdan kurtarmak ve aile ocağından dışarıya sızmak. Ayakta, yürüyor ve dönüp dolaşıp aynı şeyleri düşünüyor. Kötü kokular onu boğuyor, gövdelerden taşıp içini kaplıyor. Pisler. Hâlâ uyuyorlar. Çabuk juponunu, etekliğini geçir üzerine... ve başlıyor, yeniden başlıyor, sonsuza kadar yeniden başlıyor. Asla. Çabucak kaçmak.

Yeniden yatıyor. Sinirli. Kimi zaman sinirli olduğunu söylüyorlar. Şimdi kaç yaşında?

Paul kaç yaşında? Yetmiş dört oldu mu? “Benim küçük Paul’üm.” Ve işte, Villeneuve’ü bulamıyor. Ev tamamen değişmiş.

“Bağlantım kalmadı. Yılgınlık ve umutsuzluk.”

Of! Tatmin edilmemiz öylesine zor ki!

Paul, paslı rüzgârgülünü dinliyor ve Camille yok. Ormanlarda Galaxaure’u, “kuşkusuz orman perilerinin en güzeli” beyaz Galaxaure’u izleyen küçük şair oracıkta oturmuş –kız onu terk etti. Çok zaman oldu... tam hatırlamıyor, altmış yıl belki.

Şairin tüm eserlerini, adım adım ele alıyorum. Sayfaları açıklamadan, kendime açıklamaksızın. Çünkü beni hep gecenin ışığına çağırıyor.

Ona bakın, diz çökmüş, ışığa gömülü bu kadının acısı,

Çünkü L’Endormie’nin küçük şairi,

Burada hesaplı adımlarla ciddi ciddi yürüyor,

Kaldırıp bacaklarını

Sanki ayaklarını ayın yüzeyinde temizlemek ister gibi.

Külün içinde cırcırböceği.

Ayın altında iki ihtiyar.

Ve o topraktaki iki güzel eliyle kapıyı tırmalıyor.

Koparılmış.

Villeneuve toprağı.

EVDEKİ ŞEYTAN

*“Bir çift gözü var,
kedi gözü gibi parlayan.”*

(Le soulier de satin,

1. gün, Sahne 2)

Villeneuve’ün beyaz şafaklarını severdi. Evdeki herkes uyuyordu. Bazen yavaşça, hiç ses çıkarmadan aşağıya inerdi.

Camille pencereden bakıyor, örtüyü üzerine çekmiş. Sonbahar habercisi sislere ve soğuğa rağmen her zamanki gibi pencereyi açık tutuyor. Yakında dönmek gerekecek. Annesiyle babası neden Villeneuve’de kalmadılar? Bu köyü, meydanını çok seviyor. Adım başı ıhlamurlar. Çınlayan kilise ve eğik çan kulesi. Bir tür köşegende zaman sanki bir an için durmuş gibi. Düşmeden önceki an. Kalkmadan önceki an. Susan bir dünyanın etkilemesi çevresinde, oradaki taşlar az sonra uyanacak-

lar, doğan güneşle ısınacaklar. Yavaşça kalkıyor, çoraplarını giyiyor, ayakkabıları elinde. Tamam, hazır. Mutfak hâlâ uyku- lu. Ekmek, peynir, kahve, hepsi elinin altında.

Oturup bu yalnızlığın tadını çıkartıyor. Aile saatlerinin dı- şında kalmayı seviyor. Sükunetten, saatten yararlanmak; sanki tüm nesneler onunla konuşuyor. Sislerin şafağı, gözlerin şafa- ğı. Birden o geldi.

“Camille.” Bu, oldukça boğuk ses. Kendi sesini ondan almış. Uzun ve ince, parlayan gözleri.

“Benimle gel. Biraz dolaşalım.” Ona büyük bir fincan kahve uzatıyor. “Hayır, bekle.” Camille’in kolunu tuttu. “Bir dakika otur.” Kaçmak istiyor. Açıklama yapmayı sevmiyor. Anlamalı. “Eski toprağımızın üzerine durmadan resim yapıp onu şekil- lendiriyorsun. Alfred Boucher’nin söylediklerine gerçekten inandın mı?”

Camille ansızın başını kaldırdı. Bakışları karşılaşıyor. “Hey- keltıraş olmak istiyorum!” Ayağa kalktı. On üç yaşında olması- na rağmen epey gelişmiş. Derin bir sevgiyle adam da ayağa kal- kıyor ve kızına sarılıyor. “Kızım, kızım benim.” Kadın haberci- si olan bu bedeni hissediyor. Küçük başı iki elinin arasına alı- yor. “Ne güzel bir kadın olacaksın.” Horlayıcı, kocaman ağza bakıyor. Yanaklar alev alev. Mutfakta sessizlik hâkim. İkisi de birbirlerine bakıyor. Kızı babasının göğsüne geliyor. Baba ken- dine tıpatıp benzeyen bu kadın parçasını öğütmek istiyor, ta- ranmamış yelesiyle, hiç taranmayan. Titreyen elini saçlarının arasına sokup kızını alnından öpüyor; yavaşça, tıpkı iyi yolcu- luklar diler gibi. “Sana yardım edeceğim. Heykeltıraş olacak- sın.” Kızı kollarına atıldı. “Haydi gel, annen uyanmadan, tarla- ya kadar uzanalım.”

“Camille nerede? Bu kız beni delirtecek.”

“İşte anne, ikisi de geliyor. Babaaa...”

“Sus.” Louise susuyor, bir köşede suratını asmış, ekmeğini süte batırıyor. Paul sallanıyor. Aptal mavi gözleriyle durmadan onu izleyen bu çocuk Louise’in sinirine dokunuyor.

Anne bir şey söylemiyor. Ortalığı toparlayıp temizliyor. Prosper-Louis’nin yapacaklarının ne önemi var. İkisinin de karşılıklı pek lafları kalmamış. Oysa onu sevebilirdi, ama o öfkesi, bir de şu ortalıkta sürünen kitapları... Hem sonra onun kendisini küçümsediğini de hissediyor. Uzun boylu, narin bir kadın değil. Camille gibi değil! Louise de öyle... Gülüşünün güzelleştirdiği bu sıradan kıza sevgiyle bakıyor. Dünyanın tüm tatsızlıkları. Louise de sabah erkenden babasıyla birlikte gitmek isterdi, ama her seferinde üşütüyor. Her seferinde ya bir yanını acıtıyor ya da hastalanıyor.

“Haydi çocuklar, ortalığı boşaltın.” Kırıntılar, kaşıklar, kahve ya da süt lekeleri, süpürge. Ne kadar çok iş var, Louis-Prosper neden orada oturup kaldı? Rahatsız ediyor.

“Dinle, ben Camille’in bir sanatçı olduğunu düşünüyorum.”

“Ne?”

“Camille’in dahi bir heykeltıraş olacağını düşünüyorum.”

Kadın kulaklarına inanamıyor. “Bu söylediğin korkunç bir şey. Seni de etkilemiş... Balçıklarıyla, topraklarıyla hayatımızı mahvediyor. Victoire geçen gün kırmızı çamura bulanmıştı. Camille’nin üstü başı her an vıcık vıcık, ama bundan bir meslek edineceği sonucunu çıkartmak! Meslek... Onu bir süprüntü yapmak istiyorsun sen!”

“Sana Camille heykeltıraş olacak,” diyorum.

Tartışma sertleşiyor. Çocuklar yukarıda, susuyorlar, mutsuzlar. Camille öfkeyle yerinden kalkıyor. Sırtına bir şey alıp merdivenlerden iniyor. Kaçmak, kaçmak, bu bağışmalardan mümkün olduğunca uzaklaşmak istiyor. Kardeşi Paul arkasından koşuyor. Louise de onu tutmaya çalışıyor. “Benimle kal, Paul.” Paul çekiyor, Louise çekiyor, Camille arkasına dönüp nanik yapıyor, öfkelenen Paul, Louise’e bir tekme yapııştırıyor, o da Paul’ü bırakınca çocuk merdivenlerden uçuyor. Bağış

çağrış. Anne çıkıyor, merdivenlerin dibindeki Camille'e bakıyor.

"Bu kız şeytanın ta kendisi."

Paul ayağa kalkıp annesini itiyor ve koşarak çoktan kaçan Camille'e yetişmeye çalışıyor. Tatilin son günleri, yeşil yapraklar. Hepsi yarın Nogent'da olacak. Nogent'ı sevmiyor. "Camille, Camille." Paul'ü bekliyor. "Canın yanmadı ya?"

Çocuk başını sallıyor ama dizi kan içinde. "Haydi gel!" Paul'ü pınara götürüyor. Çocuk ona bakıp basıyor kahkahayı. "Cacha-Diablo. Sana Cacha-Diablo diyeceğim." Camille omuz silkiyor, kan durdu. "Gel şimdi, taş ocağına. Önce kim varacak?"

Geçtiklerini gören Madam Berthier kafa sallıyor: "Bu ikisi ne zaman uslanacak? Sürtüp duruyorlar. Lüle saçlarıyla o sevimli, sakın Louise nerede, bunlar nerede? O her zaman temizdir. Bu saç başı dağınık kızın sonu kötü olacak!"

Camille ile Paul uzaklaştılar. Oradaki yol, derin patika, küçük orman... Güneş ansızın yükseldi, hava güzel, toprak sıcak. "Toprağı neye koysak?" Telaşla çıkarken, yanlarına bir şey almayı unuttular. Camille toprağı pelerinine sarıyor. Uçlarını bağlayınca bohça gibi oluyor. Ağır. En az yirmi kilo var toprak. Çocuklar ağır yükün altında tökezliyorlar. Küçük Paul tükendi. Ansızın her şeyi bırakıp gülmeye başlıyorlar. Bohçanın bir ucu çözüldü, toprak akıyor. "İnsan vücudu gibi.

"Sus!"

"Pelerinin içinde kırmızı toprak; bir kolu kırık."

"Sus!"

"Ama bak Paul, ne güzel, toprak tıpkı insan gibi. Bak!" Diğer ucu da çözüp yağurmaya başlıyor. Fırtınadan bu yana nemli kalan toprak şekilleniyor. Yavaş yavaş bir büst belirliyor; sert, ağır. Paul oturup sessizce bakıyor. Camille'in de saçları kırmızı toprak. Toplamak için parmaklarını defalarca saçlarının arasına soktu.

“İnka'lara benziyorsun,” diyor Paul. Yüzündeki birkaç kırmızı iz antik yaralar gibi. Bir tekmede yaptığını bozuyor Camille, çığnıyor.

“Bu değil, bu değil!”

“Camille dur!”

“Sus ve bana yardım et.”

“Kızgın mısın?”

Ağır yüklerini sırtlayıp bata çıka eve dönüyorlar.

“Mamzel Camille! Yoo, hayır! Bugün olmaz! Yarın dönüyorsunuz!” Victoire mahvoldu. Zavallı ihtiyar Victoire, daha yeni her yanı ovup parlatmış, halıları toplamıştı. Düzen, düzen! Camille beyaz örtülerin altında cesetleri andıran bu eşyalardan nefret ediyor. Hayatı öyle çok seviyor ki. Victoire' a bakıp dudak büzüyor.

“Haydi Victoire!”

“Burada olmaz... Atölyede.”

“Kulübede.”

“Atölyede, dedim. Oranın adı böyle.”

“Oo, bakın!”

“Şeytanın ayak izleri.”

Camille'in ayak izleri dört bir tarafı kırmızı lekelerle kapladı. Paul gülmek istiyor, biraz kenarda duruyor. “Orada öyle bön bön durma, bana yardım et.” Ve üçü birden gidiyorlar. Victoire duruyor, piyanonun sesi...

“Ne güzel!” Camille de piyanonun tuşlarında parmaklarını dolaştırmayı öyle çok isterdi ki; ama annesi kendisine bunu kesinlikle yasakladı. “Piyano uslu küçük kızlar için. Sen her şeyi kirletiyorsun, incelikten yoksunsun.” Bu yüzden dışarıda yalnızken, Camille avaz avaz şarkı söyler. Hem zaten heykellerle uğraşmaktan zamanı kalmıyor ki! İnsan kendini tümüyle vermeli. Hem Louise iyi çalışıyor. Camille bir an duruyor. Victoire, Camille'e bakıyor. Bu çocuk ne olacak? Uzun boylu, alımlı. Ama gözleri korkutuyor, hiçbir şeyin kıramayacağı çelik gibi bir iradesi var. Ölümüne götürseler, fikrini değiştirmez. “Haydi

Victoire, abuk ol.” Üçlü bahçeyi aşıp atölyeye gidiyor. “Gel buraya otur.” Küçük kıza bakıyor Victoire. “Haydi Paul, bana su kovaşını getir, sallanma, uyuyor musun?”

“Sana yardım etmekten bıktım.”

“Sen sus, ufaklık!”

Paul, ablasının kafasına kırmızı toprak atıyor. Camille soğukkanlılıkla devam ediyor. “Kıpırdama Victoire!”

“Ama gözüme güneş geliyor.”

Camille cevap vermiyor. Güneş gerçekten de Victoire’ın profiline bir bıçak gibi saplanıp yüz hatlarını olduğı gibi ortaya çıkarıyor. Camille toprağı topladı... “Bugün başlamayacaksınız değil mi, ne işe yarayacak?”

“Yanımda götürürüm.”

“Ne?” Victoire yerinden sıçrıyor. Bir an, toprağı karşısında görünce Madam Louise’in göstereceğı tepkiyi düşünüyor. Ama Camille vazgeçmez, direnir. Onu tanıyor.

İhtiyar hizmetçi kıpırdamadan durmakta güçlük çekiyor. Kız için önemi yok: Bencilleşip neredeyse kötü biri olup çıkıyor. Çalışmaya başlar başlamaz her şeyi unuttur. Yalnızca modeli kavrama isteğı; bakış, özellikle bir bakış.

Victoire, önlüğünün cebine koyduğu cevizleri gizlice çıkartmaya çalışıyor -taze cevizler- bir yandan da akısını ararken Camille bağırmaya başlıyor: “Victoire durmadan kıpırdarsan seni nasıl yapabilirim?” Genç kız içten gülümseyişlerinden birini savuruyor. “Peki tamam, biraz daha poz vereyim. Cevize bayılırım da.”

Camille, Victoire’ın ayaklarının dibine ömeliyor. “Anlatsana bana, Victoire. Amcam Paul’e ne oldu? Hani şu köprünün yanında bulunan boğulmuş genç adama ne oldu?”

“Hayır, şimdi sırası değil.”

“Söylesene bana, annemle babam neden hiç konuşmaz oldular? Annemi daha önce tanır mıydın?”

“Biliyor musun, ona kızmamak lazım. Güle, genç bir kızdı. Baban başka bir yerden geldi, parlak, akıllı biriydi. Annen onu

kendince sevdi sanırım, ama ne yaptığını biliyor muydu? Doktor olan babasının gölgesinde yaşamıştı. Annesi de küçükken ölmüştü. Ve en önemlisi, Charles-Henri'nin başına gelen o hazine olay..."

Camille uzaklara bakıyor. Victoire devam edip etmemekte endişeli. Bu zavallı çocuk, sık sık Charles-Henri'nin yerini almakla suçlandı. Annesi kızdığı zaman 'zorba' diye bağırırdı sık sık.

"Zavallı Camille, senin hiç suçun yok. O çocuk yaşayamazdı. On beş günlüktü. Annen aklını kaçıırıyordu. Baban akşam saatlerinde tek başına gider, ölümü içinde taşıdığını unutmak için saatlerce yürürdü. Annen ona çok kızılıyordu. Bilirsin, böyle şeylere buralarda sık sık rastlanır. İlk çocuk yaşamaz derler... Bunun üzerine kavga etmeye başladılar. Annen korkuyordu. Baban katılaşıyordu. Sonra sen doğdun... Muhteşemdin, vahşiydin, gürbüzdün. Baban sevinçten çılgına dönmüş, seni herkese gösteriyordu. 6 Aralık 1864'te Camille Rosalie Claudel dünyaya geldi. Seni bugün gibi hatırlıyorum. Üşümeyesin diye atkıma sarmıştım. Odanın kepenkleri kapalıydı. Annen erkek çocuk istiyordu. Seni kabullenmek istemedi. Amcan çanları çaldırdı. Ding-dong, Camille Rosalie -bir gül- doğdu, sana bakıyordum..."

"Annen başını çevirip birkaç saat konuşmadı. Ağlıyordu yalnızca. Tanrı'ya bile şükretmiyordu. Seni şeytana adamıştı sanki."

Camille güldü, buruk, acı bir gülüşle.

"Biliyor musun, bu sabah Paul bana Cacha-Diablo adını taktı."

Victoire genç kızın saçlarını okşayıp, "Benim küçük Cacha-Diablom," dedi.

Yarın Nogent'a dönülecek. Camille, Nogent'ı hiç sevmiyor.

AKIL HASTANESİNDEN MEKTUP

*... Onları, burnuma kadar inen eski bir Samariten şapkası,
yıpranmış eski bir mantoyla ve topallayarak karşıladım.
Bendim gerçekten. Akıl hastası ihtiyar halalarını hatırlayacaklar.
İşte, anılarında böyle belireceğim –gelecek asırda...
Villeneuve’de şöminenin yanında olmayı öyle çok isterdim ki!
Ama ne yazık ki olamayacak. Montdevergues’den hiç
çıkamayacağım bu gidişle. İşler iyi gitmiyor...
(4 Nisan 1932, Pazar)*

Fere-en-Tardenois bucağı. Resmi kayıtlar 1861-1866

Doğum:

Claud el Charles-Henri; 1 Ağustos 1863. Doğum yeri Fère.

Doğum tanığı, Alphonse de Massary; mesleğı, noter; yaşı, 39, Fère'de oturur.

Ölüm:

Claud el Charles-Henri; gömölme tarihi, 16 Ağustos 1863; yaşı, 16 günlük.

Doğum:

Claud el Camille; doğum yeri ve tarihi, Fère, 3 Aralık 1864.

Ölüm yeri ve tarihi, Avignon (Montfavet bölgesi), 19 Ekim 1943. Saat 14:00.

Resmi kayıt belgesi. Zavallı çarpık görüntü. İki parmağımın arasından bakıyorum, sağa sola, sağa sola, dans ediyor. İnce kağıt, ufak bir meltemin bile salladığı, küçücük bir rüzgârın bile yırtabileceği.

Bu çağ seni böyle mi hatırlayacak? Doğru.

Ölmek çok zamanını alıyor. İki duba arasında sallanan hayatın: 1864-1943, 1943-1864! Sonra üzerine atılan bu bir avuç toprak. Ufalanın toprak... Hepsi bu.

Ve benim soracak hiçbir şeyim yok.

Tanrı olarak kalsın ve "o" hiçliğimizi bize bıraksın...

O kendi yerinde, biz kendi yerimizde

Sonsuza dek!

Hayır, olamaz! Ona bakıyorum. Ellerini görüyorum. Bir şey söylemek istiyor. Daha yakın. Gene de yaklaşmak lazım. Altmış sekiz yaşında. Elleri artık biraz titriyor. Büyük şapkanın altında, bir şeyler mırıldanıyor. Gitmelerini seyrediyor, anlamadılar. Onlara kim öğretecek? Kim anlatacak? O yalnızca akıl hastası bir hala değil! Değil! Bundan çok daha fazla!

Ayakkabıların tabanından koparılan bir parça toprak. Mutfak zeminini lekeleyen küllü adımlar. Orada, Villeneuve'de.

Heykelleri aramalı. Dünyanın bir yerinde heykelleri olmalı.

Hiç yalan söylemeyen cimri toprak.

Bize sonsuza dek bıraktığı yalnızca bu.

Hücreye geri dönüyor. Bitimsiz koridorda kayboluşunu seyrediyorum. Titrek küçük serseri, küçük, daha da küçük. Dönüyor.

Şapka oyunu. Palyaçonun göz kırptışı. Mavi. "Cacha-Diablo. İhtiyar şair seni mi düşünüyordu? Camille, Maure, Renegat, ele

*geçirilmez “okşanmayı seven gülümseme”si Cacha-Diablo’nun!
Ne önemi var?*

CAMILLE CLAUDEL. HEYKELTIRAŞ. Çağlar boyu uzanan.
Amin.

DAVID İLE GOLIATH

*“Sen bu Filistinlinin üstüne gidemezsin
–çünkü sen yalnızca bir çocuksun, o ise
gençliğinden beri bir savaştı...”*

(Samuel’in İlk Kitabı’ndan, III, 1, 33)

Bitkin, çok yorgun. Yirmi kiloluk toprağını yalnız başına taşıdı. Neredeyse kendi ağırlığında. Ama eğer bir şey söyleseydi, annesi yaptığıнын farkına varırdı. Denkler, valizler, oltalar. Anne bir şey söylemedi. Babası elinden geldiğince yardım ediyor, tabii elinden geldiğince. İşte, Mösyö Favet’nin kötü arabasına yükleniyor her şey. Ama bu da ne? Annesi bağırarak için eve dönmelerini bekledi. Çuvalı açtı. “Tanrım! Kırmızı toprak, çocuğum sen delirdin mi?” Babası hâlâ Mösyö Favet’yle konuşmakla meşgul.

“Şunu hemen at.” Camille kapanıyor. Paul korkuyor. Topal ayağını yere vurmaya başlayıp sırtını kamburlaştırdığı zaman

Camille'in ne hal aldığını biliyor. Annesinin dokunmaya cesaret ettiği çuval yüzünden Camille avaz avaz bağılıyor. Annesi son anı bile bile bekledi. İnsanlar dönüyor. İnsanlar bakıyor. Korkup tedirgin olan Louise, Paul'e sokuluyor. Paul susuyor. Yetişkinlerin kararını bekliyor. Camille'in fikrinden dönmeyeceğini biliyor. Kıpırmızı. Bağılıyor. "Çuvalarımı asla bırakmam! Oturuyorum. Buradan kıpırdamam. Burada yatarım!"

Annesi iki tokat akşediyor. Camille yerinden kıpırdamıyor. Ağlamıyor. Dayanıyor. Saçlarının arkasına gizlenmiş. Neyse ki Louis-Prosper geliyor. İlk bakışta olup biteni anladı. "Haydi, arabaya binelim. Bu çuvalar çok ağır. Birini alalım, diğerini de yarın gelip alırız." "İsterseniz ben alırım," diye atılıyor Mösyö Colin. Camille gülümseyip onun boynuna sarılıyor.

"Size bakıyordum," diyor, "Camille, düşmanlarının üzerine atılan Malquiant'a benziyor! 'Üzeri altın işlemelerle kaplı, güneşe karşı, parlıyor' "

Camille mutlu. Annesi çok kötü bakıyor. Bir kez daha Camille bir müttefik buldu. Nasıl beceriyor bunu? Hiç ödün vermeden. Canının istediğini yapıyor. Ve bu enerjisi, çevresinde sevgi uyandırıyor. İnsanlar ona yardım etmek için çevresinde pervane oluyorlar.

Camille, Mösyö Colin'e dönüyor: "Sizinle birlikte gelebilir miyim?" "Camille burada kal!" Fakat aile arabasında olmaksansa Mösyö Colin'in yanına binmeyi tercih ediyor. Hava güzel. Ağır bir kadife elbise gibi, sıcak sonbahar öğleden sonrası. Kırmızı.

"Bırakın lütfen, bu çocuk beni hiç mi hiç rahatsız etmiyor." Camille kazanıyor. Diğer çuvalı yerden alıyor. Paul yanına gelmesin yeter ki. "Ben de gidebilir miyim?" - "Hayır Paul, sen bizimle kal lütfen, yardım edersin." Paul surat asıyor.

Mösyö Colin gazeteci, kimi zaman da öğretmenlik yapıyor. Çocuklara öğretmenlikle görevlendirilmiş, Camille'le ikisi çok iyi anlaşıyorlar. Akıllı, biraz da bohem biri, Camille onun giyin-

me tarzını çok seviyor. Villeneuve'de bu konu hemen söylentilere yol açmıştı. Bir de üstüne üstlük cumhuriyetçi Colin!

Araba sarsılıyor. Adam kırk yaşlarında. Beyitler mırıldanıyor, Camille onunla birlikte tekrarlıyor.

Kont Roland, Samson'un ölüsünü görüyor, bundan ne kadar acı duyduğunu düşünün. Atını mahmuzlayıp putperestin yanına koşturuyor. Durandal'i yakalaması, ödülünden de önemli. Burada bir Afrika Afrikalı var. Malquiant, Malu Kralının oğlu. Giysileri altın işlemeli, güneşe karşı, hepsinin arasından parıltısıyla seçiliyor. Saut-Perdu adını verdiği bir ata biniyor.

Arabada Camille ayağa kalktı. "Onu yarışta geçebilecek hayvan yoktur." Colin eğleniyor. Atı kamçılıyor. İşte, dörtlüye gidiyorlar. Köşede Camille gülüyor: "Haydi Mösyö Colin! Bat-sın Hristiyanlar, yaşasın putperestler! Bu Roland da aptalın teki. Temkinli davranmalıydı."

Colin küçük kıza bakıyor. Genç kıza daha doğrusu... Bütün bu kahramanlardan ona söz etmekle iyi yapıyor mu? Colin ona *La Chanson de Roland*'nı, *Quatre-vingt-treize*'i, *Le Roman de Renart*'ı okudu. Küçük kardeşi de dinliyor, sesini çıkarmadan. Sannırsınız değerlendirmeler yapıp pay çıkartıyor. Camille öfkeleliyor. Colin bıraksa, başka yerde olurdu, dizginleri ele alıp kendini Kont Roland'nın savaş alanında bile sanabilirdi...

Colin, Nogent'lıların yanlarından doludizgin geçseler, nasıl şaşıracaklarını düşünüp gülümsüyor. Camille eline geçen her şeyi okuyor, ama inceleme yeteneğinden yoksun. Hemen taraf tutuyor. Roland'na karşı Malquiant olup çıkıveriyor. Ysengrin'in evine süzülen Renart da olabilir. Neden en çok bu bölümü sevdi acaba? Colin onun çocuk parmaklarından çıkan sayısız resmi hatırlıyor. Renart'ın da resmini yapmıştı. Renart "Ysengrin'i öperken, işerken, Ysengrin'nin çocuklarının üzerine pislik atarken." İlginç çocuk!

Fakat neden gülüyor böyle?... Ansızın düş dünyasından kurtulan Colin, Saint-Epoingt Sokağı'ndaki evi geçtiklerini fark ediyor.

“Beni kaçırdınız Mösyö Colin!” Arabayı çevirmek lazım. At yoruldu. Claudel’lerden epey sonra varacaklar. “Yeni bir fikrim var, Mösyö Colin. *David ile Goliath*’ı canlandıracağım. Bana hikâyelerini siz anlatmıştınız.”

Genç kızda içten bir taklit yeteneği var. Kimse onun yanındayken sıkılmaz. İşte geldiler. Büyük merdivenler... Denkler girişe konmuş bile. Herkes işe koyuluyor, Louis-Prosper ortadan kaybolmuş.

“Gelin!” diye fısıldıyor Camille, onun kulağına. Koridoru aşip arka bahçeye varıyorlar. Colin torbaları taşıyor. Camille olağandışı bir edayla hammalını küçümsüyor. Sundurmayı açıyor. Oh, neyse geldiler. Kumaşlara sarılı Bismark, kundaklanmış Napoleon’a bakıyor. Biraz çatlasalar da tatile dayanmışlar. Genç kız hemen işe koyulup toprağı ıslatıyor ve başlıyor.

“Bekleyin Mösyö Colin, David’i buraya yerleştireceğim, hemen ona yapışık Goliath’ı, başı kesik. Kafa kesmeye bayılıyorum.”

“Tamam, ben gidiyorum, yoksa ben de kellemi kaybedeceğim sizin yüzünüzden.” Camille dalmış, ona eliye bir işaret yapıyor. İşine gömülmüş bile. Kahramanlarla kuşatılmış, küçüklerin büyükleri nasıl yendiklerini ispatlamaya hazır. Bu, geçen sabah aklına geldi. Géyn’nin taşlarından biri, miniminnacık palyaço...

“Bana bir masal anlatsana!” Bu büyük ormanda kaybolmuş, ne yapıyormuş, oradan oraya dolaşan sarhoş küçük kız!

Bir zamanlar, hayatın büyük pabuçlarını gizlice ayağına geçiren bir palyaço varmış. Ama pabuçları ters giymiş. Sağ ayağını sol pabuca, sol ayağını da sağ pabuca sokmuş.

Başı eğik giderken burnunun üzerine çakılıvermiş. Ama gönlü pabuçlardan daha genişmiş: İnsan iki ayağını da buraya

sokabilirmiş. İnsanlar da bunu yapıyormuş. Onun gönlünü giyip diledikleri gibi çiğniyorlarmış.

Burnunun ötesinden başka bir şey göremeyen küçük palyaço, hayat pabuçlarını eline geçirip ayaklarını gönlüne sokmuş. Sonra da başlamış koşmaya: Ama ayaklarını bastığı yerde kalbi eziliyormuş, kollarını açtığı zaman da pabuçları kaybediyormuş.

Düşünmüş taşınmış, gözlerini kocaman kocaman açmış ve burnunu kaybetmiş.

Kız orada duruyordu, “Konuşkan Kadınlar”dan sonra, unutulmuş, büyük bir sirkin komik palyaçosu gibiydi. Mantosu ayaklarına kadar dökülüyordu, Camille ona derin bir şefkat duydu... Géyn kalktı ve küçücük kıza kalbinde bir yer verdi... Büyükler, önemliler, Camille savaştırmalı, şefkatin gücü her zaman kolayca yenemeyeceğini göstermeli; büyük ayaklar hayal gücüne karşı. Camille palyaçoların büyük pabuçlarını düşünüyor. Kafasının içinde çığlıklar, elleri uğulduyor. “Bir zamanlar bir palyaço varmış...” Ona şu güçlü ve gülünç görünümü vermek istiyor. “Camille, çabuk ol!” Tanrım, yemek saati. Zamanın nasıl geçtiğini fark etmemiş bile. Geri çekiliyor. David, devin iri gövdesine saldırmış bile, dev de kendini korumak için bir hamle yapıyor. Başı yok, David az önce kesmiş. Başı sonra yapacak Camille. Tek başına bir kafa, vücutsuz. Vücutsuz kafalar.

“Camille!” Gelen babası, kapının önünde gölgede duruyor. “Camille, çabuk gel...” Elini tutup onu bu karanlık ve rutubetli atölyeden kopartıyor. “Bu kadar çok çalışma. Alfred Boucher’ye danışacağım. Bir haftaya kadar dönecekmiş.”

“Şu kıza bak Louis, gene elbisesini lekelemiş.” Camille felaketi görmek için bakışlarını eğiyor. Gerçekten elbisesinin her yanında büyük kırmızı çiçekler var. Bir anlamda güzel olmuş. Bütün gözler ona çevrili. “Yemeğe oturmadan önce bari ellerini yıka, üstünü de deş.” Camille acele ediyor, annesi bir şey demedi, odasına çıkıp karanlıkta su tasını bulup parmaklarını

çalkalıyor. Ansızın annesine karşı sevecenlik duyuyor; bu sert, çetin kadın onu belki de kendine göre seviyordur. Artık otuz dört yaşında, ama hantallaşmış bile, iri gözleri dalıp gidiyor sık sık. Bu gözler, çerçeveleri kırık ne düşler gördü kimbilir!

On sekiz yaşında evlenmiş. İlk çocuğunun ölümünü nasıl yaşamış? Kim bu kadın aslında, aralarındaki bu önüne geçilmez nefret neden? Sanki günün birinde biri diğerini öldürecek... Anne, kardeş, aile, evlilik... Camille on üç yaşında, ama bütün bunlar onu boğuyor. *Başkasına göre* nasıl olunur, bunu bir türlü anlayamıyor.

Çabucak aşağıya iniyor. Herkes masada. Annesi ona hüznü bir bakış fırlatıyor. Camille kendini çok bitkin hissediyor. Yardım istemek için bağırarak istiyor sanki, ona yardım edilmesi gerektiğini ifade edecek bir şeyler yapmak istiyor. Ama on üç yaşında bir çocuğun yardım isteğine kim inanır ki? “Rahat dur, ilginç olmaya çalışma,” diyeceklerdir mutlaka. Oysa nasıl bir bulantı sardı içini, tıpkı gizli bir hastalık içini kemiriyormuş gibi, sanki bu masada ölecekmiş gibi.. Yutacak hali yok, kusmak istiyor. “Yesene, Camille.” Onların hoşuna gitmek istiyor, ama sanki her yanı tutuldu. Büyük bir haykırma gibi, boraya tutulmuş bir ağaç gibi, Camille hareketsiz onlara bakıyor. Onları uzaktan duyar gibi, sanki kulaklarında pamuk tıkılı. İmdat, yardım edin! Annesi, babası, kız ve erkek kardeşi çığnemeye devam ediyorlar. Yalnızca kısa bacağına düşünüyor. Yavaşıama. Kendisiyle ilgilenilmesini isterken, bir yandan da yalnız kalmak, kendi kendine olmak istiyor. “Kuklalar, kuklalar,” diye bağırmaya başlıyor. “Camille.” Yerde. Hareketsiz, cansız... “Bu çocuk bütün gün bir şey yemedi. Bir de bütün gün o lanet torbaları taşımak için harcadığı güç...”

*Camille dört duvar arasında. Acı, keskin ve sert.
Kalbi buran acı. Camille duvarlara vuruyor, aynalara
onun ismini bağırtıyor, sanki sevdiğini vereceklermiş gibi,
beklediği ışığı, vermek istediği savaşı... Bezginlik ve sıçrayış,
reddediş, yenildiğini ne zaman kendine itiraf edecek...
Oysa tüm dünyanın gözünde, sevdiğinin hüznü
yansıması olarak kalacağını biliyor...*

*“Şarlatanlıklarınıza kadın silahlarıyla cevap
verilecek gün gelip çattı...*

*(Eneide, 11. Kitap. Camille,
Volsques’lar Gecesi)*

Güneş bu sabah erken doğdu. Camille, Villeneuve alışkanlıklarını sürdürüyor. Ama burada gezinti yapmak mümkün değil. Sütçü süt güğümelerini dağıtıyor. Güğümler büyük çatlak çanlar gibi çalıyor. Camille bir anda Bresse’deki şişman inekleri hatırlıyor. Üzerindeki ağır yorgan, gövdesini iri bir karın gibi kabartıyor. Gerilip tekmeliyor. Camille bir elini bacağının üzerinde dolaştırıyor. Kendi vücudunun hatlarını denetlemeyi seviyor. Elini dizinin hemen üzerindeki bölgede dolaştırıyor. Biraz eğilince, ayağına bile dokunabiliyor, gıdıklıyor: Bacak boyunca yukarılara çıkıyor, oyluklarının kaygan yüzeyinde küçük

daireler çizerek ilerliyor. Geceliğini biraz kaldırıp açıyor. İşte, bir kıç. Tutup çevresini anlamaya çalışıyor, sonra yeniden dizine dönüyor, yukarı çıkıp elini yavaşça kasık oyuğuna kaydırıyor. Geçen sabah böyle bir temasın ne denli büyük bir zevk verdiğini keşfetti.

Bakmadan, geceliğini biraz daha yukarıya kaldırıyor. Gözleri tavanda, oluşmaya başlayan göğüslerini hissediyor. Burayı garip bir üstü kapallılıkla geçiyor. Bir gün çıplak insan vücudu yapmayı istiyor. Ama kim ona modellik eder ki! Kendi vücuduna bakmaya cesareti yok. Parmaklarının arasında kıpırdayan kemikleri, eti, eklemleri, bütün bu vücut parçalarına dokunmayı seviyor, günün birinde ezbere yaratacak. Yataktan uzanıp pamuklu gömleğini ve yün kazağını çekiyor. Bu sabah hava soğuk. Kış yaklaşıyor. Yakında günler iyice kısılacak. Lamba ışığında çizmesi gerekecek. Bahçenin dibindeki sundurma yalnızca birkaç saat aydınlık kalacak, hava giderek soğuyacak ve yavaş yavaş donan toprağın düşmanlığı artacak. Parmakları soğuktan uyuşacak. Camille kışın bu uzun uykularını, şekillerin, ışıkların ölmesini sevmiyor. Hemen yerinden kalkıp yün çoraplarını, jüponunu, yün elbisesini, kısa mantosunu ve şalını alıyor. Ayakkabılarını eline alıp yavaşça merdivenlerden iniyor. Annesiyle babasının oda kapıları kapalı. Günün birinde yalnız uyanmaktan mahrum kalacağı düşüncesi midesini bulandırıyor. Bir hayat boyunca insan, her gün nasıl birinin yanında uyanabilir? Önemli olan tek şey, insanın gözlerini açarken duyduğu yalnızlıktır...

Camille mutfakta, sessizce süt şişelerini içeriye alıp büyük bir kâseye süt koyuyor. Dışarıya çıkıyor. Şalı boynuna dolamış. Süt susuzluğunu gideriyor, ama üşüyor, yavaş yavaş vücudu gevşiyor. Camille bahçenin havasını usulca soluyor. Doğa da onunla birlikte yavaş yavaş ısınıyor. Alçakgönüllü toprağın kanını hiçbir zaman unutmayacak. Yavaşça bahçeyi aşırıp sundurmanın kapısını açıyor. Bitirmek üzere olduğu *David ile Goliath* heykelini ilk ışıklar yandan aydınlatıyor. Sonuçlanan

savaşı bozmamak için durup bakıyor. David, Goliath'ın başını uçuran hareketini bitirmek üzere. Teri nasıl göstermeli? Belki malzemeye, bir parlaklıkla, bir şeyle, fildişiyle belki; hayatı yaratmak, hayattan da öteyi! Kendisini oluşturan kapsamsız sert malzeme... Bir grup heykelini gerçekleştirmekten çok mutlu.

Artık bunu yapabileceğini biliyor. Yontmaya ara vermeyecek. Güneş eserini giderek kızartıyor. Camille daha hiçbir şey bilmiyor –öğrenmeye susamış. Alfred Boucher, onu dün öğleden sonraki haliyle hatırlıyor. Yemekten sonra gelmişti. Kahve, likör, genç kızın dayanacak gücü kalmamıştı. Zamanını kibarlıkla harcayan bu adamdan nefret ediyordu. Onu hemen bahçedeki sundurmanın altına götürmeyi isterdi. Ama gelmesine babası karar vermişti, babası konuşup tartışıyordu şimdi. Babası salonun bahçeye bakan tarafındaki Voltaire koltuğuna kurulmuş, annesi siyahlar içinde, hep ayakta, misafir ağırlıyor... Sonra, Louise'in piyano gösterisi. Paul ortalıktan kaybolmuştu o sıra. Camille'in öfkeli halini biliyor, uzman olan Alfred Boucher'nin düşüncesinin olumsuz olmasından çekiniyordu. Ve korkuyordu. Camille gene ne patlatacaktı?

Paul, Nogent'lı heykeltıraş Mösyö Alfred Boucher'den hoşlanmamıştı. Ablası gibi sanatçı olsaydı, onun yargısına değer verirdi. Camille ayakta, büfeye dayanmış duruyordu. Yetişkin olmasına rağmen, elinden oyuncağı alınmış çocuklar gibi davranıyordu. Babası başkent haberlerini soruyordu. Ama atölyeye ne zaman gidecekler? Sundurmasına!

“Ayağa kalk!” diye mırıldanıyor Camille, ona duyurmadan. “Yalvarırım! Bu an Paris bile beni ilgilendirmiyor. Gel, heykeli-me bak...” Ama dinliyor Camille...

Auguste Rodin adında bir yabancı skandallar yaratıyormuş. Belçika'dan gelmiş. İki yıl önce 1877 Sergisinde “*L'âge d'airain*”i (Tunç Çağı) sergilemiş. İlk büyük heykel. Otuz yedi yaşındaymış. Heykel öylesine kusursuzmuş ki, jüri kalıp çalışması diye kuşkulanmış. Babası soruyor, Alfred Boucher açıklıyor: “Bu çok yaygın, heykeltıraşlar artık canlı modelin kalıbını

alıyorlar. İş çabuklaşıyor.” - “Ama bu sahtekarlık!” diye haykırıyor Camille. Haykırdığını sanıyor, çünkü dudakları kıpırda madı bile. İnsan böyle yöntemler kullanıp nasıl heykeltıraşım diye oltalara çıkar! Pasta yapmak kadar kolay iş! Daha önce çizilmiş bir kalıba hamuru akıtmak. Bekleyin ve işte! Forma tabakta. Ama gerçek ölçü, toprak taslak! Camille hiç pasta yapmayacak. Hem sonra o yaşlı! Otuz yedi yaşında. Onların kaybedecek zamanı çok. Oysa Camille sabırsızlıkla on dört yaşını bekliyor. “Neyse,” diyor Boucher, “bazı çevreler epey çalkalanıyor. Sınırları malum. Heykel o kadar az insanı ilgilendiriyor ki...” İşte, yeniden başkent havadisleri: “Madam Edmond Adam *La nouvelle revue*’yü kurdu... Herkes onun salonuna girebilmeyi düşünüyor. Leon Gambetta tek yemek bile kaçırmadı...” Ve konuşuyor, konuşuyorlar. “Komün mü?... Biliyorsunuz, sekiz yıl önce... Hem bu hangi çevre olduğuna bağlı...”

Camille masanın üzerinde duran likör kadehlerine bakıyor, -bir, iki, üç, dört... Kafalarına atmamalı. Tanrım! Bunu yapmayayım. Tanrım! Elleri arkasında, başının kenarında. Elleri uslu. “Uslular.” Bugün.

Boucher nihayet yerinden kalktı, sevgiyle kıza bakıyor. “Şimdi de sanatçıyla sanattan söz etsek.” Camille kıpkırmızı oluyor. İşte gidiyorlar, Camille, Mösyö Boucher ve babası... Bahçeyi geçtiler. Camille şimdiye kadar bahçenin ayrıntılarına böylesine dikkat etmemişti; çiçekler, kapının paslı kulpu. Camille kapıyı açıp âdeta yok olmuştu. Boucher içeriye girip uzun uzun *David ile Goliath*’a bakmış, bakmış ve susmuştu; Camille tepesinden koca bir tas su dökülmüş gibi sıırıslıkladı. Boucher yavaşça yaklaşıp heykelin etrafında dolaşmış durmuştu. Camille bakamıyordu. Louis-Prosper, Camille’e bakıyordu. Muhteşem mavi gözleri son noktasına kadar açılmıştı. Sanki kendisine doğru gelen dayanılmaz bir haberi vermeye hazırlanan bir falcıydı. Birden kızı için korktu. Saçları topuz da olsa küçük bir çocuk gibi durmaktaydı. Kurdele de bağlamıştı. Dimdik, ama çok dik duruyordu. Kibirli ağzı büzülmüştü. Baba-

yı endişelendiren tarafı ise gözleriydi. “Çok etkileyici. Kontrastlı gölgeler, güç. Yaratı yeteneği var. Sanırsınız, Rodin’nden ders almış... Paris’e gitmeli. En kısa zamanda. Tabii karar sizin. İnsan yalnız olunca zor meslektir. Ayrıca sergi açması, tanıtılması gerek. Ona yardım edebilirim ama çok değil. Ben bile çok sıkıntı... Rodin’e gelince! Ondan söz etmeyelim! Çok erken! Biliyorum, cesareti var, ama bir kadın için hemen hayır derdim, bu çocuğun tüm yeteneğine rağmen. Belki de sırf bu yüzden. Colin en küçük olaylarda bile çok öfkелendiğini söyledi. Demin salonda ona bakıyordum. Yerinde duramıyordu. Oysa bu bir sabır işi.” Genç kızın yanağını okşayarak sözüne devam etti: “Hem sonra günün birinde evlenecek.”

Louis-Prosper ve Alfred Boucher çıktılar. Camille peşlerinde.

Onları kapıya kadar geçirip geri dönüyor. Evlenmek. Bir kadın. İlk kez bunları duyuyor. Bir kadın! Ya heykel? İkisi bir olup ille de evlenmek zorunda olmayan erkekleri ezebilir. Olamaz mı?

AKIL HASTANESİNDEN MEKTUP

*“...Korunmasız bir sanatçıya saldıran bir sürü milyoner!
Ne âlâ! Bu eyleme katılan mösyölerin hepsi bu
milyonerlerden kırk bin defa daha milyoner...*

"Filistinliler savaş için ordularını topladılar... Filistin saflarından bir şampiyon çıktı. Adı, Gat'lı Goliath; boyu altı arış ve bir karış. Başında bronz bir kask, üzerinde pullu bir zırh... Ayaklarında bronz tozlukları, belinde bronz palası. Mızrağı bir dokumacının sert kalkeri kadar ağırdı, mızrağının ucu altı yüz sökel çekerdi. Kalkan taşıyıcısı önünden giderdi... David sopasını eline aldı, sel sularından kendine beş tane iyice kaygan taş seçip çoban torbasına koydu... Filistinli, gözlerini David'z çevirip onu görünce, küçümsedi, çünkü David gençti..."

Uzun süre duyandı. Ağlamadan, ıçten, yapmacıksız. Elleri çıplak. İşte. Artık ne kalemi, ne tokmağı, ne de heykeli var. Her şeyini aldılar. Yıpranmış, eski İncil'i görüyor. O, yontmak istiyordu. Küçükler güçlülere, büyüklere karşı! Öylesine çok destan vardı ki daha -tozlu elleriyle okumak istediği bir sürü destan.

İşte burada, kitapsız, topraksız. eli kolu bağlı. Deli gömleği üzerinde.

KIZIL ÇALILIK

“Sen neden gittin, bahtsız?

Etrafında toplandığımız sofra yorgun...

(Paul Claduel, Tete d’Or)

Ev bomboş. Camille bir odadan diğerine geçiyor. Başboş. Yalnız başına geziniyor. Annesiyle babası ve Louise, Mösyö ve Madam Chapoulis'lere gittiler. Louise piyanoyu sürdürdü. Çok iyi çalıyor. Madam Chapoulis haftada iki kez geliyor ama Louise çabuk yoruluyor ve mutfığa gidip annesiyle gevezelik etmeyi daha çok seviyor. Kız kardeşinin gevezelikleri Camille'i çok şaşırtıyor. Kimi zaman Louise'in mırıldandığı şarkıları dinliyor. Ona bakıyor. İnce küçük yüzü gelinciği hatırlatıyor insana. Gözleri babasının güleç gözlerini andırıyor, hafif kalkık burnu “beni gördünüz mü?” der gibi ve alnını kuşatan güzel bukleler.

Camille bu hassas kız kardeşe şefkat duyuyor. Böyle ince hatları olsun isterdi. Louise'in yatağının üzerinde nakışı duruyor. Saatler boyunca o tatsız çiçekleri nasıl işleyebiliyor?

Camille bir odadan diğerine geçiyor. Işıkları yakmadı. Camille boş koridordan odalara geçiyor. Bitkin, kendini bitkin hissediyor. Nogent'ı terk edeli iki yıl oluyor. Colin'i, Alfred Boucher'yi hüzünle hatırlıyor. Burada her şey düşmanca, Paul ve Louise artık onunla birlikte öğrenim görmüyorlar. Paul ortaokula gidiyor. Ev güzel, birinci katta büyük bir balkon var, giriş kapısı yüksekte ve iki tarafında merdivenler. On üç yaşında ve bu küçük Wassy şehrinde boğuluyor.

Camille annesiyle babasının büyük odalarına geldi. Koltuğa oturup yatağı inceliyor. Düşünüyor. Annesi bu halini görse hemen, "Her şeye böyle bakma, ayıptır," derdi. Ama Camille bakıyor. Büyük yataklar onu etkiliyor. Karı kocalık.

Ne demek bu?

Yatak zevksiz, fazla özentili. Pembe yastıklar dantellerinin altında uyukluyorlar. Haç ve şimşir, annesinin masasının üzerinde asılı. Babası annesini hâlâ öpüyor mu acaba, yoksa her biri kendi köşesinde sessizce, canlanma umutlarını yitirmiş, öylece yatıyorlar mı? Oysa babası öylesine canlı ki, gizli ve vahşi bir macerayla dolu. Peki ya annesi, o ne düşünüyor? Mutfakta nasıl da koşuşturuyor!

Camille odadan odaya dolaşıyor. Duvar -sığınak- duvarlar. Merdiven. Camille yukarıya çıkıp yatağına oturuyor, uzaklara dalıp gidiyor. Yalnızlığından mutlu, ama bu evden, bu odadan kaçıp kurtulmayı da istiyor. Sessizlik. Dün Camille'in sebep olduğu bir dram yaşandı. Dün -olayı hatırlıyor: Babası çileden çıkmış, annesi ağladı ağlayacak, Paul dehşete düşmüş...

"Camille heykel yapacak, Louise piyano virtüözü, Paul de okula gidecek. Okullar açılır açılmaz sizi Paris'e yerleştireceğim, ben de başkente yakın bir yere atanmamı isterim. Yalnız otururum, yemeklerimi otelde yerim ve pazar günleri sizleri görmeye gelirim."

Annesi başını kaldırmıştı. Bu adam delirmiş olmalıydı! Kız kardeşi Louise gülümsüyordu. Camille başkente gitmek istiyordu. Bu kentten, ince yağmurundan, parklarından, dükkânlarının olmayışından nefret ediyordu. Paul ses çıkartmıyordu. İlginçtir, hiç mi hiç mutlu görünmüyordu. Camille yerinde duramıyordu. Babası gururla kafasını kaldırdı. Kararını vermişti. Kimse döndüremezdi onu bu kararından.

“Ama Louis...”

“Evet.”

“Üç çocukla, hiç kimseyi tanımadığım o büyük şehirde ben ne yaparım?”

“Becerirsin. Sen artık çocuk değilsin... Camille de sana yardımcı olur.”

Annesi biraz yatışmıştı. İşte karar verilmişti: 26 Nisan 1881; Paul, Louis le Grand Lisesi'ne kaydedilecekti.

Camille kazandığını biliyor. Babası, onu bir sanatçı, bir heykeltıraş olarak benimsiyor. Ansızın korktu. Onu kim kabul edecek? Hangi atölye? Başka kadın heykeltıraşlar da olacak mı? Neyse ki Alfred Boucher var Paris'te. Ona yardımcı olur. Camille yerinden kalkıyor. Bir koşuşturma ve bağırtilar duydu. Camdan bakıyor, kardeşi Paul'ü sokakta çocuklar kovalıyor. Camille gülmek istiyor. Ne oldu acaba? İşte Paul, korku içinde merdivenleri tırmanıyor. Kapı kapandı. Camille, Paul'ün iç merdivenlerden çıkışını duyuyor.

“Paul, Paul, ne oldu sana?” Paul ona bakıp duruyor. Camille alacakaranlıkta, kocaman karşısında dikiliyor... Paul, vahşi-ce bakıyor Camille'e.

“O çocuklar seni neden kovalıyordu?”

“Beni kovalamıyorlardı. Oynuyorduk. Hem sen buna karışma.”

Tam giderken, öfkeyle geri dönüyor: “Ben Paris'e gitmeyeceğim! Ben Paris'e gitmeyeceğim!”

Ve aşağıya iniyor.

Camille merdivende oturmuş, üzgün. O odasında mutsuz. Ev boş. Paul korkuyor, o şehirden korkuyor. Az önce çocuklar onunla alay ettiler. Sayıları arttığı zaman ne olacak? Onlarla konuşmaktan nefret ediyor. Pislik içindeler ve gürültücüler.

“Benim küçük Paul’üm.” Çocuk, yatağına büzülmüş. Küçük gemici giysisi yıpranmış. Neden böyle şık? A, evet, o da Chapo-ulis’lere gidecekti. Sokak çocukları Paul’le alay etmiş olmalılar. Paul iki dirhem bir çekirdek, tıpkı şu deminki yatak örtüsü gibi.

Camille yavaşça çocuğa yaklaşıp yatağa oturuyor. Oda loş. Paul sessiz sessiz ağlıyor. “Dinle, bir varmış...” Usulca alnını okşuyor onun. Yavaş yavaş çocuk uyuyor. Özenle ayakkabılarını ve paltosunu çıkartıp üzerini örtüyor.

Alt kata inince, gaz lambasını yakıp alevini ayarlıyor. Sokakta bir köpek beliriyor. Kapıyı kokluyor. Bir varlık. Camille ona kapıyı açıyor. Acınası bir halde, tıpkı deminki Paul gibi. Rostodan kalan kemiği köpeğe veriyor. Bir kalem alıp yavaşça resim yapmaya başlıyor: Kemiği kemirmekle meşgul olan hayvan onunla hiç ilgilenmiyor. Camille yavaş yavaş mutsuzluğunu unutmaya başlıyor. Başı önünde, bacakları altında, durmadan resim yapıyor. Zamanı, saati unutmuş. Birden, hâlâ uykulu, acıkan kardeşi karşısında beliriyor! Köpek havlıyor.

“Acıktım.”

Camille üzülerek desenini bırakıyor. Ama çocuk kötü gözüküyor. Fazla karanlık, düşman bir dünyaya uyandı çocuk, üstelik üşüyor da.

“Cam’, arkadaki resme bak, bir gün babam getirdi onu. Ne olduğunu biliyor musun?... Çin Seddi... *Tour du Monde* gazetesini neden almıyoruz artık. Hikâyelerini, yolculuk haberlerini okumayı seviyordum.”

Alacakaranlıkta hayal görüyor, hassas ve açık mavi gözleri yüksek duvarların ardındaki büyük dünyayı görüyor.

“Ülkeleri resimlemelisin, Cam’ Bir gün ben Çin’e gideceğim. Vapurla.”

Paul açlığını unuttu. Köpek, etraflarında havlayarak dönüyor. Camille mutfığa yöneliyor. Çorba var ısıtılacak. Şalgamlar, patatesler, havuçlar.

“Durmadan konuşuyorsun... Yavaş konuş biraz... Ahırlarından çıkan domuzlar gibi sözcüklerin.”

“Peki ya sen, çorba ısıtmayı bile beceremiyorsun. Resim yapıyorsun, herkes resim yapabilir... Seni yontarken daha çok seviyorum. Ben Paris’e gitmek istemiyorum.”

“Sus. Alfred Boucher’yi buluruz. Belki Mösyö Colin de bizi görmeye gelir.”

“Evet ama babam beni nisan ayından itibaren hemen Louis le Grand Lisesi’ne yazdırmak istiyor. O kapalı sınıflardan korkuyorum. Hem Villeneuve’ü çok özledim.”

“Bir yandan Çin’e gitmek istiyorsun, büyük maceralara! Bir yandan da annemizle babamızın eski evinde kalmak istiyorsun. Haydi kıpırda biraz, eğer horozsan horozluğunu göster, ufak tehlikelerden korkan bir tavşan olmadığını göster!”

İşte, ikisi de tencerenin başına geçtiler. Ekmek tencerenin içine düşüyor. “Pan, pan, pan” diye bağırarak ekmeğe vuruyorlar.

“İçine düştüğün küçük bataklığı hatırlıyor musun?”

Camille kahkahayı basıyor.

“Sen de arkamdan koşuyordun ve küt! Gulu guluyu duyuyorum.” Paul de gülmeye başlıyor. “Küt, önce kafa.”

“Bana baksana Cam’, yarın gene gidelim mi? Yalnız başımıza.”

Camille kaşığını kaldırıyor. “Kızıl çalılıklara ilk varan!” deyip muzaffer bir tavırla çorbanın içindeki ekmeği yakalıyor. Köpek havlıyor. “Kimseye söyleme ama Paul! Bu bizim sırrımız! Tamam mı!”

Ufaklık ciddi ciddi başını sallıyor. Ablasıyla oraya gitmeye bayılıyor. Wassy’dan öteye, kırmızı balçıklı tepeye. Çağlayanın üzerindeki köprü –ayağının altından akıp giden tehlikeye bak-

tığı yer, Camille onu elinden tutuyor. Sonra ikisi birden “yasak” kırmızı toprağı getiriyorlar.

“Şimdi sana tutuşan çalılıkların öyküsünü anlatayım: Bir gün Musa, Jethro’nun sürüsünü otlatıyordu. Çalılıkların arasından alev içinde bir melek ona göründü. Musa baktı: Çalılık tutuşmuştu ama tükenmiyordu. Tam yaklaşırken bir ses duydu: ‘Yaklaşma, sandaletlerini ayağından çıkar, çünkü bastığın bu topraklar kutsaldır.’

“Bunun üzerine Musa yüzünü örttü, çünkü bakışlarını Tanrı’ya çevirmekten korkuyordu. ‘Şimdi git. Sen Musa, seni firavunun yanına gönderiyorum. Halkımı Mısır’dan çıkart.’ Musa Tanrı’ya dedi ki: ‘Beni nasıl dinlerler? Beni kimin gönderdiğini sorarlarsa insanlara ne derim? Ve bana sorarlarsa: Senin ismin ne?’

“Tanrı Musa’ya dedi ki: ‘Ben O’yum. Şöyle söylersin: ‘Beni O gönderdi.’”

“Bana baksana, Cam’, sen Tanrı’nın varlığına inanıyor musun?”

Camille bastı kahkahayı.

“Böyle gülme.”

“Tanrı, Tanrı. Dinle, ilk Kudas ayinine katıldın, çünkü iyi bir şeydi. Herkes gibi yaptın, hepsi bu. Bütün bunlar yapmacık ve numara. Göz açıp kapayınca kadar geçen şeyler! Yaşamak lazım, Çin’e, gitmek, evlenmemek lazım, küçük Paul’üm. İnsan dilediğı gibi giyinmeli, heykel yapmalı, ata binmeli ve ölmeli! Dikkat, başlıyorum... *Chanson de Roland*’ı hatırlıyor musun?”

Köpek deli gibi havlıyor. Gaz lambası ansızın sallanıp masanın örtüsünü yakıyor. “Cam’!” Camille atılıp örtüyü topluyor, alevleri söndürmek için vuruyor. Süklüm püklüm birbirlerine bakıyorlar. “Az daha bizi yakacaktın... Az daha bizi yakacaktın...” diye bağıyor Paul. “Senin çalılıklarından nefret ediyorum.”

Camille örtüyü ıslatıyor. Çorba kâsesi ve tencere devrilmiş. Ne ziyankârlık. Camille topluyor, ama bu işten hep nefret eder. Paul yardım ediyor.

“Baksana. Sanki coğrafya haritası gibi.”

“Ben buraya gitmek isterdim.”

“Ben de şuraya.”

Birden sokak kapısı açılıyor. Madam Louise, Louise ve Louis-Prosper eve geri döndüler.

“Burası yanık kokuyor,” diyor anneleri. Yanlarına geldi bile.

“Ne yapıyorsunuz siz? Of, hayır! Örtü! Bu çocuklar delirmiş... Haydi odanıza çıkın.”

“Ama anne...”

“Odanıza çıkın!”

“Dur Louise, olup biteni öğrenelim.”

“Hayır olmaz, sen hep onların tarafını tutuyorsun, sanki bir tek senin çocukların.”

Kavga başladı. Küçük Louise yorgun gözüküyor. Sessizce yukarıya çıkıyor. Camille de peşinden, Paul aşağıda kalıyor. Uzaktan annesinin bağırışlarını duyuyor: “Paul! Paul! Ne yaptınız gene ikiniz? Ne zaman deli ablanı dinlemekten vazgeçeceksin? Ah bu çocuklar yok mu...”

Louis-Prosper susuyor.

“Hem zaten,” diye homurdanıyor yorgun anne, “bu kızın sonu kötü olacak. O öfkeleri, gözleri, kimi zaman deli gibi bakıyor. Mösyö le Marquis’yi hatırlarsın, o da Camille gibiydi. Hep alıp başını gitmek isterdi! Yürürdü, gözleri yerinden uğrardı. Bu yaz onu Villeneuve’de görür müyüz, bilmem. Umarım orada olmaz.”

Camille merdivenlere yatmış. Donup kaldı. Neden annesi ondan bu kadar nefret ediyor?

“Dinle Louise, bu çocuğun büyük bir yeteneği var.”

“Yetenek! Yetenek! Yetenek insanı nereye götürür, biliyor musun... Hem zaten iğrenç bir iş. Başka canlıların heykelini yapmak. Çıplak heykeller yapanlar bile varmış... Ama bu seni rahatsız etmez. Bütün o okuduğun iğrenç şeylerden sonra. Geçen gün Paul’ü Zola okurken yakaladım. Anlıyor musun acaba!”

“Dinle Louise, sen ne söylediğini bilmiyorsun.”

Camille daha fazlasını dinlemek istemiyor.

“Günün birinde bir çıplak adam heykeli yapacağını düşündükçe...”

Camille yavaş yavaş soyunuyor, saçlarını açıp kurdelesini çözüyor. Ağır bukleler öne arkaya dağılıyor; örtünmek ister gibi başını sallıyor. Sonra üzerinden yavaşça kayan elbisesi... Büyük potinleri, yün çorapları... Geniş gömleği... Örtülerin arasına girmeden yüzünü yıkadı, bağırış çağırıışlardan kurtulmak istercesine.

Olağanüstü bir ata binmiş, taşların arasından yukarıya çıkıyor, Dev'in yanına. Ama çevresindeki her şey yavaş yavaş yanmaya başlıyor. Gülmekten katılıyor. Dev'in ellerinin arasında kor haline geldiğini sanıyor. Dev sırtıp kollarına alıyor kızı. Debeleniyor Camille. Boğarcasına sıkıyor Dev, vücudu tükeniyor. Bunun üzerine birinin, “Kızıl çalılık! Kızıl çalılık! İlk kim varacak,” dediğini duyuyor. Kan ter içinde uyanıyor.

Bu ne sıcak! Pencereyi açıyor. Her şey çok sakın, ürpertici. Bu yaz Villeneuve'de olacaklar. Yakında da Paris'te.

AKIL HASTANESİNDEN MEKTUP

Gönderdiğin koli geldiği zaman yeniden yaşamaya başlıyorum, zaten beni yaşatan yalnızca kolinin içindekiler, çünkü buranın yemekleri beni feci şekilde hasta ediyor, artık dayanma gücüm kalmadı hiç...

PARİS'E VARİŞ

*'Ve dik bir yokuşu çıkarken, arkamıza döndük,
Paris'i gördük, soluk birkaç ışıyla Ve gece sonlandı;
Ve güneş göğü dolaşp geniş bir kızılıktâ kayboldu...
Ve gece büyük havanın hâkimi oldu."*

(Paul Claduel, *La ville, I*)

Güzel bir öğle vakti, yorgun argın, toz içinde vardılar Paris'e. Eşyalar dördüncü kez karmakarışık halde, komşuların ödünç verdiği iki tekerlekli arabaya yüklendi. Simsiyah, şaşkın, sarsılmış bir halde geldiler, ayakları geri geri gidiyordu...

Şimdi bakıyorlar. Küçük sokaklar, küçük evler, küçük köyler yok artık: Paris! Kocaman kent diğer insanlar gibi onları da yutuyor. Pimpirikli Madam Louise-Prosper, ansızın yaşılanıyor. Louise küçülüyor, Paul yerlerde. Yalnız Eugenie ile Camille kavgacı, düşmana kafa tutuyorlar. Babaları kayboldu bile, geçen hafta bir binada tuttuğu dairenin kapısı onu yuttu. Yolla-

rın hıçkırığı, parke taşları, bağırsık çağrışımlar Camille'i sevinçten çığına çeviriyor. Burada bir şeyler oluyor. Burada var olduğunu kanıtlayacak. Pis olmaya değer, her şeyi terk etmeye değer: Sessizliği, ormanı, Géyn'in tepeciğini bile. Burada başka bir dev belirecek. Camille bu dev hızlı adımlarla, başı önlerinde yürüyen bu insanlara karşı eğitecek. Burada, o gürültücü deve karşı, tehditkâr ve sessiz, sanatını koyacak...

Madam Louise siyahlar içinde, eskimiş şapkası başında, sımsıkı topuzuyla; Louise uslu bukleleriyle bütün bu kokuların, tozun, gürültünün içinde hâlâ kusursuza yakın görüntüsünü nasıl koruyabiliyor? Karnibaharlar gazetelerin üzerinde yuvarlanıyor, arabalar parke taşlarının üzerinde zıplıyor, çocuklar bilyelerini çamurlu ayakkabıların altında kaybediyor...

Çizgili elbisesinin içinde Louise, Camille'e yaslanıyor. Eugénie kime omuz vereceğini şaşırılmış halde; denklemler, valizler, eşyalar, çocuklar... "Birbirinizden sakın ayrılmayın! Uslu durun!" diye bağıyor. Eugénie mutlu. Biraz dağınık da olsalar bu aile sayesinde Wassy'den kurtulup Paris'e gelebildi. Kendisinden yalnızca birkaç yaş küçük olan Camille'le birbirlerine çok yakınlar. Ama Camille onu biraz ürkütüyor. Sert, dimdik, gelgitli hatırlatan Paris'in büyük hareketine kocaman gözlerle bakıyor. Camille, enginlerin korkunç fırtınalarının kıyılarda ayakları okşayan dönüşümüne bakıyor: Paris genç kızın ayaklarına aşkla dolanıyor. Kendini bırakmış, evcilleştirmeye bile başladığı bu şehrin hâkimi; tek kelime etmiyor, öğreniyor, saklıyor, biriktiriyor. Kimi zaman garip bir hüzne kapılıyor: Nesneleri görmekten alıkonup cezalandırılmadan önce öğrenmek, anlamak için acele etmeli. Bunun üzerine tüm dikkatini topluyor: Bu ayrıntı, bu yürüme biçimi, şöyle gülümseyen biri ve beriki, açıklayamadığı şey için kusura bakmayın dercesine ellerini iki yana açan. Topuzu, bu öğle vakti onu ciddileştiriyor, mesafeli gösteriyor. Koyu renk ve kıvrıkcık kahkülü, eğer yakalayabilirseniz içinize işleyecek bakışını çevreliyor. Öldürücü bakışı... Koyu renk giysilerinin içinde, uzak ve gelişmemiş köylerdeki

genç ve ciddi dulları andırıyor. Yalnızca yüksekçe yakalı gömleği biraz silahşor havası veriyor Camille'e.

"İşte! Nihayet babanız." Louis biraz eğilerek yürüyor. "Bizi burada kötü bir gösteri yapar gibi insanların arasında bırakmak da nereden geldi aklına!" Louis cevap vermiyor. Yavaşça karısının kolundan tutuyor. "Görürsün, yukarısı sana iyi gelecek." Madam Louise duruyor. "Anne, yorulдум." Louise'in sesi kadının öfkesini kesiyor. "Haydi bakalım! Gidelim."

Yukarıya çıkıyorlar. Baba, anne, Louise, Paul, Eugénie ve Camille. Uzun tırmanış, her gün yıkanan ama yorgunluktan kirli merdiven. Camille telaşlı: Böyle yukarı nereye gidiyorlar, ne çok basamak! Küçük kızı çektiği için Madam Louise bir süre yavaşladı. Paul'un anlaşılmaz bakışları. Paul ansızın durup küçümseyerek Eugénie'ye yol veriyor ve Camille'e doğru dönüyor. Ne düşünüyor acaba? Camille ona bakıyor. "Ne var?"

"Géyn."

"Ne?"

"Géyn."

"Ne var yani!"

"Aynı şey."

"Ne çocuk." Her şey inanılmaz derecede yavan gözükürken Paul havayı yumuşatacak sözcükleri buluyor. Camille ona gülümsüyor ve yan yana dik merdivenleri çıkıyorlar. "Alışkanlıkları yok." Küt! Dikkat etmediği için Paul, Eugénie'ye çarpıyor, o da Louise'i ve annesini itiyor. "Özür dilerim, efendim."

"Eugénie, önünüze baksanıza! Cennete gitmiyoruz, her neyse orada da bir tavan vardır nasıl olsa."

Camille uslu uslu bekliyor. Kafaların, bacakların arasından seçebildiği daireyi endişeyle keşfediyor. Koridor. Solda yemek odası, sonra salon. Orada balkon, büyük bir balkon. Babası pencereleri açtı: "Bak Camille, Paris senin."

Camille babasına bakıyor. Gün ışığına karşı, gölge silueti, ince, sırtını aydınlığa dayamış. Tıpkı kendinden geçer gibi boşlukla arasında durana yöneliyor.

Sarkıyor. Babası işe koyulan karısına yardım etmek için aşıya inmiş. Camille belli belirsiz rüzgârın tadını çıkarıyor. Paris'te. Burada heykel yapılır, komşuların ne önemi var.

“Camille, hayvan gibi düş kuracağına bize yardım et.” Oda küçük. Kız kardeşiyle birlikte kalacaklar. Yalnızca Paul' ün kendine ait bir odası olacak. Camille kuduruyor, geç saatlere kadar okuyamayacak, Louise uyuyamamaktan şikayetçi olur. Ol-sun! Ne önemi var, Paris'te o. Eugénie yukarda bir odada kalacak. Camille onu kıskanıyor. Sonra da düşüncesizliğinden ötürü kendine kızıyor: “Aptal, sen şanslısın! Kimsenin hizmetinde değilsin.”

“Çocuklar, birazdan masaya oturacağız.” Madam Louise peynir ve ekmek hazırlıyor. Kahve ısıtılıyor. “Belki bu akşam doğru dürüst bir yemek yiyebiliriz. Burada pek becerebileceğimizi sanmıyorum ama... Mutfağı gördünüz, değil mi Eugénie? Ama insan çocuklarına canını bile verir! Prosper, sen yemek işini nasıl çözümleyeceksin?”

“Sen üzülme. Wassy'de dostlarımız var. Hem yakında Ram-boillet'ye atanacağım, kimbilir daha sonra da Paris'e atanabilirim.”

“Biz o tarihe kadar ölmüş oluruz.”

“Yeter, gene başlama.”

“Anne, söylesene, yemekten sonra dışarı çıkabilir miyim?”

“Yo, hayır! Yine başlamayın. Başınıza kötü şeyler gelebilir.”

“Yapma Louise, bir an önce alışmalarında yarar ver. Hem Camille büyüdü. Ben de onlarla giderim. Böylece sen de rahatça evi toplarsın.”

Louise omuz silkiyor.

“Eugénie'yi sana bırakırım.”

“Camille de bana yardım edebilirdi...”

Louis-Prosper cevap vermiyor. Büyük kızına Paris'i göstermek istiyor. Onu buraya o getirdi, bu güçlü şehri keşfetmeye ilk kez o götürmek istiyor.

Dördü birlikte yola çıktılar. Louis, Camille'in koluna girdi. Öbür eliyle Louise'i tutuyor. Paul kâh arkalarında, kâh önlerinde gidiyor. Caddeyi geçip küçük sokaklardan Luxembourg'a gidiyorlar. Louise babasının elini çekiştiriyor: "Baba, çok yorul-
dum, dayanamıyorum." Rengi uçmuş, bayılmak üzere.

"Bekle, bir şeyler içelim."

İşte bir yere oturdular.

"Baba, yolun sonuna kadar gidebilir miyim, eve kadar!"

"Olur ama daha fazla uzaklaşma."

"Haydi Paul, gel bakalım."

"Nereye?"

"Paris'e kuzucuk!"

İki çocuk uzaklaşıyor. Louis, genç kızla küçük oğlanın ağaç-
ların arasında eriyişlerini izliyor. Kızı büyük adımlarla, omuz-
ları geride, erkek gibi yürüyor. Camille'ciği? Yanında seken Pa-
ul. Louis gurur duyuyor. Başarılı olmayı o kadar isterdi ki! İyi
ki bunlar ve yanında uslu uslu oturan kızı var, onları nihayet
Paris'e getirebildi.

Çocukların az ötesinde ansızın boğuk bir şarkı yükseliyor.
İki merdiveni birbirine bağlayan korkuluğun kenarına varan
Camille, eğiliyor. Sözleri duyuyor ama anlayamıyor.

"Söylesene Camille, bu şarkı da ne?"

"Kötü bir ses."

Camille birkaç basamak inip aşağıdaki iğrenç kadını görü-
yor; gözleri çökmüş, üstü başı lime lime, elinde şişesi. Paul ya-
nında, afallamış. "Villeneuve'deki Bault Anne gibi. Burada
da..."

O da ne, ne yapıyor, adamları durduruyor. Onlar da omuz
silkip onu itiyorlar. İçlerinden biri ona fermuarını gösterip gül-
mekten kırılıyor. Paul çok korktu. Kadın şişman; şişman ve çir-
kin. "Haydi Cam' " Merdivende bir adam belirdi, Camille'in çe-
nesine yapışıyor. "Ne o çocuk, kaşındın mı?... Bedava olur." Ca-
mille hiçbir şey anlamıyor. Paul bağılıyor, birlikte kaçıyorlar.

Paul hatırlıyor. Camille de o sahneyi yeniden görür gibi oluyor. Hava kararırken birlikteydiler. Şişko Bault ayın altında duruyordu. Çevresinde birkaç sarhoş adam ve yavaşça eteklerini kaldırmıştı. Adamlar ona içki veriyordu; Camille bir çift titrek, beyaz bacağı, toprak ve pislikle örtülü baldırları ve ansızın gri, siyah çalılığı görüyor. Camille, Paul'ü kapıp kaçmıştı, ama yanındaki çocuğun -kendisi gibi- şaşırdığını biliyordu. Camille az önceki gözleri asla unutamazdı. Boğulmuş birinin gözleri gibi, Camille'e şöyle diyorlardı: "Çabuk kaç. Bütün bunlardan uzaklaş."

Hayır, Camille kalacak. Camille incecik, Camille ne istediğini biliyor. Nerede olursa olsun kaçmaz, karşısına dikilen başka sırttan ihtiyarlar, ters bakışlı ihtiyarlar, boğazını sıkmaya hazır adamlar olsa bile kaçmaz...

Nefes nefese kalan Camille ile Paul, merdivenlerin tepesine varınca dinlenmek için durdular. Yukarıya kadar nasıl çıktıklarını bile hatırlamıyorlar. "Böyle koşmayın, mam'zel! Ne güzel bir kız bu!" Camille telaşlanıyor, ne istiyorlar ondan? Babasıyla birlikte yürürken de yoldan geçenlerin bakışlarını üzerinde hissediyordu. Belki de kendisi insanlara çok bakıyor? Ah, bu kötü alışkanlığı yok mu? Ama bir ayrıntıyı, kıvrımı, yürüyüşü yakalamayı öylesine çok sever ki...

Artık acele ediyorlar. Çabuk. Babaları orada. Camille ona doğru koşup oturuyor. Utançtan kıpkırmızı. Belirgin biçimde irkilmiş. Louise ona bakıyor.

"Ne oldu?"

"Bir adam var..."

"Sus, Paul!"

Camille'in sesi kırıcı. Gözlerini babasına dikeyyor. Gözlerini kaçırma sırası onda. Bu mağrur bakışı ve şişkin dudaklarıyla güzel çocuk. Ansızın korkuyor baba. Onun gözlerinde okunan bu iradedenden, talepten korkuyor. Hemen, hemencecik. Bu anda. Her şey! Sınırlamasız, ödünsüz.

"Baba, baksana şuraya!"

Orada, küçük bir evin arkasında, miniminnacık gölgeler kıpırdıyor. Kukla!

“Gel, baba.” Yeniden yola koyuldular, Louise koca bir bardak kakao içti ve mutlu. Bir kez olsun maceraya o da katıldı.

Louis-Prosper üzgün. Özlem omuzlarını büktü. Tıpkı üzerine kara bir manto gibi atılı. Kendisini yaşlı ve yorgun hissediyor. Çocukları! Onları yalnızca hafta sonlarında görebilecek. Louise becerebilse bari! Camille’in taleplerini karşılayabilecek mi? Anneyle kızın arasında bir duvar var. Birden ona doğru eğiliyor: “Camille, bana yaz. Eğer hoşuna gitmeyen bir şey olursa, bir şey istersen, anneni bu ayrıntılarla sıkma, olur mu?”

Camille başını bile çevirmedi. Oysa babası kalbinin derinliklerini görebilseydi... Bu ilgiden allak bullak oldu. Bunu ona söylemeyi isterdi. Onun yalnızlığını, utangaçlığını anlıyor; bir tek aşk sözcüğü duymadan, ailesinin gülümsemesinden yoksun, tek söz söylemeden gidecek bu adam, onun dünyası Camille’in dünyasıyla eş. Ona yardım etmek istediğini biliyor. Kızıyla gurur duyduğunu biliyor. Bunun üzerine, kıpırdamadan, gözü uzaklarda, elini uzatıp babasının ince parmaklarına dokunup elini çabucak dizlerinin üzerine koyuyor.

Kuklalar hareket ediyor. Güm! Güm! Çocuklar gülüyor. Yalnızca Paul buz gibi. Camille olup biteni anlamaya çalışıyor. Paul içine kapanmış, iğrenir gibi. Tuhaf çocuk! Belki deminki olayın etkisinden kurtulamadı.

Perde, küçük tahta oyuncuların üzerine kapandı. Öğleden sonra ilerliyor.

“Haydi biraz daha gayret, sizi *Notre-Dame de Paris*’ye çıkaracağım!”

AKIL HASTANESİNDEN MEKTUP

*“... Buradan bir an önce çıkmak istiyorum...
Niyetin beni burada bırakmaksa, benim için
dayanılmaz olduğunu bil!... Paris’te olmak ne kadar
hoş ve kafanızdaki delice hevesler yüzünden Paris’i
bırakma zorunluluğu... Beni burada yalnızlığıma terk etme...”*

İHTİYAR HÉLÈNE

*"Gün bağlanıp ayakkabı çıkarılınca
İşte gölge, işte yıldız ve gece
İşte, ihtiyar canlıların pes eden yüreği...
(Paul Claduel, Lannes sur lajoue vieille)*

Öğleden sonranın sonu. Ne çabuk. Hepsi gitmişlerdi. Camille yontu altlığının önüne oturmuş. Hareketsiz, bakışlarını karşıdaki büste dikmiş. Genç kız, ihtiyar kadına bakıyor. Her ikisi de feci şekilde mühürlenmiş; Camille duaya çekilmiş gibi. Gözleri, iki kara delik, yüzünün beyazlığını deliyor. Camille amber tenini, güneşli yanaklarını yitirdi. Soluk tenli, yanakları çukurlaşmış, saçları ince bir alçı tabakasıyla kaplı, neredeyse karşısında duran ihtiyar kadına benziyor. Kadın ona gülümsüyor, gözlerinde cömertliğin alaycı parlaklığı.

Öğle sonrası heykeltıraşın ayaklarının dibine uzanıyor.

Yanı başında, odaya dağılmış, ıslak bezle örtülü heykeller. Kızların hepsi gitmişlerdi... Gülücükleriyle, bağladıkları kurdeleleriyle, aceleci elleriyle onu terk etmişlerdi. Arkadaşları, çoğu İngiliz kızları, Madame Adam'ın düzenlediği geceye hazırlanıyorlardı. Arkadaşlarının yalvarmalarına rağmen Camille büstünü bırakmak istememişti, yontu sehпасının üzerinde sabırsızlandığını düşündüğü İhtiyar Hélène'i bekletmek istememişti. Camille istediği gibi bitirememişti. Oysa gece 1882 Mayıs Sergisi'nin açılışı onurunaydı. Geceye ressamalar, heykeltıraşlar katılacaktı mutlaka. Nelly, Jane, Virginia ona görünmesini tavsiye etmişlerdi. Jane o alışlagelmiş gülücüklerin ardında kaybolmadan önce son kez atölyeye geri gelip onu ikna etmeye çalışmıştı. "Dikkatli ol, Camille, heykeltıraşlığın dışına çıkmak gerek. Eğer başkaları seni görmez, senden söz edildiğini duymazlarsa, sanatını terk ederler. Bilirsin, pek çoğunun umurunda değil büstün. Heykeltıraşın kendinin güzelliğini tanımak isterler. Bence bu sana daha çok şey kazandırır eminim. Çok güzelsin, *gerçekten büyüleyici.*"

Camille omuz silkmişti. Geceyi kafasında canlandırıyordu, gereksiz konuşmalar, genç irisi aptallar ve erkek bakışları. Üstelik giyecek bir şeyi de yoktu. Bir kez onlara eşlik etmişti. Mavi, pembe, yeşil, pırıl pırıl boyalı, güleç arkadaşları kıkırdıyordu. Gerçek havai fışekler! Camille onların yanında, cılız, siyahlar içinde, bir de beyaz yakasıyla refakatçi kadınlara benziyordu neredeyse. Utanmıştı. Onu ayrı kılan vahşi saçlarıydı yalnızca. Erkekler bu genç yetişkine bakmışlardı, biraz nedime, biraz dul gibiydi; sert ve koyu perçemlerin arasında boğulan bu genç yüzü incelemişlerdi. Camille bir ya da iki kişiyle heykelden söz etmeye başlamıştı. Görünüşe bakılırsa, o akşam, diğer sanatçıların canı dans etmek istiyordu yalnızca. Camille gecenin içine kaçmıştı. Karanlık hayalet. Gece yarışı, toplumun ilgilenmediği sanatçı düşlerini kalbinde taşıyan heykeltıraş...

Işık hâlâ iyi. Dışarıda ilkbahar. On yedi, neredeyse on sekiz yaşında. Ve atölye bomboş. Camille yanındaki ıslak örtülerle

kapatılmış heykellere bakıyor... Kozaları yeniden görüyor, on yaşına bastığı zaman amcasının hediye ettiği harika kitap. Ren-gârenk kelebekler, doğumlarına kadar gizledikleri renkli düşünle-riyle. Bu büyük beyaz kütleler, kafaları allak bullak eden, hep-si birbirinin benzeri... Camille, heykelleri kundaklanmış bebek-lere benzetiyor. Bir an için insanların sayısız kaderlerini düşün-üyor...

Dört bir yan duvar, İhtiyar Hêlène ona gülerek ya da azarla-yarak bakıyor. Camille birkaç aydır annesine yardım eden Al-sace'lı ihtiyar hizmetçinin bakışını yakalamaya çalışıyor. Yüz-lerce, ama yüzlerce kroki çizdi. Kimi zaman güleç ihtiyar kımıl-damadan oturmayı kabul etti. "Bana bu saatte neler yaptırıyor-sunuz! İşim var benim."

Güneş ışığı aynaya vuruyor. Neredeyse on sekiz yaşında. Birkaç hafta sonra Mayıs Sergisi açılacak. Camille sergiye katı-lacak.

Bu ihtiyar keçinin muhteşem bakışını nasıl yakalamalı? Bir-den onu, elinde süpürgesiyle, geçen günkü gibi, aynı güneş ış-ğında görüyor. Kırıksık alnı, sarkık çenesi. Kimi zaman Camille onunla sevgiyle alay ediyor... "Mêlusine'e benziyorsun."

"Kimdi o?"

"Villeneuve'de ormanın kapılarını bekleyen biri. Ama o hiç yerinden kıpırdamazdı. O kadar tahammül edilmezdi ki, so-nunda kötü bir tanrı onu taşlaştırmıştı."

İhtiyar Hêlène omuz silkip atasözleri, şiir parçaları söyleye-rek süpürmeye devam ediyor.

Birden ağlama sesleri duydular ikisi birden. Annesiyle kız kardeşi evde değillerdi. Paul ödevlerinin başındaydı. Paul'ün yüzü allak bullaktı. Kâbusları, korkuları tekrarlıyordu. Annesi onu neden o dayanılmaz ölüm olayına tanık etmişti? O günden beri Paul değişmişti. Neredeyse hiç gülmüyordu. Camille anne-sine çok kızıyordu. Gerçi annesi peşinen yazgıya boyun eğmiş-ti -günlük görevini kuyuya bağlanmış beygir gibi yerine getirir-di- ama ölüm var, ölüm var. Bu seferki yavaş, iğrenç ve uzun-

du. 5 Eylül 1981’de dedeleri, Dr. Athanase Théodore Cerveaux, haftalarca süren acılardan sonra son nefesini verdi. Mide kanseri. Anne bunun küçük bir çocuğu nasıl yaralayacağını düşünmemişti. O günden beri Paul, kendini aşan, paniğe kapılmasına yol açan bir korkuya teslim olmuştu. Ay be ay, Camille onun bu ölümün anısına saplandığını görmüştü. Boşluğun şaşkınlığı. Hiçlik. Boşluk. Ölüm.

Camille, ölümü biliyordu. İhtiyar Bault, bir gece yolda enlemesine yatmış -dişsiz ağzı, ayı lıkır lıkır içmek istercesine kocaman açılmış- ihtiyar kadın, üzerinden dökülen giysilerinin içinde pörsümüş, son kez alabora olmuştu. Camille korkmamıştı. Yalnızca yontma isteği duymuştu, iki gözünün sessizliğini yansıtmak, çarpık kasların hareketsizliğini canlandırmak –tıpkı yan tarafına devrilen eski bir eskiz gibi. Başlayan gecenin renksiz ışığında sanki periler âlemindeydi....

Ama Paul’un yaşadıkları ayrıydı. Beklenip de gelmeyen korkunç bir ölüm. Gün be gün, gece be gece, kalp çarpıntıları, hırıltılar, inlemeler, pislik... İhtiyar bitip tükeniyor, dışkı kovası gibi boşalıyordu. Denizde günlerce unutulmuş bir ceset gibi karnı şiş. Kirli çarşafların altında, tıpkı hamile bir kadın gibi yatan dev kütle, balmumu teni, sarımsı gözleri ateşli. Tıp doktoru olan Athanase Théodore, çocuğu yatıştırmak için hastalığının seyrini ona anlatmıştı. Elleri ansızın çırpınıyor ve Paul unutulmuş köşelerde üzerine düşen örümcekleri hatırlıyordu. Demek burada da ambarlar, tavan araları vardı. Sevdığı bu dede nereye doğru gidiyordu? Bu dede ki, Paul’e, dünyanın en eski dilinde gökyüzünün, rüzgârın ağızlarını öğretmişti. Paul peşinden gitmek istiyordu. Evet, yaşlı adam sanki önemli bir şey unutmuş gibi eliyle alnını kavrıyordu. “Dede! Dede! Bir şey mi arıyorsun?”

Eli kayıyordu ve Paul onun uzaklaşan, beyaz, allak bullak olmuş gözlerini görüyordu.

Paul, bir gün, bütün bunları, hıçkırıklar içinde, kesik cümlelerle, unutulup yeniden beliren görüntülerle Camille’e anlat-

mişti. Ve ansızın yaşamın son büyük salgısı çocuğun üzerine sıçramıştı. Babasına yapışan anne ve arkasındaki unutulmuş çocuk, görmeyi iyi bilen çocuk hiçbir zaman unutmayacak çocuk. Hiçbir zaman... “Ne gördü, Cam’? Söylesene, ne gördü?”

Camille çocuğun üzerine dikkatle eğilen İhtiyar Hélène’ e baktı. Haftalardır heykelinde yansıtmak istediği bakışı yakalamıştı. Sarkık yanakları aydınlatan o bakış...

“Mösyö Paul, korkmayın. Büyükbabanız öbür hayata varmak için yapacağı sıçrayışın uzunluğunu hesaplıyordu. Öbür tarafta öylesine güzel bir manzara, öylesine konukseverlik görmüştü ki, kendisini bekleyen dostlar oradaydı... Bu atlayışı kaçırarak istemiyordu.”

Paul gülümsemişti.

“Haydi, gidip yatin artık. Çok çalışıyorsunuz. Bir de babanız size sınıf atlattı. Bütün bunlar doğru değil. Gelin, biraz kirazlı pastamdan yiyin.”

Henüz ılık olan hamura parmaklarını batırmışlardı. Paul yatışmıştı...

Her şeyin bir zamanı var

Gökyüzünün altında her şeyin bir zamanı

Doğurmanın

Ölmenin.

Camille, yaşlı hizmetçinin çocuğun saçlarını okşayışını izliyor. “Söylesene bana, Hélène’ciğim, bu nerede geçiyor?” “Eski İncilimde... Size veririm onu.”

Camille büste bakıyor. Atölye karardı. Camille artık çalışmaz. Gün sonunda boğulan ışık, konturları karıştırıyor. Biçimlendirmek için çok tehlikeli saatler. Kaba değişiklikler yapabilir. Sis şimdi. Camille yansıyor, yalnız başına, aynada, garip bir biçimde ikiye bölünmüş...

“Atölye, modeller, malzemeler, hiçbir zaman başaramayacaksn!” Annesinin çatlak sesini duyuyor. “Ne gereksiz harcamalar! Baban bize yardım ediyor ama eğer bu işi bırakırsan çok daha iyi yaşayabiliriz. Louise’e baharlık bir elbise bile alamadım.”

Camille gerçek bir atölyeye girmek istiyor. Buradan bir şey çıkmaz. Alfred Boucher düzenli olarak uğrayıp tavsiyelerde bulunuyor ama, Camille gerçek bir atölyeye girebilse keşke. Tek başına yapamaz. Onu, model veya Hélène’nin söylediği gibi “hayat kadını” sanabilirler. “Dikkat edin, Matmazel Camille, yakanızı iyice kapatın. Yanlış değerlendirilebilirsiniz. Bu düşük dünyanın değer yargıları çok farklı.”

Sanki kaybedecek zamanı var! Bugün bir model daha onları terk etti. Camille onun gövdesi üzerinde günlerdir çalışıyordu. Yeniden başlamak gerekecek. Jane başka birisiyle devam etmesini önerdi. Camille arkadaşının önerisini hâlâ öfkeyle hatırlıyor, uzlaşmak istemiyor. Surat asmaya başladıkları zaman modellerin parasını arttırsa, atölyenin diğer masraflarını karşılayamayacaklar. Arkadaşlarının kendisinden çok daha fazla paraları var, bu da bir gerçek. Aynı heykeli başka bir modelle sürdürmek içinse alçak bir sanatçı, dolandırıcı, kopuk, iğrenç bir kopyacı olmak lazım!...

“Yeter Camille, yeter! Kendin için. Eğer yine her şeye yenisinden başlamayı düşünüyorsan... Hiçbir zaman başaramazsın. Baksana. Her birimizin sergi için üçer heykeli hazır, seninse üzerinde durmadan uğraştığın İhtiyar Hélène’den başka bir şeyin yok. Sana sadık kalan tek model o.” Üçü de gülerek çıkıp gittiler. Kötü değiller. Camille bir modelin gövdesine bir sonrakinin kollarını takmayı becerebileceğini sanmıyor.

Kendini ne kadar da bezgin hissediyor! Sanki kendi kendini aşındırıyor. Eğer İhtiyar Hélène’in de büstü olmasaydı, üzerini toprakla sıvayıp birkaç hafta sonra sergiye böyle katılması gerekecekti. Camille gülümseyip yüzünü gri toprakla sıvıyor, üzerine bir örtü sarıyor: “Modelsiz bir sanatçının büstü.”

AKIL HASTANESİNDEN MEKTUP

“Bayram günlerinde hep sevgili annemizi düşünüyorum. Beni akıl hastanesine yatırmaya karar verdiğiniz günden beri onu görmedim. Güzel bahçemizin gölgesinde yaptığım resmini düşünüyorum. Gizli acıların okunduğu büyük gözleri, bütün yüzüne hükmeden tevekkül, her şeyden vazgeçmenin ifadesi dizlerinin üzerinde kavuşturduğu elleri: Bütün bunlar alçakgönüllüğünü, aşırı vazifeşinaslığını yansıtıyordu. İşte, bu bizim zavallı annemizdi. Resmini bir daha hiç görmedim (onu görmediğim gibi). Bu resimden söz edildiğini duyarsan bana söyle.

“Sana sık sık sözünü ettiğim o iğrenç insanın bunu da diğer eserlerim gibi kendine mal etme cüretini göstereceğini sanmıyorum; annemin resmi, fazla ileri gitmek olur.”

*"Biz anlık zavallı kadınlarız, zayıf, narin.
Sonsuzluğun içinde bir günlük konuklar...
Bizden önce kimbilir kaç
Kadın aynı şarkıyı buralarda söyledi!"*

(Paul Claduel, La cantate à trois voix)

Galibiyet senin, ihtiyar hizmetçi. İhtiyar Hélène. Annesi onun, Camille'in. Ve şimdi kendisi.

Dört ihtiyar kadın. Nur içinde yatsınlar!

Öldü mü? Hiçbir zaman anlayamadı bunu. Annesini bir daha görmemişti. Kimi zaman bir mektup, bir koli geliyordu.

Camille yazıyı hemen tanıyordu –çocukların dağıttığı ek-mek kırıntılarını toplayan eli. Yitirdiği bir şey yoktu. Büyük kızından başka. Kötü Camille.

Eğer konuşabilselerdi! Dördü birlikte ateşin karşısında. Erkekler olmadan anlaşsalar.

Büzülmüşler, üst üste yığılmışlar, birbirlerine karışıyorlar, çakışıyorlar.

İhtiyar köylü annesi... Camille onu kediye lokmalar atarken, odunları karıştırırken görüyor. Camille şömineye eğilmiş. Tıpkı onun gibi, yıpranmış ellerinden benzeri hareketler çıkıyordu, belki yoldaşlarının onlara bıraktığı tek ortak dil.

Basit kadın kâğıdın üzerine eğilmiş. Annesi iyi yazardı. Ona düş kurmaya kim zaman bırakmıştı? Sert kalemi yıpranmış defterlerin üzerinde gidip geliyor: Günlük harcamalar, aile mektupları, davetiyeler, başsağlıkları...

Dördü bir arada. Camille konuşmalarını hayal ediyor. Hiç duymadıkları konuşmaları.

Bir kez annesini güleç, mutlu, güzel görmüştü. Yalnızca bir kez. Çarşafı katlıyordu, Victoire da ona yardım ediyordu.

Sonra Paul Amca'nın üzerini örten sular gibi her şey kapanmıştı.

Bir tek kez Camille, "Anne!" diye bağırmıştı.

Camille ve çocuğu ıssız odada. "Anne!"

Çığlık yankılanmıştı. Louise-Athénais Cerveaux onu hiç duymamıştı.

(Zâoç zîoç ñ şlu)

Dördü birlikte konuşabilselerdi! Kalpleri ne sırlar açardı? Bu ağır bedeli kimin için ödediler?

"Hélène, akşam olduğu zaman neden böyle ağlıyorsun içli içli?.. Sevgili Victoire, kimi zaman yumruğunu neden gırtlığına bastırıyorsun –sonra cevizleri kırıyorsun. Hâlâ titreyen ellerini görür gibiyim..."

Çiçeğe duran büyük akasyanın yanındaki annesinin hüzünlü gözleri.

Anne başını dizlerime koy, söyle bana.

Vaktimiz var.

JACOPO QUERCIA

*“Bu adam, heykelin ve mimarının gerçekten
Düşünce’sini cisimleştiriyor.”*

(Michelangelo için Berni’nin bir şiiri.)

“Mösyö Rodin’den ders aldınız mı?”

Camille, soru dolu bakışlarını Alfred Boucher’ye çevirdi. Paul Dubois’nın sözünü ettiği bu Mösyö Rodin de kim?

Bu sabah akademinin müdürü beyefendinin odası daha da bir sıcak, Camille kan ter içinde. Fanilas, uzun kollu ve kapalı yakalı gömleği üzerine yapışıyor, elbisesi ağır geliyor. Anne-sinden yeni bir elbise istemeye cesareti yok. Üç aşağı beş yukarı düzgün gibi duran tek elbisesi üzerindeki. Kaba çizgili kumaştan ceket ve eteği ona biraz erkeksi bir hava veriyor. Topuzu bozulmaya başladı. Yarım saatten fazla dayanmasını bir

türlü sağlayamıyor. Annesi belki on kez tekrarladı oysa, saçını ortadan ayırarak gerip ıslatması gerektiğini. Nafile! Camille annesinin ortadan ayrılarak yanlara yatırılmış düz saçlarından nefret ediyor. Hem sonra saçları ıslatıldıkça daha bir deliriyor.

“Mösyö Rodin?” Camille utanç içinde. Mösyö Alfred Boucher gülümsüyor. Wassy’de *David ve Goliath*’ı gördüğü zaman o da aynı şeyi düşünmüştü.

“Onu sizinle tanıştırmak lazım. Kendisi de çok şaşırır. Ne düşünüyorsunuz, aziz dostum? Yakında Mathias Morhardt’i göreceğim. Bir gün bu işi ayarlarım!

“Oldukça yeteneklisiniz. Tartışmasız öyle. Ama çoğu kimse-nin başlangıçta yaratıcılığı vardır. Önemli olan sürdürebilmek. Sizi buraya kabul etmeye gelince, ne yapabiliriz bilemiyorum. Atölyelerimde devrim yaratmak istemem.

“Yok, en doğrusu siz kızlar, atölyenizde devam edin.”

Camille onun suratına seve seve bir tokat patlatabilir. Alfred Boucher kızın saldırıya geçmek üzere olduğunu hissetti.

“Endişelenmeyin, Camille, Rodin de hiç akademiye gitme-miş. Tek yol bu değil, öyle değil mi sayın müdür? Haydi gidiyo-ruz. Yarın, Dalou’da Carrier-Belleuse’le görüşüyoruz, değil mi?”

Camille *David ile Goliath* kompozisyonunu almak üzere iler-liyor.

“Hayır, bırakın küçükhanım. Biraz bende dursun. Güzel bul-dum bunu, çevremdekilere göstermek isterim.”

Camille korkuyor. İki yoldaşından ayrılmayı sevmiyor. Hem bu adamdan hoşlanmadı. Ama yapılacak bir şey yok.

İşte, koridordalar. Camille bu büyük yapıdan yükselen ses-leri duyuyor; gülüşmeler, beceriksiz uygulamacıların taş vur-maları. Çekingen elin sesini uzaktan ayırmsıyor; sert bilek, kı-rılan taş, uçan taş, direnip inat eden taş.

“Mösyö Auguste Rodin’nin kim olduğunu bilmiyorsunuz, değil mi?” Alfred Boucher’in sesi ansızın onu kendine getiri-yor. Camille hayır anlamında başını sallıyor.

Ondan şimdiden nefret ediyor. Kim olduğunu bilmesine gerek yok. Kendisiyle aynı heykelleri ne hakla yapabilir? Camille ondan önce başlamıştır mutlaka. Daha altı yaşındayken mulaj yapıyordu.

“Onu size nasıl tanımlamalı? Kırk iki yaşında. Hayatı çok çetin geçmiş.”

Camille gülmek istiyor. İhtiyarın teki! Tabii, eğer işe on sekiz yaşında başlamış olsa bile, ondan daha çok çalışmış. On sekiz yıl! O daha on sekizine bile basmadı. Bu yılın sonunda basacak!

“Bu işten anlayanlar arasında Rodin’nden çok söz ediliyor. Madam Edmond Adam... Sözü açılmışken, siz neden hiç gelmiyorsunuz onun evine? Jane’i, Virginia’yı ve diğer öğrencilerimi görüyorum orada. Siz de gelmelisiniz. Moda yazarları konuk ediyor. Üç yıl önce *La nouvelle revue*’yü kurdu. Bu Madam Adam bir akşam toplantısında Rodin’i Gambetta’yla tanıştırdı. Güzel Sanatlar Bakanı Antonin Proust da Arts Decoratifs Müzesi’nin ana giriş kapısına yapılacak büyük heykel için Rodin’i tavsiye etti.”

Camille sessizce, ustasının yol göstermelerini dinliyor.

“Çok kimse bu zavallı Rodin’i koruyor. Çok saldırıya uğramış. İlk büyük heykeli *L’âge d’airain* (Tunç Çağı) büyük tartışmalara yol açtı. Jüri üyelerinin çoğu modelden kalıp çıkardığını sandılar. Zavallı! Heykelin üzerinde bir buçuk yıldan çok çalışmış. Elinde ne var ne yoksa harcamış. Ne çirkin bir kuşku! Ağlamış...”

Camille hoyratça saldırıya uğrayan bu yaşlı heykeltıraşı düşünüyor sevecenlikle. Hakaretlerin en kötüsü! Önündeki modelden doğrudan doğruya kalıp çıkaran bir heykeltıraş!

“Jürinin ve insanların böyle sanmaları için çok kusursuz yapılmış olması gerekir.”

“Hayranlık uyandıran bir eser. Onu size göstermeliyim. Hatırlıyorum, otuz yedi yaşındaydı ve umutsuz bir halde gelirdi bana. ‘Sıfırı tükettim,’ derdi, ‘Yorulдум, param yok.’ Onu çok

savundum, çalışırken görmüştüm Rodin'i, figürleri modelsiz, inanılmaz doğrulukta çıkartırdı. Toplandık, Paul Dubois, Carrier-Belleuse ve ben, bakanlık müsteşarını çağırdık ve tıpkı bir tanrı gibi yontan bu ufak tefek kızıl saçlı adamın aklanmasını sağladık.”

Camille küçük bir yeraltı cini getiriyor gözünün önüne. Kerderli, belki de onun gibi topallayan biri. Sonunda onu biraz enayi de bulsa, sevimli geliyor...

“Bu skandal onu gün ışığına çıkardı. En son, harika bir *Saint Jean-Baptiste prechant* (Saint Jean-Baptiste Vaiz Verirken) ile şimdi bronz dökülmüş olan *L'âge d'airain*'i sergiledi. Tam tamına iki yıl önce. Sıra sabırsızlıkla beklediğimiz o dev kapıda...”

Seine kenarındaki rıhtımlarda dolaşıyorlar, sessizlik içinde. Camille onunla kıyaslama cesaretini gösterdikleri o heykeltıraşı düşünüyor. Camille başlamak için otuz yedi yıl beklemeyecek. Onun acelesi var.

“Aklımdayken, Camille, İtalya'ya gidiyorum, bunu size söylemek istedim. Roma ödülümle oraya gitmem şart. Umulmadık bir olanak bu benim için, çalışabileceğim ve sessizce araştırabileceğim. Hem orası Michelangelo'nun ülkesi. Kolayca Floransa'ya da geçebilirim. Sizin Rodin biraz Michelangelo'ya benziyor.”

Camille neredeyse dinlemiyor. Üzüntüden yıkılmış. Akademiye giremediği gibi ihtiyar dostu -Boucher otuz iki yaşında onu terk ediyor. Camille tüm cesaretini yitirmiş, Alfred Boucher'nin söylediklerini dinlemiyor neredeyse.

“Derslerinize onun devam etmesini isteyeceğim. Beni dinliyor musunuz, Camille?”

“Özür dilerim.”

“Benden sonra Rodin'nden ders almayı sürdürün diydum. İlk bakışta biraz silik gibi görünse de, hatta çekingen, bence en yetenekli o. İçimizdeki en büyüklerden biri. Henüz tanınmıyor. Ona güvenim sonsuz.”

Camille keyifsiz. Kendisiyle aynı heykelleri yapıyorsa neye yarar? Genç kızın dudakları geriliyor. İşte, oldu! Topuzu çözöldü.

“Camille, Camille, ne oluyor size? Size yetişemiyorum! Eğer devam ederseniz benden önce atölyeye varacaksınız.”

Camille özür dileyip yavaşlıyor.

Kızlar bağışıyor: “Mister Alfred Boucher, *come in*.” Onun etrafını sarılıp dalga geçiyorlar.

“Yüzünüz kıpkırmızı. Koştunuz mu? Ya Camille, haline bak!”

“Mösyö Alfred Boucher bizi terk ediyor.”

“Ne?” Camille haberi söyleyiverdi, hazırlıksız.

“Hayır, sizi terk etmiyorum. Yakında İtalya’ya gidiyorum. August Rodin’nden derslere devam etmesini istedim. Kabul etti.”

Kızlar el çırpıyor. “Ne güzel!”

“Çok hoş, çok çekici biri! Volcan’a benziyor. Bilirsiniz, Vulcan.”

Camille, Michelangelo’yu düşünüyor. Boucher, o eciş bücüş adamı Michelangelo’yla karşılaştırmaya nasıl cesaret edebilir! Floransalı dahi, Michelangelo; onun da çok yakışıklı olduğu söylenemezdi aslında. Hastalıklının teki olduğunu bile söylerler. Üstelik genç Pietro Torrigiano’nun yumruğu yüzünden daha da çirkinleşmiş. *Laurent le Magnifique*’in bahçelerinde, on yedi yaşındayken kırılan burnu yüzünden epey aşağılanmış, göze pek hoş görünmüyordu herhalde. Şekilsizleşmiş neredeyse. Bu yüzden onu, o yabancıyla karşılaştırmak. Heykel tanrısına karşı Auguste Rodin! Hayır, hayır, hayır!

“Ne huysuzsunuz, Matmazel Claudel!” Alfred Boucher onu yatıştırmaya çalışıyor. “Hadi Camille! Sizi unutmayacağım! Michelangelo’nuza ait kartlar, haberler gönderirim size. Güveniyorum size. Yeteneklisiniz, bunu öfkenizle öldürmeyin. Kibarlar âlemindekiler gibi davranmayın. Gerçek sanatçılar gibi davranmalısınız. Öngördüğümüze varmak için, çok zamana, alçakgönüllülüğe ve sabra ihtiyacınız var. Güzellik de tıpkı ölüm

gibi uzun bir bilgi süreci gerektirir. Gitmeden önce sizinle vedalaşmaya gelirim, küçükhanımlar.”

“Mösyö Boucher, Mösyö Boucher! Camille... Pardon, unuttuk... Camille gazetelerde!”

Hepsi koşuştular. Kimileri yazıya bakmak, kimileri de göstermek için.

“Açılın, açılın biraz!” Yazıyı aynı anda okumak için hepsi kâfalarını uzatınca çarpıştılar. Gülüşmeler!

“1882 Mayıs Sergisi. İhtiyar bir kadının büstü. Matmazel Camille Claudel’in alçıdan bir eseri. Düşünülmüş, ciddi bir heykel.

Camille’in adı ilk kez bir gazetede yayınlanıyor ve o otuz yedi yaşında değil!

Alfred Boucher ona bakıyor. İhtiyar Hélène’in heykelinin büyük ustaninkine ne kadar benzediğini söylemekten kaçınıyor. Camille öyle çabuk öfkeleniyor ki! Çok zamanını vermiş, taslakları, eskizleri durmadan yenilemiş ve sonunda başarıya ulaşmıştı.

Alfred Boucher Jane’i, Virginia’yı, Nelly’yi seviyordu. Ama Camille bu dönemin önemli sanatçılarından biri olacaktı. Yalnızca... Korkuyordu. Siyaha çalan bu bir çift mavi gözden, onun dünyayla kaynaşamamasından korkuyordu. Camille’i kuşatan sert ve anlayışsız ailesinin onu anlamamasından korkuyordu. Çoğu zaman evde olmayan babanın yokluğundan korkuyordu. Ondan çok etkilenen ve bir an yalnız bırakmayan Paul’dan korkuyordu. Camille’e ne olacaktı? Ve dostu Auguste, bütün çekingenliğiyle, bu sert ve yetenekli kıza nasıl katlanacaktı?

“Bay Alfred Boucher, kahve alır mısınız?”

“Memnuniyetle.” Hepsini çok seviyordu, kadınca bir sevinçle titreyen bu atölyeyi beğeniyordu, ama her şeyden önemlisi Camille’i ne kadar özleyeceğini kendine itiraf ediyordu artık. Muhteşem kalıplar, sıkı eskizler, herhangi bir eli veya

ayağı yaparken kendisinden ekledikleri. Camille bilmeden ona bazı şeyler öğretmişti. Madem ki artık gidiyordu, bu genç kıza duyduğu tutkuyu, toprağı okşayan, tutan, işleyen büyük ellerini... en çok da o muhteşem yüzü, o gözleri, dünyada eşi benzeri olmayan o bakışı görünce nasıl heyecanlandığını söylemek niye... Ondan uzaklara kaçıktan mutlu. Ona âşık olabildi! Çok şiddetli, çok güçlü, çok kişilikli bir insan Camille. Varsa yoksa Camille. Çöl gibi, kendini yadsımak gibi... Ölüme kadar. Oysa şimdi burada ve bu tükenen ilkbahar ışığında, Camille ona gülümsüyor. Çekingen, sevecen bir gülümseyiş: “Özür dilerim, beni affetmelisiniz,” der gibi. Okşayıcı, dayanılmaz, doyum olmaz gülümseme. Camille’i kollarına almak, bu bakır ve mağrur ağzı, tıpkı tat fışkıran bir meyve gibi ısırarak istiyordu.

“Daldınız, Mösyö Boucher.” Camille güzel boğuk sesiyle, “Jacopo Quercia, Michelangelo’yla karşılaştığı zaman on dokuzuncu yeni basmıştı, değil mi?” diyor.

Neden ansızın bu hikâyeden bahsediyor?

“Evet, deli gibi ustanın yorumunu bekliyordu, o da yapıtlarını övmüştü.”

Camille düşünceli. Kızların konuşmalarını dinlemiyor bile.

“Camille! Cam’! Daha çok dışarıya çıksaydın Auguste Rodin’le tanışırdın. Sevimli, ama çok çekingen bir insan. Konuşurken sözcükleri yuvarlıyor. Gözleri mavi! Önünü göremiyor. Miyop. Ama elleri o kadar güzel ki...”

Camille ansızın fincanını bırakıyor. Önlüğünü giyiyor.

“Biraz dinlenin, Camille.”

“Camille bendeniz zavallının Jacopo Quercia’si. Mösyö Rodin, girin lütfen.”

Alfred Boucher alaycı, küstah, külyutmaz kıza bakıyor. Dostuna haber vermeli. Bu öğrencisi diğerleri gibi olmayacak. Kandırmak zor. Güveninceye kadar vahşi bir hayvan, ama sonra vericilik ve şefkat hazinesi... Eğer sizi beğenirse her şeyi verir.

“Sevgili Camille...”

Alfred Boucher kızları selamlıyor. Ansızın gizlice Camille’in yanına geliyor: “Ben... Michelangelo’yum! Sen de Jacopo Quercia. Ama sen çok da güzelsin...” Çevresinde birkaç dans figürü yapıp kızların gülüşmeleri arasında çıkıyor. Camille: “Hoşça kalın, mösyö Angelo!”

MÖSYÖ RODİN

*"Birbirimize çok benziyoruz: Bizden yeni bir şey çıkamaz."
"Cinsimizi kim sürdürecek?" "Biri gelecek. Kızıl sakallı
bir avcı. 'Ve benim Cousine-au-bois-de France'ımı,
Uyuyan Defnemi, 'virgo admirabilis'imi sonsuza
kadar elimden alacak."*

(Paul Claduel, *L'otage*)

Michelangelo'nun *Musa'sı*. Bükümlü, kıvrık sakalı, güçlü kafası, kalın gövdesi. Camille kapının yanındaki bu adama bakıyor. Virginia'nın taktığı bandı çıkardı. Kızlar körebe oynuyorlar. Aydınlık bir sabah. Atölye berrak, Camille'in keyfi yerinde. Kızlar ellerinin yardımıyla yüzleri, bedenleri tanımaya çalışıp eğleniyorlar. Gülüşmeler, şarkılar.

"İnsan güzel olunca," diye şarkı söylemişlerdi.

Camille birden durdu. Mösyö Rodin gelmişti. Az önünde de Alfred Boucher duruyordu. Mösyö Rodin burada.

Gözü bantlı kızı gördü. Az sonra bantın ardındaki koyu gözleri. Rodin kendisini inceleyen, resmeden gözlerin büyüklüğü-

ne bakıyor. İrisin sonsuzluğunu seyrediyor. Camille, kızıl sakallıyla onu bir cine benzetiyor.

“Girin, Auguste.” Alfred Boucher biraz daha yaklaşıyor. Mösyö Rodin atölyeden içeriye giriyor. Bir çift muzip gözün yüzünü merakla incelediğini hissediyor. Camille geri çekildi. Genç kız gölgeye çekilince, üzerinde çalıştığı heykel ortaya çıktı. Bir çocuk büstü, güçlü. Boyun çıplak, omuzları bir tür ıhramla örtülü. “Erkek” bir heykel. Mösyö Rodin ansızın durdu. Atölyedeki kızları unuttu, dostu Alfred’i de. Tüm dikkati alçının üzerinde. Yüzün anormal denecek kadar açık açısı. Onun aradığı da bu. Bakıştaki güçlülük. Mösyö Rodin kendinden emin, akıllı bir elden çıktığını anlıyor büstün; gerçek her ayrıntıdan fışkırıyor, bütün çıplaklığıyla, yorumlu, görkemli. Bu büstü kendinin yaptığını sanıyor, oysa elini bile sürmedi. Mösyö Rodin allak bullak. Modeli tanımıyor. Boucher dostça omzuna dokunuyor. “Uyanın dostum, yoksa bu kızlar yeteneklerinizden kuşkulananacak. Garip davranıyorsunuz. Çekingen olduğunuzu biliyorum, ama böyle donup kalmanız... Büyülediniz mi yoksa?”

“Kim modellik etti?” Mösyö Rodin’in garip, boğuk sesi.

“Kardeşim Paul Claudel. Şimdi on dört yaşında.” Kısık, keskin ses.

“Özür dilerim, alçınızın kalitesi beni şaşırttı. Profil çok net, sık sık söylerim, yalnız profil çalışmalı. Bu çok önemli. İnsan yüzü simetrik değildir.”

“Sürpriz olsun istiyordum. Ama Matmazel Claudel sanki sizinle daha önce çalışmış gibi.”

Mösyö Rodin, Camille’e bakıyor. Demek o! Geçen akşam Madam Adam’ın evinde biri bu ismi söylemişti. Evet, hatırlıyor! Madam Adam’ın konuklarından küçük bir İngiliz kız. Mösyö Rodin İngiliz kızların orada olduklarını fark ediyor. Gülmekten kırılıyorlar. “Hiç kibar değilsiniz, Mösyö Rodin. Geçen gece tanışmıştık ve bize selam bile vermiyorsunuz.”

Zavallı Auguste, kekeliyor, utanıyor. Toplum içinde rahat değil. Sesi zor çıkıyor, ses tonundaki iniş çıkışlarla birlikte dışlerinden kaynaklanan bir konuşma bozukluğu, aynı zamanda Rose'un sık sık eleştirdiği baş sallaması. Hiç de baştan çıkarıcı olmadığını biliyor.

"Gelin, buraya bakın, Mösyö Rodin." Kızlar sırayla tavsiyelerini bekliyor. Heykeltıraş kesin, hızlı tavsiyelerde bulunuyor. Camille biraz kenarda onu dinliyor. Bu kendine güveni olmayan beceriksiz adam, heykelden bahsederken kesin ve açık olabiliyor. Sanki büyümüş gibi. İşinin erbabı, güven veren bir enerji. Birden kalemi kapıp kâğıdın üzerine bir detay çiziyor. Islak toprağı gösteren, okşayan, yeniden yoğuran eller. Camille gözlerini heykeltıraşın ellerinden ayırmıyor. "Güçlü" büst... Hiç böyle öğütler duymadı. Hiçbir şey rastlantıya bırakılmıyor. Olağanüstü bir uygulayıcı. Önünde, malzemeyi yeniden ele alıp incelten, tamamlayan olağandışı bir usta var. Verdiğı bilgiler çok parlak. Sanki hayatı yönlendiriyor. Hayatı her yerde görüp yeniden tutku ve güçle yaratıyor.

Ansızın Camille'e dönüyor. "Erkek kardeşinizin büstü neredeyse bitmiş. Kulakların yapılışı beni çok etkiledi, kulak kıvrımları çok ince. Gözkapakları sarkık... bakış... Hayat her yerde. Zor olan, onu görebilmek. Oysa hayat her yerde güzel. Yalnızca profil biçimlendirmek, belirli ve değişmez durumdaki profilleri durmadan denemek. Bakmak, anlamak ve sevmek yeterli. Buna karşılık *David ile Goliath* gereğinden fazla kontrast içeriyor. Biçimlendirmede yumuşaklık, kumrallık gerekli. Burası çok kontrastlı, sert, karmaşık..."

Camille eleştirilmeyi sevmez. Kalbi hızla çarpıyor. Alçıyı kafasında parçalamak istiyor. Rodin haksız. Yine de tamamen haksız sayılmaz. Camille bu siyahları, bu beyazları seviyor, biçimin bu kontrastlarını. "Leonardo da Vinci'nin, Michelangelo'nun desenlerini inceleyin. Siyahla beyaz arasında sonsuz sayıda gri var, koyu griler, beyaz, bej..." Camille, Mösyö Rodin'in

haklı olduğunu biliyor. Ama Camille kimi zaman heykelin ana hatlarını bozmaya varan binlerce ayrıntıyı sevmiyor. Onun dü-şü tek bir hat. Tek bir noktadan, tek bir köşegenden oluşan heykeli yaratmak istiyor. Öylesine sadeleştirilmiş bir şey ki, hareketin kabuğu kalsın geriye. Ama doğru, aslında Mösyö Rodin biçemden söz etmekte haklı. Kötü düzeltilmiş bir ayrıntıya aldırmaayan heykeltıraş sayısı az mıdır? Genel görüntü ortaya çıkınca tatmin olurlar. Uygulamacının sadakatsizlikleri onları hiç rahatsız etmez, biçem çizgileri tümüyle kayboluncaya dek mermer kazınmış olsa da. Camille, şimdiye dek eline geçen tek mermer blokunu ziyan eden Eugène isimli o adamı hâlâ öfkeyle hatırlıyor. Başka şeyler düşünüp kazıyordu herhalde, bileğin yuvarlaklığını bozmuştu; Camille öldürebilirdi onu! Aylar boyu süren uzun çalışmalarını bir anda yok etmişti. Hiçbir zaman mermerlerine dokunulmasına izin vermeyecek. Kendi kendisinin uygulamacısı olacak. Hayır, Camille'in yakalamak istediği şu: Ayrıntıları silmek, kabaca heykeli çıkarmak yerine, bir anlamda biçemin “düşüncesi”ni vermek.

“Pardon Matmazel, sıra bende. Gelip benim atölyemde çalışmayı kabul eder misiniz?” Camille düşünüyor...

“Camille, Camille... Mösyö Rodin bir süredir sizinle konuşuyor, onu dinlemiyorsunuz. Anlaşıldı, siz birlikte olamazsınız. Biri konuşurken diğeri düşler ülkesine dalıyor!”

Camille birden kızarıyor, kekeleyip geri çekiliyor, sonra ilerliyor... “Mösyö Rodin, ben...” Geri çekiliyor, su kovaşına çarpıp deviriyor, yerler ıslanıyor. Mösyö Rodin'nin ayakları su içinde. Camille korkuyor. Rodin şaşırmış. Kızlar atılıyor. Camille kapıyı çarpıp çıkıyor. Bu adam onu sıkıyor. Dışarıda, yağmur yağıyor, böyle şeyler yalnız onun başına gelir zaten! Neden küçük miyop gözleriyle ona bakıyordu? Nefret ediyor ondan. Hem o eleştiriler de ne, hakkı var mı? Büyük adımlarla yürüyor. O bir kadın. Bu yüzden nazik, yumuşak, sevecen davranmalı! Kumrallıklardan, güzel uyumlardan, zarafetten bahse-

diyorlar, neden olmasın? “Kendinizi kollayın.” “Camille, sen bir kadınsın.” - “Camille, ellerine bak.” Peki, ya Camille itmeyi, devirmeyi, canlı canlı yontmayı seviyorsa...

“Hey, dikkat edin küçükhanım, ezileceksiniz...” Camille arabayı ve atları fark etmemiş. Burada ne yapıyor; ısılanmış, aptal, gülünç durumda. Hatırlıyor, ne demişti? Ha evet, onunla birlikte çalışmasını önermişti. Tanrım, hep beklediği buydu. Heykeltıraşların, hani şu *ciddiye* alınan, onların deyimiyle heykeltıraş *adamların*, erkek sanatçıların oluşturduğu bir atölyeye girmek. Birden ters geri dönüyor, söylenerek uzaklaşan şişko bir kadına çarpıyor. Bacaklarının arasından bir köpek geçiyor. Köpeklerden nefret eder. Hep gelip ona sürtünürler, çıış kokarlar. Şimdi karşı yöne koşuyor. “Kumrallıklar, kumrallıklar, sana kumrallıkları gösteririm.” Siyah o, siyah Camille, annesinin dediği gibi mağripli, karayağız. “Cacha-Diablo” önündeki birkaç basamağı çıkıp Notre-Dame-des-Champs Sokağı’ndaki atölyeye varacak.

Mösyö Rodin yok. Mösyö Rodin gitmiş. Kimse yok. Birkaç satır yazı, acemice titrek yazılmış:

“İstediğiniz zaman atölyeme gelin. Üniversite Sokağı’ndaki J atölyesi veya Mermer Deposu’ndaki H atölyesi. Ben de kontrastları severim!”

‘Kontrast’ sözcüğü doğru yazılmamış. Yazıya bakıyor. Biri yerleri silmiş. Şimdi her tarafından su akan Camille. Saçları yapışmış, gözleri çakmak çakmak, vücudu titriyor. Gözü aynada kendisine ilişiyor, saçlarının bukleleri ip gibi yakasına dökülüyor, elbisesi sıkılmış bez gibi, âdeta bir paçavra. Bir dilenciye, Donatello’nun Madeleine’ine benziyor. Güzel bir genç kıza hiç benzemiyor.

Yüzünü buruşturup bir havlu alıyor ve kafasını kuruluyor. Elbisesini çıkartıp Villeneuve’de salata yapar gibi silkeliyor. Güneş yeniden çıktı. Biraz güneş, her şey düzelir. Herkes öğle

yemeğine gitmiş olmalı. Camille bir şala sarınıp bekliyor. Oturup grubuna bakıyor. Mösyö Rodin haksız sayılmaz. Çok kontrastlı. Çirkin. Dizkapığı, şurasında yanlış eklemlemiş, bacak sivri. Camille yerinden kalkıp alçıyı kırmaya başlıyor. Hataları saklamak gereksiz. Önüne geçilmez bir öfkeyle her şeyi yıkıyor. Hiçbir zaman istediğini başaramayacak. Toz yığını. Yeniden başlayacak. Isındı artık. Elbisesi kurudu. Camille saçlarını örüp topuz yapıyor. Camille gene kesin ve kusursuz. Evine yemeğe gitmedi. Unutmuştu. Yeğenleri Villeneuve'den geldiler, onu bekliyorlar.

Bir an için bile tereddüt etmeyecek. Gelişmeli. Yalnızca kötü sanatçılar kişiliklerini yitirmekten korkarlar.

Kumrallıkları onaylayan şu Mösyö Rodin'nin atölyesine gidecek.

SIEGMUND VE SIEGLİNDE

“Sieglinde

Burada gördüğüm Siegmund ise.

Sana özlem duyan

Sieglinde benim:

Öz kız kardeşin Kılıçla

birlikte onu da kazandın!

Siegmund

Sen işte, erkek kardeş için

Eş ve kız kardeş...

(Richard Wagner, *Walkyrie*, Perde I, 3)

“Bak, Camille. Mösyö Rodin sana bir hediye getirdi.” Atölyenin ortasını işgal eden, üzeri örtülü nesneye bakıyor Camille. Bir yontu altlığının üzerindeki ambalajlı büst büyük bir bohçayı andırıyor.

Camille yirmi yaşında. Hemen hemen yirmi. Aralık ayında doğduğu için, kendini hep yaşından daha büyük hissediyor. Bir ocak gelince yaş değiştiriyor, bir ay önce bir yıl kazandığını ya da kaybettiğini unutarak. Bu sonbahar öğleden sonrasında hava güzel. Camille biraz soluk soluğa, açık renk elbisesi ve dantel yakasıyla, güneşin altında dimdik duruyor. Virginia ona

bakıyor. Biraz daha büyüdü; sanki onda yeni bir şey var. Geçen yılki genç kız değil, koca kahkahasını patlatsa da arada bir ciddileşiyor, çevresine giz saçıyor. Şehvetli, başka bir Camille; giysilerinin içinde her zaman ince olmasına rağmen kimi zaman yuvarlaklaşıyor, yüzünün teni daha parlak...

“Hadi aç, çabuk ol.” Camille, beyaz parlak pakete yaklaşıyor.

“Sanki çiçekleriyle gelen bir sevgili.”

“Şu senin Mösyö Rodin!”

“O *benim* Mösyö Rodin'im değil!” Camille öfkeyle döndü.

“Sakin ol, hepimiz ona bayılıyor ve... kıskanıyoruz seni, hepsi bu.”

“Biliyor musun, geçen akşam... Kaçırdığın bir gece daha işte.”

“Sen geceleri ne yapıyorsun?”

“Okuyorum.”

“Ne fikir ama!”

“Okuyorum. Düşünüyorum, konu arıyorum. Geçen pazar Paul'le birlikte *Walkyrie*'ye gittik. Konsere, Paul'le birlikte gidiyorum...”

Camille ilerliyor ve konuşmasını kesiyor. Mösyö Rodin'in ne getirdiğini tahmin ediyor. Hemen törensel bir ciddiyetle bezleri açıyor. Yavaş yavaş, pişmiş toprağın sertliğini hissediyor –hayır, ne kadar da aptal! Bronz bu, ama olamaz! Camille oracıkta, bronzdan, ne zaman vakit buldu? Nasıl yaptı? Hem de bronzdan!

Kızlar sustular. Atölyenin ortasında ışıldayan bu kütleden etkilenmişlerdi. Camille bütünüyle orada, tıpkı yeşil yosunlardan yoğrulmuş gibi, sudan çıkmış gibi, saçları yapışmış, yapılı, İlkçağ savaşçısı, genç Romalı bir delikanlıyı andırıyor... Dalgın Androjin, bir tür dokunulmaz Hippolyte. Şatosuna çekilmiş, eski bir ırka ait, sakladığı gizin ağırlığını taşıyor.

Arkadaşları ona bakıyor. Heykeltıraş, Camille'in kimi zaman büründüğü bu havayı nasıl yakalamış? Tam şu anda, dal-

gın, kendi içine çekilmiş, dışarıdaki ağaçların arasından süzölen güneşin ışığında sanki kendisine bakan büstün bir kopyası. Her zaman beceriksizce taranmış, terden ıslak saçları, alnına yapışan perçemi, Mösyö Rodin'nin vurgulamak istediğı erkeksi havayı veriyor ona. Camille allak bullak. Aylardır Mösyö Rodin ders veriyor onlara. Çok kez bakışları Camille'in işine çevriliyken gördü onu, ama modellik etmesini hiç istemedi ki! A evet, bir kez oldu! Birden o sahneyi hatırlıyor Camille.

Kızlar gitmişti. Çok sıcaktı. Temmuz ayı. Akşam Paris'te şenlik vardı. Rodin, erkek kardeşinin büstü konusunda, genç kıza bazı ek bilgiler vermek için oyalanmıştı. Camille, Paul'ün biraz şaşkın, on altı yaşının getirdiğı kışkırtıcı havasını yakalayamıyordu. Genç kız dikkatle dinliyordu. Birden sessizlik olmuştu. Camille hatırlıyor: "Mutlaka profillerden başlamak lazım." Rodin onu kolundan tutup oturtmuştu. Çarçabuk profilini çizmişti. Camille'in sırtından ter boşanmıştı. Bu boğucu odada oturuyordu. On dokuz yaşındaydı. Taburenin üzerinde hareketsiz dikiliyordu. Sessizlik, kalemin gürültüsü. Rodin gözlerini ona çevirmişti, birden bakışları karşılaştı. Yüzüne fazla ışık gelen biri gibi gözlerini biraz daha kısmış, sonra da kalemi bırakmıştı. Camille ona bakıyordu, tıpkı erkek kardeşiyle olduğu gibi, acemice kalemi elinden bırakmasıyla alay etmeye hazır. Ama ağzından tek kelime çıkmamıştı. Bir acı onu yerine bağlamıştı sanki. Acısız bir acı, karnına inen bir yumruk, daha aşağılara, sanki tabure yavaşça içine giriyordu, arzuya benzer bir şey, yuvarlanma isteğı veren bir arzu. Garip bir biçimde ona bağılı olan bir arzu, deliliğı dönüşüyordu. Ona, "Mösyö Rodin, lütfen elinizi karnımın altına koyun," deme deliliğı. İşte, istediğı buydu. Kardeşinin büstünün üzerinde duran bu el, onun çalıştığı heykelin üzerinde, bu eli teninde duymak. Rodin sanki içinde yontuyordu, karnında. Sessizlik sürüp gidiyordu. Camille konuşmak istiyordu ve Rodin bir şey söylemiyordu; hiçbir şey, dudaklarında duyulmayan sözcükler. Yere düşen kalemin sesi her şeyi bozmuştu. Yok, hayır, kalemin elinden kur-

tulduğunu görmüştü ve ancak şimdi duyabiliyordu. Düşmesi ne kadar zaman almıştı bu kalemin?

“Camille, şemsiyen orada, yerde. Kırılmış.” Camille silkiniyor, alaycı altı çift göz ona bakıyor.

“Zaten hiç açmıyorum. Pekii... Sizin neyiniz var böyle? Sanki hiç büst görmediniz. Yaramaz çocuklar gibisiniz! Hem sonra bu ben değilim.”

“Dinle Camille, abartıyorsun.”

“Hayır, çok çirkinim. Baksana Nancy, şişman yanaklı bir oğlan çocuğu bu. Beni nasıl yapmış, tombul bir oğlan gibi. Hem bıktım bu Mösyö Rodin’den. Bizi yapıtlarıyla bunaltmak zorunda mı?”

“Dinle Camille, canımızı sıkıyorsun. Çok kötüsün.”

“Susun!”

“Sen de sus, pis tavuk.”

“Ben, pis tavuk ha?” Camille, Virginia’nın üzerine atıldı; iki kız dövüşüyor.

“Durun, durun, delirdiniz mi? Delirdiniz mi?” Kalın bir ses duyuldu. Camille, Virginia’nın elbisesinin arkasını yırttı. Pantar pençesini andıran bir darbe. Virginia’nın beyaz jüponu havalanıyor, bacakları açılıyor. Elbisesi iki yana sarkmış. Arkadaşının altında ezilen Camille, sesi duyuyor, şaşkınlıkla Virginia’ya bakıyor. Genç İngiliz’in takısı ağzını kanatmış.

“Üzümlere ne oldu?”

“Hangi üzümler?”

“Susuzluğumuzu gidermek için üzümleri buraya koymuştuk.”

“Ne?”

“Özür dilerim.” Adam boğazını temizliyor, kızlar kenara çekiliyor: Mösyö Rodin yanlarında. “Sizi rahatsız ettiğim için özür dilerim. Matmazel Camille’in bana söyleyecekleri vardır diye düşünmüştüm. Bugün ders alma sırası bende, ama rica ederim, şiddet konusunda pek yetenekli değilim. Şiddetten

nefret eder ve iinizden biriyle boy lşmek yerine hemen tymeyi yeğlerim.”

Glşyorlar. Camille kalkmaya alışıyor. Arkadaşları yardım elini uzatıyorlar. “Biraz bekleyin, Mösyö Rodin, ortalığı toplanız.”

Mösyö Rodin büyülenmiş. Auguste bu atölyeyi giderek daha çok seviyor. Gençlik, bu kızların sevinci, sorunlarını unutturuyor ona. Hayatında biraz ışık oluyor. İşte, yoksun olduğu şey. Biraz şefkat. Ah, keşke bir kızı olsaydı. şimdilerde yirmisini geçen ve gene ortalıktan kaybolan oğlu Auguste’ düşünüyor. Ah, keşke onun da bir Camille’i olsaydı.

“İşte, Mösyö Rodin.” İki kız şallarına sarınıyor.

Mösyö Rodin kadınları seviyor. Kaşmirlerine sarılı bu genç kadınlar, biri esmer mağrur, diğeri sarışın, ufak tefek, biraz şişmanca, onlara bakmayı nasıl da seviyor, yürümelerine, birbirlerine doğru eğilmelerine. Rose da böyleydi, bir zamanlar, otuz yıl kadar önce, ilk karşılaştıklarında. Ama neden bu kadar çabuk yaşlandı? Ya o ardı arkası kesilmeyen kıskançlık krizleri. Neyse ki bu barış limanını, genç kızlar atölyesini buldu...

“Bir fincan ay?” Mösyö Rodin geç kaldı. Uğramamalıydı. Ama öğrenmek istiyordu. Hediyenin hoşlarına gidip gitmediğini öğrenmek istiyordu. Camille, şapkasını alan Rodin’e bakıyor. Kaymaya hazır olan şalını utanarak tutup alaycı bir gülümsemeyle ona bakıyor. Ona bakıyor ve gülümsüyor.

“Hemen gitmeyin, Mösyö Rodin.” Camille yavaşça kolunu tutuyor. “Bstm yle güzel ki... size... Demek istediğim...” ekingeng genç kız bocalıyor, başını eğip hocasının omzuna belli belirsiz yaslanıyor. “Yorum yok, Mösyö Rodin.” Acemiliğini örtmek istercesine, koca kahkahasını patlatıyor. Sonra tıpkı bir ocuk gibi sözlerine şunları ekliyor: “Bende kalabilir mi?”

“Bu sizsiniz. Sizin. Sizin için.” Heykeltıraşın eli büstü işaret ediyor, yerine yerleştirir gibi, sonra birkaç sözcük kekeliyor.

“Yarın görüşürüz, kkhanımlar.” Ve gitti bile. Orada onu bekliyorlar. Camille düşünceli.

“Hadi Camille... Ne oldu sana?” Kardeşi Paul. “Unuttun mu? Seni almaya gelecektim. Mösyö Rodin’e rastladım. Çok çirkin. Şişko Falstaff rolü için harika olurdu.” “Sus seni ibiksiz küçük horoz!” Paul bu kızların yanında rahat değil. Onlara saldırmak ya da kimi zaman vurmak istiyor. Onları gürültücü ve kasıntı buluyor.

“Bekle, elbisem kuruyor.”

Paul durdu. Karşısındaki büst onu alıp götürüyor. “Ama bu benim.”

“Hangisi sensin?”

“Bu benim.”

“Hayır aptal, benim, Mösyö Rodin yapmış. Bronzdan dö-küm yaptıracak kadar param olduğunu mu sanıyorsun?”

“Kardeşin haklı. Gidip tatilden önce yaptığın heykeli getir-sene.”

Camille omuzlarını silkip bir köşeden kardeşi Paul’ün heykelini çıkartıyor. Doğru. Bu kadar birbirlerine benzediklerini bilmiyordu. Kızlar iki heykele yan yan bakıyorlar; şaşırtıcı. “İkizler! İkiz gibisiniz!”

Camille şaşkın. Onu endişelendiren, kardeşiyle birbirlerine bu kadar benzemelerinden çok, heykellerin aynılığı. Mösyö Rodin de o da aynı biçimde yontmuşlar. Gerçek ikizi o. Geçen yıldı; neydi adı? Tamam, Leon Lhermitte, sergiden sonra Rodin’e yazmıştı: “Derin *bir memnuniyetle*” (Camille, Rodin’in ona verdiği mektuptakileri kelimesi kelimesine hatırlıyor), “*Matmazel Camille Claudel’in çocuk figürünü gördüm. Bu durumda artık öğretmenliğiniz düşünülemez.*”

Camille büstlere bakıyor. Kimin Paul, kimin Camille olduğu anlaşılamadığı gibi, kimin yonttuğu da anlaşılamıyor. Mösyö Rodin mi, Matmazel Camille Claudel mi?

“Camille, acele et. Geç kalıyoruz.”

“Bekle, yanıma gel.” Camille kardeşini, elbisesinin kurudu-ğu küçük odaya çekiyor. Paul rahatladı. Bu kendini beğenmiş kızların bakışlarından hoşlanmıyor.

“Üzgün gibisin.”

“Hayır.”

“Collardeau mu?”

“Yeniden Collardeau konusunu açma lütfen.”

“Bu kez olgunluk sınavını verdin mi?”

“Evet, ama ödül yok, mansiyon yok. Babam umutsuz. Beni on altı yaşında yüksek okulda düşünüyordu. Gene her konuda birincilikleri olan Collardeau’dan söz ediyor bana. Ulm Sokağı’na göre olmadığımı söylüyor.” Paul, dişlerinin arasından söylüyor bunları.

“Bekle, benim küçük Paul’üm, giyineyim, öfkeden kıpkırmızısın.” Camille şalı atıp giysisini yakalıyor. Paul ona bakıyor; güneşin altındaki güzel omuzları, beyaz juponu, korsesi, fanilas. Paul hayranlıkla, ama biraz da rahatsız bir biçimde ona bakıyor. Elbisesini başından geçirdi. “Gel, bana yardım et.” Paul beceremiyor, düğmeleri karıştırıyor.

“Sirke içen kedi gibisin. Haydi gel.” Camille iki büstü de özenle örtüp işe yaramaz durumdaki şemsiyeye bir tekme salıyor. “Yarın görüşürüz. İyi geceler Virginia.” Kızlar öpüşüyor. Paul’ün bütün bu gösterilere tahammülü yok. Dışarıya çıktı bile.

“Her zaman çok sevimlisin, sevgili Paul. Tıpkı bir barut fıçısı gibisin. Ya başın yerde saldırıyorsun ya da yerin dibine batıyorsun, gömülür gibi.”

“Gene başlama.”

“Ne var yine?” İki genç hızla yürüyorlar.

“Boğuluyorum. Gitmek istiyorum.”

“Hocan Burdeau’dan memnundun!”

“Evet, müthiş biri. O müthiş ama teoriler... Çaresizim. Okulda da umut yok. Annem bir garip. Louise bütün gün suratını asıyor. Sen de evde giderek daha az duruyorsun. Dinle bak, bana lisede ne diyorlar: ‘Sağır ve dilsiz’ Dilsiz. Üstelik şivem onları güldürüyor. Neyse ki *Le Tour du Monde* var. En mutlu anım bu: *Le Tour du Monde* okumak. ‘Çin’ ”

Camille duruyor. Kendinden genç olan erkek kardeşine bakıyor. Evet, doğru, birbirlerine benziyorlar, ama bunu ona nasıl söylemeli? O da Çin'e, daha uzaklara gitmek istiyor aslında. Luxembourg Bahçesi'ne geldiler. Bahçe muhteşem çalılarla kaplı, altın rengi. Camille'in aklında garip bir ezgi kalmış, sancıyan bir ezgi; Paul de onunla birlikte tekrarlıyor:

Friedmund¹ benim adım olamaz.

Frohwalt² olmak istiyorum.

Ama adım Wehwalt³ olmalı.

Camille kardeşine takılıyor. Küçük bir dal koparıyor.

Siegmund.

Senin bundan böyle adın.

Paul gülmekten katılıyor, Camille'in dalını elinden alıyor ve birlikte koşmaya başlıyorlar. Zavallı Wagner! "Kınından çık. Sıra bende. Notung! Notung!" Kardeşlerin kılıcı.

Camille duruyor. Paul ona bakıyor. Chinchy Ormanı'ndaki küçük kız geri geldi. Birlikte kaçışları.

"Söylesene bana, o büstleri gördün, değil mi; senin büstünü ve Mösyö Rodin'in yaptığı benim büstümü. Ne kadar birbirlerine benziyorlar. Onun gibi yonttuğumu söylüyorlar."

"Pek akıllıca değil. Seni taklit etmiş. Büst sana pek benzemiyor zaten. Demin ismini bulamamıştım, Rodin ihtiyar Hunding'e benziyor. Tıpkı Siegmund'a karşı dövüşüp Sieglinde'yi hapseden Hunding'e benziyor. Her halükarda ondan nefret ediyorum."

Camille dikiliyor, öfkeden kıpkırmızı. Dalı elinden çekip hızla Paul'ün göğsüne vuruyor. "Senden daha iyi o, çelimsiz çocuk. Hem kararımı verdim. Önümüzdeki hafta onun atölyesine

1) Friedmund: Barışı elinde tutan. (ç.n.)

2) Frohwalt: Mutluluğu elinde tutan. (ç.n.)

3) Wehwalt: Acıyı elinde tutan. (ç.n.)

giriyorum. Beni artık göremeyeceksin. Hem benim senin konserlerinde kaybedecek zamanım yok. Başka birini bul. Seni şapşal. Pis keçi.”

Genç kız koşarak uzaklaşıyor. Paul fena kırıldı. Bu an ondan nefret ediyor. Kaba bu kız, çok kaba.

Camille hüzünlü. Neden bu kadar kötü davrandı ki? Tuhaf ikizine. Oysa onunla bir sürü şey paylaştı. “Benim küçük Paul’üm.” Vakitleri var, vakitleri olacak, bir gün Çin’e gidecekler, her pazar olduğu gibi konsere de... Ama bu gece nafile, Madam Adam’ın evindeki toplantıyı kaçırdı. Mallarme, genç müzisyen Debussy de gelecekti, belki Mösyö Rodin bile gelecekti, Mösyö Rodin! Yarın kabul ettiğini söyleyecek. Nihayet, gerçek bir erkekler atölyesi...

AKIL HASTANESİNDEN MEKTUP

*“Sürgündeki kız kardeşin.
C.”*

*...En güzel konular önünüzde duruyor:
Bunlar en iyi bildikleriniz... En önemli nokta
heyecanlanmak, sevmek, ummak, titremek,
yaşamak. Sanatçı olmadan önce insan olmak!...*
(Auguste Rodin'in Vasiyeti)

Bu sabah hava soğuk. Dondurucu bile sayılır. Camille yirmi yaşında. Ama atölyeye gitmekten hiç bıkmayacak. Gün ağarır ağarmaz uyanıyor hep. Bir tek ışık dalgasını yitirmek istemiyor. Birkaç aydır Mösyö Rodin'nin atölyesinde çalışıyor. Küçük şapkası başında. Annesi pes etmedi: Camille yirmi yaşında ve saç baş düzgün olmak zorunda. Camille nefret ettiği o iğrenç siyah şapkayı ikide bir çıkartıyor. Ama bu sabah hava çok soğuk, Camille mevsim için biraz ince düşen paltosuna sarılıyor. Annesinin ona daha kalın bir giysi alacak yeterli parası yok. Hem sonra: "Camille, sen bununla yetinebilirsin. Louise çok narin. Paul de durmadan büyüyor." Bunun üzerine Camille, sevdiği eski paltosunu giymeye devam ediyor.

Sokakta kimsecikler yok. Biraz kar serpiştiriyor, Camille kendini sevecenlikle ısırp kulağının arkasına, boynuna, burnunun ucuna kayan kar tanelerini hissediyor.

Belki şimdiden oradadır. Çoğu zaman atölyeye ilk gelen Mösyö Rodin oluyor. Camille endişeli. Mösyö Rodin çoğu zaman ona mesafeli, neredeyse düşmanca davranıyor, sonra da ansızın fikrini soruyor, ona danışıyor. Kasım ayında atölyeye girdi. İlk gün hâlâ gözünün önünde, hiç unutmayacak, hiç.

Kimseye bir şey söylememişti; ne annesine ne kardeşine. Babası yoktu, onunla yalnız pazar günleri görüşebiliyordu, on sekiz yaşındaki kız kardeşi Louise ise düşlediği her şeyi kendisine verebilecek bir nişanlı bulmanın derdindeydi. Camille de işte o gün Mösyö Rodin'in atölyesine başlayacağını saklamıştı. O gün...

O gün... Yürüyüş, sertleşen bacaklar, huysuzlaşan eller, bir de insanın yüzünü pestile çeviren o durmadan atan, çırpınan kalp. Ya Mösyö Rodin fikrini değiştirdiyse? Ya oradakiler, onun yanında çalışan bütün erkekler Camille'i istemezlerse? Hepsini ismen tanıyor: Antoine Bourdelle, Antoniu Mercié, Falguierè, Jules Desbois.

On defa, yirmi defa, yüz defa Mermer Deposu'nu görebilmek için dolanıp durmuştu. Atölyeye kadar gidip bu avluya girmeye cesaret edememişti. İçerdeki kestane ağaçlarını, kalın çimleri pek çok kez görmüştü. Kapı numarası 5, 5 numaralı kapı; Rodin ona defalarca, "Bir cumartesi 5 numaraya gelin," dememiş miydi? Fakat hayır, ziyaretçi olarak gitmek istemiyordu Camille, büyük kapıdan içeriye girmek istiyordu; ustanın yanına kabul ettiği heykeltıraşların girdiği kapıdan.

Camille her zamanki gibi çok ani karar vermişti. Kısa süre önce bitirdiği babasının büstü -bitirdiğini sandığı büst- konusunda Mösyö Rodin tavsiyelerde bulunuyordu. Rodin yorgun elini alnında dolaştırıp bir tabure çekip oturmuştu. Camille te-

dirgin, bir şey söyleyemiyordu. O, büste ve Camille'in kavrayamadığı bir şeye bakıyordu. İngiliz arkadaşları yemeğe gitmiş, Rodin o gün her zamankinden erken gelmişti. Camille orada yanında duruyordu, konuşup konuşmamakta kararsız. Birden babasını düşünmüştü, karşısında oturan Rodin'e bakıyor ve elini onun alınına koyup yanında olduğunu söylemek istediğini düşünüyordu (Camille çocukken, babası ellerini tutar, kendi alınına koyardı).

"Benim içimi rahatlatıyorsun, küçük Camille'im, bazen öyle sıkılıyorum ki. Baş ağrıları..." Camille, Mösyö Rodin'nin yüzünün beyazlığını inceliyor. "Güzel ellerinle Camille'im, beni rahatlatıyorsun..."

"Mösyö Rodin iyi değil misiniz?"

Ansızın başını kaldırmıştı Mösyö Rodin, gözleri şaşkın. "Babam öldü. Deli babam. Akıl hastanesindeki babam..." demişti. Gülmeye başlamış, sonra şunları kekelemişti: "Özür dilerim. Komik değil... Ama oğlum alkolik. Bütün bunların önemi yok... Sanat yalnızca duygudur."

Camille tarihi hâlâ hatırlıyordu: 26 Ekim 1883. Mösyö Rodin, kötü bir şey yapacakmış gibi yerinden kalkmış, ona dönüp, "Babanızı tanımak isterim. Yaptığınız büst beni allak bulak etti. Özür dilerim. Eğer gerçekten gelip benimle birlikte çalışmak isterseniz, çok memnun olurum," demişti.

"Öbür gün gelirim."

Mösyö Rodin sanki Camille onunla alay ediyormuş gibi bakmıştı. "J Atölyesi, kapı numarası 5. Dipte, 5 numaralı kapı." Geçerken bir iskemle devirip, sonra da kaybolmuştu.

Şimdi buradaydı, Mermer Deposu'nun önünde. O günü hâlâ hatırlıyor; beyaz, güneşli, soğuk gün, saldırgan, avlunun sessizliği. Camille içeriye girmişti. Camille, Mermer Deposu'nun içinde ilerliyordu. Beline kadar inen saçlarıyla öylesine genç duruyordu ki! Mermer bloklarının arasında kaybolan bir silüet. Orada bekleyen bir blokun üzerine elini yavaşça koymuştu. Günün birinde doğrudan doğruya mermeri yontacak. Tıpkı

Michelangelo gibi. Camille o günü hatırlıyor; kapıların üzerinde harfler, L harfi, J harfi ve geri çekilip iyice bakıyor, emin olmak için. Taşa vuran uygulamacıların uzaktan gelen sesi. Kapı açılıyor, toz, insan sesleri, kalabalık duygusu, hiçbir şey görmüyor gri, kül grisi atölyenin, büyük camlığın dışında. Düşünmüştü: Bir hücre, bir hisar hücre, yontu altlıkları, masalar, ters çevrilmiş kasalar, dört bir yanda ona kocaman gözleriyle yiyecekmiş gibi bakan eserler. Burası da ne? O gün sessizlik var. Hâlâ duyuyor o sessizliği. Oysa kapıyı açarken, çok sayıda insan görür gibi olmuş ve gürültüleri duymuştu. Bu sessizlik ve kaba bir ses: “Bir kadın!” Gösteri sonunda fırlatılan çiçekler gibi oradan buradan yükselen birkaç gülüş. “Ve güzel!” diye eklemişti biri, “dal gibi bir kız.”

Camille kapıyı biraz gürültülü kapatmış, başını kaldırarak, “Ben heykeltıraşım,” demişti. Şaşkına dönmüş yarı çıplak bir model kız karşısına dikilmişti. İşte bir dost, diye düşünmüştü Camille. Ona da, “Ben heykeltıraşım,” diye tekrarlamıştı. Kızıl saçlı kız, maviye çalan yeşil bakışıyla onu soyar gibi bakmış ve aptalca tekrarlamıştı: “Heykeltıraş! Sen heykeltıraş mısın? Bir kadın!” Yağlı kahkahasını atıp, “Duyuyor musunuz sizler? Madam heykeltıraşmış,” diye alay etmeye kalkmıştı.

Camille gürültülü kahkahanın sesini bugün gibi hatırlıyordu. Birkaç model, birkaç kişi daha gülmeye katılmıştı. Bir el, alaycı, şuh modeli boynundan tutup nazikçe uzaklaştırmıştı. Mösyö Rodin buradaydı. Biraz çekingen sesi, sessizliği sağlamıştı. “Sizlere Matmazel Camille Claudel’i tanıtayım. Gelip benimle birlikte çalışmasını istedim kendisinden. Heykeltıraştır. Büyük bir heykeltıraştır.”

Jules Turcan, Antonin Mercié sevimli davranmışlardı. Bir anda gerekli olan tüm malzemesine kavuşmuştu; sehpa, küçük bir iskemle. O günü asla unutmayacak. Yoğurmaya başlar başlamaz diğer heykeltıraşlar gözlerini ondan ayıramamışlardı. Büyük bir sanatçıyla karşı karşıya olduklarını anlamaları için fazla zamana gerek yoktu. Üstelik güzeldi...

İlginçtir, erkekler ondan uzak duruyorlar, onunla konuşmaya cesaret edemiyorlardı; hepsi endişeliydi. O başka bir türdendi. Sanki onları korkutuyordu. Jules ya da Falguinière bile onu davet etmeye cesaret edemiyordu. Çevresinde uyandırdığı saygıya ve hayranlığa rağmen, ilginçtir, Camille kendini çok yalnız hissediyordu, sanki güzelliğini ve yeteneğini suçluyorlardı ve her ikisinin birleşmesi onları yokuşa sürüyordu. Örneğin Virginia, güzel olmamasına rağmen onu ziyarete geldiği zaman çevresinde hemen insanlar toplanıyordu. Heykeltıraşlar eserlerini gösterip onun eserlerinin ne durumda olduğunu soruyorlardı. Sarışın uzun boylu Jane ise her gelişinde davet alıyordu. Camille'e ne güzelliği, ne de heykelleri dostluk kazandırmaktaydı. Buradaydı, onu Mösyö Rodin çağırmıştı, onu kutluyorlar, ona hayranlık besliyorlar, onu kıskanıyorlardı, ama atölye kapandığında Camille terk ediliyordu. Umurunda değildi, okuyor, müzeleri, sergileri geziyordu yalnız başına ya da resim yapıyordu, yakalanmaz bir detayın peşine düşüp.

İşin en zor yanı, modellerin ona karşı tavrıydı. Bu erkekler atölyesinde, kadın modeller onun varlığından rahatsız oluyorlardı. Onu neşeyle ilk kez selamlayan Yvette'in kendisinden özellikle nefret ettiğini biliyordu. Yayvan sesiyle her fırsatta, "Hanımın önünde soyunmak mı, amaan, olmazz!" diyordu. Kavganın önlenmesi için Mösyö Rodin'in sabrı gerekliydi. "Heykeltıraşı gördün mü? Artık her şey onun için! Mam'zel Camille buraya..." Hayır, o günü Camille hiç unutmayacak. Koyu mavi gözleri biraz daha koyulaşmıştı.

Yerini bulamıyordu, ne erkeklerin ne de kadınların arasındaydı. İngiliz arkadaşlarıyla bile artık eskisi gibi şakalaşamıyordu. Camille eskisinden iki kat daha fazla çalışmaya başlamıştı. Küçük iskemlesinin üzerinde, sessiz. Atölyeye ilk gelenlerin arasında, konuşulanları dinlemeden, başlangıçta yüzünü kızartan utanmaz şakalara aldırmadan. Atölyeye girmesiyle başlayan olaylar yatışmaya başlamıştı. Silahsızlanmaya bir tek Yvette yanaşmıyordu.

Babası bile Camille'in kararını anlayamamıştı: "Sen büyük bir heykeltıraşsın. Neden onunla birlikte çalışıyorsun? Bu bir vazgeçiş." Camille tam tersini düşünüyordu. Birkaç aydan beri Mösyö Rodin'in J Atölyesi'ne koşmaktaydı. Yalnızca Rodin, onunla aynı güzellik ve gerçeklik ülküsünü paylaşıyordu. Sanat yapan bir tek oydu, diğerleri doğa mulajlarında başarılıydı yalnızca. Tutsaklıkla kopya çekiyorlardı. Gerçeği yalnızca Rodin canlandırıyordu.

Birçok sabah olduğu gibi o sabah da Camille acele etmişti. "Özgünlüğünü harcayacaksın." Babasıyla ilk büyük tartışmaları. Masaya vurmuş: "Dikkat et Cam', her şeyini bırakacaksın. Kişiliğini... Çok kötü şöhreti var. İlk heykeli, hangisi olduğunu bilemiyorum..."

"Yürüyen adam baba, *L'âge d'airain*."

"Evet, ne skandal! Kopya etmiş."

"Doğrudan kalıplamış demek istiyorsun. Dinle, baba, herkes yanıldı, heykel öylesine güzeldi ki! Herkes ona modellik eden askerin kalıbını çıkardığını sandı. Hatırlarsın. Boucher sana anlatmıştı. Boucher, Güzel Sanatlar'ın müdürünü bulmuş ve dostları Henri-Antoine Chapu'yla birlikte denetlemeye gitmişler ve Rodin'in akıldan heykel yapabildiğini görmüşler. Modelsiz. Bir bildiri hazırlanmış: Carrier-Belleuse, Falguière, Chaplain, hepsi tanıklık etmişler. Bakan bile işe karışmış. Rodin o dönemde tümüyle aklanmış. Lütfen, aptallarla aynı düşünceleri paylaşmayı sürdürmeyin."

"Dinle Camille, yeter artık! Yalnız başına çalışacak kadar yetenekli olduğunu söylüyorum sana."

"Vasatlar öğrenmekten korkup evlerine kapanırlar. Zaman tüm imzaları siler."

"O sakallıdan ne öğrenebilirsin?"

"Çok dar kafalısın. Doğal bu, Paris'e hiç gelmiyorsun. Taşran..."

Camille kapıyı çarpmıştı. Öfkeden deli olmuştu. İlk büyük kavga. Kendi kendine de kızıyordu aynı zamanda. Taşra konu-

sunda o aptalca yorumu neden yapmıştı? Babası her şeyini ona adamıştı. Giderek müzikten uzaklaşan Louise onu düş kırıklığına uğratiyordu zaten. Paul de Ulm Sokağı'ndan vazgeçmişti. İçin için, kimi zaman da kötülükle sevdiği ama sevdiği babası, hüzünlü yüzü, kırıksıklıkları ve kendine de geçen o dudakların kenarındaki gülümsemesiyle sevdiği babası...

O sabah Camille atölyeye gitmek için acele ediyordu. Babasının yüzü gözünün önünden gitmiyordu. Ona yazıp gelmesini isteyecekti. Baş başa yemek yiyeceklerdi. Babasına, sayesinde heykeltıraş olmaktan duyduğu mutluluğu söyleyecekti, o baba ki... Kaç yaşındaydı şimdi? Elli sekiz, ne çabuk elli sekiz olmuştu!

Mösyö Rodin atölyede. Heykeltıraş gömleğiyle, yalnız; çalışmaya başlamış bile. Mavi gözleri Camille'e takılıyor. Onun miyop olduğunu söylemeye nasıl cesaret ediyorlar? Her seferinde, Camille bu dolaysız ve dayanılmaz bakıştan etkileniyor, bu bakış onda insanları, nesneleri ölçen bir pergel çağrışımı uyandırıyor. Kusursuz bir makine, çalışmaya başlıyor, yazıyor, karşılaştırıyor, belirtiyor, ölçüyor... Milimetrik ayarlı iki pense, sınırlarınızı belirliyor, sizi dolaşüyor, yer yer deliyor ve ansızın bakış örtülüyor, kayboluyor ve kendi içine çekiliyor. Bazen sanki uykudan uyandırılmış gibi ve kimsenin girmesine olanak olmayan o uzak diyardan yavaş yavaş geri dönüyor.

"Camille, sizi gördüğüme sevindim. Bakın." Mösyö Rodin çekiliyor. Camille yaklaşıyor. Sık sık onun fikrini alır. Kıskanç bakışlara rağmen Camille bundan pay çıkarmaz. Sıkılıp, her seferinde düşüncesinin tam ölçülerini vermeye çalışıp, onunla ilerlemek ister. Bu sabah ortalıkta kimse yok. İki heykeltıraş sessizce heykelin önünde duruyorlar. Camille dehşetle geri çekiliyor: İhtiyar bir kadın karşısındaki; memeleri sarkmış, başı önüne düşmüş, topuzu kafasının arkasında ufacık. Oraya oturmuş, bu buz gibi sabahta ölecekmiş gibi. Son duraklama, son durak...

Camille gözyaşları içinde Rodin'e bakıyor. Heykel, ölüme birkaç saniye uzaklıkta. Camille, Mösyö Rodin'in bir süredir in-

san taslaklarıyla ilgilendiğini biliyordu, ama Mösyö Rodin aynı anda birkaç heykel üzerinde çalıştığı için bunu unutmuştu.

Camille heykele doğru dönüyor. Rodin, Camille'e bakıyor. Camille korkunç genç, bu ihtiyarın karşısında neredeyse kırılıverecek gibi. Kadınların bakışmaları sürerken, büyük soru akla geliyor –bir yanda hayat, bu patlayan beden, Camille'inki, durmadan sınırsız sevinci arayan; diğer yanda eriyen beden, yok olan. Rodin, yanı başında duran her şeyi vermeye hazır genç kıza bakıyor; genç, gergin beden diğerine karşı cesede, dostu Baudelaire'in ışığındaki leşe.

*O keyifli günleri heyhat! düşünüyorum da
Neydim ne oldum
Kendime bakınca çırılçıplak
Öylesine çok değişmiş görüyorum ki kendimi
Acınası, kuru, zayıf, ufak
Neredeyse çılgına dönüyorum!
O düz parlak alına ne oldu,
O sapsarı saçlar.*

Camille, Villon'nun dizelerini sıralayan ustasının tok sesini dinliyor. Dizeleri biliyor. Çalışmaya başladığında söylemişti. *La Belle heaulmière*. Camille onun neyi gerçekleştirmek istediğini bilmiyordu o zaman.

“Ben onu güzel buluyorum, çok güzel. Kalıcı olan yalnızca ruh. Sanki başka bir şey anlatıyor. Güzelliğinin kaybolmasından daha önemli bir şey. Bir çağrı bu, bir dua, şey der gibi: ‘Durun, artık oynamıyorum. Bana biraz zaman tanıyın, susun, bırakın ölümsüz düşümü geçireyim. Kalbim işkenceler içinde, ama ben bunun ötesindeyim. Tam anlamıyla mutlu olmadan önce bana biraz zaman tanıyın.’ Bana Donatello'nun Madeleine'ini hatırlatıyor, ö...”

Camille yeniden Rodin'e bakıyor. Rodin ışığın karşısında neredeyse sallanıyor, gözbebeklerinin ardında yanan ruh, Camille nasıl da güzel değerlendirdi, hemencecik, şeklin ötesini

görmeyi bir tek o başardı, eserin anlamının içine girmeyi biliyor.

“Haklısınız. Dostum Octave Mirbeau’nun bana söylediklerini düşündüm yeniden. Sizi dostum Mirbau’yla tanıştırmalıyım. Unutmadığım bir hikâyedir. Bir İtalyan modelin annesiydi; ölmeden önce oğlunu görmek için buraya kadar yürüyerek gelmişti. Oğlu ona şöyle demiş: ‘Anne, eğer modellik etmezsen seni kapı dışarı atarım.’ Annesi olduğunu söylemeden benimle tanıştırmıştı. Birkaç gün önce öldüğünü öğrenir öğrenmez deli gibi yeniden üzerinde çalışmaya başladım. Bu kadın bana modellik ederken neler düşünmüştü? Aşağılanma, utanç. On-
dan soyunmasını istemiştim. Uzun süre bir şey söylemedi. Başını eğiyordu. Sanat her şeyi bağışlatır mı? Oğlu bana gerçeği anlatınca çok öfkelenim. Onu kovdum. Yine de bu figürü yarattığıma hiç pişman olmayacağım. Sanatçıların garip çelişkisi. Ölüme kadar Camille. Bulmak için öldürünceye kadar. Bulmak için ölünceye kadar.”

“M’syö Rodin! M’syö Rodin!” Arkalarında yapışkan ses, Yvette, sırtıyor. Yvette Mösyö Rodin’in önünde soyunmaya başlıyor. O da gülüyor. Yvette giysilerini bir bir onun üzerine atıyor. Camille öfkeden kıpkırmızı. Nasıl bu kadar çabuk değişebiliyor? İki dolgun memesini ona doğru uzatan Yvette’ in kalçalarını okşadığını fark ediyor ansızın. “Çabuk beni yapın, M’syö Rodin, çabuk onun gibi olmadan bir an önce. Sizin şu çirkin ihtiyar gibi.”

Güneş ısıtmaya başlıyor. “Cesaretlenmek için bir kahve alayım. Bugün saatlerce sürecektir çalışma.” Yvette’in süt teni kıpırıyor, Mösyö Rodin göz kırıyor, kapı çarpılıyor. Birer birer modeller, heykeltıraşlar geliyorlar... Tüm atölye güneşe, sese, neşeli selamlaşmalara boğuluyor. Camille küçük iskemlesine dönüyor, Mösyö Rodin’nin anlattığı hikâyeden hâlâ allak bulak.

Rodin orada, geniş hareketlerle bir büstün üzerinde çalışıyor, taştan çıkan bir yüz. Arada bir şanki poz veren oymuş gi-

bi Camille'e bakıyor. Gözlerini çekinmeden, sabit bir biçimde ona diyor, makine gözlerini...

"Gördünüz mü, çocuklar! Her şey Mam'zel heykeltıraş için! Şimdi yaptığı bile! Ben onun çıplak poz vermesini istiyorum."

Camille sakın olmaya uğraşiyor. Başım kaldırıp Yvette'e, "Neden olmasın?" diyor.

Bütün atölye sustu. Mösyö Rodin işine gömülmüş. Duymadı.

"Ha! M'syö Rodin! Şu yaptığınız Mam'zel Camille mi? Ne isim vereceksiniz ona? 'Mam'zel Rodin'in büstü' mü?"

Mösyö Rodin geri çekilip işine bakıyor. Güneş yükseliyor: Camekân kırmızı eşarbına sarılı bir kış güneşiyle aydınlanmaya başlıyor.

"Hayır, adı *L'aurore* (Tan Kızılığ) olacak."

AKIL HASTANESİNDEN MEKTUP

“... Söylenenlere bakılırsa, benim zavallı atölyem, birkaç zavallı eşya, kendi yaptığım birkaç alet, benim zavallı küçük yuvam, onların hâlâ açgözlülüğünü kabartıyormuş!..

TAN KIZILLIĞI

*“Sonbaharın parlak ışığında
Sabahtan yola çıktık. Sonbaharın güzelliği
Uzakta gökyüzünde gürlüyor.
Avunmaz borunun karanlık çağrısı
Olmayan zaman yüzünden
O bir tek güzel gün yüzünden olmayan
Bu yüzden olmazlığı şeyin...
(Paul Claduel, Chanson d’automne)*

Eylül 1885. Chinchy yokuşundaki çam iğnelerinin çıtırtısı gibi sonbahar. Ama artık orada değil, küçük köyde. Paris’e geri dönüş. Yeni yıl. Birkaç haftadır Camille, Mösyö Rodin’in atölyesine geri döndü. Hava ağır. Claudel’ler akşam yemeğinden kalktılar. İhtiyar sadık Hélène burada. Fırtına dışarıda ve içeride gürlüyor. Hélène fırtınanın yaklaştığını hissediyor; gökyüzü ona insanların ruhlarını da okuma yeteneğini kazandırdı. Camille kardeşini resmediyor. Paul okuyor. Louise dalgın dalgın masada tempo tutuyor. Yalnızca Madam Claudel sebatla yemek odasını topluyor. Camille sinirli sinirli çiziyor. Kâğıdı yırtıp, topak yapıp atıyor, bir yenisini alıyor.

“Gürültü yapma Cam’, okuyamıyorum.”

Camille ses çıkartmıyor. Camille kaleminin ucunu kırıyor. Camille annesine bakıyor.

“Tanrım bir an dursun, bir an için dursun.”

Camille çıkıp gitmek, Paris sokaklarında yürümek istiyor. Camille bir başka kâğıt alıyor. Camille susuyor. İhtiyar Hélène kırıntıları süpürüyor ve izliyor. Bir şeyler olacak.

Camille’ini adı gibi bilir o. Ya Paul! O ne hal! Durmadan parmaklarını çıtlatıyor, birer birer.

“Yeter Paul!”

Paul on yedi yaşında. Sciences Politiques okuluna kayıtlı, hukuk okuyor. Paul vahşi bir öfkeyle ablasına bakıyor. Onu buradan kovabilmeyi isterdi. Özellikle de kendinden uzağa. Keşke onu rahat bıraksa! Paul susup okumaya devam ediyor. Louise tempo tutuyor. Anneleri hesap defterini çıkardı, bitip tükenmek bilmeyen uzun hesaplarına girişti. Louise toplama yaparken ondan nefret ediyor. Tamam, çok paralı olmadığı kesin, ama durmadan hesap yapan bir anne. Her gece... Louise ses çıkarmıyor ve masaya vurmaya devam ediyor. Madam Louise, Villeneuve’ünü düşünüyor. Doktor babasıyla orada ne kadar mutluydu: Küçük meydanı görüyor yeniden, sakın sonbaharı, Mösyö Athanase Cerveaux; tıp doktoru. Sayın belediye başkanını, herkesin selamladığı. Orada sayılıyorlardı. On sekiz yaşında babasının kolunda. Oğlanların yorumları. Neden Louise-Prosper’le evlenmişti? Nefret ettiği Paris mi? Madam Louise-Prosper susuyor. Erkek kardeşiyle koşmalarını hatırlıyor, yaşlı ormanı, S’bylle kaynağını; Madam Louise paracıklarını sayıyor. Deredeki güneş, altın paralar. Kardeşi dere. Neden yirmi üçünde kendini sulara atmıştı? Madam Claudel geri kalan paralarını sayıyor. Madam Claudel susuyor. İhtiyar Hélène bekliyor. Fırtına giderek yaklaşıyor.

Paul yüksek sesle okumaya başlıyor. Camille bundan nefret eder. Sanki herkesi kendisini dinlemeye zorluyor. Üstelik kötü okuyor. Dudakları tıpkı kuklalarınki gibi kıpırdıyor. Peki, bu

okuduğu da ne? H  l  ne'in tüm şaşkınlığı karşısında Camille dinliyor. Aslında kalkıp gider ve okumayı kesmenin her zaman bir yolunu bulur ya da işkenceye giden b  kire havasını takınır. H  l  ne, Camille'ini iyi tanır. Dik başlı, içtenlikten uzak, i e dönük olduğu anlarda yerinde duramaz olur. Paul okumaya devam ediyor:

*Beni paralıyorsun esmerim,
Alaycı bir gülümsemeyle
Ve sonra kalbimin   zerine
Ay gibi yumuşak gözünü dikeyorsun.*

*Saten ayakkabılarının altına,
Sevimli ipek ayaklarının altına
Ben, serdim büyük sevincimi,
Yaratıcılığımı ve kaderimi,
Senin iyileştirdiğin ruhum...*

Louise öfkeyle iskemleyi itiyor. "Ne kadar can sıkıcısınsız hepiniz! Neyse ki yarın akşam Fleury'lerdeyim yemekte."

Louise piyanonun kapağını a ıyor.

"Hayır Louise, geç oldu." G  m! Pat! Louise piyanonun kapağını kapattı, kilitledi bile. şimdi de arkasından, kepenkli kapıyı çarptı. Paul'  n sesi duyulmuyor. Louise'in yarattığı olayla hava yumuşamak yerine iyice gerildi. H  l  ne bekliyor.

*Ben güzelim, ey   l  ml  ler! Tıpkı bir taş d  ş   gibi
Ve göğsüm, herkesin yaralandığı sıra...*

"Tanrım! Ne saçmalıklar okuyorsunuz,  ocuklarım!"

Madam Louise-Prosper fazladan bir tek laf etti. Camille ayağa fırladı. "Senin ha ın karşısındaki yapmacık hallerinden daha iyidir. Üstelik hiçbir şeye inandığın da yok. Bunları korktuğun için yapıyorsun."

Madam Claudel de yerinden kalkıyor, yavaşça. Büyük kızından hemen hemen yirmi yaş daha büyük. “Yapmacık değil onlar.”

“Babam burada olmadığı için yapıyorsun bunları. Yalnız kalmamış oluyorsun. Haydi, herkes gibi yapayım. Paskalya öncesi kutsanmış şimşir dalını taşımak benden. Rahiplerin bize anlattığı ihtiyarın yanında rahatlayalım. İnsan neden onunla arasını açsın ki? Haydi şapkanızı çıkarın ve işte o memnun...”

“Camille, kes!” Paul de ayağa kalktı.

“Yo, sen kes! İki sene önce ödül aldığında seni öpen sevgili ihtiyar hocanın hediyesini okumalısın anneme: *İsa’nın Yaşamı*. Mösyö Renan!”

“Camille, yeter artık. Hem o çok kötü kokuyordu.”

Madam Claudel yatmaya gitti. Camille devam ediyor: “Saçmalık, saçmalık bunlar.”

Paul sinirleniyor. “Kes artık. Ben inanmıyorum, kes artık. Bırak, okuyayım. Sen kendi ihtiyarınla ilgilensen daha iyi olur.”

“İhtiyarım mı?”

“Mösyö Rodin!”

“Tam üstüne bastın, Mösyö Rodin, seninle aynı şeyleri okuyor. *Elem Çiçekleri*. Az önce okuduğun şiirin de harika bir heykelini yapıyor şu sıralarda. ‘Kaldırma’ adı, ya da ‘Dişi Kedi’ ”

“Seni bir kaldırsa da artık duymasak adını şu Mösyö Rodin’in. Hepimizin kafası şişti.”

Camille sandalyeyi deviriyor, öfkeden çıldırmış. Paul kitabı kafasına fırlatıyor. Tam yüzüne çarpıyor Camille’in. Kapı çalıyor. Hélène açmaya gidiyor.

“Mösyö Paul, Mösyö Chavannes ve Mösyö Schwob sizi almaya gelmişler.”

“Hoşça kal, sevimli panter!” Paul, Camille’e yüzünü buruşturup kayboluyor. Kaçmak! Kaçmak, nereye? Uzaklara kaçmak. Nefret ettiği bu aileden ve akşam yemeğinden sonra dileği gibi Paris’te dolaşabilen erkek kardeşinden kaçmak.

Fırtına sertleşiyor. Camille yerdeki kitabı kaldırıyor. Birden aklına geliyor. Mösyö Rodin'e *İlahi Komedya*'dan İblis bölümünü bulmaya söz vermişti. Yıldızlı kalın kırmızı kitabı almaya gidiyor. Masaya oturup aramaya başlıyor. Hélène yanına sokuluyor. İki kafa, kalın kitaba uzanıyor. Fırtına patlıyor, yüzlerce kıvılcım. Gökyüzü morarıyor ve çitirdiyor. Hélène korkuyor. "Ne okuyorsunuz, Mam'zel Camille?" Hélène yorgun gözlerini zorluyor. "Dante'nin *İlahi Komedya*'sı. Nedir bu?"

Camille birden yüksek sesle okumaya başlıyor: *...kuyruğunun kıvrımlarının sayısı ile lanetlinin içine atılacağı dokuz yuvarlağı işaret ediyor...*" Camille parmağıyla izliyor: "Bu sesler niye, diye soruyor rehberim, kaderlerin emrettiği yolculuğunu engelleme: İstenilen her şeyin yapıldığı o yerde onu böyle istiyorlar. Sana daha fazlasını söyleyemem.

Hélène dehşete düşen bir çocuk gibi gözlerini kocaman kocaman açmış dinliyor. Camille ayağa kalkıyor. "Mösyö Rodin için. *Cehennem Kapıları*."

"Cehennem." Hélène kafa sallıyor. Camille kitabı kapatıp koltuğunun altına alıyor, pelerine sarılıyor.

"Nereye gidiyorsunuz, Mam'zel Claudel?"

"Mösyö Rodin'in yanına." Gitmeye hazır.

"Bu saatte mi?" Hélène şaşkın, kalakalmış. Birden durumu kavırıyor. Bir şeyler yapmak lazım, Madam'a haber vermeli, onu izlemeli. Yerinden kalkıyor. Hayır, yalnız başına gidip Camille'i o izleyecek. Şalını almaya gidiyor. Buruşuk, kemikli el tam uzanırken kalakalıyor.

Neye yarar!

Her şeyin bir zamanı var

Gökyüzünün altında her şeyin bir zamanı

Doğurmanın

Ölmenin.

Hélène, Camille'ini düşünüyor. Tanrı korusun onu! Zaten hiçbir şeyden kaçılmaz, hele şu ölümlü dünyada hayattan hiç

kaçılmaz. Neyse! Ne pahasına olursa olsun Camille'i hayattan, kendi hayatından yoksun bırakmak istemiyor. H  l  ne yeniden yerine oturup meyve tabağına bakıyor,   ftaliler sulu sulu...

"Hey gidi benim herifim, Jean!" Samanlık gözünde canlanıyor, güzel dişleriyle ısırđđı   ftali, akan suyu ve Jean'nın geniş elleri. Jean... kırışık yanağından s  z  len bir damla ta  . Sanki yanındaymış gibi onun ellerini hissediyor. Şimdi yetmiş iki yaşında ve Jean'ı arzuluyor. On yıl, yirmi yıl önce   len Jean'ı. Karnında sıcak bir acı. Jean'ın pürtüklü ellerini hissediyor, batan güneş,   ftali kokusu. Camille sokakta koşuyor –Camille. Mam'zel Camille,   ftali, tutun...

Camille yoldan geçenlere çarpıyor. Gidiyor. Bir kadın koşuyor. Hayır, bakın geçişine, hanımlar beyler, bu bir genç kız ve hiçbir şey onu durduramaz. Pelerini arkasından uçuyor. Yürüyor, sert, saçlarının dağılmasının temposunda.

Hızla gidiyor, yola saldırıyor, kenti geçiyor. Nereye gittiğini bilmiyor.

Yol boyunca koştu. Gece olmaya başladı. Ama sonbahar tıpkı olgun bir meyve gibi, çatlamaya hazır. Terliyor. Orada olmasını diliyor. Evden neden böyle ansızın çıktığını bilmiyor. Tıpkı eskiden G  yn'nin mağarasına gittiğı gibi. Yeter ki Dev'i orada olsun!

Üniversite Sokağı'na varıyor. Atölyenin kapısından içeri da  ıyor. Rodin güneşin son ışıklarında taslağını seyrediyor. Camille'e bakıyor. Tek kelime edilmedi. Bir tek hareket yok. Camille onun çamurlu ellerine bakıyor, bu sert ellerden ayıramıyor gözlerini. Yavaş yavaş kapıyı kapatıyor, daha doğırusu tüm ağırlığını kapıya yaslıyor. Rodin hâlâ kıpırdamadı ve ona bakıyor. Yavaş yavaş ıslak bezleri alıp yoğıurduğı toprağın üzerine örtüyor. Güneş tamamen yok oldu. Alacakaranlık sarıyor at  leyeyi. Ondan uzakta, ama Camille onu hissediyor. Camille ne istediğinin bilincinde. Kararını verdi, i  i yanıyor ve karnı tıpkı kabaran bir organ gibi. Hızlı olmasını istiyor; köyde hayvanla-

rı gördü, hikâyeler okudu, hem zaten biliyor, bedeni önde gidiyor. O sırada Rodin ona doğru ilerliyor ve “Camille” diye sesleniyor, ama öylesine yumuşak ki sanki çocuk inlemesi gibi. Yaklaşıyor. Hemen hemen aynı boydalar.

“Camille, neden?” İki elini kapıya yaslıyor ve Camille’in üzerine abanıyor –tıpkı vedalaşan akrabalar gibi. Yanağı yanağında, sanki bir an için dinlenmek istiyor. “Çocuk, çocuk...” Doğruluyor, yavaşça genç kızın yanağını okşuyor.

Camille kendinde değil, her şey onu sıkıyor, kaşındırıyor. Şu ağır palto, etekler, yün çoraplar, göğüslerini sıkıştıran şu dar gömlek... Sanki bir anda şişmanladı. Birden Rodin üzerine çullanıyor, sertçe dudaklarını kavırıyor. Kıskaç gibi kolları boyunda. Camille de saldırıyor, neredeyse dövüyor onu. Giysilerini yırtar gibi çıkartıyor, öğrenmek, bilmek istiyor; sınırı aştı, asla geri dönmek yok artık, başkalarının ne önemi var, gerisinin ne önemi var?

Hâlâ ayakta Camille, kapıya dayalı, palto düştü, başını çeviriyor, yanağı kapıya değiyor. Gömleğinin yırtıldığını, korsesinin parçalandığını, kurtulan göğüslerini hissediyor, sırtında dolaşan parmakları, külotunun yırtılışını hissediyor. Nerede olduğunun farkında değil. Rodin onu belinden kucaklayıp götürüyor, tıpkı tuzağa düşen bir av gibi. Camille görmek istiyor, gözleri açık. Yün çorapları ayakkabılarının üzerinden sarkıyor. Onu modellerin divanına attı; yoğrulduğunu, kalıplandığını sanıyor, parmaklarını içinde duymak istiyor, ağzını açıyor, kendini açıyor, artık bekleyemez o, bir saniye bıraktığında, kendi kendini yoğuruyor, göğüslerini avuçluyor... o ellerini tuttu, vücudundan uzaklaştırdı; o burada, elleriyle uçları tutuyor, eziyor, iki parmağı arasına alıyor yeniden, Camille hoşlanıyor bundan, kendini daha da veriyor... Rodin onun bacaklarını açıyor, bilmediği bu hareketlerin her biri belleğine kazınıyor, hiç olmadığı kadar kafası berrak şimdi, vücudunu zihninde canlandırıyor, kabaran dişilik organını biliyor, erkeğinkini de... kıvrımını, dudakların yanındaki goncayı biliyor, Rodin orasını

okşuyor, vücuduna değen onun organını, çırpınışını, vuruşunu duyuyor. Daha da açılıyor. Ellerden daha iyi konuştuğunu biliyor. Hiç öğrenmemişti, ama anlıyor onun dilinden, onu istiyor, her şeyini alsın istiyor. Korkunç şeyler duymuştu, kızların canı acırmış. Buna hiç inanmamıştı, onu iki dudağının arasında tutmayı çok istiyor. Ve birden içinde işte, girdi. Ansızın korkuyor, içi dışında sanki, ama hayır, delice bir duyguyla ona daha da yapışmak istiyor. İsteyerek gömülüyor, etrafında dönüyor ve her şeyin kayıp aktığı duygusuna kapılıyor... Onun üzerinde dönüyor... Camille kendisiyle iç içe ve kopup gidiyor bu aralığın içinden. Sonsuzluğa kadar kafasını ve kalbini yarabilseydi Camille'in. Düşünmemek. Vücudu gergin ve o ansızın içerlerde duyarlı bir noktaya dokunuyor, öylesine uzaklarda ki, sesini bile çıkaramadı, gözleri deli gibi açılmış, sanki bir torbanın boşaldığını hissediyor, tıpkı rahatlama gibi ve kendini bırakıyor...

Camille çırılçıplak yatıyor, ay yükseldi. O burada, dikkatli gözlerini görüyor, bir tür endişe var sanki gözlerinde, tıpkı saygı gibi, yükselen bir dua gibi. Bir an olsun pişmanlık duymuyor, karar verdiği şeyi yaptığını biliyor. Ne en ufak bir geri dönme isteği, ne suçluluk! Tanrılara meydan okumuş gibi neşeli! Bunun üzerine Rodin gülümsüyor ve Camille'in kalçasını okşuyor. "Aurore'um. Benim Aurore'um." Ayı andırıyor. Uyuyan bir çocuk. Chincy yokuşu, benim küçük Paul'üm. Ayın çocukları öldüler.

AKIL HASTANESİNDEN MEKTUP

*“...Beni yalnız yaşamakla
(ah, dayanılmaz cinayet)
suçluyorlar...”*

(25 Şubat 1917)

CEHENNEMİN KAPILARI

*Ve eğer arzu Tanrı'yla biterse,
Cehennemde bile ona imrenirdim...
(Paul Claduel, Cantate à trois voix)*

Güneş tamamen battı. Mösyö Rodin birkaç mum yakıyor. Kimi zaman atölyede kalıp yalnız başına, mum ışığında heykelleri seyrederek. Gariptir, heykeller yaşamaya başlar, karanlık bir başka hayatta; bu güvenilmez ışıktaki en ufak ayrıntıya bile dokunmaz, ama onların bu aldatıcı ışığın altında titremelerini, yanmalarını, ona dönük ürpertilerini seyretmeyi sever. Ama bu akşam, canlı bir gövdeyi seyrediyor, dolgun bir ten, beyaz altın gibi akışkan, Camille, Camille'i, öğrencisi.

Auguste onun karşısında, ayakta duruyor, hareketsiz, kırk beş yıllık bedenini bütünüyle yutan buharlı ateşle, o anla son-

suzluğa dek sarhoş. Hayatı sonsuzluğa dek o anla beraber. Üstün bir güçle, bu her şeyi öylece fırlatıp atan genç kadının karşısında, o, silahsız, neredeyse tehlikede. Ve kendi kollarını, beceriksiz, fazla hafif, fazla narin, kalbini, aklını alıp götüren bu seli kavrayamayacak kadar yavaş buluyor. Camille gene uzaklarda; Camille içine dönmüş, gülümsemesiz, bütün güzelliğiyle ağırlığını koyan öğrencisi Camille. Mösyö Rodin korkuyor: kırmızı karanlık akışlar halinde karşısına çıkan bu mutluluğa karışan gizli bir korku. Ona öğreten Camille. O erkek, oysa biliyordu, tanıyordu aşkı, aşkları, şehveti –hayır doğru değil bu, hiçbir şey bilmiyordu ve çarpıldı. Skandal olursa olsun, ne söylerlerse söylesinler, Önemi yok. Rose, eski can yoldaşı uzaklarda. Camille'in ailesi... Ya getirdiği ölüm ve delilikse, olsun, cehenneme bile evet, bu dünyadaki cehenneme bile. Diğer cehennemi bilmiyor, büyük olanını, ne olduğunu bile bilmiyor. Ve birden korkuyor Camille'i yitirmekten. Onsuz olamaz artık, elle riyle tuttuğu bu muhteşem bacaklar ve yalnızca ona çevrili bu bakış. Camille ona bakıyor. Camille yorumlamıyor, huzuru düşünüyor, şu anda her şey çözümlendi. Endişe yok, her şeyin iyi olduğunu biliyor. Yapması gerekeni yaptı. Kararlılıkla dopdolu, tıpkı bir matematik problemi gibi, buldu, tümüyle orantılı. Her şey bilgece dengelenmiş. Aklının, kalbinin, ruhunun yanı sıra kazanılmış bir servet o. Artık inanıyor. Ve içinde taşıdığı ruh onu kıskırtıyor, başardığını fısıldıyor kulağına. Camille'in hiç korkusu kalmadı artık.

Camille artık hiç gitmesin, madem ki Camille'i o keşfetti, gizine o vardı. Divanın yanına çömelip başını, tohumlarının küçük beyaz göller gibi parladığı kaygan karna doğru eğiyor. Camille, gücünün merkezi, ona gülümsüyor ve o, kasıklarına doğru iniyor, işte Camille gülüyor şimdi, neşeli, canlı, özgür; tıpkı Noel ağaçlarının yanına sığınıp uslu uslu oturan kızlar gibi divanın üzerinde bağdaş kuruyor. Yeniden onu istiyor, madem ki yeniden canlandı, daha da gençleşmiş. Öpüyor, karnının altını yalıyor yavaşça. Dizkapaklarını açıyor, Camille bırakıyor

dilediğini yapsın, dikleşen bedenini arkaya deviriyor, iki memesi camekânın maviliğine dikiliyor; yavaş yavaş kafasını erkeklerinkini andıran kaslı baldırların arasına gömüyor. İşte, yavaş yavaş bacaklarını indiriyor Camille. İşte, divanın öbür tarafına devrildi; o bileklerinden tutup kendi göğsünün üzerine dayıyor ayaklarını, sonra da kollarını açıyor. Kollarından bacaklarından dört bir yana asılmış hayvan, bilmiyor ama gövdesini tahmin edebiliyor. Yırtılmayı bile kabul ediyor –fakat hayır, erkek diliyle onu kamçılıyor. Camille şimdi içinin boşaldığını hissediyor, bulantı, içiyor sanki, onu tümüyle emiyor. Çocukluğundaki su çukurları, nefret ettiği halde üzerlerine gittiği. Bilme isteği, gömülme isteği. Susuzluğunu gideriyor onun, o ki yutulan, susuzluktan sarhoş; kendisi de yanıyor Camille’in, içerdiği son damlaya kadar onun susuzluğunu gidermesine razı oluyor. Her şeyi bir kez daha veriyor; bitkin, ateşli, alev alev, yere kayıyor, divan boyunca, arzulu, bu susuzluğu, bu bitmeyen, bitmeyecek arzuyu neyin gidereceğini arayarak. İşte, ikisi de üst üste yerdeler; Auguste doğruluyor, ona dayanıyor, yüzüne karşı ayakta duruyor. Karşısındaki organı hissediyor, saçlarında, sonra o yavaşça Camille’e doğru eğiliyor ve ona öylesine delice, öylesine garip bakıyor ki. Camille bilmiyor, onun kömürleşen, acı içindeki siyah gözlerini görüyor. İstesin, Camille onu doyursun, bilsin! Hiçbir şeyden korkmuyor Camille, getirdiği ölüm bile olsa umurunda değil. Camille’in başını ellerinin arasına alıp organını yanaklarına, dudaklarına doğru götürüyor. Camille öpüyor, bu yoğunlukta verdiklerini alıyor.

“Camille! Camille!” Tardenois Ormanı’ndan gelen uzak sesi lenişi duyuyor. “Camille, artık hiç gitme.” Mösyö Rodin sevgiyle bakıyor. Üşütmesin diye onu bir örtüye sarıyor. Camille yıldırım çarpmış gibi yerde oturuyor. Ne zaman kalkmış olabilir? Camille içsin diye getirdiği büyük bir bardak su var elinde. Hafifçe Camille’in saçlarını geriye itiyor. Camille’in gözbebekleri büyümüş. Camille bardağı alnına dayıyor şimdi. Hiçbir şeyden pişman değil, o hayatın ve ölümün ötesinde bir yerlerde.

Tek kelime söylemeden kalkıp divanın üzerine oturuyor. Yerde, orada, kalın kırmızı kitabı görüyor. Ne zaman düşürdü? Hatırlamıyor. *İlahi Komedy*a... Tıpkı yatmaya giden ve kendisine masal anlatılmasını isteyen bir kız çocuğu gibi.

“Sizin içindi...” Camille orada duruyor, örtüye sarınmış, neredeyse çekingen. Mösyö Rodin çıplak, heyecanla ona bakıyor. “Şimdi anladım: Benim görüntülerim bunlar, parçalara bölünmüş sensin, yeniden başlanan, kurtarılmış, hüküm giymiş, ama her seferinde davetkâr, sonsuza kadar dirilen tenin, tenin dirilişi, genç kız ve ölüm sensin, işkence, lanetlenme, acı da sensin; *Fugit Amor*, dişi kedi, eğilen kadın, düşen adam, dünyanın yanılışmaları, ölümsüz ilkbahar. Her şeyi görüyorum artık. Bitimsiz bir aşk gecesi, bitimsiz bir aşk gecesi, sen bitimsiz ilahem...”

Camille ayakta, Mösyö Rodin’i dinliyor, Mösyö Rodin diz çöküp iki memesinin arasını öpüyor. “Benim bitimsiz ilahem.”

Camille ona bakıyor. O mutlu, neşeli: “*Cehennem’in Kapıları* yakında açılacak. Benim ikiyüz figürüm: Uzayda patlayan bir tek figür, tutulmaz bir göktaş, durmadan yeniden doğan sen herkesin gözdesi –anka kuşu.” Camille şimdi gülüyor. “Ama herkesin önünde hiçbir zaman çıplak poz veremem, hem sonra utanırım!”

“Hayır, yalnız benim için.” Mösyö Rodin modelini buldu, kursosuz Havva’yı, ama bu yalnızca onun. Diğeri gibi değil, hamileliğini ondan gizleyen İtalyan modeli gibi değil. Camille onun, modeli onunla birlikte, yaratıcısını tamamlamaya gelen o, yaratık.

“Eve dönmeliyim.” Camille örtüyü fırlatıp hızla giyiniyor. Mösyö Rodin onun uzun bacaklarını seyrediyor. Juponunun içine atlayıp gömleğini ters giyiyor. Böyle giyinen bir kadın görmedi şimdiye kadar. Her şey darmadağın bir tarafa atılmıştı ve bir çırpıda giyindi işte, hazır. Gevşek bir topuz yaptı, pelerinini sırtına attı. Kadın giyinik şimdi, daha yüce bir güzellikte. Mösyö Rodin ona bakıyor. Kendini yaşlı hissediyor; işte,

gidiyor. Hayır, ona doğru ilerledi: “Beni unutmayın, Mösyö Rodin. Mösyö Rodin, bana kızmayın.”

Rodin kendini uyuşmuş, aptal hissediyor. “Yarına, Camille.”

Camille birdenbire onun boynuna sarılıyor, dudaklarını uzatıp öpüyor, öpüyor. Kalbini yerinden oynatan bütün vücudu hissediyor bu öpüşte; Camille asılıyor, yapışıyor, ona ölüm-süzlüğü veriyor ve kaçıyor.

Mösyö Rodin atölyede öylece kalakalıyor. Mum alevleri ve önünde dikilen *Cehennem Kapıları*’nın bitmemiş kanatları. Kendini küçük, yıkılmış hissediyor. Geri dönüyor; adam, tehditkâr kapıların, kibirli *Cehennem Kapıları*’nın önünde, *Cehennem’in Kapısı* meydan okumak istediği. Dört yıl oldu, onları bitirmek zorunda... *Cehennem’in Kapıları*, devasa, canavar gibi, bekliyorlar...

Camille yağmurun altında yürüyor. Fırtına kırıldı. Camille, yalnız olmaktan mutlu, ne ilginç. Orada kalmayı istemezdi. Camille tehlikeli bir biçimde kendini güçlü hissediyor, seviyor, aşkı tanıyor, gerisi önemli değil. İsteyerek su birikintilerine giriyor. Kimse onu yola getiremez, evdeki hiç kimse ona bir şey söyleyemez artık. Camille erkeği tanıyor, o artık erkek ve kadın, heykeltıraş! Elinden büyük eserler doğacak, onun yaptıkları gibi görkemli. Günün birinde dev bir eser yaratacak, Michelangelo gibi. Bu akşam tenin aklını keşfetti, tek eksiğini. Bâkirelerin yenilmez olduğu söylenir, o tam tersini düşünüyor. Bu akşam artık eksikli genç kız değil, bir kadın o, özgür, gecenin içinde yürüyor, nereye gittiğini biliyor. Bu akşam hem Diana hem Afrodit o, hâkim, dünya ayaklarının altında. Bu akşam bir adama sahip oldu, sevdiği adama, bu akşam Mösyö Rodin onu ilk kez sevdi. Camille aşk kadar güçlü artık.

AKIL HASTANESİNDEN MEKTUP

“...Deli evleri, bunlar da evdir...[okunamadı]...

*“Mükemmel bir sanatçıda hiçbir kavram yoktur ki
Tek bir mermer blok kendi içine hapsedemesin,
Fazlasıyla birlikte ve bu hedefe yalnızca
Eli zekâsına itaat eden varır...”*

(Michelangelo)

“Rahat dur.”

Paul bıktı. Bu boğucu atölyeden sıkıldı. 1885 Nisanı. Camekân ısıyor; Paul dar yakasının içinde kımıldıyor, yapacak başka işleri var. “Dilerim, kısa zamanda yeni modeller bulursun.”

“Sus! Modellik etmeye bayılıyorsun.” Camille kardeşine bakıyor. On sekizinde. Onunla konuşmak isterdi, ama Paul öylesine kapalı ve ketum ki! Kimi zaman birkaç arkadaşını görüyor. Ender olsa da onu almaya geliyorlar. Paul sık sık kayboluyor. Bir kadını mı var? Camille, sırrını ona, yalnızca ona açmayı çok istiyor, ama bu katı, sert bakışlı büyük çocuğun karşısında korkuyor. Sert olduğu kesin, hoyrat bile denilebilir onun için.

Camille durduğu yerden, Paul'ün arkasındaki divanı görüyor. Bilseydi. Farkına mı vardı acaba? Fırtına gecesi muhteşimdi. Bir daha hiç bu bölümden söz etmemişlerdi.

Eve saat on, on bire doğru dönmüştü. Fırtına patlamıştı, sel gibi yağmur, karanlık sokaklar. Kara Paris, ukala, yorgun. Merdivenleri dörder dörder tırmanmıştı. Ayaktaydı karanlık gölge, annesi dikiliyordu; kırk bir yaşındaki annesi, korkunç biçimde tıslıyor, sövüp sayıyor, öfkeyle, lanetle, küçümsemeyle onu kırıyor. Hélène'i yatmaya gönderdikten sonra Camille'in dönüşünü beklemişti. İzin almadan akşam yemeğinden sonra dışarıya çıkma cesaretini gösteren Camille. "Neredeydin?"

Camille inkâr etmiş, Mösyö Rodin'le birlikte olduğunu kabul etmemişti: "Yürümeye ihtiyacım vardı."

"Sürtük, sürtük!"

Neler olmamıştı ki! Annesi üzerine yürümüş, onu dövmek istemişti, oda sessiz çığlıklarıyla yırtılıyordu. Ansızın Paul fırlamıştı:

"Ne oluyor?"

Louise bir köşede büzülüyordu –ne kadar zamandır? Annesi bir anda çöküp kalmıştı, umutsuzlukla oğluna bakıyordu. Büzülmüş, pörsümüş, bir köşede ağlamaya başlamıştı. "Bu kız beni öldürecek. Ondan nefret ediyorum. Ondan nefret ediyorum."

Paul, Camille'e doğru dönmüştü. Anlayamıyor, göremiyordu. Madam Claudel susuyordu ama gözyaşlarının ardında ölümcül bir ışıltı vardı. Hepsinden nefret ediyordu. "Sana heykeli yasaklıyorum, duyuyor musun, devam etmen yasak." Her kelimeyi vurguluyor, başını sallıyordu.

Camille son yaşadığının dışındaki her şeyi savurdu attı: "Gideceğim. Beni kendine benzetemezsin. Ben sana benzemiyorum. Özgür olmak istiyorum. Buradan gideceğim. *Kimsenin* olmadığı bir yere gideceğim."

Madam Louise yerinden kalkmıştı. “Hiçbir zaman, anlaşıldı mı? Bundan sonra asla. Hiçbir zaman dışarıya çıkamayacaksın. Seni kapattıracağım, kapattıracağım...”

“Dene...”

Paul yalvarıyordu: “Lütfen durun, durun.”

Madam Louise, Louise’i de yanına katıp odadan çıkmıştı. “Sen gel. Her şey bitti, Camille. Bitti.” Ve kamburlaşmış, göçmüştü çıkarken. Camille onu durdurup sevgisini söylemek isterdi. Ama annesi neden anlamamıştı, neden?

“Neden?” diye sormuştu Paul, elini kardeşinin koluna koyup. “Ne var, Camille?”

“Hiç. Hiçbir şey yok. Dışarıya çıktım, hepsi bu.” Paul’ün bakışı değişmişti, geri çekilirken çarptığı iskemleyi kabaca kavrayıp yere savurmuştu. Kırılmıştı, iskemle kırılmıştı. Camille tek başına kalmıştı; parçaların arasında, karanlıkta yalnız, yaralı, aşağılanmış –herkes tarafından. Ne önemi vardı? Camille toplumdışındaydı, onların iğrenç kurallarının dışındaydı, ama Paul, onun anlamasını... Neyse!

“Camille, burada erimek istemiyorum.” Hayır, bu kadarı da fazlaydı! Mösyö Rodin de gelmişti. Bu taburenin üzerine kıcını yapıştırıp oturmak bile sağduyusunu aşarken, bir de bu sakallı, göbekli domuzun gözlerinin önünde poz vermek... Hayır, hayır!

“Camille, yeter artık.” Paul ayağa kalktı. Rodin birkaç söz gevelemeye çalıştı. Beyaz, sıcak, rutubetli atölyede üçü birbirlerine bakıyorlardı. Camille ne söyleyeceğini bilemiyordu. Paul donup kalmıştı: Sonunda Mösyö Rodin konuştu: “Yeni eviniz nasıl, mutlu musunuz, anneniz daha rahat ediyor mu?”

Sessizlik.

“Camille, bana Boulevard de Port-Royal 31 numaradan daha geniş olduğunu söyledi. Öyle değil mi, Cam’?”

Ağzından kaçıvermişti, Paul rahatsız, kıpkırmızı ona bakıyor. Şimdi de ona Cam' diyor –Camille'e, kız kardeşine. Ne terbiyesizlik! Rodin'den nefret ediyor Paul.

"Hayır, daha iyi değil. Hem zaten bu şehirden nefret ediyorum. Şehir! Mümkün olsa hemen giderim. Özür dilerim... Ben gidiyorum."

Paul çıktı. Camille kızgın: Bu Paul de amma terbiyesiz! Çok basit, onun büstünü kırayım da görsün. Paul Claudel on sekiz yaşında. Paul Claudel on sekiz yaşında olmayacak. Gelecek kuşaklara kalmaya hakkı yok Paul Claudel'in. Paul Claudel paramparça edilecek.

"Camille, neyiniz var?" Rodin kolunu tutuyor. Dayanma sınırında Camille, öfkeli. Hiç görüşemiyorlar. Fırtına akşamından beri, orada burada bir saatlik kaçamak, bir öpücük, acele bir okşama için kurnazca davranmak, bir şeyler icat etmek gerekiyor. Herkesin önündeyken inatla aralarında bir şey yokmuş gibi davranıyorlar. Oysa herkes biliyor, aralarında bir şeylerin yaşandığını herkes sezinliyor; müthiş, şiddetli bir hikâye. Herkesin kafasında soru. Camille onu geri mi çevirdi acaba? Camille'in ırzına geçti mi? Birbirlerine benziyorlar. Camille küçük iskemlesinin üzerinde, dikkatli, sessiz, tutkulu, o işini silip süpürüyor, projelerini yalayıp yutuyor. Oysa hiçbir şey eskisi gibi değil. Camille, ilginçtir, rahatlamış gibi. Alnını örten ve kaşlarının arasında üç çizgiyle beliren hüznün gölgesi bile kayboldu. O tümüyle işine gömülmüş, dış hayatla ilgili bir şey görmüyor. Herkes susuyor. Mösyö Rodin modellerini okşamıyor artık; evet, bunu herkes fark etti. İkisinin arasında kurulan yüce bağı hissetmiş gibi, Yvette bile şaka yapmaya cesaret edemiyor artık. Zaten, kimi zaman, eski sevgilisinin oradaki yalnız kıza yönelen bakışlarını yakalıyor. Kıskanmıyor, Mösyö Rodin'le birlikte geçirdikleri güzel anlardan pişmanlık duymuyor. İkisi birlikte çok eğlenirlerdi. Aşkın onunla birlikteyken hiç hüznülü bir yanı yoktu. Her şey serbestti. Rodin her yerde güzellik görürdü. Bazı çığ ayrıntılardaki şakalarını düşünüyor Yvette...

Hayır, bunları Matmazel Camille'le yaşaması mümkün değil. Yvette gülümsüyor. Neyse, günün birinde poposuna vuracaktır gene. "Haydi, gidip bir şeyler içelim, Yvette." Kötü bir kız değil o, heykeltıraşını da seviyor. Fırtınanın geçmesini beklemek lazım. Camille, Yvette'in bakışlarını üzerinde yakalıyor sık sık. Fırtına akşamından bu yana, için için, derin derin, öylesine doygun ki, her an tüm vücudundan fışkıran mutluluğu iyice saklayabilmek için çevresine duvarlar örüyor.

O gecedен beri ayrılmadılar. En küçük fırsatı bile değerlendiriyorlar, bir sergiyi örneğin... Ve birlikte dönüyorlar, uzun uzun Paris'te yürüyüp.

Bir gece olsun Camille, Mösyö Rodin'le birlikte olamadı. Bu yüzden orada burada kaçamak anlar yaşıyorlar. Kimi zaman Camille çalışmak için daha geç saatlere kalıyor. Mösyö Rodin atölyeyi kapatıp kapıya bir yazı asıyor: "Mösyö Rodin burada değil."

Hayır, bütün bunlar çok ağır gelmeye başladı.

"Camille, gel." Kapıyı kapatıyor.

"Hayır." Camille istemiyor artık. Ansızın kendini yorgun, yıpranmış hissediyor, her şey daha önce oynanmış gibi. Eskisi gibi iki kapı aralığında birbirlerini okşamaya devam edecekler. Hayır, hayır ve hayır! Hem öylesine çok laf söyleniyor ki: Rose Beuret... Hiç görünmeyen bu Rose Beuret de kim?

Camille çalışmaya koyuluyor. En azından o burada tümüyle kendisine ait. Ustanın yüzü hiç olmazsa burada, parmaklarının arasında biçimleniyor, değişiyor; haftalardır üzerinde çalışıyor: "Matmazel Camille Claudel'in Rodin büstü."

"Nikâhsız yaşamaya başladıklarında -kendisi olmadığı zamanlarda böyle diyor olmalılar-, evet, nikâhsız yaşamaya başladıklarında ilkin cesaret edememişti Camille. Sık sık resimlerini yapıyordu: Rodin bir yere dayanırken, eğilirken, kalkarken, taslağına bir topak çamur yapıştırmak üzere uzandığında düşerken.. Resim defterleri onunla doluydu, düşüncelerle karışık, grup tasarıları, düşsel çağrışımlar, büyük dramların resim-

leri arasında. Kimi zaman uykularını kaçırın bu eserlerin bir parçasını olsun gerçekleştirecek zamanı olacak mıydı?

Derken günün birinde, atölyedeki herkesin önünde, yüksek sesle, “Size modellik etmek isterim, Matmazel Claudel,” demişti. Bu açıklamanın ardından genel bir sessizlik olmuştu. Gülümseyerek şunları eklemişti: “Evet, günün birinde ölürsem, gelecekte beni temsil etmesini istediğim tek büst bu olur belki. Kaderimi sizin ellerinize bırakıyorum, size olan güvenimi anlıyor musunuz? Başarısız olamazsınız. Beni tanıyan bir sizsiniz.”

Camille kıpkırmızı olmuştu. Meydan okuyordu artık ve o günden beri bu büstün üzerinde çalışmaktaydı. Bugün bile son ışıklardan yararlanıp ilerleyecekti.

“Camille, durun biraz, dinleyin.”

Başını kaldırdı. Kızıyordu ama bir saniye bile olsa kendinden uzaklaşmasına, başka birini sevmesine dayanamazdı.

“Omuzlarımı Atlas’inkiler gibi yapmışsınız. Ne yazık ki dünyayı taşıyamam ben.”

Camille gülümsemesini seviyor onun, Rodin sehpanın çevresinde yavaşça dönüyor. “Profiller hep doğru, kuşkuya yer bırakmayacak şekilde. Sözümü dinlemişsiniz. Çalışmaya profilden başlamak lazım, yalnızca profilden. Belirli ve sabit bir ölçüde profilleri sürekli olarak abartmak gerek.”

Mösyö Rodin kahkahadan katılıyor. “Beni biraz güzelleştirmediginizden emin misiniz? Heykeli değerlendirmekte güçlük çekiyorum, çünkü bu kez poz veren modeli pek iyi tanıdığımı söyleyemem.”

Camille de ona gülümsüyor. Yumuşak dudakları, o gözleri, öylesine yakın ki. Mösyö Rodin onunla ilişkisini böyle sürdürmeyeceğini biliyor –modellerle olduğu gibi. Camille hiçbir şey istemeyecek ama ya gidecek ya da az önce yaptığı gibi reddedecektir.

Camille ona doğru dönüyor. “Ben koket değilim...” Aralarına giren sessizliği fark ediyor. Sonuna kadar gitmeye kararlı.

Denemek... “Böyle devam edemem. İmkânsız. Fazlasını istiyorum.”

Mösyö Rodin bunun bir tehdit ya da talep olmadığını biliyor. Yalnızca bir saptama. Camille açık biri. Bir an kendisiyle oynadığını sandı. Fakat hayır, Camille’in ilk sevgilisi. Oysa elinden kaçıyor, onu şaşırtıyor durmadan.

“Çirkinliği hafifletmeyin, ihtiyarlamanın getirdiği bozulmayı da. Eğer doğayı yeniden düzenler, örter, süslerseniz, çirkinlik yaratırsınız çünkü, gerçekten korkmuş olursunuz.”

Onunla konuşmak ister gibi ani bir hareket yapıyor. Camille, Rodin’i dinliyor, gece onun arkasında, atölye hâlâ altını...

“Her ne türlü olursa olsun, gerçekten korkmuyorum, Mösyö Rodin. Berrağım, çok berrak. Varlıkları bıçakla çizilmişçesine, ruhları kınlarından çıkmışçasına görüyorum sanki.” Bağır-
dı, neredeyse bağırıyordu. “Karşımda böyle dikilip ne düşünüyorsunuz?”

“Siz bir Michelangelo için yaratılmışsınız. Ve ben Michelangelo değilim.”

Camille duruyor, şaşkın. Ne *diyor* bu? Sakallarının arasında ne mırıldanıyor? Birden fark ediyor, kızıl sakalların arasında birkaç beyaz tel. Ona sarılıp kollarının arasına sığınmak istiyor ansızın. Ona doğru atılıyor.

“Camille, bağışlayın beni. Karmakarışık oldum... Hayatım belli benim. Hem sonra hiç durmadan heykel düşünüyorum, size bakıyorum, orada öyle öfkeli, yaralı duruyorsunuz. Sizi dinlemek yerine vücudunuzun karşıtlıklarını düşünüyorum, tıpkı Michelangelo’nunki gibi. Phidias’tan farkı da bu.”

“Nasıl yani?” Camille unuttu bile. Öfkesi söndü. Öğrenmek istiyor.

Rodin tabureye oturuyor, Camille yanında, küçük bir kız gibi sokulup güzel bir masal dinliyor... “Bekle biraz.” Mösyö Rodin kalktı. Camekânın kenarından iki sehpa çekiyor. “Kalan ışıktaki şu taraftan bak. İki figür yapacağım... Önce Phidias tarzında bir tane. Daha doğrusu Yunan tarzında...”

Camille, heykeltıraşın hızlı, sinirli ellerine hayran oluyor. Geniş ayalar, toprağı oyan başparmak, toparlayan diğer parmaklar. İnanılmaz bir hızla Mösyö Rodin ellerinden bir küçük heykel çıkartıyor. “Baksana, bir İlkçağ eseri kadar güzel değil, ama bu da yeterli.”

Mösyö Rodin’in sesi açık, sarıh. Camille çok etkileniyor, Paris’e ilk geldiğı günü hatırlıyor. Babasıyla birlikte kuklacıyı, sonra hokkabazı, özellikle de ellerinden bir güvercin çıkaran sihirbazı.

“Baksana, Camille. Heykelcik baştan ayaklara kadar birbirine karşıt ama birbirini izleyen dört ayrı plan sunuyor, tüm gövde boyunca çok yumuşak bir dalgalanma yaratan dört ayrı hareket... Figürün kendi eğiminin yarattığı bir hoşluk duygusu. Boynun ortasından geçen düşey çizgi tüm gövdenin ağırlığını taşıyan sol ayak bileğine kadar uzanıyor. Buna karşılık diğer bacak serbest. Ek bir dayanak getirmiyor, dengeye katılmıyor. Terk ediliş ve zarafet içinde bir duruş... Omuzların ve kalçaların çift salınımı bütüne yeni bir zarafet katıyor. Profilden bak, arkaya doğru hafifçe eğimli, sırt çukurlaşmış ve göğüs göğeye doğru azıcık bombelenmiş. Dışbükey. Işığı tam karşıdan alıyor. İlkçağ sanatı ya da yaşama mutluluğı, denge, zarafet, akıl...” Mösyö Rodin tıpkı sihirbaz gibi selam veriyor. Kötülükler kutusundan şimdi ne çıkartacak bakalım?

“Michelangelo’ya gelelim.” Rodin toprağı alıp büküyor. Ayaklarının üzerine sıkı sıkı basan bir figür, öne eğimli bir göğüs, bir kolu gövdeye yapııştırıyor, diğerini başın arkasından dolaştırıyor. Güç, işkence. Camille onun çalışma biçimini seviyor; şiddet, neredeyse delilik...

“Burada dört yerine yalnız iki plan. Biri heykelciğın üst kısmı için, diğeri ters yönde alt kısmı için. Bundan kaynaklanan korkunç karşıtlık. İlkçağların sakinliğinden uzağız. İki bacak da bükülmüş. Bu yüzden vücudun ağırlığı ikisine dağılıyor. Dinlenme yok, iki ayağın hareketi var, kalça dışarıya çıkıp yükseliyor, vücut bu yöne doğru itiliyor. Ve gövde... kalçaları izliyor.

Gücün getirdiği kasılma bacakları ve kolları gövdeye, kafaya yapıştırıyor; boşluk yok artık, özgürlük de. Heykel tek kütle.”

Camille ayağa kalktı.

“Ya profil, bak Camille, konsol biçiminde, gövde öne doğru kavisli, bu yüzden göğüs boşluğunda, bacaklarda gölgeler vur-gulu. Michelangelo gölgelerin efsanesini söylerdi. Modern çağ-ların en büyük dahisi gizemli endişesini böyle ifade ediyordu, gerçekleştirilmesi imkânsız esinler, başarı umudu olmayan ha-reket isteği...”

Mösyö Rodin sevecenlikle Camille’e yaklaşıyor. Topraklı el-leriyle gözlerini kapatan perçemi yavaşça çekiyor; gözler, iki dev kuyu, sınırsız. Günişiği arkasında şimdi, gölgesini görüyor.

“Sesli aşkımın siyah taşı, Michelangelo bir de ne ekliyor, bi-liyor musun? Bir dağın tepesinden yuvarlandığı zaman hiçbir yanı kırılmayan eserler iyidir yalnızca; böyle bir düşmede kırı-lan her şey gereksizdir. Sen, bu türdensin işte! Hiçbir şey seni kıramaz. Dağ istediği kadar yüksek olsun. Sen ölümsüz bir mal-zemeden yontulmuşsun.”

Camille güzel omuzlarını silkeleyip mırıldanıyor: “Ben kla-sik değilim, Mösyö Rodin. Unutmayın ki topallıyorum.” Sonra bu yüreğinin bir parçasını taşıyan buruk gülümsemesi.

Rodin, Camille’in başını ellerinin arasına alıyor. “Beni bırak-ma...” Son ışıklarının aydınlattığı bir büstü gösteriyor. “Haydu-duna bak. *Giganti*’ne, sana benziyor. Sen toplum dışı bir kişisin, öyle kal. Büyük sanatçıların düşünceleri öylesine canlı ve de-rindir ki, her türlü konunun dışına taşar. Şaheserin hangi köşe-si olursa olsun onda yaratıcının ruhunu görürsünüz. Eğer sa-natçının ülküsü büyükse her parçaya yansır. Benim *gigan-ti*’m...”

Camille allak bullak. Bu, ruhunu ona vermek değil ini? Gün-lük konuşmalar yapmayı düşünürken, Rose’dan bahsedecek-ken, en büyük aşk anlarından birini yaşattı. Öylece, sadelikle tartışmayı açtı. Kaybolan aşk saatlerinin, ayrı yaşamalarının,

karısının, modellerinin, kadınlarının, bir çocuğunun olmasının ne önemi var...

“Aman Tanrını, saat! Saati unutmuşum.” Camille telaş içinde topuzunu düzeltip şalını kapıyor.

“Camille!!”

Gitti bile. Mösyö Rodin yalnız. Dönüyor. Yontulmuş çift bozuluyor. *Fugit Amor*.

Bunun üzerine Rodin, Camille’le kendisi için bir yer tutmaya karar veriyor. Onun gitmesine bir daha dayanamaz artık. Hiçbir zaman. Rose’dan da söz edecek.

Yavaşça eskimiş şapkasını alıyor, kendini ihtiyar, yorgun, yıpranmış hissediyor. Neredeyse kırk altı yaşında.

La porte de l’enfer’i (Cehennemin Kapıları) bitirmesi gerek.

DÜŞÜNCE

*Elveda! Ana baba katilleri böyle kucaklaşır
Dev denize doğru kaçmadan önce vedalaşırken!
Böyle ayrılıyorum senden kız kardeşim
Bir zamanlar adın vardı
Ben sana Tanrıtanıamaz diyorum!...*

(Paul Claudel, *Une mort prématures*)

“Camille. Camille, benimle şarkı söyle. Hâlâ hatırlıyor musun?

*Voulez-vous manger des cesses
Vulez-vous manger du flan?
Quand irons-nous â Liesse
Quand irons-nous â Laon?*

Bayramlar, ding, dong.”

Paul kız kardeşinin kulağına kirazlar takıyor. Gülüyor. Mutlu. Camille olup biteni merak ediyor. Birkaç haftadan beri Pa-

ul yaşamaya başladı. İki birlikte mutfaktalar. Mayıs ayının güzel bir pazar sabahı. Camille hüzünle Mösyö Rodin'i düşünüyor: Şimdi kim bilir nerede? Birkaç günlüğüne gezmeye gitmişti. Geçen akşamdan beri o kadar çok çalıştılar ki; dört büstü de bitirmek istiyordu, öncelikle de onunkini, *Mösyö Rodin*'i. Bir an yeniden başlaması gerektiği konusunda endişeye bile kapıldı. Toprak pişmiyordu. Un ufak olabilir, çatlayabilirdi. Rodin herkesin önünde şaka ediyordu:

“Saygınlığımı kaybedeceğim. Küçük köfteler, Roger Marx, toz kızartması, sonunda olacağım bu.”

Eski dostu Roger Marx, sanat eleştirmeni ve Güzel Sanatlar Akademisi'nde yüksek dereceli memur, atölyesine sık sık gelmeye başlamıştı. Camille'in işlerine bakıyordu; “o büyük ve ilginç sanatçı”nın; Roger Marx, Camille'den böyle söz ediyordu. Camille onun yüzünü atlara benzetiyordu.

Voulez-vous manger des cesses?

Voulez-vous manger du flan?

Paul ipleri kopardı. Önlerinde bütün pazar. Madam Louise ve Louise, yanlarında Hélène, Mösyö'yü görmeye gittiler. Camille öğlen yemeğinde aileden kaçabildi, Paul de. Sınavlarına hazırlanıyor. Çalışması gerek. Camille'e gelince, annesi onu ne kadar az görürse herkes için o kadar iyi oluyor. Camille kalmak istediğini belirtir belirtmez annesi kabul etti. Hem zaten büyük kızından tümüyle vazgeçti. Ne isterse yapsın!

Quand irons-nous à Liesse

Voulez-vous manger des cesses?

Bugün özgürler. Ama Camille yeterince tatmin olmuş değil. Bütün gün boyunca Mösyö Rodin'le birlikte olabilirdi. Bir aydır o kadar çok işleri vardı ki! Neden kendisiyle birlikte gelmesini istemedi? Rose nedeniyle kuşkusuz... Sonuç olarak her şey iyi gitmişti. Camille diğer üçüyle birlikte ustanın heykelini de

gösterebilmişti: “Genç kız kardeşi”, “Paul” ve “Giganti” Kendini Mösyö Rodin’in yanında görünce Paul’ün öfkesini bugün gibi hatırlıyor. Öfkeden kudurmuş, ağzı köpük köpük, benzi atmış, sözcükler ağzına yığılmıştı. Onu bu durumda görmek Camille’i güldürmüştü.

“Seni eğlendiriyor. Boşlukta kafalar sanki. Panayır alanı. Bedensiz kafalar. Üzerlerine atılacak topları karşılamaya hazır.” Camille, Château-Thierry’deki panayırı ve küçük kumaş toplarla vurduklarında devrilen tahta kafaları hatırlıyor. Paul, atölyenin kapısını çarpıp çıkmıştı.

O dönemde Paul saatlerce yalnız başına yürüyordu. Camille bir gün onu yakalamıştı. Başı önünde yürüyordu, onu izlemişti, önceleri bir oyun gibiyken sonra çok etkilenmişti. Yürüyordu; hepsi bu, öylesine. Tolbiac Sokağı’na, Ivry Köprüsü’ne kadar Paris’i arşınlamışlardı. Buralarda Camille onun peşini bırakmıştı. Hélène de biliyordu. Bir akşam delikanlı ona uzun, amaçsız, yorucu Paris yürüyüşlerini anlatmıştı. O günden beri Camille endişeleniyordu. Yeter ki delirmesin! Kendini Marne’a atan amcanın da... Ve işte, birkaç haftadan beri mutlu görünüyordu.

Voulez-vous manger des cesses?

Voulez-vous...

Auguste’ün heykelleri. Burada olmasını isterdi. Ya atölyede otururlar ya da birlikte dolaşmaya giderlerdi. Herkes Mösyö Rodin’in heykellerini fark etmişti. Herkes dilediği yorumu yapıyordu. Camille onların yorumlarını hâlâ duyar gibi:

“Bu o kız mı?”

“Tabii ol!”

Mösyö Rodin sergi açmıyordu, ama cumartesi sabahları *Les portes de l’enfer*’ın akıbetini merak eden ziyaretçileri kabul ediyordu. Eserlerin önünde duruyorlardı: *Fugit Amor*, *La pensée* (Düşünce) ve *Le baiser* (Öpüş).

“Bu o kız mı?”

“Evet.”

“Çok genç gözüküyor. Kaç yaşında?”

“Yirmi beşinde var yok.”

“Heykeltıraş mı o da?”

“Evet, onun yaptığı ustanın büstüne baksanıza.”

“Heykeltıraş bir model mi?”

“Hayır, bir heykeltıraş.”

“Ama onu esinlendirmiş... Poz vermesini istemiş.” “Bu öpüşme de ne bayağı!” Bütün Paris bundan söz ediyordu. “*Le baiser*’yi gördünüz mü?”

Voulez-vous manger des liesses?

Fakat neden *La pensée*’yi yaptı? Camille bir kiraz ısıyor.

“Paul, neden *La pensée*?”

“Ha?”

“Neden *La pensée*?”

“Dinle, önce kirazını yut, sonra konuş.”

Camille çekirdeği kardeşine tükürüyor.

“Pis! Nasıl davranılması gerektiğini bilmiyorsun. Ne diyor-dun?”

“Neden *La pensée*?”

“Büyük adamın seni eski rahibe başlığıyla yaptığı heykel mi? Neden *La pensée*? Sen bir manastıra rahibe olarak kapana-caksın da ondan, manastırda da reform yaparsın!” Paul gülmekten kırılıyor; çok memnun.

Voulez-vous chère mère abbess

Voulez-vous manger des cesses?

Camille başka yerlerde. Alaycı Paul’ü, korkunç ve içine kapalı Paul’dan daha çok seviyor.

“Ah benim güzeliğim! Ah benim canım! Dayanılmaz övüncüm benim, beni yanıltmayan! Masalsı sehnam! Yaşasın açmamış

eser ve muhteşem gövde, ilk kez! Bu, çocukların gülümsemele-riyle başladı, onlarda bitecek. Bu zehir tüm damarlarınızda ka-lacak, eğlence sürse bile, biz eski uyumsuzluğa karışacağız. Ah biz ki bu acılara layığız! Yaratılmış bedenlerimize ve ruhlarımız-a yapılan bu insanüstü sözü sımsıkı tutalım! O söz! O saçma-lık!”

“Kimden bu?”

“Yoldaşımdan.”

“Bir arkadaşın mı var?”

“Bir oğul, bir baba, bir kardeş.”

Camille, Paul’ü hiç bu halde görmemişti. Onu alıp götüren ilk Wagner dinlemelerinde bile böyle olmamıştı.

“Baksana.” Camille *La vogue*’un son sayısını aldı. “Oku.”

“Burası mı?”

“Hayır, daha ileride.”

“Şurası mı?”

“Evet.”

“Arthur Rimbaud’nun *Les illuminations*’u. Kim bu?”

“Genç bir şair. Otuz iki yaşında var yok. Hakkında bilgi edinmeye çalıştım. Onunla tanışmak isterim. Verlaine’le iyi ta-nışıyorlarmış. Belki bazı dostların yardımıyla... Genç bir adam. Bir gün her şeyi terk etmiş. Bir gezgin. Verlaine ona ateş etmiş. Şimdilerde Harrar’daymış...”

Camille başını kaldırdı.

“Habeşistan’da mı?”

Camille’in de oraya gitmeyi düşlediği oldu. Haritayı, kırmızı, yeşil çizgilerden oluşan resimlerin üzerine kardeşiyle birlik-te eğilip düşsel yolculuklarını görür gibi oluyor. Dünya turu ya-pacaklardı. “Harrar!” Bugün Camille’in gözleri parlıyor, ateşli.

“Çok fazla çalışmadığından emin misin?” diye soruyor Paul, onun yüzündeki yorgunluğu fark ederek. Bir süredir kız karde-şi pek mutlu görünmüyor. “Gel dışarıya çıkalım, hava çok gü-zel. Ama küpelerini ya çıkar ya da ye. Galaxaure kadar güzel-sin.”

“O da kim?”

“Anlatırım.”

“Hayır, artık canım dışarıya çıkmak istemiyor. Bütün o insanlar, pazar günü. O aileler, hepsinden nefret ediyorum. Ve öyle gezinip çevrelerine pis koku yayıyorlar. Her şeyi istila ediyorlar. Sanki Paris’in ırzına geçiliyor. Hem hava da çok sıcak! Belki akşama... Annemiz yok. Bu gece çıkalım, Paul. Sokaklarda insan olmadığı zaman. Beni boğuyor bu. Birbirlerine yapışan tüm o gövdeler.”

“Kirazların üstüne soğuk su içme. Hastalanacaksın.”

“Hastalanacaksın!”

Camille kardeşine göz kırpmıyor. Tavsiyelerini umursamıyor ve onu kızdırmayı iyi biliyor. Fakat Paul’ün keyfi yerinde. Onu sinirlendirmeyi beceremeyecek. Bu sıcaklığı seviyor. Paul kendini iyi hissediyor. Bir süredir uzun bir kâbustan uyanır gibi. Şu Rimbaud’yla bir karşılaşabilseydi! Aralarında kaç yaş fark var, on iki, on dört? Önemli değil. Verlaine de var. Verlaine’le Gay-Lussac Sokağı’nda birçok kez karşılaştı. İki toplam: Biri ufak tefek, sakallı, kelebek gözlüklü, diğeri karmakarışık, bir bacağı-nı dışarıya savuruyor ve gözlerinde büyük düşü... Luxembourg yakınlarındaki Birinci Francois Kafesi’ne doğru ilerlediklerini görürdü sık sık. Diğerin adı Pasteur’müş...

“Biliyor musun, Cam’ Paul şaşkınlıkla susuyor; Camille ona dönüp, “Ne?” diye soruyor. Camille’e Verlaine’den söz edecekti; o yaralı yürüyüşünden, aksamasından, o yaralı kuş bakışlarından ama o da öyle yürüyor, aynı düşle, bir ölçü geride, her zaman bir ölçü geride, uyumu hiçe sayan çabayla. Paul kekeleyor: “Verlaine’i tanıyorum. Daha doğrusu Luxembourg yakınlarında onunla birçok kez karşılaştım.”

“Ona sorsana öyleyse. Senin Arthur Rimbaud’nun nerede olduğunu biliyordur.”

“Hep sarhoş, yitik bir kloşar gibi, hep içiyor.”

Camille, Paul’e dayanıyor. “Ne olmuş yani? Seni yemez ya.”

“Ne kadar sertsin!”

“Dinle Paul, insan bir şey istediği zaman kıcını iskemleye yapıştırıp kalmaz. Senin Rimbaud’nun buraya gelecek hali yok ya.”

Camille resim yapmaya koyuluyor. Paul onu seyrediyor. Camille onunla konuşabilirdi. Korkmazdı. Benziyorlar zaten, Rimbaud ve Camille, ilginçtir, berrak bir alnın ardındaki şu tehditkâr ve çocuksu masum hava; Rimbaud’nun bir resmini görmüştü. Ya Verlaine, o kaç yaşında olmalı şimdi? O kadar yıpranmış, o kadar bezgin bir havası var ki, *absinthe* bardağının ve durmadan çevirdiği kaşığının önünde, tıpkı çıplak, beyaz bir duvarın karşısında gibi. Kırk iki yaş, evet, geçenlerde biri söyledi. Paul, Camille’e bakıyor. Resim yapıyor, gömülmüş, soluk; zayıfladı, olduğundan genç görünüyor bir anlamda, arayışına gömülmüş. Paul biraz önce onunla alay etti, fakat havanın berraklığı içinde, orada gölgede oturmuş, dikkatini toplamış, içine kapanmış haliyle on yedi yaşında manastıra kapanan genç rahibeleri hatırlatıyor insana.

Camille bir el çiziyor. Birkaç aydan beri vakit buldukça eller üzerinde çalışıyor. Karşılaştığı bütün insanların ellerini inceledi hep. Küçüklüğünden beri. Annesinin ellerini, masanın üzerindeki parmak oyunlarını, öne, arkaya, başparmak, işaret parmağı, başparmak, işaret parmağı, başparmak, işaret parmağı, cehennemi dans, alıyorum, hayır almıyorum; babasının elleri, ince, uzun, saydam, bir erkek için fazla hassas, normalden daha küçük; Paul’ün elleri, arkasında kavuşturduğu saklı, avuçları kalın, oysa parmakları uzun, ama her zaman kenetlenmiş, kimi zaman da üst üste attığı bacaklarının arasında gizli.

Onun elleri! Elleri yüzünden âşık oldu ona. O da çeşitli eller üzerinde sık sık çalışırdı. Tıpkı din gibi, ayin gibi... Ansızın, Mösyö Rodin ellerle ilgilenir ve saatler boyunca el yontardı: Kimileri seçkin, kimileri de kaba, sert olurdu. Şöyle derdi: “Dua eden eller vardır, lanetleyen eller vardır, kirleten eller vardır, hoş kokutan eller vardır, susuzluk gideren eller vardır ve aşkın elleri vardır.” Camille tuttuğu kaleme bakıyor, kıvrık başpar-

mak ve tahta çubuğu kavrayan diğer parmaklar. Güneş beyaz kâğıda çarpıyor. Tanrı'nın eli parmağını uzatıp Adem'i yaratıyor.

"Camille, yaradılış buradan çıkıyor -elden-, bu yüzden bizim sanatımız her şeyin üzerinde. Cansız bir malzemeye hayatı yaratıyoruz. Tıpkı onun gibi..." Ve onun yoğurmasını seyrediyordu...

"Bir insan dokunma duyusunu yitirdiğinde ölüyor, biliyor musun? Yerine konulamayacak tek duyu bu: Dokunma. Eller hiç yalan söylemez. Durmadan onları incele, insanların gerçekten ne düşündüklerini anlarsın."

Kendi yoğurduğunun üzerinde güneş. Beyaz kâğıt. Dayanılmaz oldu, belleği elinde hayat kazandı, Rodin'in elini kendinin üzerinde hissediyor. Hayır, günlerden pazar ve o burada değil. Mayıs ayı, o burada değil.

"Camille."

Sıcak koluna doğru tırmanıp onu gevşetiyor. O burada, yanında, eli elinde, güneş onları okşuyor, yakıyor, sarıyor. Diğer eliyle sehpa dayandı. Şimdi de tüm gövdesi arkaya doğru kayıyor, onun gövdesine dayanıyor. Burada o, diğer koluyla sarılıyor. Elleri sarmaş dolaş. Tutsak o, heykel tutsağı, erkeğin tutsağı!

"Dinle, Camille." Sesi kulağında kısık, sanki konuşurken zorlanıyormuş gibi kalın. Onun adaleli, istekli, güçlü ellerini görüyor. "Maria, adı Maria."

Camille onu boğan bu adamın itirafından kaçmaya çalışıyor, kollarından, ama gövdesinin üzerinde sanki fenalaşacakmış gibi çarpan yüreği hissediyor. Onu tutan kollara ve sehpa ya rağmen düşeceğini sanıyor.

"Maria." Ses tıpkı bir çağrı gibi çınladı. Camille, şu Maria'nın fırlayıp çıkmasını görmeyi bekliyor...

"İki dev göz, mavi, ciddi, çizilmiş bir ağız ve gülümseyiş, tutkulu bir çene! Babayı ve anneyi resim yapmama izin vermeleri için o ikna etmişti. Okulda başarılı değildim ama elime ge-

çen her resmi kopya ediyordum. Annemin aldığı erikleri saran kâğıtlardakileri... benim haklarımı Maria savundu. O kadar güzeldi ki!" Camille ölü gibi, kıpırdamıyor.

"Benden iki yaş büyük, ince uzun, uzun saçlı ve kocaman berrak gözlü." Mösyö Rodin susuyor. Camille başını eğdi. Hâlâ orada kollarının arasında olduğunu biliyor mu?

Eller kasılıyor, Camille etine batan kısa tırnakları hissediyor.

"1862. Dostum Barnouvin. Adı Barnouvin'di. Onu terk etti. Maria onu seviyordu. Gitti. Unutulmuştu. Maria manastıra kapandı, sonra onu bize geri getirdiler. Birkaç gün sürdü ölümü. Gülümsemeyle... Sessiz. Bir insanı hiçbir zaman terk etmemek lazım... O öldü, öldü! Yirmi yaşında vardı. Kardeşim Maria, Maria."

Camille omzuna dayanan yüzü hissediyor. Mösyö Rodin ağır. Sanki onu sırtında taşıyor, yaralı bir hayvan gibi, kalbinden vurulmuş. "Benimle dilediğinizi yapın," der gibi. Camille yavaşça dönüyor. Başını kaldırıyor Mösyö Rodin, bakışları deli gibi.

"Yatağında, başında çıkarmak istemediği rahibe başlığıyla yatağında yatıyordu. Bu yüzü hiçbir zaman unutamayacağım. Tıpkı, biraz önce, burada senin yüzün gibi. Duru, körpecik, mucizevi. Bütününü düşlerle kuşatılmış, tıpkı alçalarak uçan bir kırlangıç gibi. Ama boynunun damarlarını görüyordum, beyaz çarşafın üzerinde çekilen çenesini. Boynuna bir halka geçirilmişti sanki... Sana bakıyordum, beyaz, sert yakanla heykelinin üzerine eğilmiş, alnın biraz kırışmış, düşler içinde, malzemeyi yenmeye çalışırken ve onu gördüm, onu..."

Camille sehpaya dayanıyor, sıcaktan mı, heykeltıraşın sözlerinden mi, yoksa kız kardeşinin öyküsü yüzünden mi bilemiyor; sallanıyor, sarsılıyor, terk edilişe doğru kaydığını hissediyor. Mösyö Rodin çekmecenin dibinden bir şey çıkartmak için uzaklaştı.

“İşte, bak Camille. Ne kadar birbirimize benziyoruz...” Mösyö Rodin, içinde tıpatıp birbirlerine benzeyen bir kızla bir erkeğin resimlerinin durduğu madalyonu uzatıyor.

“Ben de manastıra kapandım. Bir yıl papaz çömezlerinin beyaz giysisi. Sonra çıktım. Rose’a orada rastladım. Herkes daha önce sana söz etmiş olmalı. Ben de... Camille.”

Camille yıkıldı; bembeyaz, çok soluk.

“Camille, Camille.” Chinchy Tepesi, çabuk, oradaki Dev’e ilk önce varmak. Camille, gözlerini açıyor. Paul şaşkın. “Camille, sana ne oldu?” Camille nerede olduğunun bilincinde değil. Yerde, masanın yanında. Paul onu tutup yardım ediyor.

“Kalemini bıraktın. Rengin uçmuştu. Beyaz gömleğin, beyaz etekliğine ölü gibiydin. Sana seslendim. Parçalanmıştın, paramparçaydın.”

Camille kendini biraz daha iyi hissediyor. Paul oturmasına yardımcı oldu, nefesi sakinleşti. Paul’un bu halini gören asık suratlı çocuğu unutuverir. Kimi zaman böyle şefkatli ve dikkatlidir... “Çok kiraz yedim, Paul. Şarkının yüzünden... *Voulez-vous manger des cesses. Voulez-vous...* diye mırıldanıyor Camille, halsizce ve kısık sesle.

“Biliyor musun, Camille, dinlenmek gerek. O kadar dalmıştın ki demin. Yabancıydın... Sana bakıyordum: Boşluğa dalan büyük gözlerinden her şey çekilmişti. Manastıra çekilen rahibelere benziyordun... Villeneuve’deki iğrenç töreni hatırlıyor musun? Beyazlar içindeki çiçekleriyle dua eden Matmazel Bergnier. Ne soğuk... Hâlâ ürperiyorum. Sonra rahip uzandı. Genç kızın başlığını kaldırdılar, bir rahibe yanaştı elinde makasla, kızın saçları yere düşmeye başladı. Hatırlıyorum, onun yüzü de tıpkı biraz önce senin yüzün gibi duru, kayıptı. Kökünden kopartılan bir ruh gibi –maddedışı, dokunulamayan, *La Pensée* gibi. Evet, tıpkı Rodin’in seni yonttuğu gibi. Doğrusu bu heykeli seviyorum. Seni yakalamış... Hatırlıyorum, sonra onun

başına başlığını geçirdiler, döndü, örtünün kanatları ardında çarpan bir o yüz kalmıştı geriye. Bunu hiç yapma Cam', olur mu?"

"*La Pensée...*" Camille kendini çok güçsüz hissediyor. O da en çok bu büstü seviyor.

"Hasta değilsin ya?" Paul endişeli.

"Hayır, yok bir şey... Sıcaktan, kirazlardan. Biten sergi yüzünden."

Bir de şunları ekleyebilmeyi isterdi: "Ve burada olmayan Rodin yüzünden. Yokluğundan." Rose'la ilgili hemen hiçbir şey bilmiyordu. Rodin ondan bir daha hiç söz etmemişti. Zaman-sızlıktan. Zamanları yoktu.

"Ben biraz uzanacağım, sen dışarıya çık istiyorsan."

"Hayır, seni yalnız bırakmak istemiyorum. Eğer akşama düzelirsen gezmeye gideriz."

Beyaz yatak, küçük oda. Camille uzanmış. Hiç kimse. Hiç kimseyi duymuyor. Paul, Arthur Rimbaud'sunu okuyordur. O da terk edilmiş. Neredeyse yirmi ikisinde. Biraz şefkat, birisi, Rodin yanında olsaydı... Güzel başı Camille'ye dayalı, elleri bedeninde, kolları... Her şey çok katı. Camille çok yalnız. Sanatçılar, erkekler, kadınlar, eşler, kardeşi, annesi, herkes meşgul, temkinli, "yerini bulmuş" Heykeli hiçbir zaman başaramayacak. Mösyö Rodin'in öğrencisi tamam, ama hiç Michelangelo olamayacak. Herkesin gözünde o yalnızca Mösyö Rodin'in genç öğrencisi.

"Beni düşünüyor musunuz, Mösyö Rodin?"

Camille gözlerini kapattı.

LE CLOS PAYEN

*...Fakat artık meydanlardan ve açık havadan
sürülen heykel, diğer sanatlar gibi, şairin yasak
düşlerini barındırdığı o ıssız odaya çekildi.
Camille Claudel bu iç heykelin ilk işçisidir...*

(Paul Claudel, Camille Claudel Statuaire)

Parmaklıklar paslı. Bahar rüzgârının etkisiyle “Kiralıktır” levhası sallanıyor. Mösyö Rodin birkaç saniye süreyle Camille’ in elini tuttu. Yalnızca birkaç saniye. Yalnız olmadıkları zaman ikisi de son derece ölçülü. Yan yana yürürken, yan yana çalışırken, farkına varmadan, sessizce anlaşmış gibi uygunsuz davranışlardan kaçınıyorlar. Camille, Mösyö Rodin’nin “Mösyö Rodin burada değil” levhasını asmasına bir daha izin vermedi. Tıpkı şimdi gözlerinin önünde sallanan buna benzer levha. Buğulu, alacakaranlık, ilkbahar...

“Gel.” Kimi zaman Mösyö Rodin tıpkı bir yakını gibi ona ‘sen’ diye hitap ediyor. Parmaklıkları itiyorlar. Sevinç içinde

masal dünyasına dalan iki çocuk gibiler. Mösyö Rodin parmaklıkları kapatmadan önce “Kiralıktır” yazısını çıkartıyor. Camille gülüp karşı çıkıyor. Rodin gizemli bir biçimde parmağıyla “Sussss!” işareti yapıp yazıyı koltuğunun altına sıkıştırıyor. Oturlar uzamış, taflanlar eski evin yarısını gizliyor. Evde kimse yok. Terk edilmiş, hülyalı ev onları bekler gibi. Böğürtlenler, kötü otlar, yabani çiçekler. Camille *L'enfer*’in beşinci bölümündeki vadiyi düşünüyor.

İşte, giriş kapısındalar. Ağır kilit, kalın anahtar dönüyor, içeriye giriyorlar. Odalar, odalar bitip tükenmeyen. Kimi yerde tavanlar çökmüş, kararmış yaldızlar, aynalar, birlikte daha uzaklara gömülüyorlar, hep daha ileriye, dönüyorlar, sessizlikte dönüyorlar. Sonra adımları yeniden sessizliğin içinde yankılanıyor. Mösyö Rodin ile Camille dipteki büyük odada karşılaşıyorlar. Büyük şömine, pencereler, unutulmuşluktan kaynaklanan saydamlığını yitirmiş camlar, devasa, yaldızlı, tozlu aynalar. Mösyö Rodin şömineye dayanan Camille’e doğru gidiyor. Kendilerinin çoğaltılmış halini görüyor Camille, onu görüyor, üç tane, hayır dört, hayır hayır, arada üç daha, hepsi birden yaklaşıyorlar. Camille yerinden kıpırdamıyor, onu yakınında hissediyor, kendi arzusunun çok yakınında. Öpüşmeyeli bile haftalar oldu. Fırtına akşamından bu yana sergiler, bakanın ziyareti, neler neler oldu, *Le baisier*. O fırtınadan beri gerçek anlamda kaç kez buluşabildiler? Camille onun kafasını görüyor, güzel kafasını, kalın dudaklarını, dümdüz burnunu, titreyen burun kanatlarını, onun kokusunu, kendi kokusunu da... Yavaşça sarılıyor. Eli Camille’in boynuna değiyor. Yavaşça elbisesini aralıyor, şimdi korsesini ağır göğüsleri kurtarmak için çözüyor. Camille ona yardım etmek ister gibi.

“Kıpırdama. Bırak bakayım. Bırak beni.” Onu seyretmekten bıkmıyor. Onu yalnız görmeyeli öyle çok, öyle çok oldu ki. Güzelim göğüslerini, geniş, sert, hakim kalçalarını ve mağrur kafasını, zekice parlayan gözlerini. Camille çok akıllı. Kimi zaman için için korkuya kapılıyor. Camille kendisinden daha zeki, sez-

gileri daha güçlü. Hem de daha fazla okumuş. Gençliğini, bilinçsizliğini, gücünü kısıkanıyor bazen. Camille'in onu yargılamasından korkuyor, günün birinde hayranlığı bitip de onun yüzüne bu çocuksu bakışlarını çevirmesse. Tüm varlığıyla duyduğu o eksiksiz güven. Camille'e bakıyor, şu anda ruhuna varana dek her şeyini sunuyor ona. Yavaşça göğüslerine dokunuyor, göğüs uçları ona doğru kalkıyor. Sevişmeye bu kadar hazır bir bedene hiç rastlamadı şimdiye kadar...

Rodin onulmaz bir saçmalıkla pek çok kadına sahip oldu, sokak kadınlarına, modellere. Eğitimin önemi yoktu.

Tenlerinin tüm güzelliğine rağmen, hoppalıkları onda buruk, tatsız izler bırakmıştı. Zekâ, okşamaları özen istiyordu, tensel aşk, bu konuda da şaşırmıştı; o da özen istiyordu, titizlik, bir zekâ pırıltısı. Camille'in karnı konuşuyordu, ellerine cevap veriyordu, çünkü Camille'in kendisi de ona bir şeyler söylüyordu. Bacakları yaşıyordu, çünkü onun Camille'inin söyleyecek bir şeyleri vardı. Eğilip göğüslerinden birini dudaklarının arasına aldı. Camille inledi. "Burada olmaz."

"Endişelenme, kimse gelmez. Sende taptığım şey, vücudunun o güzel biçiminin dışında, onu aydınlatan iç alev. Bu yüzden *La Pensée*'yi sana adadım."

Elbisesini yere kaydırıyor, işte şimdi çıplak. "Kıpırdama." Diz çöküp çoraplarını ve botlarını çıkartıyor. Onu ayakta, çıplak, dimdik, şömineye çakılı, kendi bakışlarının önünde bütünüyle görmek istiyor. Şair bakışlarının altında resimlensin, yalnızca ona ait, yalnızca onun modeli, şöminenin taşma kazanmış melek, sanki rüzgâr onu ansızın yeryüzüne savurmuş gibi, son bir çabayla kırık kanatlarını kaldırmaya çalışan kolları... Tıpkı yeniden havalanacakmış gibi! Dişi *Icarus*! Onun vücudunun güzelliğini hiçbir zaman ifade etmeyi başaramayacak!

"İlkçağda yaşayanları anlıyorum. Doğaya saygı ve aşk doluydular, tene duydukları saygıyı çılgınca yansıtmışlar. Bunun tersini düşünmek deliliktir. Başka hiçbir toplumda insan vücudu bu denli duyarlı yansıtılmadı. Sen bütün heykeller için ya-

ratılmışsın. Eğer yeteneğim olsaydı senin hemen burada bir İlkçağ heykelini yapardım: Venüs'ü. Yarattıkları tüm biçemlerde sanki kendinden geçişin coşkusu gezinir." Rodin vücudun biçimini izliyor. Kalçaların kıvrımları, karnın bacaklarla birleştiği inişli çıkışlı bölge. Böğrüne sarılıyor, çukurlara dokunuyor, tekrar karna dönüyor, belli belirsiz çıkıntılar... Camille şimdi yalvarıyor, istiyor, çağırıyor... Beden dalgalanıyor; artık bir sanatçı değil o, yalnızca bir erkek.

Atölyede soba tütüyordu. Yvette çırılçıplak, Camille başını çevirmişti. Yvette diz çökmüş, Mösyö Rodin geri çekiliyor, çevresinde dolaşüyor modelin; Yvette masaya dirseklerini dayamış. Mösyö Rodin ve Bourdelle uzaklaşıyorlar. Yvette dizlerinin üzerinde. Zaman geçtikçe Camille bağırarak istiyor. Mösyö Rodin elleriyle onun göğsünü yontuyor.

"Kendini biraz daha sık, Yvo, lütfen... Tamam, güzel yuvarlaklarını biraz daha arala." Yvette sobanın yanında, yağlı parlak, O öğrencisine açıklıyor: "Bak. Bu bir kavanoz. Sırt belde inceliyor, sonra harika bir biçimde genişliyor, dış çizgisi enfes bir vazo, içinde gelecekteki yaşamı barındıran bir amfora."

"Mösyö Rodin çok konuşmayın, donuyorum."

"Giyin, bugünlük yeter."

Rodin modellerin bu pozunu seviyordu. Camille'in tahammülü yoktu. Atölyedeki tek kadın olarak hemcinslerinin dizlerinin üzerinde, organları açıkta, gergin, sanatçıların isteklerine göre kıvrılmalarına dayanamıyordu. İşte, onlardan birine benzeyivermişti, utanmadan, Yvette gibi. Yvette ayağa kalktığı zaman, Camille'in bakışını üzerinde yakalayınca göz kırpıp, "Ne var? Sen hiç böyle durmadın mı?" demişti.

Ama bu haliyle ona bakan çok insan yoktu. Camille birden sahip olduğu ayrıcalığı fark ediyor. Yvette'in nefretini, modellerin zor hayatını anlıyor. Camille'in böyle bir zorunluluğu yok, oyunu o yönlendiriyor. Zevk alıyor, yerde, tıpkı bir hayvan gi-

bi sahip olunurken; diğ erleri ise orada her gün, soyunuyorlar, ister sıcak ister soğuk olsun ve bunlar poz vererek geçen çalışma saatleri. Kötü modeller de var; çıplak poz vermekle her şey çözümlenmiş değıl. Erkekler daha rahat davranıyorlar, çıplak oldukları zaman çekinmeden heykeltıraşlarla sohbet ediyorlar. Camille bu ayrımı sık sık fark ediyor. Yvette'in gergin kıcı; Camille de günün birinde, bir erkeğı önünde çırılçıplak diz   kt r p, kalçalarının enfes dış çizgisini saatlerce resmedebilecek mi? Uyuyan güzelin dudaklarında bir gülümseme belirliyor ve mırıldanıyor. Aklına birkaç dize geliyor:

Kadın teni, eşsiz kil, ey harika.

Ey milin yüce istilası...

Hayır, bu değıl.

“Ne düşünüyorsun?” Mösyö Rodin giyinik, Mösyö Rodin ona doğru eğılmiş. “Giyin,  ş yeceksin.”

“Bekle, bir şiiri hatırlamaya çalışıyorum, Hugo'nun, Paul'le birlikte öğrenmiştik, bekle:

Kadın teni, eşsiz kil, ey harika,

Ey düşüncenin yüce istilası

S ze sığmaz varlığın yoğunluğu mil

Ruhun kefeninin ardında parladığı madde,

Çamur, ki arasından parmakları görünür kutsal

[heykeltıraşın,

Kalbi ve öpüşleri çağıran yüce bulanıklık

Öyle kutsal, öyle kutsal

“Bekle... ha tamam!”

 ylesine kutsal olduğu bilinse de, aşk çok muzaffer

Gizemli ruh bu yatağa doğru yükseliyor

“Hayır.”

*... gizemli ruh itiliyor
Eğer bu şehvet bir düşünce değilse yalnızca
Ve yapabilse insan yapılmazı
Ve duyuların alevlendiği saatte yapılmazı yapmak
Tanrı'yi kucakladığını düşünmeden güzelliği sarmak.*

Rodin son iki dizeyi onunla birlikte okuyor.

“Biliyor muydun?”

“Evet, biliyorum. Hugo'nun bu dizeleri muhteşem. Pek eğitim görmedim, ama biliyorsun, Maria'nın ölümünden sonra, sana söylemiştim, manastıra kapanmıştım, Peder Eymard -gerçek bir azizdi- beni umutsuzluktan kurtardı, aynı zamanda benim yeteneğime inanmıştı. Kendimi tümüyle heykel sanatına adamamı o tavsiye etti. ‘Yanıliyorsun,’ diyordu durmadan, ‘biraz ara vermen gerekiyordu, hepsi bu. Ama artık heykellerine dönmelisin. Senin eğilimin bu.’ Beni okumaya teşvik etti. ‘Okuyabildiğin her şeyi oku. Özellikle şairleri.’ Manastırdan ayrıldıktan sonra, onun anısına saatler geçirdim kütüphanelerde: Hugo, Musset, Lamartine... Dante'yi de orada keşfettim. Peder Eymard bir azizdi!”

Camille giyinik. Mösyö Rodin konuşuyor, alnı cama dayalı. Ağaçlar bahçeyi gölgelendirse de saat daha erken. Camille hazırlanıyor, saçlarını topluyor. “Eve dönmem gerek.”

“Dinle! Dinle bir dakika. Bu eski malikâne Jean-Nicolas Corvisart'a aitmiş, Grande Armée'nin büyük cerrahına, evin adı ‘Le Clos Payen’ veya ‘La Folie Neubourg’ Napoléon'un doktoruymuş. Sen on iki yaşında Napoléon'un heykelini yapıyor-muşsun, işte sana onun doktorunun evi. Robespierre de burada oturmuş, sonra Musset ve George Sand. Ve biz...”

“Biz uğradık.”

“Hayır, Cam’ Biz burada oturuyoruz. Evi kiraladım.”

Camille cama dayanıyor. “Ne dedin sen?”

“Kiraladım. İşte bu. İkimizin.”

Camille ona doğru yürüyor. Rodin dışarıya bakıyor, bahçeye. Camille başını onun omzuna yaslıyor. “Gerçekten mi, Mösyö Rodin?”

“Evet, ev senin. Birlikte çalışırız burada. Yeni atölyemiz.”

Camille gülerek dans etmeye başlıyor. On iki yaşında sanki, parkenin üzerinde sek sek oynamaya başlıyor. İşte, şimdi de odadan odaya koşup katlara tırmanıyor, dörtnala.

“Camille... Camille... Neredesin Camille?...”

“Mösyö Rodin.”

Ses uzaktan geliyor, boğuk. Bu oda keşmekeşinin içinde onu nasıl bulmalı?

“Siz terbiyesiz bir çocuksunuz.”

“Nasıl?”

“Pis çocuk!”

Camille eğleniyor. Mösyö Rodin yalandan kızıyor. Bütün bunlar onun, aile yok, saat yok artık! Mösyö Rodin de onun. Onu hiç yakalamayacak, bir odadan diğerine koşuyor, tavan arasına kadar tırmanıyor.

La Folie Neubourg.

Ansızın yanında belirliyor. Örümcek ağlarına bürünmüş, pis, reverans yapıyor. “Folie Neubourg Prensesi.”

Elini ona doğru uzatıyor, Rodin sarılıyor, Camille’i kendine doğru çekip kaldırıyor. “Küçük deli! Küçük deli!”

Camille balık gibi titriyor.

“Mösyö Rodin, sizi çılgın gibi seviyorum.”

Camille’i yere indiriyor. Camille ağır, adaleli. Garip garip Rodin’e bakıyor. “Nasıl poz verdiler acaba?”

“Kimler?”

“Modeller, *L’enlèvement* için. Bunu görmek isterdim. Tensel aşk... *Ben güzelim, ey ölümlüler/Tıpkı bir taş düşü gibi.*”

Rodin hatırlıyor: Adam kadının kolunun ucundan tutmuş. “Çok meraklısınız, küçükhanım. Size anlatırım. Eğer tüm sırlarımı size açarsam, beni öldürür, yerimi kaparsınız. Zaten deha-

nız büyük, dahilerin derse ihtiyacı yoktur. Başınızın çaresine bakın.”

Gülüyor. “Haydi, şimdi çıkıyoruz. Eşya alırsız bir süre sonra.”

Camille onun koluna giriyor. Parmaklıkları kapatıyorlar.

“Yarın görüşürüz, benim *Folie'im*.”

Çift uzaklaşıyor. Camille, Mösyö Rodin'nin kolundan çıkıyor. Şimdi ikisi yan yana yürüyorlar.

AKIL HASTANESİNDEN MEKTUP

“...Bu kadar büyük miktarda para harcamak tam bir delilik. Odaya gelince aynı şey, içinde hiçbir şey yok, ne bir pufla yorgan, ne bir temizlik tası, hiçbir şey; çirkin bir oturak, çoğunlukla çentik içinde, çirkin bir demir yatak, insan gece boyunca tir tir titriyor, ben ki demir yataklardan nefret ederim, bir de beni [okunamadı] içinde düşün...

VAHŞİ UMUT

*Sen, zavallı biri, kalabalığın içinde bakılan!
Hiçbir şey eskisi gibi değil!
Ve artık umudun vahşi taşkınlığına
karşı yapılacak bir şey yok!
Yapılacak bir şey yok bu taşmaya karşı, tıpkı
inançlının derinliklerindeki dünya gibi.
Doğru bildiğim her şey...
bitti!
Ve lisede öğrendiklerim... hepsi bitti.*

(Paul Claudel, 25 Aralık 1886)

“Bu oğlan gene ne yapıyor? Bir kez olsun hepimiz toplanmışken. İnanılmaz!” Madam Louise söyleniyor. 25 Aralık günü, hiç olmazsa yemeğe gelir insan.

Camille yirmi iki yaşını doldurdu. On beş gün önce, 8 Aralık'ta, Mösyö Rodin *La Pensée*'yi ona hediye etti. Camille heykeli Folie Neubourg'da bıraktı. Annesi kıırdı yoksa. Beceriksizlikten, dikkatsizlikten. Paul nerelerde acaba?

“Anlat bana, Camille.” Babası yorgun görünüyor. Çocuklarından ayrı kalmaya dayanamıyor. “Gelişme kaydedebildin mi?”

“Tabii, tüm zamanını Mösyö Rodin’le geçiriyor.”

Louis-Prosper omuz silkiyor. “Bu hikâye de nedir?”

“Mösyö Rodin’in aldığı siparişler giderek artıyor. Yeni bir atölye kurdu.”

Camille adresi söylemekten kaçınıyor. Genç Louise lafa karışıyor: “Bütün Paris bundan söz ediyor. Ona poz veriyormuş. Git, *Le baiser*’yi gör baba. Şerefimizle oynuyor. Günün birinde evlenirsem, ne mutlu bana.”

“Yanılıyorsunuz, ben onun esin kaynağıyım. Yeterince modeli var zaten. Bana ihtiyacı yok ki. Mermer çalışmaya başladım.”

Louis-Prosper, Camille’le konuşmaya karar veriyor –baş başa bir konuşma. Karısı iğrenç şeyler anlattı, ama o büyük kızından hep nefret etmez mi?

“Hem, biliyor musun, *Bourgeois de Calais*’nin siparişini aldı, sonra *La porte de l’enfer*, büstler... Artık başa çıkamıyor. Uygulamacıların sayısı giderek artıyor. Ben de yontuyorum. Mermer, başlamama izin verdi. Böylece şimdi...”

“Camille, dur biraz, lütfen. Meramını açık açık anlat. Ben heykelden anlamam. Ne yani, Rodin kendi yontmuyor mu?”

“Hayır, bekle. Heykel resim gibi değildir. Kalemi eline alıp bir çırpıda işi bitirmezsin. Çok sayıda ayrıntı giriyor işin içine.”

“Dinle Louis, artık yemek yiyeceğiz, saat geç oldu.”

“Bir dakika Louise, Camille anlatıyor.”

“İşte. Bir heykel yapmaya karar veriyorsun diyelim. Neyse...”

Paul nefes nefese geliyor.

“Paul, neyin var?”

“Hiç anne.”

“Bir kadın var, bir kadın!”

“Yeter Louise, sen kendi işine bak!”

“Yo hayır, Noel akşamı da tartışacak değilsiniz ya!”

Louis-Prosper, Camille’in koluna giriyor. “Gidip yemek yiyelim. Sonra anlatırsın.” Kulağına fısıldıyor bunları. İkisinin arasında bir sır gibi.

Masa hazır. Madam Louise simsiyah giyinmiş, çorabayı koyuyor. Sonra genç Louise, yeni elbisesinin içinde cıvı cıvı, bukleleri yüzüne düşmüş, uyumlu –neden sık sık surat asıyor acaba? Karşıda Paul; ama allak bullak bir hali var, sanki çok uzaklarda, tıpkı ayaklarının dibine yıldırım düşmüş gibi. Camille onun yanında, solgun biraz, çizgili elbisesiyle –geçen yıllarda giydiği elbise bu. İçinde olduğundan da ince duruyor, beyaz yakasının kıvrımları inceliğine incelik katıyor.

“Kendine bir elbise almalısın, Camille.”

“Paralarıyla malzeme, alet filan alıyor. Onun dışında bir saçını tarıyor, o kadar.”

“Dinle baba...” Camille heykel konusundaki açıklamalarını sürdürmeyi deniyor.

“Yo hayır! Yeniden başlamayın. Yalnızca heykel, bu lanet sanatın dışında hiçbir şey önemli değil. Boşver. Thierry’leri gördün mü?”

Ve işte, aileden söz ediyorlar. Çocuklar susuyorlar. Camille, Paul’e bakıyor. İki lokma arasında ona laf atıyor: “Paul, Şam yolcusu. Şeytanı mı gördün yoksa? Sana verdiğim İncil’ i oku.”

Paul şaşkınlıkla ona bakıyor.

“Hadi Paul, yemeğini ye!”

“Evet anne, yiyorum.”

Camille kardeşini inceliyor, göz ucuyla. Sanki birine rastlamış gibi, ilginç. Kimse Paul’e dikkat etmiyor ama, Camille fırtına akşamında kendini görür gibi. Onun gibiydi. Ne yaşadı acaba?

Hindi geliyor, yağlı... Kestaneler. Camille uzun bayram yemeklerinden nefret eder. Neyse ki babası burada.

“Söylesene bana, Paul, şu Arthur Rimbaud’yu okudun mu? Sizi beklerken *La vogue*’u karıştırdım, birkaç şiirini okudum.”

Paul bu konuda engin bir kaynak. Louis onu dinliyor. Anne-si köşesinde homurdanmaya devam ediyor, tabaklar her zamankinden daha çok ses çıkartıyor, on kez hindi isteyip istemediklerini soruyor, kestane, salata; on kez konuşmayı bölü-

yor. Genç Louise başka bir dünyada, genç Ferdinand de Massary'yi düşünüyor, onunla yalnızca bir kez karşılaştı ama olsun. Konuşmalardan öyle sıkılıyor ki...

“Rimbaud, Rodin; Rodin, Rimbaud!”

Camille, Paul'ü dinliyor. Paul ona *Une saison en enfer*'i (Cehennemde Bir Mevsim) verdi. Camille onun şairden bu kadar etkilmesini anlıyor. Dünyanın bir köşesinde çılgın biri olmalı. Paul'ün kendi tavsiyesine uyup onun hakkında bilgi edinebildiğini hiç sanmıyor.

Nihayet Noel pastası geliyor. Doruk noktası! Camille bu yeşilimsi, yapışkan, çikolatalı çubuklardan nefret ediyor. Noel pastası.

Buna karşılık hediye yok. Babaları genel giderlere biraz katkıda bulunacak kuşkusuz, ama bu ailede hediye yok. Ha! Evet, Louise gömleğine eski bir broş ilaştırmış. Camille kız kardeşine bakıyor, resmini yapıyor, Louise binbir türlü bahane bulur hep, poz vermemek için.

“Haydi Camille, bana heykelden söz et bakalım!”

Sakin bir köşeye oturuyorlar. Paul bir kitaba gömülmüş. Camille bir bakıyor ki, ona aylar önce hediye ettiği İncil elinde. Kapı çalınıyor. Madam Louise kapıya bakıyor. Ferdinand de Massary, Louise'i almaya gelmiş. Broşu bu yüzden taktı herhalde.

Kuşkusuz annesinin hediyesi. Tanıştırmalar, selamlaşmalar, yeniden selamlaşmalar. Camille kız kardeşinin gidişini izlerken annesinin ona diklendiği geceyi düşünüyor: “Dışarıya çıkamazsın. Seni kapatacağım.” İçin için gülüyor. O gecedeki katettiği gelişmeleri bir bilse.

“Haydi Cam!”

“Başlıyorum. Evet, bir modelin var. Tabii önce onu bulman gerek. Bir erkek ya da kadın arkadaşın değilse, ona para ödemem lazım, toprak satın alman, bulman ve getirmen... On kilo çamuru getir gözünün önüne. Taslağını hazırladıktan sonra hemen pişirmen gerek, yoksa soğuşun ya da sıcaklığı etkisiyle çat-

lar. Bezlerle ıslatabilirsin tabii, ama bir süre sonra her şey kurur. Sanatının ilk dönemlerinde Mösyö Rodin bu yüzden pek çok taslağını yitirmiş. İşte bu yüzden, Rodin'in ilk büstlerinden biri mask olmuş. Adamın adı Bibi'ymiş –sağda solda ayak işleri yaparmış... Rodin'in o dönemde modellere verecek parası olmadığı için onun büstünü yapmış bir sergi için. '64'de. Benim doğduğum yıl. Pat! Soğuktan büst ikiye ayrılmış, Rodin ısınması olmayan bir ahırda çalışıyormuş. Geriye surat kalmış: *L'homme au nez cassé* (Kırık Burunlu Adam). Olduğu gibi sergilemiş. Üstelik reddedilmiş. Birkaç yıl sonra. *L'homme au nez cassé* klasikler arasına kabul edilmiş. Eleştirmenleri bilirsin!..."

"Evet ama sen neden yontuyorsun?"

"Bekle... Taslağını hazırladıktan sonra onu genellikle büyütmen gerekir. Bu durumda ya işi kendin yaparsın ve beş yılda bir heykel çıkartabilirsin ya da işi uygulamacılara verirsın. Pek abarttığımı söyleyemem. Rodin, *L'âge d'airain*'ni yaratmak için on sekiz ayını verdi. Hem de alçıdan. Alçıdan yapabilirsin ama çok hassas bir malzemedir alçı. Sonra 'model'ini bronzdan döktürebilirsin ama bu çok pahalı. Dökümcüyü bulman gerekir, onlar da aylar öncesinden tutulmuştur genelde. Kötü bir dökümcü bir heykeli mahvedebilir. Doğrudan doğruya taşı ya da mermeri de yontabilirsin ama toprağı harcadığın gibi mermeri harcayamazsın. Bir servet. Ayrıca mermerin kabasını almak saatler süren bir çalışma gerektirir. Bu yüzden de şimdi iş kalifiye işçilere ya da uygulamacılara veriliyor ve eseri heykeltıraş bitiriyor. Ama önce taşın veya mermerin kabasını alma işlemi var. Ben bu işe bayılıyorum. Bu yüzden de Mösyö Rodin'den doğrudan mermer yontmak için izin aldım."

"Peki ama o ne yapıyor?"

"Dinle, eğer topraktan modelini yaptıysan ve yalnız başına devam edersen, işin içinden çıkamazsın. Sana malzemeni hazırlayan, alçı karan, alçıtaşı dediğimiz işçiler var. Sen taslağını yaparsın. En önemlisi de budur. Bir heykeltıraş ne biliyorsa burada ortaya koyar. Sonra büyütmeleri için uygulamacılara,

daha doğrusu noktacılar devredersin. Mösyö Rodin yalnızca bu yöntemle çalışır. Kendisi için on, on beş, yirmi ayrı büyütme yapılı; ancak bundan sonra o anlar, gösterir. Bu eskizler istenilen boyutun üçte biri ya da yarısı büyüklüğünde yapılır. Sonra maketlerden birinin büyütülmesini ister ve ancak o zaman işe koyulur. Bu tabii ki büyük bir el emeği gerektirir. Taş ve mermerde en iyi uygulamacılar en son eskizleri çıkartırlar. O, bir çizgide vurgulanması gereken hareketi gösterir, bir de ne yapar biliyor musun? Mendillerini çıkartır, senin gibi; ve ‘kazı yapılması’ gereken yerlere yerleştirir. Sen bir şeyi tamir ettikten sonra mendillerin nasıl kirleniyorsa onunkiler de öyle çıkarlar.”

Babası gülümsüyor: “Ama sen yontuyorsun.”

“Evet ve söylediğine göre en iyi işçisi olmuşum. Biliyor musun, mermer çok hassastır, eğer ‘damar’a rastlarsan -evet, böyle deniyor- yontu kalem hızla gömülür, mermer çürümüş-tür âdeti, kırılabilir ve her şeye yeniden başlamak gerekir. Ben büyük bir heykeltıraş olmak istiyorum ama aynı zamanda da olağandışı bir uygulamacı. Başka birinin benim mermerime dokunup bozması beni çıldırtabilir. Heykelimi doğrudan doğruya bloktan çıkartmak isterim.”

“Ya Mösyö Rodin?”

“Biliyor musun, öyle çok sipariş alıyor ki! Hem doğrudan doğruya hiç yontmamış. Yani tam anlamıyla değil... Bu onu ilgilendirmiyor. Hem o zaman mesleğiyle geçimini sağlayamaz. Zaten çok zorlanıyor.”

Paul kitabından başını kaldırıyor. “Senin Mösyö Rodin’in hiç de aptal değil. O düş kuruyor, sizi de çalıştırıyor.”

‘Sen sus, Paul, hiçbir şey anlamıyorsun. Yalnız değilim ki! Bir sürü insan var. Yakında üç tane atölyesi olacak: Jean Dubois var, Danielli, Jean Escouba, Schneeg Kardeşler, Lefèvre ve Fagel.”

Mösyö Claudel endişeleniyor. “Kendini çok yormadığından emin misin?”

“Hayır baba, çok mutluyum ben. *Les Portes de l'enfer*’in el-
lerini ve ayaklarını bana verdi. *Les bourgeois de Calais*’nin de
siparişini aldı, biliyor musun.ve...”

“Çok iyi, Camille. Peki sen bu arada ne yapıyorsun?”

“Onun büstünü yaptım; gelip görmelisin. Ve *Paul â dix-huit
ans*’ını.”

“Bana bir nebze...”

“Sen sızlan, Paul, herkes bana bu mağrur sentüryon da kim
diye soruyor. Louise’i yontuyorum.”

Louis-Prosper kızına hayranlıkla bakıyor. Yaptığı işe tutkun
olduğu açık. Ama şu Mösyö Rodin’i biraz daha yakından göre-
bilmeyi isterdi. Camille yirmi iki yaşında artık, özel hayatı ko-
nusunda tek söz söylemiyor, sır gibi. Annesi çok zorlanıyor-
dur. Louis, elleri iskemlesinin arkalığında ata biner gibi otur-
muş, bu büyük Amazon’a bakıyor. Bu kalbin kilitlerini açmayı
başarabilecek mi? Yarın atölyeye gidip bir bakacak. “Söylese-
ne Cam’, beni götürür müsün?”

“Eğer istersen, ama çıplak modeller gözlerini kamaştırma-
sın?”

Louis kahkaha atıyor: “Papaz hali mi var bende?”

Louis yerinden kalkıp içki getirmeye gitti. “İster misin, Pa-
ul?”

Paul homurdanarak istemediğini belirtti. Hâlâ okuduğu ki-
taba gömülmüş gibi.

“Bana azıcık versene, baba.” Bu Camille’i sinirlendiriyor.
Canı içki içmek istemiyor ama babasının onu hiçe saymasıyla
ansızın çileden çıkıyor. Louis ona içki veriyor.

“Louis, şimdi de onu sarhoş mu edeceksin?” diye kızıyor
annesi.

“Sen de bir bardak iç.”

“Asla.”

“Ama belki bize iyi gelir. Haydi, Paul!”

Camille ağzındakileri püskürtmemek için kendini zor tutu-
yor. Annesi bardağını yapışkan bir salyangozmuş gibi tutuyor.
Dudakları büzülüyor.

“Size bir şey söylemek istiyordum. Compiègne’e atanacağım. Bu da beni nihayet size yaklaştıracak. Sıkılıyorum. Oteldeki akşam yemekleri, çocuklarımın yokluğu... ve sen, sevgili karım.”

Camille onlara bakıyor. Babası artık altmış yaşında. Biraz kamburlaştı. Beyaz kafası, çıkık elmacık kemikleri, keçi sakalı ona ilginç bir hava veriyor, yaşlı bir bilgin havası.

“Yine de seni eskisinden çok göremeyeceğiz.” Madam Louise lafını attı.

“Tam tersine Louise, hem daha yakın olacağım size, anlıyor musun?”

Louise içkinin tadına bakıyor. Camille bu bir bardak içkinin annesine verdiği hazzı fark ediyor.

“Louise, ne lezzetli değil mi?”

“Hiç de değil. Ama sana kendimi beğendiriyorum.”

Camille neyin hoşlarına gidip neyin gitmediğini söylemeyen bu kadınlardan nefret ediyor. Her zamanki kurbanlar, kendilerini sonsuza adayanlar. Sevinçlerini bastırdıklarından, artık yalnızca katlanıyorlar. Zevke öyle bir set çekmişler ki, ne bir yemek, ne bir çiçek onlarda heyecan uyandırıyor. Her yaşam bir çile. Camille zevk duygusunu uyandırdığı için Mösyö Rodin’e gönülden teşekkür ediyor. Ama o olmasa da bu duyguyu keşfederdi. Daha küçücükken hep daha ileriye gitmeye karar vermişti. Sağlık belirtisinin bir biçimi olan bencillik vardır. Babasının bir uyarısı çocukluğunda kafasına kazınıp kalmış. “Camille, insanlara hoşuna giden şeyleri söyle. Fedakârlık herkesi senden uzaklaştırabilir. Başkaları senin gerçek arzunu bilirler. Birinin sizin için fedakârlık yapmasından daha kötü bir şey yoktur. Bu bir hediye değildir. Bir erkek için. Şantajın en kötü biçimidir bu.”

Camille hatırlıyor. Babası o gün öfkeliydi. Louise’le tartışmışlardı. Camille sebebini hatırlamıyor. Annesi, Louis’ye bağırarak dışarı çıkmıştı: “Bu çocuklara kendimi adadım.”

Bardaklarını bıraktılar. “Yarın hep birlikte lokantaya gideriz.”

“Dinle Louis, çok pahalı.”

Louis ansızın koltuğundan kalktı. “Sen gelmek istemiyorsan gelmezsin. Ben de Camille’le Paul’ü götürürüm.”

Kapı çarpılıyor. Mösyö Louis dışarıya çıktı. Dışarıda kar yağıyor.

Camille, Mösyö Rodin’i düşünüyor. Bu gece nerede? Onunla birlikte olması veya evine yemeğe davet etmesi mümkün değildi. Nerede acaba? Le Clos Payen -La Folie Neubourg- buluşma yerleri oldu. Oraya onlardan başka kimse gelemiyor. Birlikte çalışıyorlar. Camille hiç bu kadar mutlu olmamıştı. Kapıcının kesin talimatı var, içeriye kimseyi almıyor, açıklama yapmıyor. Orada ikisi birlikte, taflanların, vahşi çiçeklerin, otların ardına gizlenmişler. Yalnızca tatiller onları ayırıyor. Camille her yaz, bıkmadan Villeneuve’e gidiyor. Onunla gidebilseydi keşke... Ne mutluluk! Rodin sık sık taşraya gidiyor. Kimi zaman Camille ona Rose’u sormak istiyor ama susuyor. Rodin, Rose’dan mutlaka söz edecek. Soru sorup küçülmek istemiyor. Mösyö Rodin’in şimdi üç atölyesi var. Camille onun giderek ünlendiğini biliyor. Cumartesi günleri politikacılar, heykeltıraşlar, İngilizler, Amerikalılar akın akın geliyorlar. Hepsi *La porte de l’enfer*’i görmek istiyor. Camille, Mösyö Rodin’in çevresinde dolaşmalarını seyrediyor. Bir bilselerdi!

Evet, doğru, babası haklı! Camille, Rodin’in işçisi, modeli, esin kaynağı ve yoldaşı. Kimi geceler ayakta duracak hali kalmıyor. Saçları toz, çamur, taş parçalarıyla dolu, yorgunluktan sendeleyerek eve dönüyor. Bir taş ya da mermer blokunu küçülttüğü günlerde bunu fiziksel olarak duyuyor –üç atölyeyi de dolaşıyor. Kimi zaman da Le Clos Payen’de, ona saatlerce poz veriyor. Rodin resmini yapıp onun kalıbını çıkartmak istiyor. Camille ona modellik etmekten gizli bir mutluluk duyuyor,

ama bazen de, demin babası kendisine ne yaptığını sorduğunda olduğu gibi biraz içi burkuluyor. Kendisi için yeterince çalışmıyor. Poz verdiği anlarda, kafasında heykellerle dolu bir dünya kıpırdıyor. Sahneler görüyor, gruplar, büstler –ve sonra günün birinde gerçekleştireceği dev eser. Ama Rodin’ni nasıl reddedebilir, istediğini vermeyebilir?

Geçen sefer *La méditation*’u (İçe Dönüş) ve *Danaide*’i -en güzel parçalarından biri- ona attetti. İlkbahar başlarında yapmış olmalı. Camille o günlerdeki halini hatırlıyor! Atölyede uyuyakalmıştı. Hava sıcaktı. Camille’i öpüp sevmişti; Camille de divana kıvrılmış, öylece uyuyakalmıştı. Aptalca bir şeydi, nitekim şifayı kapmıştı. Rodin üstünü örtmek şöyle dursun, çamurunu yoğurup çalışmaya başlamıştı. Çalıştığı için üşümüyordu. Camille feci bir boyun tutukluğuyla uyanmıştı. Önce annesinin azarları, ertesi gün de korkunç bir anjin. Sesini çıkartmamış ama neredeyse bir ay boyunca öksürmüş, boğazı yanmıştı. Annesi bir kez olsun endişelenmemişti. Yalnızca Victoire, her yıl olduğu gibi temmuz sonlarında Villeneuve’e gittiklerinde onu tedavi etmişti bir güzel.

“Danaide ne demek, Paul?”

“Bir kelebek.

“Ne?”

“İlman iklimli yerlerin güzel bir kelebeği.”

Camille düşünceli. Güzel bir kelebek. Her şey olabilir ama bir kelebek asla. Belki de bu *Danaide*’e o modellik etmedi.

“Danaos’un kızlarından biri.”

“Öyle mi? Kimdi onlar?”

“Evlendikleri gece biri hariç hepsi eşlerini öldürmüşler.”

Camille afallıyor: “Ne?”

“Ölümler ülkesinde bir cezaya çarptırılmışlar, sonsuza dek dipsiz bir fıçıyı dolduracaklarmış. Doymak bilmeyen gönüller de Danaid’lerin fıçısına benzetilir.”

Camille doyumlu insanlardan nefret eder. Bunu bir gün Mösyö Rodin'e de söyledi. Buradan yola çıkıp onu bir *Danaide*'e benzetmek... Camille ansızın onu sinirlendirip canını yakmak istiyor. Hem onun kızgın halini de hiç görmedi.

“Dinle, Camille.” Paul, İncil'e gömülmüş.

*Bilgelige, “Kız kardeşimsin benim!” de,
Akla akraba ismini ver,
Kendini yumuşak sözlü
Yabancı kadından korumak için...*

Camille kendini yorgun ve biraz sarhoş hissediyor. Yemekte şarap, sonra da o sert içkiyi içtiler. Camille başka şeyler istiyor artık.

*Bilgelik seni çağırmıyor mu?
Akıl sesini yükseltmiyor mu?
Yola hâkim tepelerin doruğunda,
Yol kavşaklarında dikiliyor o...*

“Bu nedir, Paul?” Camille hafif sendeleyerek yaklaşıyor. Oysa çok fazla içmedi. Yorgunluktandır, hem uzun süren yemek boyunca az yedi.

“*Proverbs*’lerin VIII. bölümü. Bilgelik. Bilgelik kadın çizgileriyle temsil edilmiş. İnsan ruhu, esin perisi.”

Camille, Paul'e bakıyor. Hepsinin bir esin perisine ihtiyacı var. Paul'ü, Mösyö Rodin'i ve çevresinde çalışan tüm erkekleri görüyor. Onlar konusunda aslında hiçbir şey bilmiyor. Erkekler dünyası. Genç delikanlılar dünyası. Peki, o neden kadınlar dünyasının bu kadar dışında? Evet, İhtiyar Hélène, Victoire, Eugénie var, ama neden genelde kendini rahatsız hissediyor, onlarla birlikte olduğu zaman hep sıkılıyor? Babasıyla ya da Rodin'le veya atölyede olduğu zaman kendini daha özgür hissediyor. Ama onları da tanımıyor aslında. Evet, arzularını, ço-

cuksu hallerini, kimi zaman allak bullak olan yüzlerini ve sonra birden dikkatlerini toplamalarını, iradelerini, işlerine gömülmelerindeki erişilmezliklerini...

“Paul, canım dışarıya çıkmak, neşeli olmak istiyor.” Camille, birdenbire içini saran o çılgınlık yapma arzusunu, işi sonuna kadar götürme isteğini gayet iyi biliyor. Bir bardak daha içki içiyor. “İçim yanıyor! Boğazım. Baksana alev mi almış?”

Paul’e içki koydu, o da fark etmeden içiyor. Birden eski bir şarkıyı mırıldanıp dans etmeye başlıyor. İki buçuk adım-yarım adım. Camille hıçkırıp kankan dansı yapar gibi bükülmeyen bacağına savuruyor.

“Cam’, dur!”

“Ne oldu?”

“Bilmem. Noel gününde!”

Camille o dev kahkahalarından birini atıyor: “Evet, Noel! Noel pastası! Aile! Vatan... Ta-ta, ta-ta-ta-ta!” Camille birden duruyor. “Ben hayatı seviyorum, aşkı, umudu, ödüsüz olsalar da. Günübirlilik yaşamayı... Ben bir vahşiyim.”

Çıldırıldığı zaman -Paul onu iyi tanıyor- kimse bir şey yapamaz. Louis-Prosper eve döndü. Birlikte vals yapmaya başladılar işte. Camille basıyor kahkahayı. Madam Louise geceliği sırtında, şalıyla kapıda beliriyor. Camille ona bakıp gülüyor, gülüyor. Gülme krizi.

“Bir şey yok anne, azıcık sarhoş oldu da!”

Paul onlara bakıyor. Peki, ya kendisine ne oldu? O ki, tanrı tanımaz Renan’ın öğrencisi, bugün Notre-Dame’a gidip ilahi dinledi. Bir varlığı hissettiğini, bu varlığa gönülden vurulduğunu onlara nasıl söyleyebilir? Her şeyi silip süpüren bu buluşmayı nasıl anlatabilir? Bütün lisede öğrendikleri bitti. Karanlığın içinde Meryem Ana’yı görüyor, kucağında çocuğu, o masumiyet umudu, bu çocuğun solmayan gülümsemesi, o derin mutluluk. Camille giderek daha çok gülerken o ağlamak istiyor –mutluluk gözyaşları. Bağırarak istiyor, son yılların tüm çirkinliklerini yüreğinden atmak için. İlk kez silahsız kaldı, tepeden

tırnağa allak bullak! İçinde bir şey yırtıldı! Onlara söylemek istiyor, içini parçalayan bu vahşi umudu onların yüzüne haykırmak istiyor. Bunun alkolden olmadığını da biliyor. Deminden beri, için için yanıyor, bu öğleden sonradan beri korkunç bir maceraya atıldı. Bunun geriye dönüşü yok, kafasından her şeyi attı, işte o da kalkıyor. Louis bu delice dönmeden yoruldu, durdu ve Paul kız kardeşini yakalıyor, birlikte dönüyorlar, çocuklar gibi gülerek. Biri Notre-Dame'dan geliyor, diğeri *Portes de l'enfer*'in çalışmasından. İkisi de sırlarını açmadılar. Ne önemi var! Bu akşam mutluluktan çılgın gibiler...

ROSE BEURET

*"Ah, eğer bu adam onun meyvesini devşirmeyecekse,
Ah, eğer yargılamaya devam edecekse,
Ah, eğer onu götürmeyecekse, elini tutmamak gerekirdi.
Ah, eğer bitirmeyecekse içkiyi,
bardağa dudakları sürmemek gerekir..."*

(Paul Claudel, *La cantate à trois voix*)

Hava çok soğuktu, dondurucu neredeyse. Şubat ayı fırtınalı, karla karışık yağmurlu bitiyordu. Camille eziliyordu, tıpkı o adaleli ama koşmaya gücü kalmamış atlar gibi hissediyordu kendini. Camille yaptıklarından hoşnut değildi. 1887 yılı onu ilgilendirmiyordu. Oysa Mösyö Rodin'i daha sık görüyordu. Muhteşem bir atölyesi vardı. Folie Neubourg karların altında, her zamankinden daha çok bir barış ve iş limanıydı. Ama tuhaf bir şekilde başka şeylerin olacağını hissediyordu.

"Hiç sevmediğim türden bir hava," diyordu İhtiyar Hélène.

Louise işe koyulmuştu. Ferdinand de Massary'yle evlenecekti; keçi sakalı ve bıyıklarıyla ince bir adamdı Ferdinand. Ca-

mille onun büstünü yapmayı teklif etmişti. Erkek kardeşi, babası, eniştesi, kız kardeşi, Rodin; hep aynı iş. Oysa gerçek bir model istiyordu, kendine ait, bir çift, çıplak bir kadın, çıplak bir erkek; onu hayaletler gibi izleyen şu büstlerden kurtulmak istiyordu. Biçimlendirmek istediği çıplak tendi, hayattı, bu büstler değil; kendini gerçekten ameliyat edeceği günü beklerken elini geliştiren bir cerrah gibi hissediyordu bu büst dizisiyle.

Mösyö Rodin, *Bourgeois de Calais* siparişini aldığından bu yana başını işten kaldıramıyordu. Başarısızlık, eleştirmenler hiç hoşnut değillerdi orada; birçok kez Camille hocasını avutmak zorunda kalmıştı; *Les Bourgeois de Calais*'yi zayıf buluyorlar, yeterince zarif değil, diyorlardı. Tam bir noktayı aştıklarını sanırken, söz sahibi işgüzarın biri çıkıp saçma sapan bir şey yazıyordu. Bazı anlarda Rodin her şeyi yıkabilecek hale geliyordu. Camille onun öfkeden çılgına döndüğünü hissetmekteydi. Oysa bu heykelin öyküsünü yakından izlemiş, Rodin'in özünü görmüştü. Rodin, altı rehinenin Calais'yi kurtarmak için hayatlarını ortaya koymalarından çok etkilenmişti. Camille'den araştırma yapmasını istemişti. Sık sık saatler boyunca Pierre de Wiessant'nın elleri üzerinde duruyorlardı. Camille en çok Pierre de Wiessant'nı beğeniyordu; küstahtı, mağrurdu ve soylu bir duyarlılıkla kendini feda ediyordu. Ve Jean de Fien-nes, en gençleri, olağandışı güzellikle, neredeyse çırlıçıplak. İşte, Camille'in de yapmak istediği buydu: İnsanlığın trajedisi. Herkes kaderine karşı tek başına, bununla birlikte aynı politik maceraya kapılmış...

Camille üzerinde çalıştığı büstün karşısına oturuyor. Nafile! Artık on iki yaşının gözüpekliği yok, o zamanlar Antigone, Bismarck, David ve Goliath'ı deniyordu... Neyi bekliyordu ki! Yarın Mösyö Rodin'den iki modelini isteyecek. Bir grup çalışmasına başlayacak. Oidipus'un trajedisi veya Ossian'ın bir şiiri. Saçı başı darmadağın Salgar, geniş fundalıkların içinde rüzgâra karşı, kardeşinin ve sevgilisinin ölü bedenlerini ararken.

Fırtına var dışarıda. Rodin köşedeki bakkaldan biraz içki almaya gitti. Atölye çok soğuk olduğu için sıcak şarap yapacaklar. Kapılar dört bir tarafta çarpıyor, boş odalar birbiri ardına uğulduyorlar. Perişan çatıdan bazen kiremitler düşüyor. Bu büyük evi yaptıracak paraları yok.

“Aman Tanrım, yağmur başladı. Gene dam akacak, şimdi de dolu başladı...” Camille çalışmaya başlıyor zorlanarak. Ara vermesi gerekecek. Burnun biçimini ve dudakları zar zor ayırt edebiliyor. Onlara sıcaklık vermeye çalışıyor. Toprak iki kez çatladı. Camille şimdi alçıya sarılıyor. Belki daha dayanıklı çıkar diye.

Camille donup kalıyor, elleri büstün üzerinde. Arkasında biri var ve bu Rodin değil. Düşman bir varlık hissediyor. Camille sakin olmaya çalışıyor. Kalbi hızla çarpıyor. Savaş başlayacak. Biri geldi. Direnmeli. Villeneuve'deki şeytan... Bu kez burada, karanlığa bürünmüş. Camille bir yontu kalemi kapıp dönüyor, fırlamaya, kafa tutmaya hazır. Önce pek seçemiyor, duvarın orada, siyahlar içinde, karanlık bir gölge duruyor. Bir kadın, ıslanmış, saçları darmadağınık, yaşlı ama yapılı, dimdik bir kadındır. Şapkası yana kaymış, omzunun üzerinde sarkıyor. Camille beyaz iş gömleği, çorapları, botları, küçük bir kız gibi tepesine kurdeleyle topladığı saçlarıyla burada. İki kadın birlikte. Belki de öldürmeye hazırlar. Camille, “Rose! Rose Beuret!” diye mırıldanıyor.

“Evet benim, Rose! Onun Rose’u!” Rose, Camille’e doğru ilerliyor; Camille, aralarında beyazlarla kızıla çalan sarı saçlarını, köşeli yüzünü, menekşe rengi vahşi gözlerini görüyor.

“Görmek istedim. Sürtük! Hırsız! Siz ilk değilsiniz. Başkaları da oldu... Küçük işgüzar! Kızımın öğrencisi! Onu şimdi elde etmek kolay!”

“Susun!”

“Yok yavrum. Dinleyin. Açlıktan geberiyorduk. Bir ahırda oturuyorduk. Ben para kazanmak için terzilik yaptım. Bana destek olunmadı. Hiçbir zaman...” Rose giderek Camille’e yak-

laşıyor. Camille elinde kalemiyle tokmağını tutuyor. "...Alçıları-
nı ıslatıp hesaplarını tutuyordum. Sen beni korkutamazsın,
orospunun dölü, ben Komün'ü yaşadım! Beni asla terk etmeye-
cek, asla, anladın mı?" Rose bağılıyor ve Camille'in yüzüne tü-
kürüyor.

"Öyleyse neden kaygılanıyorsunuz? Korkuyorsunuz, değil
mi? Korkuyorsunuz!"

"Benimle birlikteyken gençti, onu tanıdığım zaman gençti."

"Öyleyse neden şikayet ediyorsun, ihtiyar korkuluk?"

Rose bu hakaret karşısında geriliyor. Kollarını uzatmış, vur-
maya hazır. Camille fark ediyor. Elindekileri bırakıyor ve üze-
rine gelen ağırlığı karşılıyor. Kadınlar kavgaya başlıyor.

"Sürtük! Şıllık! Erkek heykeltıraşymış..."

"Sen git çorbana bak!"

"Diğerlerine katlandım. Her şeye katlandım. Modellere, so-
kak kadınlarına. Onun için bir tek şey önemlidir, işi. Ama sen
farklısın. Seni öldüreceğim. Sen heykel oldun çıktın. Bana sen-
den çok söz ettiler. Seni mahvedeceğim. Büyü yaptın ona. Se-
nin için tuttuğu eve bak. Ben açlıktan geberirken utanmıyor
musun? Orospu! Ya oğlumuz, pis kapatma... Hem heykel yapıp
utanmadan da sergiliyorsun. Bekle de gör!"

Rose, Rodin'in büstüne saldırıyor. Bunun üzerine Camille
çıldırıyor, ölümcül bir öfke. Rose'u kaldırıp fırlatıyor...

"Camiiiiiiiiille!" Mösyö Rodin haykırıyor. Ayna parampar-
ça. Rose yerde, belki yaralı. Az ötede Camille, o da yuvarlan-
mış. Sehpa üzerindeki büstle birlikte üzerinde. Çok canı yanı-
yor.

Rodin dehşete düşmüş, iki kadının karşısında hangisine
doğru gideceğini bilmeden, duruyor. İkisi de susuyor. Yavaşça
inleyen Rose'un yanına gidiyor. "Rose, bir yerin acıyor mu? Be-
nim iyi Rose'um..." Oturmasına yardım ediyor. "Al iç biraz! Bir
şeyin yok ya?"

Rose, ağlıyor, hıçkırıyor, omuzları titriyor. Rodin mendilini
çıkarak saçlarını kaldırıp yüzünü temizliyor. Rose ağlıyor.

Rodin onu sallıyor. “Rose kalbin, kalbin nasıl? Gel seni götüreyim. Buraya gelmemeliydin. Sen her zaman çok uysalsındır, neden geldin küçüğüm?” Yavaşça Rose’u kaldırıyor.

Camille vücudunu kaplayan büst kırıklarını itiyor, iki eliyle az önce karnını ezen sehpayı kaldırıyor, çok fena canı yanıyor, sanki içinde bir şeyler yırtıldı. Dizlerinin üzerine, sonra da ayağa kalkıp şömineye kadar sendeliyor.

“Bir şeyin yok ya, Camille?”

“Hayır, Mösyö Rodin.” Genç kız şömineye dayanıyor. Rodin onun yüzünü göremiyor, Rodin sessizce akıp dudaklarının kenarına inen sonsuz gözyaşlarını göremiyor.

“Camille, şiddetten kesinlikle nefret ederim. Rose’un kalbi var. Onu eve götürüyorum.”

Camille başını sallıyor. O kadar acı çekiyor ki, konuşamıyor acıdan. Yalnızca şöminenin kenarına tutunuyor. Uzaklaşan ayak seslerini, kapanan kapıyı, parmaklıkların gıcırtısını hissediyor ve feci bir bulantıyla sarsılıyor. Kayıyor, kayıyor.

“Auguste!” diye sesleniyor, umutsuzca.

Saat kaç?

Ne kadar zamandır burada? Tan ağarıyor.

SATICILAR

*“Dışarıyla ilk kez Mallarmé ilgilenmiştir,
öyle bir şey seyreder veya ev ödevi
yapar gibi değil, tıpkı bir metnin önünde
şu soruyu sorarmışçasına: Bu da ne demek?”
(Paul Claudel, Mallarmé)*

Çömelmiş, güçlü bir kadın gövdesi. Annesi “müstehcen” bulurdu. Rodin durdu. Bu nisan güneşinde, sırtını ona dönmüş, baştan çıkarıcı. İki büklüm, başı görünmeyen bir kadın, büzülmüş duruyor. Rodin yaklaşıyor. O yapmış, bunu kendi elleriyle yapmış, Camille alçıya şekil vermiş. *Penseur*’ü kadar güçlü, *La baiser*’si kadar sert, bu kez tüm ten ve biçem bilgisini ortaya dökmüş.

Bir nü etüdü yapma bahanesiyle, genç kadın beklemeden işe başlamış. Çevresindeki büstler, çıplak teniyle, çıplaklığıyla kendilerine meydan okuyan bu güçlü kadına bakıyorlar. Rodin

Tete de la luxure adını verdiği buna benzer bir gövdeye başlamıştı. Fakat işte Camille onu çabucak ve ustaca ortaya çıkar-mıştı bile. O cüretkâr duruş, birden onu heyecanlandırıyor. Kendisi böyle bir heykel yapsa tamam da, Camille nasıl başarmıştı, kim modellik etmişti?

“Kendim poz verdim. Şaşırdınız mı, Mösyö Rodin?” Gülüyor Camille. “Nü çalışmaya başlamak istiyordum. Ve işte...”

Hayranlığının dışında eser Rodin’i korkutuyor da. Heykelle-ri zaten yeterince skandal yaratırken... Onu erkek düşkünlü-ğüyle, hazcılıkla, ele avuca sığmazlıkla suçlarlarken bir de ero-tik, şehvet saçan bir heykel yaparsa onu parçalarlar! Sorun nü yapmaya başlamasında değil, çünkü sizi pek etkilemeyen cin-sellikten uzak nü’ler de vardır. Ama Camille’ in ten konusunda yeteneği var. Bu nü dayanılmaz. Cüret etti, daha da edecek. Kesin bu. Fakat neden büstlerle yetinmedi? *Portes de l’ enfer*’ın çalışmalarını sürdürüp nü’lere devam edebilirdi. Herkes onun yaptığını sanırdı. Oysa şimdi tek başına sergileyecek.

“Camille!”

Rodin gövdenin esnekliğine hayran oluyor, dokunuyor, şu gergin sırt, aralanmış kalçalar. Kendi kendinin modeli olmuş. Herhalde çıırılçıplak soyunup çömelmişti. Şimdiyse açık renkli bluzunun içinde, kusursuz, madde dışı, ayakta duruyor. Sanki düşüncelerini okur gibi. O alaycı gülümsemesiyle gülümsüyor Camille, ağzının kıvrımları “en ince kalemle çizilmiş üç çizgi” gibi. Bir gün böyle tanımlamıştı Paul, onun gülümsemesini.

Geçen gecedен beri, yumruklaşma gecesi, Camille daha tehlikeli olmaya başladı, sanki kırbaçlanmış gibi iyice korun-mada. Rodin iki kadının savaşını hiç unutmayacak. Neyse ki her şey iyi noktalanmış, Rose yatışmıştı sonunda.

Rodin, Camille’in ona, “Mösyö Rodin, bana çıplak poz verir misiniz?” demesinden korkuyor. Camille onu utandırmak ister-cesine gözünün içine bakıyor. Rodin’i, bu hakaret edercesine çömelmiş kadının -kendisinin- karşısında görmekten mutlu. Ona hakaret etmek istiyor. Rose’un davetsiz gelişinden sonra

geçen habersiz günleri asla unutmayacak! Rodin bir haftadan da uzun bir süre Clos Payen'e gelmemişti. Ölebilir, kaybolabilirdi. Bir kez olsun onu arayıp sormamıştı. Üstelik Camille ertesi gün de annesi tarafından kovulmuştu.

Sabaha karşı eve dönmüştü, kurtulmuş olmaktan, o feci geceden kurtulmaktan, evine kavuşmaktan mutluydu. Annesi sütlü kahve fincanının başında oturuyordu. "Seninle konuşacağım."

"Uyuyakalmışım. Gece sokağa çıkmaya cesaret edemedim.

"Benimle gel."

Annesiyle babasının odasına kapanmışlardı. Büyük yatak, haç. Camille, annesinin konuştuğu süre boyunca aptal aptal haça bakmıştı. Alçak, sinirli, tutuk ses: "Şimdi eşyalarını topla ve git. Louise evlenmek üzere. Bu sırada skandal istemez. Tek kelime söyleme. Dilediğin gibi yaşayabilirsin, sana karşı değilim. Eşyalarını hazırladım. Kiminle yaşadığını, kimlerle birlikte olduğunu bilmek istemiyorum. Skandaldan, sorulardan kaçınalım. Babana yalnız yaşama isteğini kabul ettiğimi söylerim. Nereye istiyorsan oraya git. Seni kabul edecek çok sayıda erkek olduğunu biliyorum. Ne kadar sürerse sürsün. Sen istedin. Seni uyarmıştım. Bu konuda tek laf istemiyorum. Gidiyorsun. Eugénie sana yardım eder..."

Camille gözyaşlarını tuttu. Kovulmuştu, yaralıydı, hiçbir şey yapmamıştı ve yargılanıp mahkûm edilmişti. Utanç ona yakıcı bir ateş, cüzzam gibi yapışmıştı. Susacaktı. Madem ki herkes onu suçlu buluyordu, gidecekti.

Annesi odadan çıkmıştı. Camille büyük yatağa, çiftin yatak odalarına bakmıştı. "Baba! Baba!" Burada yoktu, belki o da kovanı. Çarmıha gerilmiş, boynu bükük İsa karşısındaydı. Ondan nefret ediyordu. Hayır onu alt edemeyeceklerdi. Hepsi gününü görecek! Camille odadan çıktı, ama kendinden emin küçük kızı arkasında bırakmıştı; bir parçasının burada, annesiyle babasının arasında yattığını hissetti.

Paul sesini çıkarmadı. Haberi akşam öğrendi. Eugénie yemek sırasında anlattı. Rengi kaçtı, yerinden kalkıp odasına kapandı. Annesiyle arasında soğuk harp başlamıştı, acımasızca, karşılıklı hiç konuşmuyorlardı. Yalnızca kendisiyle meşgul küçük Louise hiçbir şey görmüyor, fark etmiyordu. Kız kardeşi gitmişti, oda ona kalmıştı, dilediği gibi Ferdinand'ını düşleyebilirdi.

Başlangıçta Camille pusulayı biraz şaşırdı: Yemek pişirmek, sessizlik, Rodin'in yokluğu... Neyse ki Eugénie, ona destek olmak için her akşam uğruyor, yardımcı oluyordu. Camille'in nerede oturduğunu bir tek o biliyordu. Ama ya Mösyö Rodin onu terk ederse, Clos Payen'in kirasını tek başına nasıl ödeyebilirdi? Başka bir şey bulmak gerekirdi. Sonra bir gün şafakta Rodin geldi. Camille uyuyordu, fakat burada işi neydi? Yatağın kenarına oturdu ve Camille her şeyi anlattı. Karnına rastlayan darbe, bulantı, bayılma... Nasıl yapabilmişti? Artık onunla ilgilenenecekti. "Çocuk, zavallı çocuk!"

Camille'in uzun zamandır tuttuğu gözyaşları dökülmeye başladı. Hıçkırıklarla sarsılarak kendini bırakmış, Rodin onu teselli etmiş, okşayıp sevmişti. Taparak. Gece kalmıştı. İlk kez Mösyö Rodin onun yanında yatmıştı, ona sarılmıştı. Çıldırıyor, ayakları yere basmıyordu. Sabaha karşı yatışmıştı ve ilginçtir, gidişinden bile rahatsız olmamıştı.

Hayat yeniden başlıyordu. Babası sayesinde Camille eve yemeğe gidebiliyordu. Paul bu konuyu bir daha onunla hiç konuşmamıştı, ama Clos Payen'e gelip onu alıyordu. Kız kardeşi Mösyö Rodin'in metresiydi. Kimse onun bu konuda ne düşündüğünü bilmiyordu. Camille özgürlüğüne, bağımsızlığına kavuşmuştu. Babası da bunu anlamıştı. Ama hiç sözünü etmiyordu. Her şey düzene girmişti. Camille'in kendine ait bir atölyesi vardı.

"Camille, evet. Hâlâ Mösyö Rodin'le birlikte çalışıyor."

“Ünlü heykeltıraşla mı?”

“Evet.” Annesi neredeyse kendine övünç payı çıkarıyordu. “*Kendi* atölyesi bile var!”

Namus kurtarılmıştı, ikiyüzlülük! Yalanın kökeni! Haya duygusu dik yakalı giysilerine bürünmüştü gene. Herkes payına düşeni alıyordu.

Yalnızca Rodin endişeleniyordu. Bütün gecelerini Clos Payen’de geçiremezdi, Camille gitgide daha bağımsız, daha özgür, daha cesur oluyordu. Şu önündeki büst, yeni bir tarzın habercisiydi. İş zordu, karşısındaki de bir heykeltıraştı, öğrencisiydi, tamam ama ne kadar süreyle? Oysa birbirlerini hâlâ çılgın gibi seviyorlardı.

Camille hâlâ yanındaydı, en sevdiği öğrencisi, yalnızdı ve sevgilisiydi, eleştirilerini bekliyordu, yargılarını; saygılı, dikkatli. Kimdi bu kız? Hayvansı, akıllı, tutsak, hükümrân... Bir aziye mi, yoksa bir orospu mu? Her neyse, çılgınca âşık olduğu bir genç kadın –bu da kendi deliliği. Onu nereye kadar sürükleyecekti bakalım?

Camille’i boynundan öpüp ısırtıyor. “Dikkatli ol Cam’ Seni yıpratmasınlar!” Yeniden yeniden öpüyor, göğüslerinden, soydu bile.

“Paul!”

“Ne Paul’ü?”

“Unuttum. Bizi almaya gelecek. Önce Puvis de Chavannes’in son tablosuna bakacağız, biliyor musun? Ve bu akşam, günlerden salı, arkadaşın Roger Marx’la yemek yiyeceğiz, üçümüz.”

Mösyö Rodin unutmuştu. Bir ay önce onları Mallarme’yle tanıştırmıştı. O da *Groupe des Vingt*’nin içinde, 1883’ten beri, Félicien Rops, Whistler, Catulle Mences, Ordilon Redon, Villiers de l’Iste-Adam’la birlikte. Birkaç yıldan beri, Rome Sokağı 87 numarada, şairler, ressam, yazarlar Stéphane Mallarmé’nin evinde toplanıyorlar. Bir gün Rodin, Camille’e Mallar-

mé'den söz etmişti, Puvis de Chavannes, Verlaine, Carrière, Charles Morice'le buluşmalarından... "Seni de götüreceğim."

Camille sormuştu: "Ya Paul? Onu da götürebilir miyiz, ne dersin? Geçenlerde bana Mallarmé'ye şiirlerini gönderdiğini söylemişti. Hoşuna gider."

"Paul yazıyor mu?"

"Öyleymiş."

Salı günü hep birlikte Rome Sokağı 87 numaraya gitmişlerdi.

Camille bu geceleri, bu nazik, harika sanatçılarla kuşatılmış adamı çok seviyordu. Paul, Verlaine'le karşılaşmış, ama konuşmaya cesaret edememişti. Aptal! Orada öyle kanepede oturuyordu, belki kız kardeşinin varlığından rahatsız. Kadın sayısı azdı, çok sayıda yazar. Rodin de pek rahat değildi; Camille bu ince dünyanın insanlarını seviyordu, Sembolist Manifesto'dan, şimşekleri üzerine çeken Huysmans'nın kitabından, *A rebours*'dan (Tersine) söz ediyorlardı. Camille kitabından nefret etse bile Joris-Karl Huysmans'na hayrandı. Düşüncesini kendine saklamakla birlikte "püskürtücüler, sergilenen kokular, Kıbrıs, *champaka*, *sari-antos*" gibi şeyler Camille'in kaba gerçekçilik anlayışına uymuyordu. Bu insanları çöküş içinde buluyordu. Öyleydiler ve bununla övünüyorlardı. Yapay cennetler, sapkın zevkler, çarpık duyumların keyfi, bütün bunlar onu daha ziyade usandırmaktaydı. Yalnızca kumral bir genç, garip bir şekilde ilgisini çekiyordu. Özellikle de alnı. Onun heykelini yapmak isterdi. Sanki kambur gibi çıkıntısı vardı. Biri adını fısıldamıştı: Claude, Claude Debussy. Piyanistmiş. Villiers de l' Isle-Adam, yapışkan gözleri ve alaycılığıyla Camille'i ürkütüyordu. Yazdıklarını okumalıydı. Ama zamanı yoktu. Akşamları Folie Neubourg'da, mum ışığında okuyordu yutarcasına, ama kitaplar çok pahalıydı. O kadar çok öğrenmesi, okuması gereken şey vardı ki, hem sonra çoğu zaman resim yapıyordu gece geç saatlere

kadar. Ona uyumasını söyleyecek kimse yoktu yanında. Rodin söz verdiğinin tersine yanında kalmıyordu.

“Camille, Rose hasta. Eve dönmem gerekiyor, anlıyorsun, değil mi?” Ne yapabilirdi? Ona Rose’dan söz etmişti. Peder Ey-mard’ın manastırından ayrıldıktan sonra nasıl tanıştıklarını anlatmıştı. Rose her şeyini Rodin’e vermişti, gençliğini, sevincini. Komün sırasında kendisi yokken soğuğa, açlığa direnmmişti. Belçika’ya çalışmaya gittiğinde çocukla yalnız kalmıştı. Alçıla-rını ıslatmış, o meşum 1871 yılında annesi öldüğünde babası-na sahip çıkmıştı. Hayır, yapamazdı, ondan daha fazlasını iste-yemezdi...

Camille dinliyordu. Rodin’in, kendisinin doğduğu yıl karşı-laştığı bu Rose’un varlığını yanı başlarında hissediyordu. O da gençliğini vermişti, Rodin’i seviyordu. Camille anlıyordu. Ro-din korkuyordu. Maria’nın hikâyesinin tekrarlanmasından kor-kuyordu.

Terk edildiği için birkaç ay içinde ölen Maria. Rodin bir ka-dını asla terk etmeyecek.

“Hem sonra sesini çıkartmıyor. Asla bir şey istemedi. Be-nim arkamda. Onunla evlenmemi, hatta Auguste’ü nüfusuma geçirmemi bile istemedi. Hiçbir zaman. Burada. Beni seviyor. Hepsi bu.”

Evet ama ne olacaktı bu iki kadına? Rodin saatine bakarak gömleğini çıkartıp şapkasını aldığı zamanlar, Camille sakin ol-maya çalışıyordu. Çoğunlukla kaçıp yatağına sığınıyordu. Gidi-şini, parmaklıkların gıcirtısını duymamak için. Uzun yalnızlık saatleri başlıyordu...

“Giyin, Cam.” Camille elbisesinin düğmelerini ilikliyor. Bu akşam hep birlikte olacaklar. Toplantı geç biteceği için onunla kalacaktır. Haydi, hayat çok güzel!

“İşte, Paul geldi.” Camille camlı kapıdan bakıyor.

“Neden öyle gülüyorsun?”

“Paul böğürtlenlere takıldı, ayağını çıkartamıyor.”

“Paul!” Paul debeleniyor, bacağına kaldırıp bitkiden kurtulmaya çalışıyor.

“Ha! ha! ha!” Camille gülmekten katılıyor.

“Hayır, Camille!”

Camille bir kez makaraları koyverdi mi onu durdurmak mümkün değil. Pencereyi açıyor: “Paul, makas ister misin?”

Yere yuvarlandığını belirtmek gerek.

“İşte, şairimiz dört ayak havada.”

Neyse 'ı Paul'un keyfi yerinde: “İntikamımı alacağım, Cam' Çirkin cadalozları yazacağım, yani seni.”

Camille daha da çok gülüyor. Pervazın üzerinden atladı ve kardeşine yardım etmeye çalışıyor.

Paul donup kalıyor. Çömelmiş kadını gördü. Şaşkın.

“Bunu ben yaptım. Baksana, Paul.” Camille nü'sünü çeviriyor. Paul dilini yutmuş gibi. “Yaklaş. Seni ısırmaz. Mallarmé, insan yorum getirmeden önce kendini sorgulamalı, diyor. Seyretmek yetmez. Anlamak için istek gerek, eseri reddetmemek için. Bu, bilimin olduğu kadar sanatın da kuralı.”

Camille herkesi taklit ediyor: Mallarmé'yi, Villiers de l'Isle-Adam'ı, Huysmans'ı. Paul hayretten donakaldı, diye düşünüyor Camille.

“Haydi, bütün gün benim hatlarımı ve çıkıntılarımı seyredecek değilsiniz ya?...”

Paul anlayamıyor. Camille dans adımlarıyla yürüyor. “Mat-mazel Camille Claudel, eseri yapan büyük heykeltıraş Camille Claudel...” Kankan dansçıları gibi poposuna vuruyor.

“Haydi Salıcılar, gidiyor muyuz?” Paul sürükleniyor. “Salı günleri *Şairler Prensi*'ne gidenlere böyle diyorlar.”

Mösyö Rodin peşlerine takılıyor. İki kardeş. Biri yirmi iki, öteki yirmi yaşında. Kendini onlara yabancı hissediyor, aralarındaki dayanışmanın, çocuksu oyunlarının, hatta kavgalarının

bile dışında. Boğuk sesini, gülüşünü duyduğu, bu ağaçların arasında kaybolan, önünde yürüyen bu büyük genç kız nereye gidiyor?

“Dikkat et Paul, eğer düşersen sana yardım etmem. Bizi izliyor musunuz, Mösyö Rodin?” Gözlerinin pırıltısı. Şimşek sanki!

Geri dönüp onun koluna giriyor, diğer eliyle de Paul’ü çekiyor.

“Beni çok sevin!”

ÇAKUNTALA

“Uyuyorum, ama gönlüm nöbette.

Sevdiğim çalıyor kapıyı.

Aç, kardeşim, dostum,

Güvercinim, kusursuzum benim.’

(Le cantique des cantiques)

Camille bekliyor. 1888 Champs-Élysées Sergisi. Camille sonucunu bekleyecek halde değil. Bu yüzden alıp başını gidiyor, yürüyor. Serginin önünden geçiyor, uzaklaşıyor, geri geliyor. Günlerce süren çılgınca çalışma. Camille bitkin. Çiftin üzerinde çalıştı, yeniden çalıştı, belki on kez –yardımsız, tavsiyesiz: Rodin’in bile ağzını açmaya hakkı olmadı; onun eseri! Daha sonra, yani birazdan bu heykelin ne olduğunu ona söyleyecek.

Camille yürüyor, terliyor, kalabalığı görüyor. Hava çok güzel, ama onun kulağı sonuçların açıklanmasında, her şey koku-suz, sesleri duymuyor, söylenenleri kavrayamıyor. Yürüyor,

sergi salonunun çevresinde dolanıyor. Yarım saat, belki bir saat daha. Bomboş sokakta bir duvara dayanıyor, birkaç saniye süren sükûnet. Soluklanma zamanı. Orada hepsi çifti seyrediyor, kelebek gözlükleriyle, unvanlarıyla, endişeli alınlarıyla, sanki söz konusu olan kendileriymiş, kendi hayatlarıymış gibi. Pis suratları, gergin dudaklarıyla çevresinde dolaşıyorlar. Bir avuç toprağı bile yağurmayı bilmeyenler. Duygusuz, yavan insanlar. Camille bağırarak istiyor: “Bu benim ruhum, en kutsal varlığım.” Onları uzaklaştırıp dışarıya atmak istiyor. Durmadan konuşuyorlar ve Camille, kaba pençeleriyle boşalttıkları, öğüttükleri, parçaladıkları hayatını görüyor.

“Mösyö, bunlar çalışma saatleri, sorgulama saatleri, ruhumun yandığı saatler. Siz yiyip içerken, dalga geçerken, oburca hayatı tıkınırken, ben heykelimle yalnızdım ve yavaş yavaş akan benim hayalimdi, bu toprağın derinliklerine kanımı akıtıyordum, yaşama zamanımı.”

Kadının ve adamın üzerine eğilen kafaları görüyor. Adam diz çökmüş, kadın da yavaşça ona doğru eğilmiş. “Mösyö Rodin.” Hava soğuk. Isınmak için ateş yaktılar –odun kokusu, orman kokusu.

Camille, Villeneuve’den dönmüştü. Kış geliyordu. ‘87 yılı bitmek üzereydi. Yirmi üç; yirmi üç yaşını dolduracaktı. Ve işte o iğrenç olay olmuştu.

Bir kış akşamı, saat altı: Camille, J Atölyesi’ne doğru gidiyor, Mösyö Rodin epeydir ondan *Les portes de l’enfer*’in bir bölümünün taslağına başlamasını istiyordu. Gece olmadan kroki-leri alıp Clos Payen’e götürmeye karar vermişti. Böylece dile-diği gibi bakabilirdi. Levha sallanıyor. Dikkat, Camille! Levha orada. Görmüyor, yalnızca durmadan değiştirdiği, bir “Dua”, bir “Yakarış”, bir “Yüce Çağrı” olan heykeli düşünüyor.

Şişman kadın, bacaklarını açıp adamın kucağına oturmuş, vidalanmışlar, adam da gayet kaba oturuyor. Camille onda kır tanrısının boynuzlarını görüyor. Bir kolu kadının sağ baldırının

altında. Organının üzerinde gidip gelen sol elini tutmuş. Kadına gömülmüş. Kadın kendini ve onu okşuyor. Camille çevresindeki mermer grupları gibi hareketsiz duruyor. Bir şey yapmalı. Kafasının içinde sadece şu dizeler: “Benim küçük güzel sevgilim, gel senin büyük kulağını öpeyim.” Shakespeare’den, bir eşeğe âşık olan Titania konuşuyor. Mösyö Rodin, siz bir eşek oldunuz. Somağınızı görüyorum, duymuyor, acı acı anırıyorsunuz. Mösyö Rodin beyaz omzun arkasında, nefes nefese.

Yvette’in gülmesi Camille’i çıldırtıyor; Yvette burada, Mösyö Rodin’in kucağında. “Ne var? Baksana Auguste, şu kızoğlan-kıza! Mösyö Rodin, bir şeyler yapın. Hayır, siz değil, siz değil... Ne oluyor, sen de heykeltıraş değil misin? Bakmaktan korkma. Senin Rodin’in, konularını *decadent*’ların yanında bulmuyor ya! Ona hayat lazım. Hadii, m’syö Rodin, önemi yok. O da heykeltıraş, senin gibi sanatçı. Görelim bakalım. Erkek mi kadın mı? Debois veya Escoula olduğu zaman suratını böyle asmıyordun.”

Yvette canevinden vurdu. Camille meydan okurcasına ilerliyor ama kelimeler çıkmıyor ağızdan. Dışarıda, yapamadı. Fakat Yvette haklı. Öylesine heykeltıraş ki, kendini bile unutuyor: Atölyede onu umursamadan yeniden şakalara başladılar zaten. Madem ki erkekler arasında olmak istiyor, öyleyse onların kabalıklarını, incelikten yoksunluklarını onlar gibi benimsemek zorunda. Öbür yakaya geçti. Yasaları onlar koyuyorlar. İki yakada birden oynayamaz. Yvette haklı.

Aradan bir hafta geçmişti. Yan yana çalışıyorlardı, J Atölyesi’nde hava gergindi. Camille resimleri almaya gelmiş ve yenden heykelin üzerinde çalışmaya başlamıştı, ama herkes, ustayla öğrencisi arasında düşmanca bir hava sezinliyordu. Yvette bir şey söylememişti, Camille’e acıyordu. Bu kadar gelişkinin karşısında öylesine gençti ki. Bu kızı cesur buluyordu, gizlice elini sıkmayı çok isterdi.

Sonra bir akşamüstü Rodin, Camille'i yemeğe davet etti. Lokantadan sonra onunla birlikte Clos Payen'e geldi. Şöminede ateş yanıyordu. Camille kendi kendisiyle alay etmekteydi. Bir heykeltıraşı seviyordu, hem de herhangi birini değil. Öyleyse... Onunla dalga geçmişti, "birliktelikleri" bir lütüftü; kendisi Rose'dan daha büyüktü, olduğundan farklı görünmek istemiyordu, onun ilişkilerini bilmezlikten gelmek; hayır, o direnecekti, kendi ilişkileri olacaktı...

Rodin bileklerine yapışmıştı, sertçe. "Bunu yapma, Cam' Sen yapma. Başlatma. Sonra biter. Sen yapma Cam' "

Camille bakıyordu, bu eteklerine tırmanan çocuğa. Geri çekildikçe o daha çok yapışıyordu sanki, terk edilecekmiş gibi, gözleri umutsuzlukla yalvarıyordu. Silahsız, silahsız bir erkek, dizleri üzerinde, yüzü allak bullak. Eğer Camille de diğerleri gibi olacaksa tüm hayat çok pis demektir. Artık hiçbir şeye inancı kalmazdı. Camille kendinden geçmişti. Rodin yanındaydı, diz çökmüş, beline sarılıyordu, Camille davlumbaza dayanmıştı, sırtı ısınıyordu. Çıtırdayan orman kokusu...

Camille başını eğip onu şakağından incelikle, anlatılamaz bir sevecenlikle öpüyor, ona her şeyini veriyor, kalbini... "Mösyö Rodin." Titriyor, boyun eğiyor, kendini veriyor. Yvette'in, kız tanrısının, eşeğin ötesine geçiyor aşkla dolu. Her şeyi alsın, ölüme dek!

Odunlar yanıyor. Kendini görüyor, onu görüyor, arkalarında harlı ateş, yansıyorlar, aynalarda çoğalıyorlar. Sunak taşı Rodin, Camille de kurban, ona doğru eğiliyor, yanağı yanağında, hâlâ ayakta, ama kaymaya, onun yanına doğru inmeye başlıyor. Hâlâ tutuyor Camille'i, ama başı kaymaya başladı. Kollarından biri zorlanmadan sarkıyor... Son bir hareketli elini kalbinin üzerine bastırıyor; boğucu bir acı, onu yeniden bulmanın sevinci, temastan önceki saniye, kendini bırakıyor Camille, ölüyor. Elini göğsünün üzerine kapattı; tümüyle ona ait, kalbi, bedeni, onu alıp uzaklara götürüyor...

Uyandığı zaman Camille yalnızdı. Saat geç olmuştu. Rodin yüzünün resmini çizip üzerine de titrek yazısıyla “Ebedi ilahe” yazmıştı. Heykel yapma isteği, çabuk. Kafasındaki çifti gerçekleştirecek. Ne yapmak istediğini biliyordu zaten. Kahvesini içip aceleyle Hint efsanelerini karıştırmıştı. İşte, *Çakuntala*, kaybolan sevgilisini bulunca sevinçten sarhoş olan kral, bir sonsuzluk anında, belleğine kavuşmuş...

Aman Tanrını! Burada ne yapıyor? Sergi salonuna doğru atılıyor, kalabalıkta büyük bir kıpırdama. Aralara sokuluyor. Ve duyuyor: “*Çakuntala*. Alçı. Heykeltıraş: Matmazel Camille Claudel. Mansiyon ödülü.”

Diğerlerinin önemi yok. Kabul edildi, heykeltıraşlar arasında yeri var artık. Gözleri yaşıyor. Kalabalık çevresini alıyor, ama o nerede?

“Rodin’in tarzından farklı bir şey yapması asla mümkün değil.”

“Rodin yardım etmiş olmalı.”

Bu iki cümle kırbaç gibi saklıyor Camille’in kulaklarında.

“Eh! Öğrencisi zaten. Her şeyi öğretmiş.”

“Bunun dışında başka şeyler de, öyle söylüyorlar. Kendini yoksun bırakması hata olurdu.”

Camille boğuluyor. Her şeyi mahvettiler. Alçaklar, pislikler, her şeyi kirletiyorlar. Yalnızca kötülükte gözleri. Kendi başlarına bir tek iş yapmaktan acizken, her şeyi yıkıp yok ediyorlar.

“Yanılıyorsunuz, baylar!” Rodin’nin sesi, soğuk, gür. Camille onu hiç böyle görmemişti. Soğuk, demir gibi bir öfke. “Matmazelin benim öğrencim olduğu bir gerçek. Kısa bir süre için. Sonra benim iş arkadaşım ve en yetenekli uygulamacım oldu. Onu her şeyin üzerinde tutarım. Benim en değerli yoldaşımdır. Onunla fikir birliğine vardıktan sonra ancak son kararımı veririm. Bu tartışmayı kesmek için şunları söylemek istiyorum: ‘Ona nerede altın bulacağını gösterdim belki, ama bulduğu altın kendi içinde’.”

Rodin onu fark etti. Gülümsüyor. Kalabalık, çiftin önünden uzaklaşıyor. Yarın bütün Paris bundan söz edecek. Rodin onunla gurur duyuyor. Başarısını kutlamaya götürüyor. Sanatçılar çevrelerini sarıyor. Mösyö Rodin ve Camille Claudel. Rodin ıslıl ıslıl, ona bakıyor; Camille esnek, büyük, tebriklerin karşısında sessiz duruyor, gülümsüyor; o bir gün, kardeşi Paul'ün söylediği gibi, *Virgo admirabilis*, biraz çarpık, yalnızca ona ait gülümsemesiyle. Dinleyip cevap veriyor ama bu mağrur ruha kim girebilir? Yan yana dışarıya çıkan iki heykeltıraşın karşısında herkes biraz endişe duyuyor. Aynı heykelin birbirine doladığı bir kadın ve bir erkek.

RODİN, RODİN, RODİN

Günlerdir kar yağıyor. '90 kışı burnundan geliyor, insanı yorgun, acı içinde bırakan pis bir hava. Camille neredeyse çalışmıyor. Göz gözü görmüyor. Çalışmak için yalnızca iki saat. Bu ışıktaki her şey yanlış oluyor. Bıktı, bıktı artık. Yirmi altı yaşına bastı, yaşlandı, başarısız. Hiç sipariş alamıyor, buna karşılık bir de insanların nefreti, kıskançlıkları, dedikoduları ya da sessizlikleri, kayıtsızlıkları... Üzerine çektikleri bunlar. Rodin bile keyifsiz. Sergide aldığı mansiyon ödülünün üzerinden neredeyse iki yıl geçti; her şey "sıradan kibarlığa" dönüştü bile.

Övgüler, ona vaat edilen gelecek, bütün bunlardan geriye ne kaldı? Hem zaten yılbaşılardan hep nefret eder: Takvim değişince her şey değişirmiş gibi! Gülünç!

Yeniden yatmadan iki kez kalktı. O kadar karanlık ki, bir şey yapamaz. Bu yüzden öyle duruyor, amaçsız, aptal gibi, isteksiz. Kimin ona ihtiyacı var? Dostlarını gözden geçiriyor, ailesini, Rodin'in Rose'u var, modelleri, heykelleri var. Böyle bir günde insanın yerinden kalkması birileri için çok değerli olmasını gerektirir. İşse, işi var! Daha doğrusu, Mösyö Rodin'in siparişleri başından aşkın. Uygulamacıları yetersiz kalıyor. Artık adı "*Rodin and Co*", üç atölyesi tüm gün boyunca dökümevi gibi çalışıyor. Kimi yerden saldırıyorlar, kimi yerden savunuyorlar. Bu yüzden sanatçıyı avutup rahatlatmak gerekiyor. Eleştiri yağmuru, tıpkı bir sanık gibi herkes onunla ilgileniyor.

Bourgeois de Calais skandalı oldu. Yapıt hâlâ yerine konmadı, Calais Komitesi'nin düşmanlığı sürüyor. Tam bir anlayışsızlık. Bir yıl oluyor Victor Hugo siparişini alalı, Paris'te yükselcek anıt, sonra *Les portes de l'enfer* bitirilmedi, Nancy, de Claude Lorrain anıtı, bütün bunlara bir de büstünün yapılmasını isteyen politikacıları ve zengin hanımları eklemek lazım. Ah bu kadınlar, keşke hepsinin gözlerini oyabilseydi Camille! Gelirler, kımıldayıp dururlar, yalvarırlar, kıçlarını sallarlar... Oysa onlar sayesinde Camille bir dost kazandı, bir sırdaş. Paralarıyla, mücevherleriyle, kartvizitleriyle alanı boşalttıkları zaman Camille ile Yvette eğlenmeye başlarlar. Onları ne kadar da alçak bulurlar, kendilerine baktırtan toplum asalakları. Paraları olduğu için ve evlilikleri sayesinde her şeyi yapmaya hakları vardır. İnsan vücudunun sırlarına yaklaşma hakkına sahiptirler... "Hay, hay Mösyö Rodin..."

Auguste Rodin sık sık Madam Adam'a gidiyor. Buraya Gambetta, Waldeck Rousseau, Güzel Sanatlar Bakanı Eugène Spuller ve güçlü sanat eleştirmeni Castagnary geliyor. Camille artık Rodin'le birlikte çıkmıyor. Hem onu pek davet etmiyorlardı. Bir de giysisi yoktu. Camille son büyük geceyi hatırlıyor: Herkes Rodin'nin çevresini sarmış, onu talep yağmuruna tutuyordu. Castagnary bile büstünün yapılmasını istiyordu. Özellikle de o zaten. Gelecek kuşaklara kalması için belki de bu onun tek

şansı. Camille bu adama dayanamıyor. Salonun kapısında dururken onunla yalnız Charles Gounod konuşmuştu. Ama Camille müzikten hiç anlamıyordu ki. Faust'tan söz etmiş, gençlik mitini, Faust'un Şeytan'la anlaşmasını anlatmıştı. Zaten hep İhtiyar Faust'a karşı bir zaafı olmamış mıydı? Yetmişine varan Gounod, beyaz sakalının ardında gülümseyerek dinlemişti.

Camille bugün anlaşmayı anlıyor. Akıp giden zaman, gençliğin getirdiği küstahlık; işte, kaybetmekte olduğu şeyler bunlar. Bunlar Camille'i bir bir yıpratıyor.

Rodin 1889 yılına damgasını vurdu. Kendisini kabul ettirdi. Camille oracıkta, yatağının içinde, sığınmış, büzülmüş.

O çağırdığı için yanına gitmişti: "Geleceksin, değil mi Camille? Seni bekleyeceğim. Benim için çok önemli. Hem sen bütün heykellerimde varsın. Bu bir tür saygı belirtisi." Camille beyazlar içinde çok güzeldi, yoldan gelip geçenler kim bilir hangi aşk buluşmasına giden bu aydınlık beyaz gölgeye bakıyorlardı. Erkekler düş kuruyor, kadınlar bu yalnız başına yürüyen -ve herhalde biri tarafından beklenen- özgür insanı kıskanıyorlardı.

Meltem, leylak kokuları. Camille, Georges Petit galerisine yaklaşıyor. Kalabalık! Ansızın korkmaya başlıyor, tanıdık bir yüz arıyor. Çevresine yığılan kalabalığın arasından Monet'nin tuvallerini, "usta"nın heykellerini zar zor seçebiliyor; ona "usta" deyişinde biraz sevecenlikle karışık alay var. Çünkü "usta" ("*maître*") sözcüğünü hep "metres" ("*maîtresse*") sözcüğüyle karşılaştırmalı olarak düşünüyor. Camille onun *maîtresse*'i, o da Camille'in *maître*'i. Çiftanlam hep güldürür onu.

Camille'i gördü, yanına doğru gidip boynundan tutuyor. "Çok mutluyum. Burada olmana çok sevindim." Genç bir kadın yanlarına yaklaşıyor: "Blanche'i tanıyorsun; değil mi? Camille Claudel." Genç şapşala doğru döndüğü an, birisi Rodin'i kolundan tutuyor, Octave Mirbeau, Camille onu sever. Mirbeau, Rodin'i biriyle tanıştırmak üzere götürüyor. İşte kapıldı, kaçırıldı bile. Camille, Blanche'la konuşmaya çalışıyor, ama onun da arkadaşları var.

“Affedersiniz Matmazel, neydi?” Camille’in ismini söylemeye fırsatı olmuyor, hem ne işe yarardı ki? Hepsi onu unuttular bile. Uzaktan onun kendisine baktığını görüyor. Aslında Rodin, Camille’i izliyor. Bu bakışları iyi tanır. Camille onun numarasını çoktan beri fark ediyor; Camille biriyle konuştuğu zaman o tedirgin oluyor, kıskandığı söylenemez ama o; Rodin –kendinden habersiz gelişen, başka bir erkeğe, başka bir kadına, *başkasına* yönelen her türlü dostluktan tedirgin oluyor. Rodin onu takdim ederken heykeltıraş olduğunu söylemedi bile. Camille hiçbir şey görmüyor; ne resimleri, ne heykelleri. Sergiyi daha sonra gezmeye gelecek, ortalık sakinleştiği zaman. Zaten bütün bu insanların umurunda bile değil sergi. Buraya kendilerini göstermeye geliyorlar, görmek için değil. Nasıl geri çekilebilirler, bir eserin kendilerini etkilemesine nasıl izin verirler...

Büyük zafer! Monet’nin yetmiş resminin arasında Rodin’nin otuz altı figürü: “Gürültü koparan bir paylaşma.”

Eugène Carrière de kendini terk edilmiş hissediyordu. Camille’le birlikte çıktı. Havadan sudan konuşarak yürümüşlerdi. Camille, Eugène’i seviyordu, bu sevgi karşılıklıydı zaten. İkisi de Rodin’nin iltifatlara kapıldığını görmüşlerdi, daha dün üzerine tüküren bu kalabalık –ki yarın gene tükürebilirdi... “Bir numaralı yenilikçi, heykel sanatının kurtarıcısı... Yeni sergi iki olağanüstü sanatçı için çok büyük bir başarı oldu... Yüzyılımızda bu iki sanatı en görkemli, en kesin biçimde temsil eden onlardır.” Ya Camille’in payına düşen? Mösyö Rodin’in öğrencisi olmak.

Camille yatağında hızla döndü. Kıskaçlıktan değil ama çıkış yolu bulamayışından. Başarı başarıyı çağırır. Birkaç ay sonra Güzel Sanatlar Komisyonu’ndaki Antonin Proust, heykeltıraşın hizmetine birkaç yer tahsis etti.

Var olmak anlamında Camille her yerdeydi. Rodin’in her heykelinde değiştirilmiş biçimiyle vardı. Herkes çılgın aşklarını kısıkanıyor, bütün Paris onları düşünüyor, kadınlar çatlıyorlardı. Herkesin baktığında onu gördüğü *L’éternelle idole* ü (Ebedi

İlahe) yapmamış mıydı? Dizlerinin üzerinde oturan genç kızın göğüslerinin altını yumuşaklıkla öpen adam... Camille kendi *Çakuntala*'sını yeniden görür gibi olmuştu. İki kişi de aynı yorumu yapmıştı. Ama neyi değiştiriyordu ki bu? Herkes *Çakuntala*'yı çoktan unutmuştu. Eleştirmenler Mösyö Rodin'in çifti, "bu sevecenlik harikası" karşısında kendilerinden geçiyorlardı.

Camille beyaz yastığının üzerinde döndü. Odada onları görüyor. Birbirlerine sarılan kadınla erkek, tek mansiyonu! Neden onu terk ettiler? Kimse satın almadı. Kimse istemedi. Yenilgisi burada karşısında duruyor.

Kalkması lazım. Victoire her zaman, "Sen kendine yardım et, Tanrı sana yardım eder," derdi. Villeneuve! Villeneuve'den bile iğreniyor. Bu yaz adımını bile atmak istemedi oraya.

Belediye Başkanı'nın beyaz şarabı, sayısız ziyaretler, yolculuklar. "Siz bizim çocuğumuzsunuz, buraların çocuğu, bizim sanatçımız. Ya Mösyö Rodin? Günün birinde önü da aramızda görebilecek miyiz?" Ve sonra birden haber gelmişti, inanılmazdı.

Devrimin yüzüncü yılının anısına dikilecek anıtın Camille tarafından yapılmasını istemiyorlardı. République Meydanı, çocukken oynadığı o küçük meydan, başka bir heykeltıraş bu işi üstlenecek. Çeşitli bahaneler uydurmuşlardı: Camille büyük bir sanatçıydı artık... Hem Villeneuve'de doğmuştu, insanlar dedikodu yaparlardı. Belediye Meclisi iltimas yapmak istemiyordu. Yine de belli olmazdı... Camille bu olay karşısında çaresiz kalmıştı, onulmaz biçimde yaralanmıştı. Rodin vardı. Mösyö Rodin. Camille'i kim kabul ederdi ki? Her şeyi bir an önce bırakmak en iyisi.

Paslı parmaklıklar. Ayak sesleri. Asılan şemsiyenin sesi. Merdivenleri çıkan ağır ayak sesleri...

"Cam', Cam', hasta mısın? Neyin var?"

"Başaramayacağım. Bitti. Unutuldum." Ağlıyor, hıçkırıklarla sarsılıyor. Böyle olduğu için kendine kızıyor. Şimdi gene hıçkırıyor. Üstelik onun önünde!

“Yeter, benim Camille'im. Hasta olacaksın.”

“Kimse bana sipariş vermiyor. Ben yokum artık.”

“Ne diyorsun sen? Lhermitte, oğlu Charlot'nun büstünün siparişini sana verdi.”

“Evet ama bronz dökümü için senin tavsiyeni aldı. Ve Liard'ın söylediğimi yapması için senin tavsiyen gerekti. Siyah patine... Hem o senin dostun, senin de büstü yapmaya zamanın yoktu. Bu yüzden benden istedi.”

“Saçmalıyorsun. Ya *La prière*? Onu sen gerçekleştirmedin mi? Ben ihtiyar bir imansızım. Senin *Prière* 'ni hiçbir zaman yaratamazdım. Ve benimle birlikte ürettiklerin...”

Sıcak bir öğleden sonra, yalnız başına, adını bile bilmediği bir kiliseye girmişti. Sakin, sessiz, huzurlu bir yer. Camille hasır bir sandalyenin üzerinde. Önünde genç bir kadın duruyordu; dizleri üzerinde, başı önünde, ışıltılı. Sonsuz mutluluk. Camille bir gün bir halk şarkısı okumuştı: *Les béatitudes* (Sonsuz Mutluluklar). Bu kadına bakmıştı, ne yapıyor, ne düşünüyordu? Her türlü insan düşüncesinin ötesinde, yalnız yaşanan bu sevinç, yüzündeki bu aydınlık neydi? Camille ondan gözlerini ayırmıyordu; uzaklarda kırmızı bir ışık çırpınıyordu, tıpkı kalp gibi. Camille kendini huzur ve güven içinde hissediyordu. Düzenli. İçeriye iki sofı kadın girdi, kendi aralarında konuşuyorlardı, dişlerinin arasında fısıldaşarak, tıpkı annesi gibi -içlerindeki kötülüğü dökerek- incik boncuk sesleri arasında gürültüyle yerleştiler. Camille gözlerini, yakaran kadından ayırmıyordu. Yüzünde tek bir kas bile kıpırdamamıştı. Hangi dünyadaydı bu kadın? O mutluluk!... Camille kaçmıştı, kendisine yasaklanan bu mutluluktan uzaklaşmak istercesine.

“Uzaklara gideceğim.”

“Nereye? Dinle Camille, neredeyse elli bir yaşımdayım. Bir yıldır toparlanabildim, sipariş alabiliyorum. Senin önünde ko-

caman bir hayat var. Heykel uzun ıştır. Başaracaksın. Önce sabır...”

Ama Camille’in zamanı yoktu işte. Bunu hissediyordu. Yetmişinde heykel yapmak istemiyordu. Her şey ve hemen! Hemen! Gençken... On yıl sonra daha iyisini yapamam.”

“Sabır, Camille. Esin diye bir şey yoktur. Biz dürüst işçileriz, zaman zanaatkârlarıyız. Eğer yeniysen dostun azdır, düşmanın da çok. Cesaretini yitirme. Dostların kazanacaktır, çünkü seni neden sevdiklerini bilirler, diğerleri senden neden nefret ettiklerini bilmezler, onların çabaları da kalıcı değil, her rüzgârda savrulurlar. Baksana bana, benim durumum da hâlâ aynı. Victor Hugo’yu gördün, onu çıplak yapmak istediğim için nasıl da çılgına döndüler. Bence bir tanrının üzeri örtülemez.” Camille gülümsüyor. “Dinle Cam’, gerçek heykelimi ancak otuz yedi yaşımdayken yapabildim. Daha önce bir işçi, bir memur gibi çalışıyordum.”

Bütün bunları biliyor. Ama onun durumu başka. Zamanı yok. Zamanı olmayacak.

“Çocuk, sen çocuksun. Daha sonra anlayacaksın. Çalış. Heykeltıraş olmak istedin. Uzun ve zorlu bir iş. Kimseyi ilgilen-dirmez bu. Kimin senin heykellerine ihtiyacı olacak ki? Kimse-nin umurunda bile değil yapman veya yapmaman, eğer işi bırakırsan sevinmezler bile. Kayıtsız kalırlar. İsteğini her sabah yaratman senin işin, ihtiyacını, kendi doğrulanmanı diyelim istersen. Uzun süre dayanırsan, Michelangelo gibi başarılı olursan, tüm insanlığı sonsuza dek yanına almış olursun, onu en önemli şey haline getirir, güzelleştirirsin...”

Ve Rodin, sanki kendisi için de şunları ekliyor: “ Özellikle de bu çağda her şeyden önce işlevsellik aranırken. Akıl, düşünce, düş değil...”

Camille ona bakıyor, kayıp mavi bakışlarıyla, burada, biraz çökmüş, uzaklara dalmış, kendi de kayıp: “Sanatçılar düşmandır birbirlerine. Gelin, heykeltıraş küçükhanım, kahvenizi için. Bana yeterince saçma sapan şey söylediniz. Abuk sabuk konu-

şan ihtiyar bir dede!” Camille gülüyor. İlerdeki halini düşünüyor. Rodin’in üzerinde eski paltosu, dizlerinde kürk bir battaniye. Ünlü olacak, zengin, çevresinde dalkavuklar, güzel beyaz sakalı bembeyaz, omuzlarında bir şal ya da yünlü bir atkı ve eski beresi, başında sevgiyle taşıdığı büyük beresi.

Dizlerine yaslanıyor: “Söyleyin bana Mösyö Rodin, nasıldı bu Camille? Onu çok seviyormuşsunuz. Heykel mi yapıyordu yoksa sizin sevdiğiniz, güzel bir genç kız mıydı yalnızca?”

“Durun size anlatayım.” Rodin, Camille’i yakalıyor, üzerine yuvarlanıyor. Camille onun sakalını çekiyor. “Bekle, ihtiyar heykeltıraşının kim olduğunu görürsün şimdi!”

Sıkıca sarılıyor. “Fakat üşüyorsunuz, Matmazel, bekleyin.” Gömleğini kaldırıyor, dizlerinin üzerine yatırıp kalçalarını ovuyor. “Heykeltıraş olabilmek için adale lazım, Matmazel. İnsanın yontması, tokmakla vurması gerek.”

Camille’in burnu çarşafıya gömülü. Bacakları debeleniyor, ama dengesi yerinde değil, güçsüz. Poposuna vuruyor Camille’in ve onu yatağa atıp üzerine atlıyor. Camille gülüyor, direnmeden. Hayır, böyle kolay boyun eğmeyecek. Çırpınıyor, tekme atıyor, ondan kurtulmak için kasılıyor. Ama o, tüm ağırlığıyla üzerinde, Camille pütürlü paltoyu, atkısını hissediyor. Şimdi Rodin onu çok istiyor. Camille de onu. Direnmesi ek bir uyarma. Erkeğin onu arayan parmaklarını hissediyor. Kendini biraz daha bırakıyor. Camille biraz daha açılıyor... *Psyché-Prin-temps*’nı hatırlıyor... Öğrenmek istiyor ve kendini bırakıyor. Rodin’in heykeli canlanıyor gözlerinin önünde, *Psyché-Prin-temps* adını vermişti. Hareketin kabalığından çok etkilenmişti –şimdi zorlanmak istiyor işte. Parmak arkasından yavaşça içine giriyor, o da hiç utanmadan kendi elleriyle kalçalarını açıyor. Camille büyük kille toprak topağına saplanan sapı görüyor, yumuşak ve siyah toprak; çevresinde yoğurduğu eksen, yeni bir şekil yaratmak. Camille eksen. Rodin onu tutuyor, çeviriyor, yoğuruyor. “Hayır, daha değil...” Parçalanıyor, toprak kayıyor, kil kaçacak. Hayır, işte yine yanında. Yeniden sahibini

buluyor, imar ediliyor. İine giriyor Rodin, kalkık organının üzerinde Camille'i dikleştiriyor, balçığın iine dalıyor. Temel taşının, ana tonozun üzerinde aılması için onu yerleştiriyor. ne arkaya hareket ediyor. Sivri kemer, yuvarlaklar, glbeze-me, bezeme –siyah gl. Hayatı ve ölümü barındıran inanılmaz girinti. Meni ve gübreleme. irkef ve karın. Son ve başlan-gı. Omega ve alfa, bir an asılı kalan bir dünya, bir dünya –bir saniyelik ara... Tten ağızlarına yerleşen bu sır da ne?

Parlak, şehvetli, ter içinde, kokulu uyuyorlar şimdi. Birbir-lerinin içinde, dünyadan uzak.

AKIL HASTANESİNDEN MEKTUP

“... Aslında burada beni heykel yapmaya zorluyorlar, başaramadıklarını görünce de başıma türlü dertler açıyorlar. Beni caydıramazlar, tam tersine...”

Claude Claudel, 20 yaşında.

Babast, Louis-Prospér Claudel, 1862.

Amesi, Louise-Athanaïse, 1862.

Louis-Prospér Claudel, üç çocuğuyla, 1870.

Camille, 1878'de.

Pont-Royal Bulvarı'nın balkonuunda kostümlü Camille, 1885.

Kardeşi Louise'in Ferdinand'la nişanında Claudel ailesi, 1888

Villeneuve'deki aile evi.

Camille Claudel, 1886.

Şık bir Camille, 1886.

Kardeşi Paul Claudel, 30 yaşında, 1898.

ton. esprit voici un...
croquis de la dernière
esquisse (la Confidence)

Paul'e yazdığı mektuplardan bir örnek, 1897.

Camille, Çakıntıta üzerinde çalışıyor, 1886.

Auguste Rodin'in Camille büstü, La Pensée, 1893-1895.

Rodin'in Camille için tuttuğu Islette şatosu.

Camille, 1889.

Çömelmiş Kadın, 1884.

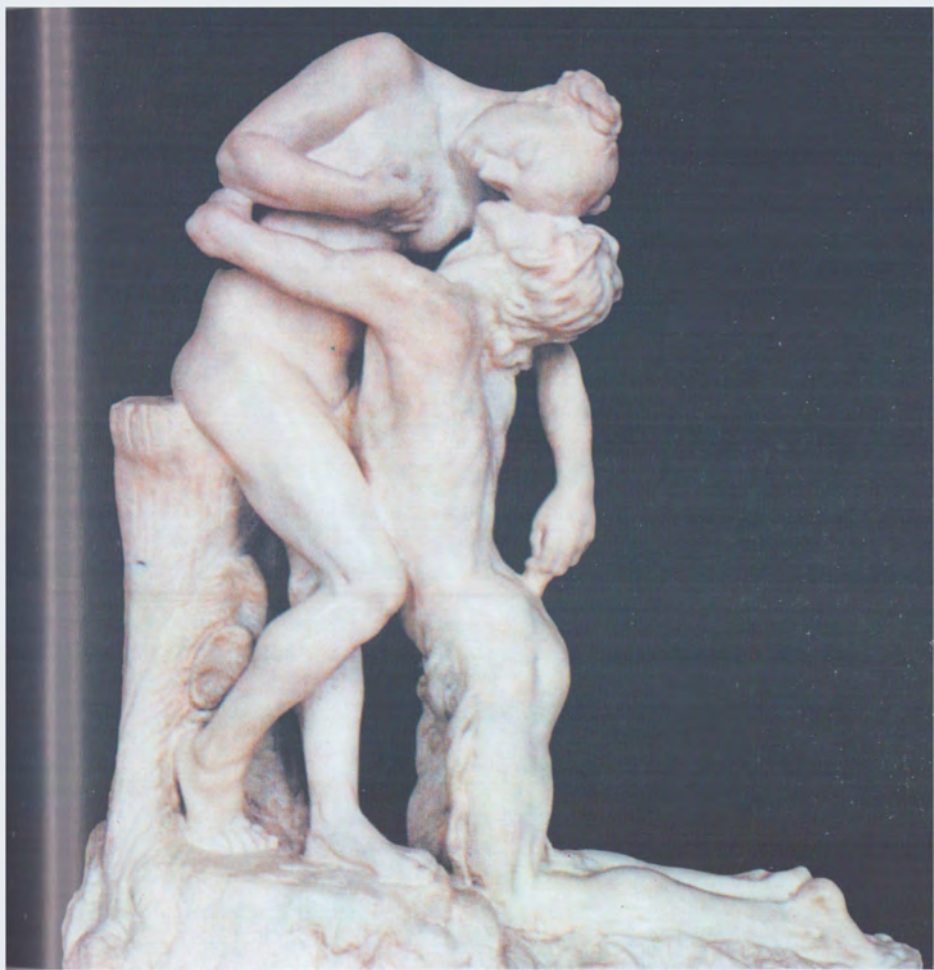
Jeanne Çocuk, 1892-1896.

Vals, 1897.

La Vague, 1898-1903.

Lukuntala, 1905.

Soylu Küçük Kız, 1896.

lutho, 1893-1897.

Flüt Çalan Kadın, 1900-1905.

Persée, 1902.

Konuskan Kadınlar, 1897.

Uçup Giden Tamrı, 1894.

Olgunluk Çağı, 1899.

Niobide blesse, 1907.

Jessie Lipscomb'un Büstü, 1883-1886.

Erkek Kardeşim, ya da Genç Romalı, 1884-1887.

Dev, 1885.

Genç Kız Büstü, ya da Kız Kardeşim, 1886.

Camille, M. Back'ın büstü üzerinde çalışırken, 1893.

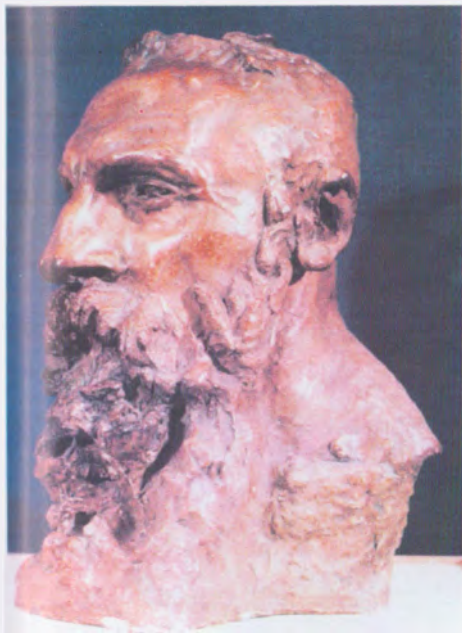
Camille mermer işlerken, 1903.

Balıkcı Kadın, 1886.

Louis Claudel Portresi, 1887.

Camille'in Rodin büstü, 1886-1892.

Paul Claudel, Rodin'in yaptığı Camille Claudel büstüyle, 1902.

Auguste Rodin, Elveda, 1892.

Camille Claudel'in 30 yıl kapatıldığı ve orada öldüğü
Montdevergues'teki psikiyatri hastanesi.

Camille, Montdevergues'de, 1929.

Çakıntala'nın kaidesi, 1886-1888.

“Mezarlık ziyaretlerinden ötürü heykel sanatı öldü ya da var olma nedenini yitirdi diye mi düşünmek lazım? Yok hayır...

*“Açık havadan, meydanlardan kovulan heykel sanatı diğer sanatlar gibi bu ıssız odaya çekildi, şairin yasak düşlerini yakaladığı ”**

Folie Neubourg’un odaları.

“Bu bir delilik,” diyordu Camille. Gülüyordu. “Çok pahalı. Bu eski ev!” Rodin onu kollarına alıp fısıldıyordu: “Benim deliliğim sensin.” Clos Payen’in on beş kadar odasında koşturuyorlar, birbirlerini bulabilmek için kaybediyorlardı, “Folie Neubourg”larında.

**) Paul Claudel, Ağustos 1995.*

*Ağzının payını aldı Camille, artık bu sözleri kullanmıyor.
"Bir delilik etmiştik." -"Birbirimizi deli gibi seviyorduk..." Hiçbir
zaman. Duyuyor musunuz?*

Çocukluğundan beri heykel, başkaldırısı olmuştu.

*Bu kenarda kalmış, onu terk ettikleri odada, elinde kalan tek
özgürlüğü HAYIR diyebilmektir.*

*Ve dilsiz on parmağıyla, bugün Yokluğunu haykırmaya karar
vermişti.*

Sonsuza dek mi?

Tıpkı Orfe gibi, ölümler ülkesine cesurca meydan okuyordu...

*"Ah eller!" Ah, ah kollar! Hatırlıyorum,
buraya ellerimden çakıldım!
Ve kırgın, düşlere daldım, mutsuz!.."*

(Paul Claudel, *Tete d'Or*)

Yazıyordu.

Demek sırrı buydu. Aylardan beri dalgın, meşgul gözüküyordu. Paul yazıyor. Biraz önce uğradı, bir kitap hediye etmek için, *kendi* kitabını. Camille mutlu. İlk baskı. Bütün gece okuyacak. Sadece kitabı bıraktı, tek laf etmeden, tam onun tavrı! Dışarıya çıkmıştı. Hava hâlâ çok soğuk olduğu için kendine iyi bir sıcak çorba yapmak istiyordu akşama. Birkaç zamandır çok üşüyor ve durup dururken uyumak istiyor. Bazen güpegündüz uyukladığı oluyor.

Paul kitabı hiç açıklama yapmadan bırakmıştı.

Camille sipariş alamıyordu, ufukta heykel yoktu. Yalnızca Rodin'in büyük işi tüm zamanını alıyordu. Hem modeli de yoktu, onlara verecek parası da, Rodin de birçok kez ona model temin etmeyi "unutmuştu" Hiç sesini çıkartmamış ve bir daha onun önünde ağlamamaya yemin etmişti. Kendi deyişiyle "orji"lerinden sonra birlikte kahve içmişlerdi. Rodin neredeyse utanarak ona bakmıştı; Camille de bir şeylerin yolunda gidip gitmediğini sormuştu. Ona bir şeyler söylemek ister gibiydi ama susmuş ve "Bir erkek gibi yontuyorsun. Endişelenme, başara-caksın," demekle yetinmişti. Somut bir şey önermiyordu. Devam etmesi gerekti; o heykelin ta kendisiydi, *öyleydi*, hepsi bu.

Şubat ayı nihayet bitiyordu. Daha uzun süre çalışabileceklerdi. Rodin çok meşguldü. Camille de siparişlerin fazlalığından şikayet edebilmeyi isterdi!

"*Désespoir*'ın (Umutsuzluk) ellerini yeniden çalışmak lazım, o küçük heykelin. Baksana, geçen akşam ona benziyordun! Eustache de Saint-Pierre'den de memnun değilim. *Les bourgeois de Calais* işi beni delirtecek. Çok işim var. Yapamayacağım."

"Eustache de Saint-Pierre'i seviyorum ben. İçlerinde en vakur olan o, her şeyin söylendiğinin farkında, artık itaat etmekten başka çaresi yok. Ölümüne doğru yürüyor, sadelikle ve boyun eğmeden. Gidiyor işte, bu kadar."

"Elleri büyütmen gerek, Pierre de Wiessant'nın ellerini. Taslağımdan memnunum. Bir eli başkaldırıyor, diğeri yakarıyor."

"Eustache bana *Dieu d'Amiens*'i hatırlatıyor."

"Öyle mi? Ah keşke günün birinde o büyük ustaların sanatına biraz olsun yaklaşabilsem. Katedralleri gezmekten hiç bıkmam... Ama Victor Hugo, hayır! Onu giydirmeyi reddediyorum. Boyun eğmeyeceğim. Ne düşünüyorsunuz bu konuda, Matmazel Claudel?"

Camille tam cevap verecekken konuşmaya devam etti: "Siz gelince, çabuk giyinin, yoksa nezle olursunuz. En iyi uygulama

macımın hastalanmasının sırası değil şimdi.” Camille yerinden kalktı, aniden. Rodin yaralamıştı onu, ama kuşkusuz, ne ölçüde olduğunu bilmeden.

“Kardeşinin Dışışleri sınavına gireceğini söylemiştin bana. 15 Ocakta, değil mi?” demişti, yanlıslığını kapatmak için. Camille başıyla doğrulamıştı. Konuştuklarıyla ne ilgisi vardı bunun?

“Bakana yazıp onu tavsiye edeceğim, dostumdur. Pek işe yaramaz ama gene de belli olmaz. Memnun oldun mu?” Camille memnun olmuştu tabii. Kardeşi adına... Hem bu onu ne ilgilendiriyordu? Zaten Paul’ün tavsiyeye ihtiyacı yoktu.

Camille giyinmek için yukarıya çıkmıştı. O anda bu adamdan neredeyse nefret ediyordu. Eğer elinden gelse tavanı tepesine indirebilirdi. Güm! Ezildi, usta! Pestili çıktı, alçı çuvalı, toz oldu. Ya o? Ona neler oluyordu, burada, Paul’le Rodin arasında bocalarken? Bu gidişle ortadan yok olsa kimse fark etmeyecekti bile. İki erkeğin arasında bir hayalet... Esin kaynağı, model, kız kardeş, iki büyük dahinin hizmetkâr! Bir kolundan Rodin, bir kolundan Paul tutmuş, onu çekeştiriyorlardı; kalbinin direnme gücü her gün biraz daha azalıyordu.

Tete d’Or (Altın Baş). Paul Claudel, burada onu bekleyen kitap. Camille acele ediyor. Üşüyor. Kitabı ancak yemekten sonra açacak. Önce kitabın adıyla ilgili düş kurmayı sever. Genellikle kitaplara bakar ama satın almaz. *Altın Baş* güzel isim. İnsan heykel sanır, altın bir heykel yapmak, altından bir baş. Altını doğrudan yontmak. Altından döküm yapmak, kalıbını hazırlamak, simyacılar gibi birden yaratmak. Tabii ki altından yapacağı Rodin olmayacak. Hayır, bir kadın, muhteşem bir kadın, yavaş yavaş azizeye dönüşen bir savaşçı kadın. Bir İsa, işte dişil olmayan bir sözcük daha.

Dünya. İşte, dev bir *Kadın-Dünya* yapacak, *Güneş-Erkek*’i doğururken. Tanrıçanın ayaklarını görüyor, killerin derinliğine gömülmüş, tanrıça çömelmiş, neredeyse yere deşiyor, dizleri ayrık. Düşsel bir şey, ürkütücü, en yukarda ışıktan bir kafa,

parlak, alışılmadık güzellikte. Ve eller, ayakları açık, veriyor, şiddetsiz, her şeyi toplamaya hazır. Çıplak, çıplak olacak tanrıça, doğurduğu erkek onun altında, karından ve topraktan aynı anda çıkarken...

Pluf! Havuç düştü. Camille eğiliyor. Ah! Hayır, iki patates! Katliam! Şimdilik sebze yontuyor. Mösyö Rodin, sevgili Rose'unun yanında güzel bir çorbayı mideye indiriyordu; onun deyişiyle "itaatkâr" Rose'unun.

Camille bir havucun ucundan ısıyor, ufak tefek atıştırmaya başlarsa, çorbasız kalacak. Yemek pişirmekten çabuk sıkılıyor. Ama bu akşam o kadar üşüyor ki sıcak bir şeyler yemesi lazım. Pırasalar ayıklanacak, patatesler yuvarlak yuvarlak kesiilecek. Tak! Tuk! Tak! Tuk! Camille eğleniyor, resimler yapıyor. Bu bomboş Clos Payen hüzün verici.

Yaşasın ilkbahar. İlkbahar gelince Rodin hep geç kalır. Neyse ki yarın Eugénie gelecek yemeğe ve onunla kalacak. Camille babasının da desteğiyle, annesinden Eugénie'nin haftada bir iki gün gelip evinde kalması iznini koparabildi. Her seferinde tam bir bayram oluyor. Ne mutluluk.

Tctc d'Or. Artık dayanamadı. Çorbanın pişmesini beklerken başlıyor okumaya. Tükenen mumun ışığında, sayfaları çevirip resimleri yutuyor. Ne büyük bir sarsıntı! Tıpkı Villeneuve'deki rüzgâr gibi... Bunun kardeşinin eseri olduğunu unutuyor neredeyse. Şurda burada bir ayrıntı yakalıyor, birkaç anı, ama genel akışa kaptırıyor kendini. Ritmel!

Genç köylü Simon Agnel'in öyküsü, sertliği, haykırışları. Çocukluk yoldaşı Cébès'le buluşmaları, akşam olurken tarlalarda. Ya Simon'un gömmek için köye getirdiği o genç kadın. Öldü, kollarında -gencecik.

Dudaklarımızı tek bir meyve gibi birleştirdik

Çekirdeği ruhumuz olan ve o beni masum kollarıyla sıkıyordu!

Camille gülüyor. Géyn tepesini hatırladı. Hem kendi, hem değil. Bekleyişi hatırlıyor, iki kaybolmuş çocuk, artan soğuk, o ve Paul birbirlerine sokulmuşlar.

Tanrım, çorba taşıyor! Dumanı üzerindeki sıcak sıvıyı çizik içindeki eski kâseye döküyor ve devam ediyor. İki genç delikanlı sevdikleri bu genç kadını gömdüler. İşte, gecenin içinde yalnız, yürüyorlar. Sayfalar çevriliyor, mum azalıyor. Ayın aydınlatığı tarla, oğlanların sevgi antlaşması. Duyarlı, uyarıcı. Simon'a doğru çömelen Cébès:

Başımdan aşağı bir şeyler akıyor.

Camille okuyor. Paul kelimeleri Rodin'in heykel yontusundan daha sert yontuyor. Bu şiddet, bu zenginlik nereden geliyor? Aslında Paul'ü öyle az tanıyor ki! İki köylünün kucaklaşmaları. Cébès gidiyor artık, gecenin içinde kayboluyor. Simon yalnız, Simon görevini yerine getireceğine yemin ediyor. Simon öpüyor toprağı, kucaklıyor ve tehditler arasında uykuya dalıyor.

Camille çabucak sayfayı çeviriyor: İkinci bölüm. Saray, kral, prenses, can çekişen Cébès. Sarayın dört bir tarafında patlayan ölüm -dayanılmaz acı- her yere hakim, korkunç, umutsuz ve genç Cébès geceyi çıkaramayacak. Ülkeyi kurtarmaya giden Simon'un dönüşünü bekliyor; ölecek.

Camille karanlıkta. Mumu değiştirmeyi unuttu. Sağı solu karıştırıyor. Masanın altında, dört ayak üzerinde, mum kutusunu arıyor. Prensesin, babasının emriyle kılık değiştireceğı yerde kalmıştı. Ve işte! Prenses bir güneş gibi ortaya çıkıyor. Altın Baş o! Ama olamaz, çünkü Cébès, Simon'a bu ismi vermişti. Altın Baş, Simon. İnsanlara iyilik sunan prenses, kendi iyiliğini.

Pazarlarda, balo çıkışlarında durup şöyle diyorum:

Kim altın dolu elleri böğürtlen dolu ellerle değiştirmek ister?

Ve sonsuz bir aşkı o insan kalbiyle taşımak ister?

Camille o akşam yemeğini hatırlıyor. Evet, tabii! Paul *Proverbes*'in VIII. bölümüne gömülmüş, dört yıl geçti üzerinden. Ne çabuk! Bir Noel gecesi... Paul allak bullak. Bilgeliliğin meseli. Camille okuyor. Atıfların, hatta öykünün kendisinin pek önemi yok. Paul'un sözcükleri yerleştirme biçimi başlı başına büyüleyici olan...

Erkekler prensesi dışarı atıyorlar. Camille üşüyor. Mutfak buz gibi. Küçük masanın başında, okuyarak; tekrar tekrar okuyarak ne kadar süredir oturuyor? Bir parça peynirle ekmek kesiyor, bir parça da çikolata ve yukarıya yatmaya gidiyor. Yorganın altında üşümeden okuyabilir. Çabucak, etekliğini juponunu çıkartıp yün çoraplarıyla yatağa giriyor.

Az önce konuşan güzel ve ünlü kadın artık yok.

Yastıklara ve parça parça dökülen duvara dayanmış, sayfaları çevirmeye devam ediyor. İşte, Cassius! Ne büyük zafer! Zafer kazanmış Altın Baş! Cassius'un anlattığı gibi tasvir eden bir heykel yapmak isterdi. O ne güç! İşte, Apollon'un atları için Rodin'e gereken de buydu. Kardeşi gönül gözüyle gören biri: Bu görüntüyü kendisine saklıyor Camille.

*Ey sevinç! At gibi kışneyen Zafer
Bu savaş meydanında yuvarlandı,
İşıltılı nallarıyla debelenip bir balık gibi parlayan
karnını göğse çevirerek!*

Dahi o. İşte, işte Altın Baş. Tanyeri ağarırken onu görüyor, kanlar içinde, görkemli. Camille zamanın ucunu bıraktı, allak bullak Cébès'in ölümüne tanık oluyor, güneş doğar, kuşlar öterken.

*Ölüm,
Ölüm beni yumuşak ve sinirli elleriyle boğuyor.*

Altın Baş kralı öldürüp gülüyor ve prensesi kovuyor. Her şeyi bir anda istiyor. Uzun saçlarıyla hem kadın hem erkek, genç yüzü ve sinsi genç kız gülümseyişi, ama acımasızca öldürüyor. Cinayetine gülüyor, kadınları ve prensesi kovuyor. İşte kovuldu, prenses babasını sürükleyerek dışarıya çekiyor –ölü babasını.

Camille böylesine bir çılgınlık, böylesine bir sözcük ve ses çarpıcılığı beklemiyordu.

Üçüncü bölüm. Camille hâlâ orada, yatağında büzülmüş, Altın Baş'la yalnız. Altın Baş yenilmiş, terk edilmiş, dünyanın sınırındaki bu taşın üzerinde can çekişiyor. Camille yukarda, Chinchy Tepesi'nde, ağaçlar güneşte yanıyor, çıplak, yaralı yatan Altın Baş'la aynı anda sönecek bu güneş. Ve ellerinden kerkenez kuşu gibi çivilenmiş prenses, bir kaçak tarafından tecavüze uğramış gibi –muhteşem diyalog! Saat üçe geliyor. Prensес ölecek, çarmıha gerili. Son bir öpücük, herkesin gözünde onun eceliğini kabul edene son kez sarılıyor.

Fakat sen sevgili!

Kaçınılmazdı

Senin elinden ölmem!

Titriyor musun kalbim?

Yaşamak için doğdum. Ve ölümüm...

Camille buruk, kitabı kapatıyor; hâlâ orada, Villeneuve'ün rüzgârında ve güneş kaybolacak. “Benim küçük Paul’üm.” Prensес yanında yatıyor, oracıkta. Camille onları görüyor, iki uzanmış insan heykeli, altından, uyuyan taşlar, onun sözcüklerinde yontulmuş. Benzer bir şey daha önce hiç okumadı. Bu hızlı, parlak, kırık, ölçülü tekrarlanan yazı, onun da yeteneği var, yaşama yeteneği, yazıyor.

Ama neden Dışışleri'ne girecek? Çılgınlık bu! Paul bir şair. O karanlık odalarda memurlarla ne işi var? Daha geçen gün gitmek, ailesini, çevresindeki her şeyi terk etmek istediğini söyle-

miyor muydu? Rimbaud; Camille, Rimbaud'yu düşünüyor. Tabii onun yanına gitmek istiyor. Kesinlikle öyle. Ya prenses? Camille onun kız arkadaşı, bir kadını olmadığını biliyor. Bunu nereden buldu?

Camille gülümsüyor. Onu etkileyen kendi mi yoksa? Sahne gözünde canlanıyor. Evet! Bir müsvedde bulmuştu. "Uyuyan Kız" Ne kadar oldu; tamam, iki yıl önceydi. Bir kalem arıyordu. Paul'ün odasındaydı.

"Bu da ne? Okuyabilir miyim?"

"Nasıl istersen."

Güzel Galaxaure'a âşık küçük bir şair. Camille, Chinchy Ormanı'nı ve buradaki *Donse-la-Nuit*'yi tanımıştı. "Güzel bu Galaxaure. Rodin'in *Danaide*'ine benziyor. Biliyor musun?..."

"Bu kez model sen değilsin. İnan bana." Paul, ansızın saldırıganlıkla ona doğru dönmüştü. "Okumaya devam et, ilerde kendini tanıyacaksın."

Strombo, şişman, çirkin dişi canavar, ininde horlayan. Küçük, şair çocuğu az kalsın yutacak olan, çocuk yiyen koca göbekli ayyaş dev, "baygın balina", çırpı bacaklarını havada sallayan... Camille, kitabı Paul'ün kafasına fırlatmıştı. Onu sinirlendirdiği için Paul gülüyordu. Hem sonra haklıydı. Hiç kimse bir eserin gerçek modeli değildir. Camille de çeşitli konuları birleştirerek çalışıyordu durmadan. Heykelleri kendini anlatıyordu, ama yalan da söylüyordu rahatça. Modeller sanatçılar için yalnızca bahanedir. Kim bilir kaç kez modelin yalnızca düşü için gerekli bir araç olduğunu fark etmişti...

Bu Mösyö Rodin'i sinirlendiriyordu: "Düşsellik yoktur. Doğaya yaslanın. Vahşice gerçekçi olun!" Camille gülümsüyordu. "Yaratmak değil konu. Yaratmak gereksiz bir sözcük."

Ama Rodin aynı zamanda ayrıntıları aynen tekrarlayanlara da çatardı: "Ruha hitap etmek lazım."

Paul bunlardandı! Düşler içinde yüzen kardeşi! Bunu ona söylemek istiyordu. O memur, büyükelçi her ne ise olamazdı.

Yazması lazımdı onun, düşünün sonuna kadar gitmesi gerekiyordu.

Aralarında bir anlaşma yapmışlardı. Geceleyin mezarlık, uluyan kurtlar... Sieglinde ile Siegnumd'un kılıcını almıştı Paul, bileklerinden akan kanı karıştırmışlardı.

"Paul beni bırakma."

Paul on yaşında, Camille kan kaybettiğini hissediyor, orada taşın üzerinde oturuyor, geniş fundalığın ortasında kaybolmuş.

"Paul, Paul..."

"Köpek, köpek, onunla yattın!" Oğlan eğiliyor, ışığın çocuğu, kız altın parıltılı koyu renk dudaklarını görüyor onun, genç ağzını, ateşli gözlerini, oğlan eğiliyor, daha yakın, kız alev alev yanıyor, o daha da eğiliyor, öpücüğü hissediyor kız. Çocuk çekiliyor, gülüyor, uzun lüleleri dans ediyor âdeta, ellerini ona doğru uzatıyor oğlan, o çocuk Camille –dev gibi. Beyaz altından heykel. Paul ayaklarının dibinde, yavaşça ölüyor.

"Okumamalıydın. Okumamalıydın." Camille başlığını okudu bile: *Une mort prématurée* (Vakitsiz Bir Ölüm). Genç adama yaklaşıyor, kendi gibi o da altından, genç adam fısıldıyor:

"Haydi!"

Dilediğimi yaptım ve kendi yüzümden öleceğim."

"İkiyüzlü! İkiyüzlü!" Camille katıla katıla gülüyor. O ansızın yerinden kalkıyor ve koşarak gidiyor.

Camille ter içinde. Uyandı. Mum sönmüş. Tan solgun.. Ne oldu? Rüya mı gördü? Oysa biliyor. *Vakitsiz Bir Ölüm* var. Unutmuştu ama şimdi yeniden görür gibi oluyor, masanın üzerindeki kitabın sayfalarını karıştırdığında Paul nasıl da öfkelenmişti. Kendisine çok çarpıcı gelen dizeleri hatırlıyor:

Hatırlasana! Hatırlasana işareti!

Her şey bitti. Gece isimleri siler.

Ve Paul korkunç öfkeli, sayfaları koparıp yırtıyor: “Çık buradan, bir daha da odama adımını atma. Defol.” Neden bu kadar sert davranmıştı?

Gün ağarıyor. Artık uyuyamaz. Ansızın başı dönüyor. Midesi bulanıyor. Yataktan hızla çıkıp leğene koşuyor. İçini sıkan korkuya, sönmez ve anlaşılmaz bir zevk karışıyor. Sınırları aştı.

Bir çocuk onu bekliyor bile...

AKIL HASTANESİNDEN MEKTUP

*Bugün 3 Mart, Ville-Evrard'dan kaçırılışımdın yıldönümü,
yedi yıl olmuş... Akıl hastanelerinde ceza çekmek. Tüm
hayatım boyunca ürettiğim eserlere sahip çıktıktan sonra,
kendilerinin hak ettikleri hapisane hayatını
bana yaşıyorlar...*

Bu ağacın gövdesine kanatlarından çivilenmiş bir kerkenez kuşu var.

“Çok vahşi bir gelenek.”

“Biraz sonra onun yerini sen alacaksın.” “

“Söylediğini yapmayı düşünmüyorsun ,değil mi?”

“Beni bu ağaca kanatlarımdan çivilemeyeceksin...”

Benim küçük Paul’üm!

Bunu neden yazmıştı?... Neredeyse elli yıl önce...

Korkunç öyküyü sevmişti.

Gerçeğin yüzü burada farklıydı.

Prenses: “Montdevergues’de bir Camille, çok yaşlı ve acınası, iğrenç kırık diş kökleriyle dolu ağzıyla...”

Onun gibi iki bin kişiler. Burada, Montdevergues’de.

*) Paul Claudel, *Tete d’Or*.

ISLETTE ŞATOSU

*Ugolin Kontu olduğumu öğren...
Korkunç kulenin kapılarının çivilenişini duydum:
Konuşmadan çocuklarıma bakıyordum:
Ağlamıyordum, öylesine içimin taşlattığını hissettim ki...
(Dante, İlahi Komedy)*

*Mösyö Rodin,
Yapacak işim olmadığı için gene size yazıyorum. Islette'te
hava düşünemeyeceğiniz kadar güzel. Bugün yemeğimi iki tara-
fından bahçeyi gören ve sera olarak da kullanılan orta salonda
yedim. Madam Courcelles önerdi bunu; ben ona hiç sözünü et-
meden, eğer dilersem arada bir ya da hep burada yemek yiyebi-
lirmişim. (Bana öyle geliyor ki onun da canı bunu istiyor.) Ve
burası öyle güzel ki!...*

Camille başını kaldırdı. Açık pencereden küçük tahta köp-
rüyü ve dereyi görebiliyor. Düzenli olarak suya çarpan çarkın

sesini duyuyor. Bugün dal kıpırdamıyor. Çok az yedi ama sağ yanı ağrıyor. Çocuk dayanıyor, artık her akşam kollarıyla bacaklarını oynatışını duyuyor. Eliyle yavaşça başını arayıp alçak sesle onunla konuşuyor. Yaşlı Madam Courcelles göz ucuyla onu izliyor. Victoire veya İhtiyar Hélène'in yanında olmasını isterdi ama imkânsız. Hamileliğini gizlemeyi başardı. Kimsenin aklına bile gelmemişti zaten. Atölyede o kadar az insan görüyordu ki, hem gömleği her şeyi saklıyordu zaten. Atölye! Evet, Rodin'in içi bir türlü rahat etmiyordu. Rose'dan, skandaldan, verilmesi gereken bir karardan öyle korkuyordu ki, ama bu çocuğun doğmasına izin vermişti. Camille de daha fazlasını istemiyordu.

Camille soluklanıyor. Sıkı bir tekme daha. Bugün ne kadar acısı var! Çocuk son zamanlarda birden büyüdü.

Camille yeniden mektubuna dönüyor, küçük dilinin ucunu üst dudağına dayamış gene. Özenli yazıyor. Divitin ucu durmadan kuruyor, f'leri durmadan kâğıdı deliyor. Rodin hep şöyle derdi: "Çizgilerini bu kadar uzun ve sert çekme, insan tırmaladığını sanıyor."

Ve burası öyle güzel, öyle güzel ki. Bahçede dolaştım, her şey biçilmiş, buğday, arpa, kuru otlar, her yerde dolaşılabilir, çok hoş. Sözüünüzü tuttuğunuz için çok iyisiniz, cenneti tanıyacağız...

Camille onu bekliyor. Neden Paris'e geri döndü? Onun bu çocuğu istediğini söylemek abartılı olur. Bir gün, evet, evet, iki yıl önceydi, gene böyle bir günde birlikte yürüyorlardı, ona eşlik etmişti giderken, birkaç adım, biraz önce de sevişmişlerdi. Aslında Rose'la birlikte tatildaydı Rodin, bir arkadaşının cenazesi için Paris'e gelmişti; Camille, Villeneuve'e ailesinin yanına gitmek üzere henüz Paris'ten ayrılmamıştı. Camille yavaşça, "Sizden bir çocuğum olsun istiyorum," demişti. O susmuş, âdeta korkudan kaynaklanan bir utangaçlıkla dalgın dalgın gü-

lümsemişti. Camille şaka yapıyordu, kolunu tutmuştu. O hâlâ cevap vermiyordu. Gelişigüzel bir tonda söylediği bu sözle Camille her şeyini -hayatını, ruhunu, sanatını, kalbini- ortaya koyuyordu, o ise bir şey anlamamışa benziyordu.

Camille'in başı ağrıyor. Tak! tak! tak! Çark suya vuruyor. Ha-va gerçekten çok sıcak, fazla sıcak. Divitin ucu gene kurudu. Hafta sonundan önce gelse keşke... Rose'a karşı kendini suçlu hissediyor ve bu yüzden sık sık taşraya gidiyor onu rahatlatmak için. Ve sonra endişe içinde Azay-le-Ri-deau'ya geri geliyor, yeniden Rose adına endişelenmek için. Camille boğuluyor bu odada. Pencereye gidiyor, nefes alamıyor, hiç, hiçli tak, tak, tak kafasında... Rodin'in onun için Touraine'de kiraladığı bu şatoyu seviyor oysa. Yeniden kalemi eline alıp mürekkebe batırıyor, nerede kalmıştı?

"...cenneti tanıyacağız. Çalışmak için bir odanız olacak, dilediğiniz gibi. İhtiyar, ayaklarınıza kapanacak sanırım."

Yeniden çarkın cehennemi sesi... Camille yerinden kalkıp mendilini suya batırıyor, yerine oturup ıslak mendili alnına koyuyor, yazmaya yeniden başlamadan önce:

"Bana kızının ve hizmetçisinin tehlikesizce girdikleri dereye girmemi söylüyor. İzninizle ben de deneyeceğim, çünkü bu büyük bir zevk..."

Bugün nefes almakta büyük zorluk çekiyor gerçekten. Çocuğun ciğerlerine yaptığı basıncı hissediyor. Kalbi zaman zaman hızlanıyor. Bu mektubu bitirmesi lazım, onun da gelmesi...

"...bir zevk ve böylece Azay'deki kaplıcalara gitmeme de gerek kalmaz. Bana Louvre'dan, Bon Marché'den veya Tours'dan beyaz biyeli, serj, iki parçalı lacivert bir mayo alırsanız ne kadar iyi olur!"

Suya girerken onu kimse göremez. Yüzebilir. Altı aydır hamile ve soğuk suya alışkın. Ama o neden burada değil? Böbrekleri, başı ağrıyor. Tak, tak, tak, bu ses beynine, kalbine, kasıklarına vuruyor. Orada Rose'la birlikte, ne yapıyor? *Çocuğunun* oluştuğunu unutuyor mu? Bir heykel böyle bırakılmaz...

“Mösyö Rodin, acele edin ne olur, yalvarırım.”

“Kendimi burada olduğunuza inandırmak için çırlıçıplak ya-tıyorum.”

Oysa şatoya gelince mutlu oluyor. Camille ona *Mavi Sakalım* diye takılıyor, o da *Prencesim* diyor. Güldürüyor bu Camille'i. Eğer Paul bilseydi, Paul nerede? Bari o yanında olsaydı... Bu ihtiyar Madam Courcelles'den korkuyor. *Cara-boss'e* (çirkin kötülük perisi) perisine benziyor bu kadın.

İslette'teki güzel Rönesans şatosu... Gebeliğini gizlemesi için buraya kapatılmış olsa da burayı seviyor Camille. Ne önemi var! Bir aydır inzivaya çekilmiş yaşıyor; mutlu, heykel yapıyor, resim yapıyor, hava güzel, çocuk büyüyor –ikisine de benzeyecek olan bu çocuk; paylaşılan sonsuzluk parçası, genişlemiş, parçalanmış...

Camille durumu söylediği zaman Rodin âdeta yenik düşmüş, cezalandırılmış gibiydi: “Hani geçen defa biliyorsun, şu delilik, şu çılgınlık. Ne yaptığımı bilmiyordum. Ağlıyordun. Artık bilemiyorum. Ve işte, böyle olacağından emindim.”

Camille hiçbir şey eklememişti. Nasıl böyle pişmanlık duyabilirdi? Daha fazlasını duymak istemiyordu Camille. Bütün risklere onun katlanması gerekiyordu! Hiçbir şeyini sakınmıyordu -hiçbir zaman-, ilerleyen, veren, sevdiği için kendisini tümüyle veren hep oydu. Yakında, alçaklar toplumunun onu parmağıyla göstereceğini biliyordu: Bâkire anne... Bu “alçak” unvanı şimdiden istiyordu. Ama yüksek sesle!

Tak! Tak! Tak! Gözlerinde siyah noktalar uçuşuyor. Rodin'i özledi, onu çağırıyor. Kuru bir sıcak. Üzerinde yalnızca jüponu

ve atleti var, buna rağmen sırtından akan teri hissediyor. Topladığı çiçeklerden ağır bir koku yayılıyor. Yeniden kalemi eline alıyor:

“Burada olduğunuza kendimi inandırmak için çırlıçıplak yatıyorum... Çırlıçıplak... Ama uyandığım zaman aynı şey olmuyor.”

Tamam, yaz yağmuru geliyor. Daha iyi biraz serinletir. Kâğıdın yanında yarısı yenmiş reçelli ekmeği duruyor.

“Sizi öpüyorum. Camille.

Kalbi sıkışarak hemen ekliyor:

“Ve lütfen, sakın beni aldatmayın artık.

Mektubu katlıyor. Tak! Tak! Tak!...

“Madam Courcelles!” Camille bağırdı ve düştü; gövdesi çaraka kapılmış gibi. “Madam Courcelles!” Artık haykırıyor –tüm karnı yırtılıyor. Daha çok bağılıyor, burada, yerde, paramparça, bükülmüş, tüm bedeni sıçırıyor.

“Hayır, hayır...” Onları durdurmak istiyor, engellemek, bunun üzerine kaçıyor, koşuyor, nefesi kesiliyor, düşüyor, kayalıklarda yuvarlanıyor, sert taşlar, işte yetiştiler, üzerindeler, onların ellerini hissediyor, bağılıyor, susturuyorlar, bağılıyorlar, içini karıştırıyorlar, eller karnının üzerinde tırmanıyor.

“Benim o, öldürmeyin. Onu seviyorum! Hayır, istemiyorum!” Gözlerini gene de açıp inliyor: “Madam Courcelles, onlara izin vermeyin!”

İhtiyar tepesinde, eğiliyor: “Kıpırdamayın, sizinle ilgileniyorlar, bir şey yok.”

Camille başını çeviriyor. Küçük sarışın kızı görüyor, soylu kız hüznünlü gözleriyle, korkmuş bakıyor. “Sen buradan çık, haydi dışarı! Çabuk gidip doktoru çağır.”

Camille başını hissediyor, tak, tak, tak, suyun her geçişinde çarka çarpan sesi. Boynu kopuyor, başı ayrılıp suya düşüyor. Bıçaklar vücudunun her parçasına ulaşıyor; içindeler, karnını açıp boşaltıyorlar.

Rodin'e haber verildi. Mösyö Rodin geldi, yatağın kenarında ayakta. Üç gündür durmadan yağmur yağıyor. Şato sislere gömülmüş. Hiç ses yok, yalnızca su dört bir yanda. Camille beyaz çarşafların ortasında yatıyor. Yüzü çökmüş, gözleri koyu iki karanlık gölge, konuşmuyor, gözlerini kapattı, tek ses çıkarmıyor, uzun elleri yatağın üzerinde, saçları darmadağın, çok güçsüz, dinleniyor. Biliyor. Sormadı ama biliyor. Üzerini değiştirip onu yıkıyorlar. Öyle yatıyor, kefeninde sanki. Söyleyecek bir şeyi yok artık. Kaybetti –onu kaybetti! İsteddiği bir tek şey var, rahat bırakılmak. Kanama durmadı, hissediyor, sanki hayatı damla damla, yavaşça, sessizce akıp gidiyor –tıpkı uyku gibi. Yalnızca uyumak istiyor. Artık hiçbir yeri ağrııyor. Hiçlikle tekvücut oldu, karanlık sulara gidiyor. Erkek yanında ayakta, onu tanımıyor. Sebepleri dinlemek niye, Rose'la olan kavga yüzünden mi? Karnına devrilen sehpa mı? Irsi mi? Annesine mi benziyor? Yorgunluk mu? Bilmek neyi değiştirir ki? Oyuna hile karışmıştı! Kumarda bir ölü vardır. Camille oynamayı sevmiyor zaten.

Rodin yatağın ayakucunda. Elini bile tutmaya cesaret edemedi. Camille'e bakıyor, onu terk eden Camille'e. Camille onu bırakıyor. Camille'i. *Öpüş'ü*. Sesini çıkartmıyor çünkü ölümü içinde taşıyor. Maria orada, yatıyor, görüntüsünü sürekli uzaklaştırdığı bu çocuğu görmek istemiyor. Aylar boyunca bu heykel üzerinde çalışmıştı. 1882: Ugolin, hem dişi hem erkek. Bugün "Acı"yı öğreniyordu.

Rodin gözlerini kapattı. Neden gitmişti sanki? Rose iyiydi. Rose'un büstünü yapıyordu, unutsun, onu sıkboğaz etmesin diye. Bu sırada Camille yalnızdı, Camille düşüyor, mektubun

bir ucuna tutunuyor. Avucunda buruşmuş bir kâğıt bulmuşlardı; ona yazdığı mektubu. Mösyö Rodin ölüm taşıyor. İki kanadı da açılmamacasına kapandı. Cehennemin kapıları ardında çarpıyor. İki kanadı da açılmamacasına kapandı. Cehennemde. Şaka bitti. Aşkın ve ölümün kapıları. Yas çanı çalıyor. Hayır, bu şatonun küçük çanı...

Rodin üç gündür hüküm giyiyor, yargılanıyor. Onun, esin perisinin yanında ayakta, Camille ona hayat veriyordu; üç gündür tok gülüşü kulaklarında, onun o olağanüstü yaşama gücü. “Ama ben yaşamayı seviyorum!”

“Onun yaşamasını sağlayın, Tanrım, size inanıyorum. Kurtarın onu. Ayağa kalksın!” Mösyö Rodin diz çöktü. Eğer onu bırakıp giderse, acıdan delirir, babası gibi delirir.

Camille, parmaklarını oynattı, konuşmak istiyor. Gözlerini açtı. Yavaşça elini kaldırıyor. Narin elleri alnına dokunuyor ve ağlayan adamın gözlerinin üzerine doğru kayıyor.

SOYLU KÜÇÜK KIZ

*“Beni seven ve benim de sevdiğim birkaç insana
-düşünmekten çok duyanlara-, düş kuranlara ve
düşlere tek gerçek diye bakanlara...”*

(Edgar Poe)

Beyaz buz. Yazılmamış bir sayfa gibi gün.

Bütün gün düşündü. Yürüdü, yürüdü uzun uzun. Saatler boyunca. Birkaç haftadır durum hep aynı. Bugün kararını vermişti. Bir yıldan fazla zaman harcamıştı –bir yıl daha elinden kaçırıyordu. Hiçbir şey yapmıyordu; halatlara sarılmanın, hayatı ilmek ilmek elden geçirmenin zamanıydı. Madem ki ölüm onu istememişti, hayatı zorlayıp yeniden istila etmeliydi. Başkaldırıyordu. Gücü yavaş yavaş yerine gelmişti. Yirmi yedi yaşındaydı. Ocak ayı bitiyordu. İlkbaharı şimdiden bacaklarında, bedeninde duyuyordu. Dışarıda büyük beyazlık kenti sarsa bi-

le... Ayağa kalkıp günden zevk almaya başlaması çok zaman almıştı.

Rodin sık sık Azay-le-Rideau'ya geliyordu. Çok az ve zorlukla çalışabiliyordu. Çift, ne sergilerde ne de toplantılarda görünüyordu. Camille'in annesiyle babası gidişini yeni bir delilik olarak değerlendirmişlerdi. Küçükhanım daha iyi çalışabilmek için kırlara çekilmişti. Annesi bir kez olsun ona yazmamıştı. Yalnızca kardeşi Paul'le yazıyorlardı. Camille günün birinde belki ona haber verecekti, daha karar vermemişti. Kendini daha iyi hissettiğinde Paris'e kadar gitmişti. Babası onu solgun bulmuştu. "Kır havası sana iyi gelmemiş. Yine kapanıp heykel yapıyor olmalısın. Paris'teki gibi..."

Babasının üzüldüğünü görüyordu. Paris'te onun hakkında hiç kimse konuşmuyordu artık. Kızının başarı kazanmasını istemişti kuşkusuz, en azından kızı adına, ama o da unutmuş gibiydi, artık savaşıyordu. Bu davranışı pek cesurca bulmuyordu. "Savaşmalı, Cam' Saldır, kendini ezdirme."

Paris sosyetesinden ne kadar uzak kaldığını babasına söyleyebilmeyi çok isterdi. Önemli olan kendisini yeniden yaratması, dağılan parçaları toplayabilmesiydi. Çok sıkıntılı görünüyordu. Ama bugün vakit gelmişti artık. Hayır, o bir Rose olmayacaktı! Kararını vermişti. Küçük soylu kız sayesinde...

Çok hastayken, soylu küçük kız her gün gelmişti. Önceleri Madam Courcelles onu uzaklaştırmak istemişti. Bu çocuğun yarayı deşmesinden korkuyordu; başlangıçta çocuğu gördüğü zaman Camille gözyaşlarını tutamıyordu. Küçük kızı yağmurun altında el sallarmış gibi görüyordu. Sonra yavaş yavaş onun varlığına, kendisi için topladığı çiçeklere alışmıştı. Bir gün ormandan çilek getirmişti. Sonra sonbaharda, birlikte uzun yürüyüşlere çıkmışlardı, küçük kız hâlâ sallanarak yürüyene kılavuzluk ediyordu.

Başlangıçta Jeanne -adı Jeanne'dı- çok az konuşuyordu. Genç hanımı çok yormaması tembih edilmişti herhalde. Sonra gün geçtikçe açılmış, Camille'e cevabını beklediği sayısız soru

sormaya başlamıştı. Sonra bir gün kıvrınarak ona bakmıştı, Camille bir şezlonga uzanmış dinlenirken. Camille gözlerini açmış, küçük kız da kalemle kâğıdı uzatmıştı: “Öğret bana, sen biliyorsun. Öğret bana.” Camille geri çekilir gibi olmuş, ama ona doğru uzanan küçük el, Jeanne’nin duruşu, büyülu resmi dilenen o kocaman gözleri, düşü, bütün bunlar direncini kırmıştı. Camille yerleşip resim yapmaya başlamıştı. Bütün öğleden sonra bu böyle sürmüştü. Küçük kız durmadan gidip kâğıt getiriyordu. “Devam et, Camille!”

“Ama artık hiçbir şey göremiyorum.” Ufaklığın vazgeçmesi için güneşin gerçekten batması gerekmişti. Camille’in her yanı ağrıyordu. Jeanne bütün resimleri tıpkı büyük bir hazine gibi alıp götürmüştü.

Ertesi gün sahne aynen tekrarlandı, ama bu kez Camille ara vererek sağlığını gözetmiş, ikinci kahvaltısında dinlenmişti.

Gün geçtikçe, küçük kız öğreniyordu, bir çiçek ya da bir hayvanı kendi yapmak istiyordu. Bir gün Rodin onları masanın başında baş başa buldu; kumral genç kadın ve sarışın küçük kız. Kalemlerin ve resimlerin üzerinde birleşen kafalar...

“Bu da ne?” Rodin’in rengi kaçmıştı. Küçük kız onu şaşırtacak güzellikte bir tavşan resmi uzatmıştı.

Küçük kızın yanında getirmeyi alışkanlık haline getirdiği ve onlar çalışırken resimlerin üzerinde zıplayan ya da kâğıtları kemirip Camille’i öfkeliendiren tavşanın resmiydi bu. Adını “Matuvu” koymuştu.

“Auguste bu resmin onda birini yapmayı bile asla beceremedi. Oysa ona öğretmeyi çok ama çok isterdim... Güzelliği...”

Camille başını kaldırmıştı. Rodin burulmuştu. Ne aptallık? Oğlundan bahsetmek, Rose’un oğlundan, bütün parasını içkiye yatıran, orda burada sürten o haytadan, üstelik de tam o...

“Özür dilerim, Camille,” diye kekelemişti. Dışarıya çıkmıştı, Camille pencereden onu görmüştü; küçük köprüye dayanmış, gözleri dalıp gitmiş.

Küçük bir el Camille'i eteğinden çekiştiriyor: "Söylesene, Mösyö Rodin benim resmimi götürür mü dersin?"

"Tabii şekerim," demişti Camille, onun yanağını okşayarak.

Paris'e dönme zamanı. Paris! Doğum günü, yirmialtı yaş. Kendini zorlamıştı, ailesiyle birlikteydi, ağlamak istiyordu. İyi ki Nini ile Eugénie vardı. Bir şey söylememişti ama Eugénie anlamıştı. Camille hiç de iyi değildi. Kar, ocak ayının büyük buzları. Renkler geri geliyordu. Tıpkı bir yıl önceki o gece gibi. Uzun yürüyüşler ve o, genç adam. Onunla birlikte, heykel yapma isteği, arzusu yeniden canlanmaya başlamıştı. Onu daha önce Mallarmé'nin evinde görmüştü. Ortak dostları -Mösyö ve Madam Godet- tanıştırmıştı onları.

Kahveyi bugün gibi hatırlıyor. Her şey çok berrak, tıpkı tertemiz bir ilk sayfa gibi. Ressamlar, gazeteciler vardı, neşeliydiler, derbederdiler. Claude Debussy onu herkesle tanıştırmıştı. Kimileri dalga geçiyordu. "Ama senin bu arkadaşın, bu kız ünlü."

"Bir heykeltıraş."

Gençtiler, hemen hemen aynı yaşıydılar. Kısa zamandır birbirlerini tanıyorlar, sohbet edip ortak tutkularını keşfediyorlardı. Özellikle de Hokusai onları hemen birbirlerine yaklaştırmıştı. O bir bohemdi; Camille, çok narin, başını ona yaslıyor. Camille gülmeyi de yeniden keşfetmişti, yıllardır ilk kez atölyenin sessizliğinden, Rodin'in endişelerinden, Mösyö Rodin'in siparişlerinden, Rose'dan, ataerkil yaşantıdan kaçıp kurtuluyordu. Genç olduğunu, yirmi altı yaşında olduğunu keşfediyordu. Claude yirmi sekizindeydi. Camille onun, alnındaki iki çıkıntıyı pek gizlemeyen kumral perçemini, tatlı ve içli gözlerini seyrediyordu... Sinirli, becerikli, uzun ellerine hayrandı.

Eski şatodan, inziva hayatından kurtuluyordu sonunda. Claude sanki bir kardeş gibiydi. Camille yaşamak istiyordu, iki ayağının üzerinde doğrulup ileri atılmak, topal ayağıyla uçmak...

“Ne diyorsun, Claude?” Soluk soluğa gülüyordu. Claude borç içinde yüzüyordu, Roma’dan kopmuştu; heyecanlanıyor, titriyor, tutku içinde, art düşüncesiz yaşıyordu.

Camille kehribar rengi yüzü, deli saçları, gözbebeklerini seyrediyor; Claude tetikte bir avcı gibi, ona bir ezgiyi anlatıyor -önce viyolonseller basta: *mmmmmmmm...*- sonra ağzı kapalı miyavlıyor, dudaklarını *şaklatıyor*, dans edip vahşi kahkaha-sıyla gülüyor...

Camille kendini çok hafif hissediyor, o da uçmak ister gibi. Birlikte yola çıkıyorlar. Claude ona eşlik ediyor.

Beyaz bir gün, pürüzsüz bir paten sahası –bir sayfa, boş bir sayfa...

Defalarca görüşmüşlerdi. Ayrılmıyorlardı. Ne, Turner’ı da mı biliyordu? Fakat nasıl olur? Claude onun bilgisine şaşıırıyordu. İngiliz dostları sayesinde Camille, Turner’ın röprodüksiyonlarını görmüştü. Rodin’le sözünü etmişlerdi, ama ustanın beğenmediği bir ressamdı. Claude Monet’ye olan derin sevgisine rağmen, Rodin onunla aynı arayış içinde değildi. O kendi yolunu seçmişti ve kendi yaklaşımla, adına “izlenimcilik” denmeye başlanan sanatla yakından uzaktan ilgisi yoktu. Hem zaten resim ve heykel sanatları birbirinden tümüyle ayrı iki ifade biçimiydi. Rodin, Mallarmé’nin evine pek seyrek uğruyor, diğer sanatçılarla ender olarak görüşüyordu: Heykel yapıyordu o... Ellisini aşmıştı, toprağına dört elle sarılıyordu, zira kendisinin artık yamacın öbür tarafında olduğunu biliyordu. Kimi zaman umutsuzluğa kapılıyordu: Ah, keşke başlamak için otuz yedi yıl beklemeseydi!

Claude Debussy’nin yanında Camille, gençliğini yeniden keşfetmeye başladı. Tek ortak tutkuları Turner değildi, Edgar Poe da vardı. Kimi zaman, biraz içince Debussy ona Klingsor’u soruyordu. Bunun üzerine Camille, gözlerini bir saniye kapatıp susuyor, cevap vermiyordu. Debussy bir saniye onun öldüğünü sanıyordu. Sanat çevresinin seçkinlerinin gittiği Royal Sokak’taki Weber’e götürmüştü onu. Bir akşam Camille orada

Marcel Proust'u görmüştü. Hatırlıyordu, Claude'un keyfi kaçmıştı. Camille nasıl şaşırılmıştı. Claude kendisinin yabaninin teki olduğunu itiraf etmişti. Mösyö Proust'la aynı dilden konuşmuyorlardı!

Camille, Amerika-İrlanda barları tarzındaki Le Reynold's barını seviyordu. Toulouse-Lautrec, seyisler, jokeyler, antrenörler ve müzik vardı burada, İngiliz kadın, oğlu ve banjo. Demek kuraldışı yaşayan başka kadınlar da vardı. Yalnız başlarına savaşıyor kadınlar. Esmer oğluna eşlik eden bu yorgun gözlü İngiliz kadın kim bilir ne maceralar yaşamıştı? Camille onunla konuşmayı çok isterdi ama cesaret edemiyordu. İngiliz kadın ona biraz yüksekte bakmıştı. Onun gibi her gece çılamak zorunda olan biri için bu genç kadınla genç adam mutluluk ve rahatlık simgesi olmalıydılar. Onun işi ise buraya gelenleri eğlendirmektir. Bu yüzden Camille, Reynold's' barına gitmekten vazgeçmişti. Burada da yerini bulamamıştı. Sokak kızlarının gülüşmeleri, çapkınlar, yağlı böğürlerini açan metresler, hovardalar, bunlar da ona göre değildi. Mondenler, Weber'in çevresindeki kadınlarsa küçümseyerek süzüyorlardı onu.

Claude'un yanında yürümeyi, sergilere gitmeyi, birlikte hayran hayran Hokusai seyretmeyi ve onu çalarken dinlemeyi seviyordu. Onları hep sevinçle karşılayan Claude'un dostları Mösyö ve Madam Godet'lere uğruyorlardı birlikte. Camille sessizce bir kenara oturuyor, o çalarken resim yapıyordu.

Camille, Rodin'in tekniğinden, katı açıklamalardan, orantılardan, modellerden uzaklaşıyordu. Debussy'yle birlikte, gizle, söylenmemiş olanla ilgilenenin tek kendisi olmadığını fark ediyordu. Kas yerine sis, bir anlamda yasağı çiğneme hakkı...

Hokusai'nin çağdaşı Hiroşige'de yağmur gümüşü bir sise dönüşebiliyor, yerde kaybolmadan önce beyaz yağmur veya basit paralel çizgiler haline gelebiliyordu...

Hokusai'nin bir gravürünün önünde saatlerce oturuyorlardı. Sanatçının kazıdığı dev dalga önlerinde kırılıyordu, şaşırtıcı perspektif. "Yağmur damlaları hayvan tırnağı biçimindeydi."

İpince.gövde üzerinde iyice ağırlaşan baş... Camille günden güne zayıflıyordu. Büyük Japon ustanın gravürlerindeki etkileyici solgunluk ondaki. Dostları Godet, Debussy'ye mermeri doğrudan doğruya yalnız onun yontabildiğini söylemişti. Nasıl yapıyordu? Bu faninin içinde barındırdığı güç nereden geliyordu? Sanki hayatın içinden geçiyordu, arkasında sizi hasta edinceye kadar peşinizden ayrılmayan bir iz bırakarak. Yaşamın yumuşaklığı, yaşam olmasa Düş, Hiç'i kucaklar ve gülümseyiş... İçinizi hoplatan bir gülümseyiş!

Bir akşam biraz içmişlerdi. Hava kapalıydı. Gülüyorlardı. Yol donmuştu. Kayıyor, kayıyorlardı. Claude ona eşlik ediyordu. Claude bir ezgi mırıldanırken Camille ritmi kaçıırıyordu. Camille vals yapmak istiyordu, aklına hiç böyle çılgınca bir düşünce gelmemişti. Claude onu kollarına almış, sarılmış, beyaz yolda dönmüşlerdi. Seken ayağı kayınca onu biraz daha sıkı-mıştı. Başını onun omzuna doğru eğmişti Camille. Burada onun kollarının arasındaydı, topuzu kaymış, uzun saçları omuzlarına dökülmüştü, kar, teninde soluk bir pudraydı, Claude ona bakıyor, dalgın gözlerle dönüşünü izliyordu. Ligeia'ya, Morella'ya, yani Edgar Poe'nun kahramanlarına benziyordu, ölümü içinde taşıyordu âdeta, ölümün yaklaşması, bu gecenin hayaleti, sımsıkı sarılıyordu -yok olmasından korkarak-, biraz buğu daha ve her şey yok olabilirdi. Claude bir an durmuştu, oluşturdukları çift bir an asılı kalmıştı, olmazın sınırlarında, solgun titrek dudakların hemen yakınında şöyle fısıldamıştı: "Seni böyle öptüğüm zamanlarda garip güzelliktesin. O kadar güzelsin ki insan öleceğini sanıyor."

Claude ona doğru biraz daha eğilmişti. Camille'in gözleri korkudan büyümüştü; Claude deli gözleri, deli gözleri demişti kendi kendine... Sanki Camille onun ardında uzaklarda birini görüyor, bir şeyler sezinliyordu... "Bir daha asla! Asla!"

Şimdi Claude'a hakaret ediyordu. Sekerek, saçları darma-dağınık, koşarak kaçmış, gitmişti. Tıpkı bir hayal gibi, kar gibi karın içinde eriyip gitmişti. Bu, Claude için, "Düşün düşüydü!"

Gene böyle bir gün. Her yer kırağıyla örtülü. Bugünkü gibi gene aynaların önündeydi Camille. Bütün gece titremiş, çene-leri birbirine vurmuştu. Ertesi sabah Azay-le-Rideau'ya gidecekti. Aradan tam bir yıl geçmişti, bu sahneyi yaşamış mı yoksa hayal mi etmişti, bilemiyordu. Kesin olan şey: Onu o gece ansızın terk etmesiydi!

Müzik bitti. Boş, hüzünlü şato. Bugün Mösyö Rodin'den ayrılıyordu. Yazılacak bir hayat kalıyordu geriye.

Neredeyse yirmi sekiz yaşında. Sergi yok, heykel yok. Zamanı gelmişti. Folie Neubourg ve aynaları, Islette şatosu, bütün bunları terk ediyordu. Burada yapayalnızdı gene, odanın ortasında, ama bu kez şafak vakti Azay-le-Rideau'ya gitmeyecekti. Kendini orda burda görüyor, aynalardaki yansıması. Elinde bohçası, koyu renkli pelerini omuzlarına biraz ağır geliyor. Gitme zamanı. Büyük oda... Onu durduran sesi duyuyor: "Güzellik çabuk değişir. Gerçek gençlik, bedeninin taze canlılığındadır, narin gururunda toplanır onun ve aşktan hem çekinir hem çağırır aşkı ve bu anlar yalnızca birkaç ay sürer. Anneliğin getirdiği değişiklikler, arzusunun yorgunluğuyla, tutkunun ateşiyle hızla gevşeyen dokular, bozulan hatlar bir yana. Genç kız kadın olur: Bu başka tür bir güzelliiktir, gene hayranlık uyandırır ama eskisi kadar saf değildir artık..."

Onun sesi. Bir zamanlar. Ama Camille artık dinlemiyor. O konuşuyordu. Camille kendinden geçerek dinlemişti, hoşuna gitmişti. Anlamı -bunu bugün anlıyordu- saçmaydı! Ağzına geleni söylüyordu. Eskisi kadar saf değil! Saf değil! Ne demekti bu? Ya acı? Ya aşkın sabrı? Ya Belle Heaulmière? Ya tüm sevecenliğiyle insanlık?

"Demek öyle, sevgili Mösyö Rodin!" Yerinden kalkıp aynaya bakarak yüzünü buruşturuyor. Şapkasını giydi onun. Unutmuş işte, Camille onu taklit ediyor, yüzünü kırıştırıyor, artık muzip.

Küçük soylu kız ve saçları, Camille ona kili yoğurup toprakla oynamayı öğretmişti. Ve bir gün kararını vermişti. O sıralar Rodin'le birlikte Balzac üzerinde çalışıyorlardı. Rodin, '91 ya-

zında, geçen yaz yani, sipariş almıştı, Balzac'ın dev bir heykeli. Rodin model arıyordu, Touraine'de, Camille ona okuyordu, birlikte tartışıyorlardı, her zamanki gibi. Sanki kendi heykeliymiş gibi heyecanlanıyordu, siparişi kendi almış gibiydi, sonra birden küçük kızın arkasında durduğunu fark etti. Küçük, terk edildiği için öfkeli, Mösyö Rodin'i kısıkanıyor, numara yapıp elini alnına götürüp ağzını büzüyordu.

Camille gülmemek için kendini zor tutmuştu. "Övünçlerin övüncü!" Onun ardında kendini görür gibi oluyordu. Ne bekliyordu ki? Heykel yapmıyor, yaratmıyordu artık. Rose'dan ne farkı kalmıştı?

"Ben Paris'e dönüyorum."

Bir anda hızını kesip bırakıvermişti onu. Küçük kız kucağına alıp, "Sen de gelirsın, değil mi küçük kadın, değil mi, insan yalnızca orada heykel yapar, ne dersiniz Mösyö Rodin?"

"Ona neredede altın araması gerektiğini gösterdim, ama altın onun içinde..."

Şapkayı çıkarıyor: "Hoşçakalın, Mösyö Rodin!" Bir yıl önce, böyle beyaz bir günde Camille ötekini de terk etmişti: "Hoşçakalın, Mösyö Debussy!"

Sonsuz kaçak, sonsuza dek kaçaklığa mı mahkûm edilmiş? Bohçasını alıyor eline. Daha sonra gelip diğer eşyalarını alacak. Atölyesini tuttu. Yeni adresi: Camille Claudel, 113 Italie Bulvarı. Yanına *Çakuntala*'sını aldı. Çok ağır.

Üç yıllık sessizlik. Kapıyı kapattı.

AKIL HASTANESİNDEN MEKTUP

*“...Evimde olup kapımı sıkı sıkı kapatmak
isterdim. Bu düşü gerçekleştirebilecek miyim
bilemiyorum, evimde olmak...*

113, İTALİE BULVARI

*“Ey sen gerçek fani! Geniş ayaklı hantal!
Ey saban için doğan ve her adımını
karıktan koparan sen!
Ey geleceği ölümsüzün, bu aptala bağlı olan!
Canlı bir insan tomayla veya
yontu kalemıyla değil, bir kadınla yapılır...
(Paul Claudel, La muse qui est la Grâce)*

Camille canının çektiği yöne alıp başını gidiyor. Paris'i keşfediyor. Kenti yeniden keşfediyor. Özgür olduğunu fark ediyor, faltaşı gibi açtığı gözleriyle sokakta, günlük hayatta olup bitenleri dikkatle izliyor. Sonunda soluk alabiliyor. Haziran ayı tomercuklarda, vaatlerde, çocuk gülüşmelerinde...

Camille hızla ilerliyor, kimi zaman durup resim yapıyor an-sızın: Ona doğru yürüyen bir kadının, şuradaki gençlerin, şu tereddüt eden adamın... Gidiyor. Bir kadın. Üçyüz hanelik bir köyde doğmuştu, işi heykel yapmaktı, sokakta yürüyordu. Bir kadın. Sokak ona esin veriyor. Yürüyen biri, bankta oturan bir

aile, işlerine dalmış işçiler ve birden gelecekteki yapıtını görüyor.

Kafası imgelerle, görüntülerle dolu, Italie Pazarı'ndaki evine dönüyor. Birkaç aydır *kendi* atölyesi var artık. *Atölyesine* girip çalışmaya başlıyor. Yitirilmiş zamanı yakalaması gerekiyor. Yontuyor, taslak yapıyor, arıyor.

Yiten bir yıl daha, ama gelecek yıl yeni heykeller üretmeye kararlı. Artık Rodin için çalışmıyor, zamanı var. Bekleyiş içinde, onu bekleyerek yeterince zaman kaybetmedi mi?

Rodin saçmaladığını düşünerek ona inanmadı. Ve sonra, oldu işte. Rodin, Clos Payen'e gelmişti, içeride kimse yoktu. İçti sızlayarak evi kiralamaktan vazgeçmişti. Paslı parmaklıklarda levha yeniden sallanıyordu... Camille önünden geçiyordu... Atölyesi çok yakındaydı.

"Mam'zel Claudel, ne kadar çok yürümüşsünüz! Botlarınızın haline bakın. Bacaklarınızı tüketiyorsunuz!" Camille gülüyor. Kapıcı kadın tek yoldaşı. Onun dışında kimseyi kabul etmiyor, mümkün olduğunca çok çalışmak istiyor. Ama iyi ki bu kapıcı kadın var: Susmak bilmiyor! Camille mahallede tüm olup biteni biliyor.

Karşılığında kendisinin de dedikoduya hedef olduğundan kuşkusu yok. Ama insana ihtiyacı var, kapıcısına malzeme olsa bile. Hem gereksiz dedikodular onu eğlendiriyor. Buna karşılık kardeşi Paul çok seyrek uğrasa da, Kerberos'un -kapıcı kadına böyle diyor- saldırılarına tahammül edemiyor.

"Senin Kerberos'un tam kapıdan içeri girerken ayağıma su kovağını boşalttı."

"Temizlik mi yapıyordu?"

"Tam zamanında kenara kaçtım, yoksa tepeden tırnağa ısılanacaktım."

Kerberos homurdanıyor: "Böyle bir delikanlıya yazık valla, ben onu kabuğundan çıkartırdım senin yerinde olsam, tamam

mı?” Camille giderek daha da boğuklaşan sesiyle basıyor kahkahayı.

Sessizlik. Yalnızlık. Camille savaşıyor. Gelecek sergide zafer onun. Bu yıl ustanın büstü üzerinde çalışıp bronzdan döktürdü. Rodin’i görüyor. Rodin anlayamıyor. Camille onu terk etti ama gene saygı gösteriyor. Rodin allak bullak. “Rodin’i yontmak için Camille Rodin’i yapıyor.” Ağzından ağıza dolaşan laf böyle. Camille buna karşılık, “Tam öyle! Erkeği ifade edebilmek için onun parmağı gerekliydi!” diyor.

Kanıları güçlendiriyordu, herkes ayrıldıklarını düşünüyor-du. Camille yalnız oturuyordu, onun atölyelerinde çalışmıyordu, ama işte ustanın yanında beliriyordu, her zamankinden daha güzel. Olgunlaşmıştı. Gözleri daha vahşi görünüyordu, ama herkes onun kendine duyduğu güveni, iç barışını fark ediyordu. Camille kendi yerini belirlemişti: Rodin onun yanındaydı, sessiz, biraz geride, neredeyse silik. Büstün yanında onun kartı duruyordu. Herkes okuyabilirdi:

MATMAZEL CAMILLE CLAUDEL, HEYKELTİRAŞ,
113, ITALIE BULVARI

Sergiden sonra, Güzel Sanatlar Akademisi üyeliğine kabul edildi. Tek başına iyi eleştiri toplamıştı. İyi övgü topluyordu: “Büyük heykeltıraşın hatlarını yücelten, bronzdaki kırmızı ve yeşil tonlar.” Leonardo da Vinci’nin adı geçiyordu. *La gazette des beaux-arts*’da Raoul Sertat coşkuyla eleştiriyordu. Rodin sergi açmıyordu. Ama Camille’in sayesinde herkes ondan söz ediyordu.

Üyeliğe alınmıştı, “ama herkes arkasında kimin olduğunu biliyordu...” Bu tarzdaki yorumlar Rodin’i bile öfkeliendiriyordu: “Hepsi Matmazel Claudel’i benim korumam altında sanıyor! Oysa anlaşılmamış bir sanatçı o!” Ya da ikisini karşılaştırıyorlardı, birbirleriyle didişmelerini istercesine.

“Hey baksana, M’syö Rodin uğradı. Birazdan tekrar uğrayacakmış.” Kerberos beliriyor kapıda. Camille duruyor. Çoraplarını çıkartmak üzereydi. Çoraplarının yıpranmasından korkuyor, eve gelir gelmez çıkartıp çıplak ayaklarına sabolarını giyiyor.

Rodin gelmişti. Kimi zaman çekiniyordu gelmeye, endişeli gibi. Oysa ona yardım ediyordu. Camille işin içinden yalnız başına çıkmayı çok isterdi, ama parası hiç yoktu ve sipariş de alamıyordu. Kız kardeşi Louise yeni evlenmişti ve annesiyle babası ona şimdilik yardım edemezlerdi. “Başının çaresine baksın!” Camille’in satacak bir şeyi yoktu. *Çakuntala* vardı ama onu bronz döktürmek gerekirdi, çok pahalıya patlardı. Oysa satış için örnekler, kopyalar gerekliydi. Rodin’in büstünü sergiye yetiştirebilmek için ondan yardım almıştı. Borcunu ödeyecekti. Rodin, “Önemi yok,” demişti. Oysa Camille, borcunu mutlaka ödemek fikrindeydi. Rodin aldırıyordu. Atölyenin kirasının ikinci taksidi geldiği zaman Camille meteliksizdi. Tüm kısıtlamalara rağmen beceremiyordu.

Rodin’in siparişleri vardı. “Balzac” harika bir iş olacaktı. Bu işi alması için dostu Emile Zola çok uğraşmıştı. Lorrain’li ismiyle anılan ressam Claude Gellée’nin anıtı Nancy’de açılmıştı. Ayrıca Rodin’e, *Légion d’Honneur* nişanı verilmişti.

“Bugün günlerden ne?”

“9 Haziran. Eğer uğursuz sayılmazsa!”

Nedendir bilinmez, kapıcı kadın için uğursuz bir gündü! Camille gülümsüyor. Lorrain’in açılışı iki gün önce yapılmıştı. Camille daha hiç haber alamamıştı. Belki olup biteni anlatmak için uğramıştı Rodin.

“Ah, Mam’zel Claudel, Mösyö Rodin öfkeden kıpkırmızıydı. Öfkesi tükenmiyordu.”

“Bana karşı mı?”

“Hayır, gazetelere. Nancy’de... Açılış...”

Camille endişeleniyor. Kötü geçmişti herhalde. Gerçeği söylemek lazım! Camille at çalışmalarını düşünüyor. Tam bir

felaket. Hiçbir şey düzgün değildi. Vazgeçseydi keşke. *L' en-fer*'in heykeltıraşını "ışığın ressamı"nı gerçekleştirirken canlandıramıyordu gözünde. Bu siparişi istemişti. Camille, Plan-tes Sokağı'nda, üzerinde siyah giysileri, başında şapkasıyla onu hâlâ görür gibi. Ve Camille onu böyle gösterişli giyinmiş caka satarken görünce gülmüştü. Birden Jeanne geliyor aklına. Ondan mutlaka haber alması gerek. Üç hafta oldu... Neyse, ya-za Azay-le-Rideau'da yeniden görecektir onu. Gülmekten kasıkla-rı ağrıyordu, Rodin kızılıyordu. "Bakanlıktan geliyorum. Nancy'deki anıtı ben yapacağım."

Hayır, iş almak için dahi olsa Camille asla bu kılığa girmeyecek. Nasıl yapabildi? Bu ukalaca sözlerin ve davranışın ardın-daki sanatçı elleri, işçiliği, sadeliği, iş gömleği nereye gitmişti? Ya Camille, onun bakanla görüşmesi gerekse, şapka ve vualet mi takması gerekecekti? Bütün bunlar çok saçmaydı. O da gü-lünç duruma düşecekti.

"İşte, herifiniz geldi."

Kapıcı kimseyi atlamıyordu. Her şeyi bilmek istiyordu. Bu ikisi birlikteler miydi? Kapıları dinliyordu –nafile... Hayır, ola-maz! Geçen günkü gibi giyinmiş. Camille onun avludan gelişini görüyor. Rodin pantolonunun, paçalarını çekip çöplerin üze-rinden atlıyor. Onun da çorabı elinde hâlâ, durumu daha iyi sa-yılmaz... Camille gülüyor, pat! İşte, şapkasını kâğıt vapur havu-zuna düşürdü. Çocuklar çevresinde neşeyle gülüşüyor, Camil-le onlara üç canavarlar adını takmış, savaş naraları atıyorlar. Keşke Rodin üzerini değiştirseydi!

"Üstüme ne vazife!" Kapıcı kadın atılıyor. İyi giyimli bir be-yefendi. Bu sabahtan beri Mösyö Rodin gözünde değer kazan-dı; beş parasız ve bahşış vermeyen şu sanatçılardan nefret edi-yor. Camille onun eğilip şapkayı kaldırışını, çocukları kovuşu-nu seyrediyor... Sonra da Rodin'le konuşuyor. Rodin tükenmiş gibi, elbiseler bir yana öksüz gibi. Camille ona doğru koşmak istiyor. Rodin, avlunun ortasında attan düşmüş gibi çaresiz duruyor.

Bunun üzerine kapıyı açıp ona sesleniyor ve karşılamaya koşuyor. Rodin onu görüyor, elinde çorabı, güneşte, bir iki, bir iki, kesik yürüyüşü, söz dinlemeyen ayağı, gizli cazibesi, Camille'i kucaklıyor, bağrına basıyor ve fısıldıyor: "Yorgunum, öyle yorgun ki..."

"Gelin... İçerde serinlersiniz."

Rodin kendini eski hasır koltuğa atıyor, onun koltuğu -Clos Payen'den getirdiği tek eşya. Bir süre sonra Rodin'e de bir koltuk almışlardı, "Clos Payen geceleri için."

Buz gibi bir bardak limonata. Nereden buldu? Öylesine azla yetinirken birden her şey ortaya çıkıyor: Huzur, sessizlik, geçen susuzluk, barış...

Alnında serin eli. Rodin teninde hissediyor bu eli, yakından tanıdığı ince uzun el.

Ve konuşmaya başlıyor, her şeyi anlatıyor: Bitmek bilmeyen Nancy yolculuğunu, Pépinière Bahçelerini, heykeli açmak için orada bulunan Cumhurbaşkanı, Sadi Carnot'yu, kalabalığı, Kültür Bakanı Léon Bourgeois'ı... Ta-ta-tam... Askeri müzik, konuşmalar, kayan örtü ve bağrıışmalar, hoşnutsuzluk çığlıkları, halk bağırıyor, protesto ediyor, gülüp parmaklarıyla onu işaret ediyorlar. Kapalı bir yere sığınıyor ama yorumlar orada da duyuluyor.

"Köpek büyüklüğünde iki at düşünün, karışıklık fırtınasında kaybolmuşlar... İş aceleye getiren heykeltıraş onları yeterince büyütememiş..."

"Dinleyin Mösyö Rodin, bütün bunların önemi yok. Her zaman eleştirildiniz. Hatırlayın, *La porte de l'enfer*'i, Victor Hugo'yu, hatta *L'homme qui marche*'i, ilk heykelinizi. Hiçbir zaman bitmez. Bırakın bağırınsınlar." Doğru sözcükleri bulup ona cesaret veriyor. Heykel için olduğu gibi ona yeniden sabırla hayatı, isteği, inancı aşıyor.

"Bana söylediklerinizi hatırlasanıza. Sabır. Sabır! İş zamana bırak. Biliyor musunuz, Katsuşika Hokusai, hani şu resim delisi ihtiyar var ya, onun söylediklerini kendi kendime sık sık tek-

rarlarım: ‘Altmış yaşından önce ürettiklerimin hiç önemi yok. Doğanın gerçek yapısını öğrendiğimde yaklaşık yetmiş üç yaşımdaydım. Ağaçlar, otlar, hayvanlar, balıklar, böcekler, bu yüzden seksen yaşına gelince daha çok ilerleme göstereceğim...’ ”

Rodin ona bakıyor. Camille gözlerini yumdu. Yerde çömelmiş, yüzünde değişik bir güzellik, dua eden ihtiyar bir Japon keşişine benziyor. Rodin saygı ve hayranlıkla dinliyor.

“Doksan yaşına gelince nesnelerin gizine katılacağını, yüz yaşımda harikalar mertebesine ulaşmış olacağını ve yüz on yaşına geldiğim zaman ister bir nokta, ister bir çizgi, bende her şey hayat kazanacak’.”

Mırıldanıyor hâlâ: “Katsuşika Hokusai 1760 yılının dokuzuncu ayının yirmi üçüncü günü, Edo’da, bilinmeyen bir anne-babadan dünyaya geldi.”

Bir yaz öğleden sonrasının sessizliği. Camille çömelmiş, derin düşüncelere dalmış susuyor, arkalarındaki avlu güneş içinde; onlar burada gölgede huzur içindeler. Kadınla erkek yan yana, dünyanın tüm uyumuyla, karşısındaki duvara gölgeleyle resim çiziyorlar.

“Ay!” diye bağıyor Camille ve gülerek poposunun üzerine oturuyor. “Kramp girdi! İhtiyar Doğulu’yu oynamak isterken her yanıma uyuştu!”

Bacaklarını oynatıyor, Rodin ovuyor, ayağa kalkmasına yardım ediyor. Camille onun getirdiği pakete dayanıyor. “Sosis gibi bağlı bu şey de ne?”

Rodin çekingen bir tavırla özür diliyor: “Benim. Hediye vermesini pek bilmem. Sana hediye etmek istedim. Oradan, Nancy’den aldım.”

Camille hareketleniyor. Hiç hediye vereni yok. Ne annesi ne de babası... “Nancy’nin bütün iplerini bitirmişsin,” diyor, düğümleri açmaya çalışırken. Duruyor, elinde bir şemsiye var; dantelli, yanar döner, kırmızı, müthiş bir şemsiye!

Rodin ona bakıyor. Yanakları kıpkırmızı. Camille karşısında, bir ayağında sabosu, diğeri çıplak, üzerinde eski gömleğiyle şemsiyeyi seyrediyor. “Benim için fazla güzel.” Hiç bu kadar güzel şemsiyesi olmadı.

Ve bütün gün malzemelerden söz eden, kendi aletlerini kendisi yapan, heykel üreten bu kadın allak bullak oluyor. Yararsız, gereksiz bir şeyin hediye edilebileceği bir kadın o. İşte, ihtiyacı da buydu –fazladan ufak bir şey, özellikle de bir hediye, öyle nedensiz. Yavaşça, özenle şemsiyeyi açıyor, bir bozukluğu ele verecek en ufak kuşkulu sese karşı duyarlı, sanki hayatı söz konusuymuş gibi. İşte açıyor, kocaman, başının üzerinde bir güneş gibi. Bir o yana bir bu yana yürüyor, kadın o, şemsiye taşıyan bir kadın. Bir erkek ona bu aşk nesnesini hediye etti. Uzun yürüyüşlerden yüzü yanık kadın. Bu yüzden onunla alay etmek için Mağripli adını takmışlar.

“Camille! Camille! Gel buraya.”

Rodin düşüncelerini açıklıyor. Camille’in yalnız çalışmaya devam etmesi lazım. Atölyesi kendinin, ama Rodin birlikte yaşamalarını istiyor, yardım edecek. Aylardan beri cehennemde yaşıyor sanki, hiçbir şey yapamıyor. Camille’in artık ona ihtiyacı yok, bunu biliyor. Yakında siparişler alacak. Paris gazeteleri bir devlet siparişinden bahsediyor, Camille “çift dalda madalya aldı”. Zaten Camille’i ihmal eden *Le courier de l’Aisne*’dekileri de azarladı. Yazı işleri müdürüne bir mektup yazdı, hem sonra Lhermitte, ondan bir büstünü yapmasını isteyecekmiş. Büyük ressam büstünü Camille’in gerçekleştirmesini istiyor. Rodin’i aklına bile getirmemiş. Evet, Camille’in heykel yapmak için ona ihtiyacı yok, ama onun için Camille vazgeçemeyeceği yoldaşı, hayatı, karısı...

Camille son sözcüğü yakaladı, yoksa evlenmek mi istiyor? Öyleyse alenen birlikte yaşayabilir, herkesin önünde, annesinin babasının, kardeşinin önünde birbirlerini sevebilirler –hem artık onu, heykeltıraş olarak, eşiti olarak kabul ediyor.

“İstersin, değil mi?” Bourdonnais Caddesi’nde bir ev tutacak. İyi bir yer bulmuş. İşlerini halledinceye kadar...

Camille tabii istiyor. Kendi atölyesini koruyacak, ama hayat bir bayram artık. Tatsız uzun geceler bitti artık, yalnızlığını kabullenmemek için Kerberos'la umutsuzca ettiği sohbetler de bitti, kâbuslar da, daha geçen gece, hayır düşünmemeli -iğrenç ihtiyar kadın- bitti hepsi!

Rodin bir nişanlı gibi. Camille eliyle ağzını kapatıyor: “Bu yüzden mi güzel giysilerini giydin? Benimle evlenmek için mi?”

Kapı çalınıyor. Aman gene ne istiyor bu kadın? “Şapkanızı temizledim. Sonra bir de bu vardı...” Camille şaşkın, kadının diğer elinde kira makbuzu duruyor. Pis kadın! İntikam alıyor. Pencereden duymuş olmalı. Mösyö Rodin ona şemsiye hediye ediyor, ev tutuyor! Öyleyse kirayı da ödesin, madem küçük armağanlar düşünüyor, hiç de fena olmaz.

Rodin olup bitenden bir şey anlamadı. Camille para bulmak için başının çaresine bakmalı. Rose işin içinden daha kolay çıkıyordu... Of! Bütün bunlardan kurtulmak! Uykusuz gecelerden... Çıldırılmamak için yüksek sesle konuşmamak artık...

İğrenç zayıf, ihtiyar kadın geçen gece karanlıkta belirdi. Çocuğuydu -yitirdiği çocuğu, küçük bir kız- ama ihtiyar maskesi vardı yüzünde.

“Yarın görüşmek üzere, Mösyö Rodin.” Camille elini uzattı ona. Açık, içten, bu davranışıyla her şeyi söyledi. Onun “hayır”ı korkunç, şiddetli, öldürücüdür. Ama evet dedi mi de, kabul etti mi de insanı ışığa, güvene boğar. Her şeyi verir. Teslim eder. Sizi kral yapar.

Mösyö Rodin çıkıyor. Yürümüyor, uçuyor âdeta. Avludaki çamur birikintisini görmeyip içine girdi, ne önemi var.

“Ay! Gördünüz mü, Matmazel Claudel. Ne kadar iyi. Ah bu çocuklar. Onlara para verdi. Gençlik işte!”

“Önemi yok, hepimizin başından geçti çocukken.”

Kapıcı kadın bugün hayatında duymadığı şeyleri duydu.

Açılıştan beri Mösyö Rodin'in üzerini değiştirmeye vakti olmamıştı.

AKIL HASTANESİNDEN MEKTUPLAR

*Villeneuve'deki bir hastaneyi benden esirgemek.
Sandığın gibi skandal yaratmam. Ne yapmak için olursa
olsun sıradan yaşama dönmekten büyük mutluluk duyacağım.
O kadar acı çektim ki, kıpırdamaya cesaret edemem. Bana
hizmet edecek birinin gerektiğini söylüyorsun. Nasıl yani?
Hayatımda hiç hizmetçim olmadı..."*

CLOTHO'NUN VALSİ

*“Nereye kaçmalı? Biraz sonra burada
olmayacak mı? Merdivendeki
ayak sesi onun değil mi?...
Anlamsız! Size,
şimdi kapının arkasında o diyorum.*

(Edgar Poe)

“Bu o!” El sıkışıp teşekkür ediyor. Hüzünle gölgelenen gözleriyle bastıran kalabalığa bakıyor. Neredeyse yirmi dokuzuna basan bu kadının mağrur, mesafeli bir yanı var. Yorgun ağzından mı, yoksa kimi zaman başı ağrıyormuş gibi kırışan alnından mı? Gözleri hâlâ kocaman ama onu tanıyanlar kimi zaman bakışlarındaki şimşekleri ya da garip durgunluğu fark ediyorlar. Ama dünkü haliyle, bugünkü halini kim karşılaştırabilir?

Bir adam hareketsiz, sessiz. Genç, üzerinde bol bir elbise, elinde kocaman bir şapka, sırayla sanatçıya ve büyük yorumlara yol açan heykellere bakıyor.

La valse. Clotho.

Kimileri *Clotho*'nun karşısından dehşetle ayrılıyor. Küçük ihtiyar aldırıyor. Onlarla alay ediyor, bıçak yarası izi taşıyan karnıyla. Göğüslerinden biri sanki uzun irin akıntısında kayboluyor, adaleli bacakları öldürücü adımlar atarken öldürüyor ve pis pis sırtıyor. Korkunç adımlarla ilerliyor ve başında yarısı çözülmüş sargılar.

Claude Debussy başından ayrılamıyor. Gözleri bu beyazımsı hayalete çakılmış. Neden bu ürkünç heykeli yapmış? Adını *Clotho* koymuş –Üç Kader Tanrıçasından doğuma bakanın adı.

Dudak büküp anlamıyorlar. Heykeli çirkin, edepsiz, neredeyse kaba buluyorlar. Kadınlar mendillerini burunlarına götürüp başlarını çeviriyorlar.

Bir kez daha bakıyor. Camille ayakta, görünüşte sevecen ama hayaleti andırıyor. Siyahlar içinde, erkeksi, benzi soluk, mor halkalar, koyu giysilerinin içinde solgun, çok solgun. Claude Debussy, Edgar Poe'nun öyküsündeki Lady Madeline'i düşünüyor! Kafasında, Camille'in hep bu lanetli şairlerin ırkından olduğuna ilişkin bir düşünce var.

Camille ona doğru geliyor. Gördü. Karşısında, aynı boydalar neredeyse, Camille onu görmekten mutlu olmuşa benziyor, ama gözbebeklerinde av sırasında sıkıştırılmış hayvan bakışı var. Claude yavaşça elini onun koluna dokunduruyor, tensel varlığından emin olmak istercesine. Gülümsüyor ona. "Rüya. Rüya gördüğümü sanıyordum... Neredeydiniz bunca zamandır? İyi çalışmışsınız!"

Camille gülümsüyor. "Yorum yok, Mösyö Debussy."

Claude da gülümsüyor, hatırlıyor. Camille müzikten çok hoşlanmazdı. Daha doğrusu konserlerden, insan gürültüsünden, ayak sürüme seslerinden, ahenksiz gırtlaklardan nefret ederdi. Claude ona büyük bir rahatlık içinde, yalnız başına sonatlardan tat almayı öğretmişti. Camille uzun uzun onu dinleyip hiçbir şey söylemezdi. Yeterince bilgisi yoktu bu konuda. Bu yüzden de Claude, piyanonun başından kalktığı zaman,

basamaklıp laflar söylemek yerine, “Yorum yok, Mösyö Debussy,” derdi. Ve Claude bu sanatçı sessizliğinin bir tür saygı belirtisi olduğunu bilirdi.

Camille dönüp gözleriyle iki heykeli işaret ediyor ve, “Yorum yok, Matmazel Claudel,” diyor.

İşte, bir sürü ukala çevresini aldı, onu sürüklemek istiyor; onları kibarca uzaklaştırıp Debussy’nin yanına geliyor, birbirlerine sarılıp dans eden çifti işaret ederek: “*La Valse*, olanaklarım elverdiği zaman, daha dayanıklı bir malzemeye yapacağım onu. Bu sizin için, onu size veriyorum.”

Gitti bile. Claude sergiden ayrılıyor, yanında onun verdiği sözle birlikte. *La Valse*. *La Valse* onu, içine düştüğü melankoli-den bir an için uzaklaştırdı. Camille’e güveniyor, sözünü tutacağını biliyor. Günün birinde *La Valse* onun olacak –ölümün rüzgârıyla savrulan çift.

Camille, Claude’un gidişini gördü. Belki de onunla her şey başka türlü olurdu... Belki! İtip kakıyorlar Camille’i. “Bu iğrenç paçavralar da ne! Gene Matmazel Claudel imzalı.” Camille birden başını çeviriyor, kim olduğunu gördü, pancar suratlı kadın düşmanı şişko Bouchot!

İki heykel de sorulara, tepkilere yol açıyor. Camille uzaklardan, uçmayı düşleyip duran, insanların horgördüğü, üzgün palyaçonun öyküsünü anlatan Debussy’nin sesini duyar gibi oluyor, bir gün öylece ona atfettiği Banville’in şiirini hatırlıyor:

*Sonunda beş para etmez sehpasından
Palyaço öyle bir zıpladı ki
Kumaş çatıyı deldi
Kanonun ve davulun sesinde.
Ve aşkla çarpan kalbi
Yıldızların arasında yuvarlandı.*

Karda ayak sesleri. Son bir kez. Birkaç uyumsuz nota.
“Ama bu iğrenç *Clotho* niye?”

“Haydi gelin, bir şeyler içelim.”

Mirbeau artık neredeyse ayakta duracak hali kalmayan Camille'i kolundan tutuyor. Octave Mirbeau'yu sever. Bütün eleştirmenlerin arasında en cesuru o. Kararsızlık göstermeden, cesaretle söylemek istediğini söyler. Paul, *Tete d'Or*'u ona gönderdiği zaman, alaya alınmaktan çekinmeden genç şairin dehasından söz etmişti. Rodin'in ilk savunucularından olmuştu. Kırk yaşlarında, saçları yandan ayrılmış, ince bıyıklı, zarif, tatlı dilli, Henri Bouchot'nun aşağılayıcı tepkisini o da duydu. Camille'i rahatlatıyor: “Gelin, size yazımı getirdim.”

Küçük salona oturdular, Camille okumaya başlıyor.

Mirbeau ona bakıyor. Yüzü gergin, tetikte. Yavaş yavaş rahatlıyor, güven kazanıyor.

1893 SERGİSİ,
OCTAVE MIRBEAU

Matmazel Claudel, Rodin'in öğrencisi, Mösyö Paul Claudel'in kız kardeşidir. Herkes Rodin'in kim olduğunu bilir; Paul Claudel'in kim olduğunu ise bilmez. Paul Claudel'in iki kitabı var; iki dramı, biri *Tete d'Or*, diğeri *La Ville* ve eleştirmenler rica ederim gülmesinler, bunların ikisi de dahice eserler; kimi zaman karmaşık, karanlık bir deha, ama çarpıcı açıklıklar sergiliyor. Karmaşık ve karanlık diyorum, bunun nedeni de sanırım kendimi rahatlatmak, çünkü Mösyö Paul Claudel'i tümüyle anladığımı söyleyemem, kimi zaman gözlerimle bu canlı ışık arasına perdeler giriyorsa, yazan hatalı diye suçlamanın gereği yok, bunun sebebi belki de benim bakışlarımdaki güçsüzlüktür. Olağandışı öyküsünün kimi yerinin, okuyucunun gözünde bin kat daha karmaşık ve karanlık olması, düşünceleri sel gibi akan ve sürekli yaratım içinde olan genç sanatçının belirtici noktalar üzerinde oyalanmamayı seçmesinden kaynaklanıyor; ben, o bir dahidir diyorum ve bu, onun isminin yanına yakışacak tek niteleme.

Böylesine bir ustanın eğittiği, böylesine aydın bir kardeşle yaşayan Matmazel Claudel'in, eserlerinde bir kadından beklenmeyecek derecede yaratım ve gerçekleştirme gücünün sınırlarını aşması hiç de şaşırtıcı değil. Geçen yıl Rodin'in büstünü sergilemişti: Güçlü bir yorumlama harikası, özgür imgeleme yetisi ve büyük bir alımlılık. Bu yıl iki garip kompozisyon sergiliyor, tutkusal, yepyeni bir yaratım, düzenlemeleri etkileyici çarpıcılıkta, derin bir şiir gibi öylesine erkeksi bir düşüncenin ürünleri ki bunlar, bir kadın sanatçının elinden çıkmış olmaları insanı şaşırtıyor: Şaşkınlığımı dile getirmeyi seviyorum.

La Valse ve *Clotho*, eserlerin isimleri böyle... Matmazel Claudel heykel sanatında yansıtılması en güç olana cesaretle saldırıyor: Dans hareketi. Kabalaşmaması, taşa donup kalmaması için sonsuz bir sanat yeteneği gerekir, Matmazel Claudel bu yeteneğe sahip...

Camille açıklıkla onun iki heykel betimlemesini okuyor. Görmüş, anlamış.

...Birbirlerine sarılmışlar. Fakat nereye gidiyorlar böyle, ruhsal sarhoşlukları ve böylesine birbirine kenetlenmiş tenleriyle? Aşk mı, ölüm mü yoksa? Tenler genç, yaşam dolu, ama üzerlerindeki örtü, onlarla birlikte bir kefen gibi âdeta. Nereye gittiklerini bilmiyorum, aşka mı ölüme mi, ama bildiğim tek şey bu çiftten çarpıcı bir hüznün yükseliyor ya da ölümden de hüzünlü bir aşk belki...

Kim bilir? Belki biraz kalbinden biraz ruhundan alıyor esin kaynağını...

Mirbeau ona bakıyor, bu trajik yüzde biraz sevinç belirdi.

...Matmazel Claudel günümüz sanatçılarının en ilginçlerinden. Auguste Rodin öğrencisiyle, Tete d'Or'un yazarı da kız kardeşiyle gurur duyabilir. Matmazel Claudel'in biriyle aynı soydan, diğeriyle aynı aileden geldiği belli oluyor.

Camille teşekkür ediyor ama Mirbeau sesindeki zorlamayı fark ediyor. Gözleri yaşlı. Onu kırdı mı?

“Dostluk için değil, biliyor musunuz? Geffroy da benim gibi düşünüyor, Lucien Bourdeau da. Daha dün sözünüzü ettik.”

Camille ona birinin öğrencisi, diğerinin kız kardeşi olmaksızın baktığını nasıl anlatabilir? Kıskaç... Zaten ikisi de burada yoklar. O bir heykeltıraş, hepsi bu. Camille Claudel: Heykeltıraş. Heykeltıraş. Bir kadın. Nokta.

“Nerede o? Göremedim.”

“Taşrada,” diye cevap veriyor Camille öylesine, aptalca. Onu savunan tek dostunu da kaybetmesi aptallık olur! Ama sorularıyla hepsi Camille’in sinirine dokunuyor. Gidip Rose’a sorsunlar, nerede olduğunu, ne yaptığını. Bitmiyor: “Peki, Mösyö Rodin şimdi ne üzerinde çalışıyor?” - “Siz projelerini biliyorsunuzdur.” - “Hayır, hayır. Ayrıldılar galiba.”

Octave Mirbeau onun sinirlendiğini fark ediyor. Kalabalığın arasındalar, herkes soru yağmuruna başladı. Şu anda Camille’in bir şeylerle savaştığını anlıyor. Auguste Rodin gelmedi. Bir felaket olduğu kesin. Kimse gelmedi. Onun ne kadar yalnız olduğunu keşfediyor birden. Ürkütücü bir yalnızlıkta. Kardeşi de yok. Annesini hiç görmedi. Kardeşi gitmiş, duyduğu kadarıyla Amerika’daymış, Auguste bugünkü sergiye adımını atmadı. Dimdik, yalnız duruyor (asil!) fildişi alını terliyor ama, gözleri irileşti, düşecek. Ne istiyorlar ondan?

Mirbeau yılbaşında Jules Renard’ın yaptığı açıklamayı hatırlıyor; birlikte Paul Claudel’den söz ederlerken ansızın Jules Renard, “Paul Claudel, tamam! Ama kız kardeşi Camille! Dayanılır gibi değil!” demişti. Kahvedeki diğer insanlar gülüşmüştü: “Ha! Evet Rodin’in esin perisi! O da aklını kaçırarak zavallı! Heykel yapmıyormuş artık.”

Octave Mirbeau kabalıkları yeniden duyar gibi oluyor. Peki ya o! “Mutlaka çalışıyordur Rodin, ama heykel vakit ister. Bir şeyler yapıyordur. *Balzac*’ı kuşkusuz.”

“Gelin!” Camille’i bahçeye çıkartıp oturtuyor.

Camille, sessiz, yorgun, çökmüş oturuyor. Terk edilmiş bir bankta yaşlı bir kadın. Çok pahaliya ödüyordu, çok. Mirbeau, Rodin’i hatırlıyordu, tıpatıp aynı duruşta. Nancy dönüşü. Bitkin, hareketsiz. Öldüresiye yaralanan iki büyük hayvan.

“Teşekkür ederim. İyiyim artık. Beni bırakabilirsiniz,” diye mırıldanıyor Camille.

Mirbeau onu rahatsız etmek istemiyor, sergi salonuna dönüyor. Biri yanına geliyor: “Fenalaştı mı? Sıcaktadır. Heykel yapmak istiyor, ama kadın! Unutmamalı! Çok da güzel, eğer cesaretim...”

Camille başını kaldırdı. Camille orada, valizinin başında, Islette’e götüreceği eşyalar. Hazırlanmak. Bu yıl yalnız gidiyor. Bu son gidişi. Kapatacağı bir kapı daha. Yitirilecek bir yer daha. Elinden alınan son liman. Artık prenses yok, küçük kız da yok, rengârenk balonlar birer birer patlıyor.

Azay-le-Rideau. Islette... Beraber hazırladıkları eşyalar, eski araba, tren. Daha sonra yerleşirlerdi...

Jeanne, küçük kız, büyümüştü, toprakla arası iyiydi, onlara yardım ediyordu artık. Auguste Rodin kendi Balzac’ını arıyordu. Touraine yöresini baştan aşağı dolaşp çevreyi tarıyorlardı. Auguste Rodin “etnik bir tip” arıyordu. Camille ona durmadan uzun bölümler okuyor, o da yakaladıklarını yutuyor, daha çok istiyordu. David d’Angers’den bir madalyon, Louis Boulanger’nin yaptığı bir portre, krokiler, karikatürler; Balzac’ın hâlâ hayatta olan bir terzisi varmış, hemen koşuyorlar, trene biniyorlar. Paris’in kuzeyinde bir köy, “Balzac’ın ölçülerine göre” bir pantolon, yelek, ceket siparişi alan adam şaşkın: Balzac’ın öldüğünden emin, anlayamıyor; daha sakın olan Camille açıklama getiriyor. Terzi onları açıkça deli yerine koymuştu.

Annesine de babasına da tasarımları konusunda henüz bir şey söylemedi. Sorunu yaz sonunda çözümleyecek. Camille onun karısı!

Sonra iki üç hafta geçmişti. Rodin birkaç kez Paris'e gitti. "Anlıyorsun değil mi, Rose'u yalnız bırakamam. Hasta." Hemen geri dönüyordu.

Sonra Camille atölyesiyle ilgilenmek üzere Paris'e dönmüştü. İş ilerlemiyordu. Rodin'den haber yoktu. Bir haftadır o da Paris'teydi. Rose'da. Camille'i aramıyor, küçük kızdan bir mektup, bir resim ve birkaç satır:

"Mösyö Rodin bu sabah gitti. Çok sıkılıyorum. Ne zaman geliyorsun? Ben iyiyim. Öperim."

Camille atölyesinde yalnız, şaşkın. Tarihe bakıyor. Bunu neden yapmıştı? Kusmak, ruhunu teslim etmek istiyor. Bulantıyla sarsılıyor. Bir hafta önce Azay'den ayrılmış, dönüşünü beklemekten.

Bütün gece yürüyüp bir açıklama aramıştı. Bir haftadır Paris'teymiş. Rose'da. Birkaç adım ötesinde...

8 Haziran 1893.

Bu gün Islette'e gidiyor, son kez ve yalnız başına. Onu Rose'uyla baş başa bırakıyor. Yalan söylemesine gerek kalmayacak.

Camille'in çocuğu olmayacaktı. Onun endişesini görmüştü. Artık tedbirli davranıyordu Rodin, Camille için değil, kendisi için kaygılanıyordu. Azay'deki halini yeniden görür gibi oluyor. Camille mutluydu, inanmak istemiyor, hiçbir şey söylemiyordu ama Rodin onu sorularıyla tedirgin ediyordu. Giderek daha çok önlem alıyordu. Ve işte, Camille Paris'teydi, kendini gülünç denecek kadar gereksiz buluyordu, çürük bir meyve gibi. "İnsanların işine yarayanlar ve hiç yaramayanlar." Sağlığına kavuşamamıştı. Dereye girmeler de onu kandırmıştı, birkaç hafta iyi gelmiş, sonra daha da kötü olmuştu.

Gecenin bir kısmını yatakta uzanarak geçirmişti, iyi geleceğini düşünerek. Kendi kendisini iyileştirmişti. Ertesi sabah Rodin ona bir not bırakmıştı, bir çocuk getirmişti notu: “Bugün öğleden sonra atölyeye uğra. Döndüm. Senin Auguste’ün.” Bundan bir yıl önceydi. O kadar olmuş...

Camille atölyeye kadar gidememişti. Rodin endişeyle onu görmeye gelmişti. Camille üç gecedir üzerinde çalıştığı desenleri onun kafasına atmıştı. Birbirinden çirkin üç desen. Rodin ilk başta onun ağzını aramıştı: Neden yerde oturup öyle yatağına dayanıyordu? Hasta olduğunu, başına geleni söylediğinde yüzünde gördüğü ifadeyi asla unutmayacaktı –bir rahatlama vardı yüzünde. Bunun üzerine Rodin’in kafasına, kıskançlığını, öfkesini, desenleri fırlatmıştı: “Git, hemen git. Beni rahat bırak.” Onu dışarı atmıştı ve desenler ardından uçmuştu, üç nokta...

Rodin onun çocuğunu öldürmüştü, içindeki çocukluğu.

Camille üzgün değil. Sergide başarı kazandı. *La Valse, Clotho*. Rodin onu kutladı. Yakında otuz yaşına basıyor. Çok büyük bir heykeltıraş olacak. Geriye kalanın pek önemi yok. Varoluş, hayat, ondan esirgendi. O lanetli bir sanatçı olacak. Camille burada ateşler içinde ama farkında değil. *Clotho*’dan kurtuldu, korkusunu doğurdu, şimdi özgür.

Clotho. Bir gecede onu kâğıda döktü, içinden attı. Mösyö Rodin’in atölyesine koşuyor. Malzeme verecekti. İlişkileri yeniden başlamıştı, iş ilişkileri, birbirlerine yardım ediyorlardı. Rodin yeniden Rose’a dönmüştü, artık Camille’in yanında kalmıyordu. Camille hep hastaydı, içine kapanık yaşıyordu, mesafeli, hep bahaneler buluyordu. Önemli olan tek şey işiydi. Rodin’den uzak duruyordu, vahşice. Rodin bir saat olsun onunla baş başa kalamıyordu; Camille ona kızgın değildi ama ulaşmaz olmuştu. Uzaklaşmış, çalışıyordu.

Mösyö Rodin'in atölyesi! Taş. Üniversite Sokağı'nın anahtarını Camille'de vardı. Dilediği zaman uğramasını söylemişti Rodin. İçerde kimse yoktu. Rodin taşın nerede durduğunu söylemişti. Camille gidiyor. Ansızın kendini görüyor –bir kez, bir kez daha: Neredeyse bitmiş iki heykel de... Kendisi, biliyor.

Özellikle birinden gözlerini ayıramıyor. Ve ağlamaya başlıyor: Alçı kütlesi onu tutsak ediyor ve iki eliyle yüce bir öpüş gönderiyor. Orada işte, inanılmaz derecede narin, sanki ölüme kayar gibi, aynı zamanda birine seslenir gibi: “Beni bırakma.” Cébès'i düşünüyor, bülbüller öterken ölen Cébès'i. Camille uzanmış, aşktan yoğrulmuş sanki. Diğer heykel, yanındaki de güzel, ama ilki onu sarıyor, onunla bütünleşiyor. Bağışlar gibi, zarafetin ta kendisi, bir öpüşteki sonsuzluk.

Kurşunkalemle bir şeyler yazmış. İlk heykelin üzerinde: “Nekahat”; Camille yaklaşıp ikincisini okuyor: “Veda” sözcüğü yazarken eli titremiş.

Gözyaşları sessizce akıyor. Aylardır ilk kez heykeltıraşın sanatının karşısında ağlıyor. Rodin'in o gün her şeyi kavradığını, bir bakışta her şeyi yakaladığını anlıyor Camille. Heykele karşı savaşmak niye? Onunla yaşamayı istemekte diretme niye? Birbirlerine her şeyi taşa anlatıyorlar, ülkeleri orası, gerçek yatakları, aralarında durmadan uzağan gerçek istekleri, yenisinden doğuşun ve yokluğun... Tutku kadar güçlü... Hiç eşi, evi, çocuğu olmayacak Camille'in. Yalnızca bir taş, birlikte mutlu olmalarının olanaksızlığının taşı.

Camille büyük atölyenin kapısını kapatmıştı. O geceyi Italie Bulvarı, 113'de geçirmişti. Mum ışığında *Clotho*'yu doğurmuştu. Sesten ürken Kerberos, bu katta oturan kadının deli olduğuna karar vermişti. Deli, Camille Claudel! Ateş yakıyor. Toprakla oynuyor. Bir büyücü. Bütün gece pencerelerin ardında dolandı durdu, gördüm onu...

Camille o gece cehenneminin dibine inmişti. Çılgınlık labirentinden *Clotho* fırlamıştı.

*"Utanma ve ona beni sevdiğini söyle!
Bakalım yüzü ne hal alacak, acımasız aşk böyledir işte!
Sevecen ve iyi gözüküyor, ama küstah ve acımasız,
onun kendi var, bizimkilerle hiç ilgisi olmayan
ve istemleri, ona sofuca itaat etmek gerek."*

(Paul Claudel, *L'échange*)

1. Resim

Bir adam yorgun uyuyor. Sarkık memeli cadalozun göğsüne sığınmış ihtiyar çocuk; Rose Beuret'nin topuzu hemen anlaşıyor, erkeğin seyrek sakalı. Mösyö Rodin kaybetme korkusuyla kadına iki koluyla sarılmış.

Altıyazı: *Uyanış. Beuret'nin yumuşak sitemi.*

2. Resim

Kıçlarından birbirlerine yapışmış bir kadınla adam. Çırılçıplak. Kadın neredeyse dört ayak üzerinde. Rose'un topuzu yüzüne dökülmüş. Parmakları kıvrık, yere dayalı. Sırtı neredeyse kıllı.

Mösyö Rodin iki eliyle bir ağacın gövdesine tutunmuş.

Altyazı: *Le Collage* (Yapışma)

Eh! Pes doğrusu! Nasıl da yapışmış!

3. Resim

Rose. Bir ihtiyar kadın -çıplak- süpürge sallıyor. Burun ve topuz yüze çok çirkin ve tehditkâr bir hava veriyor. Kâğıdın solunda bir erkek ve genç bir kadın birbirlerine sarılmışlar, bir taşa zincirliler. Ayaklarında demirler. Elllerinde demirler. Zincirler onları birbirlerine, sonra da duvara bağlıyor. Genç kadın ona sarılıyor gene de. Erkeği yanında tutmak için.

Metal bağlara rağmen. Sevgililer de çıplak.

Altyazı: *Hücre Hapsi*.

Camille altyazıları kendi yazmış.

Resimleri gördüm. Kıskançlık onları kemirmiş, umutsuzluklarını haykırıyorlar...

UÇUP GİDEN TANRI

*“Yangın nasıl çıktı? Bütün hizmetçiler gitmiş,
bir ben kalmıştım. Ve bahçede olduğum
için salondaki kızılığımı görmüştüm anırsınız...
Ve ben de yanıyordum! Tıpkı fitilsiz kandiller
gibi, cehennemin ta ortasında yanan
zenginler gibi, sen de yanacaksın.”*

(Paul Claudel, *L'échange*)

Camille perşembe günü gidecek. Rodin uğrayıp not bırakmıştı. Kuşkusuz vedalaşmak için. Camille cevap vermeliydi. Onu böyle bırakamazdı. Rodin endişeliydi. Camille yeniden hastalanmıştı. Sergiden beri görüşmemişlerdi. Rodin, Camille'in hasta olduğunu öğrenmişti, ondan haber alıp içini rahatlatmak istiyordu.

Perşembeye kadar yapılacak o kadar çok iş var ki. Camille'in ona yazması lazım. Odada dönüp duruyor, kâğıtlarla mürekkebin nerede durduğunu hatırlamıyor. Bir süredir eşyalar elinden, gözünden kaçıyor. Heykel yaptığı zamanlar hariç, her

şey bulanık, uzak. Varlığını nasıl ortaya koyacağını, işleri nasıl bitireceğini bilemiyor. Bu evi tutmalı mı bırakmalı mı? Rodin ona hâlâ yardım ediyor ama onu bölen, yoran bu iki yeri birden tutmak niye? Kendi atölyesini daha çok seviyor. Daha bir güvende hissediyor kendini.

8 Haziran 1893

*Siz geldiğinizde evde yoktum, çünkü dün babam geldi. Evi-
mizde yemek yedim ve orada kaldım. Sağlığımın iyiye gittiği
söylenemez çünkü yatamıyorum, her saniye yürümek için baha-
ne arıyorum. Perşembeden önce gidemem sanıyorum...*

Babası, babasının Octave Mirbeau'nun yazılarını okurken duyduğu gurur! Bir süre umutsuzluğa kapılmıştı. Şimdi inancı yerine geldi. Paul de artık Mirbeau'nun yazılarını okumuş olmalıydı. Camille sabırsızlıkla ondan mektup bekliyordu. Mektuplarının gönderilmesini kimden isteyecekti? Ya o, o ne yapacaktı? Paris'te mi kalacak, yoksa Rose'la birlikte mi gidecekti? Yeniden yalnız başına çözmesi gereken bir sürü konu. Karar verirken yalnız; yalnız...

Güneş beyaz kâğıda vuruyor. Camille'in gözleri ağrıyor. Bir an iskemlenin arkasına yaslanıp odanın gölgeli tarafına bakıyor. O köşedeki ne? Şemsiye, güzel kırmızı şemsiye! Hediyeden birkaç gün sonra Camille'i dışarıya davet etmişti: Onu ...'la tanıştırmak istiyordu, Camille elini alnında gezdiriyor: Bütün o isimleri hatırlamakta güçlük çekiyor. Sevinçten yerinde zıplamıştı. Ertesi gün aynı saatte onu almaya gelecekti. Nasıl? Kalmıyordu! Karşısında sıkıntılı duruyordu. Rose'un sağlığı iyi değildi. Fakat ertesi gün kalacaktı, onu götürüp bir sürü ilginç insanla tanıştıracaktı. O günden beri kırmızı şemsiye yerinde duruyordu. Bir kadın ve dört günlük mutluluk. İşte, bu evde yaşadıkları bunlardı. Tam bir yıl önce!

Camille'in başı ağrıyor, mengeneyle sıkıştırılmış gibi. Kalem elinden kayıyor, yeniden tutuyor.

Orada yerde, dizlerinin üzerinde Camille –yalvarıyor, çıplak. Rodin konuşmuyor. Yalnızca başıyla hayır diyor. Kapının dışında konuklar, dostlar, kibar kadınlar. Onunla alay ediyorlar. Camille çıplak, çünkü giyecek bir şey bulamadı. Rodin kapıdan çıkarsa kendisi ölecek. Yalvarıyor ona. Ellerini uzatıyor. Rodin kapıya doğru geriliyor. Camille ona doğru ilerliyor, dizlerinin üzerinde cehennem azabı yaşıyor. Ellerini yere koymuyor. Avuçları açık, ona doğru uzanmış. Rodin burada, ona yardım etmiyor, tam kapının yanında, Camille çağırıyor, ona sesleniyor. O her şeye kadir. O bir tanrı ve insanlar paylaşamıyorlar. Dizleri acıyor Camille'in. Devam ediyor gene de, onun uzaklaştığını sanıyor. Ona hiç ulaşamayacak. Oysa az önce buradaydı, yanında, ona sarılıyordu, Camille başını yaslamıştı ona, bacaklarına ve ansızın boşluk, boş eller... Kapı menteşeelerinden ayrıldı. Hepsi içeriye girdi, odayı işgal ettiler, kimileri gündüz, kimileri gece giysileriyle, Camille ortalarında, onu döndürüyorlar, dizlerinin üzerinde, sehпасına çıkmış, utaniyor. Onu göremiyor artık. Kıçını, göğüslerini yorumluyorlar: "Hayır, kollar çok kalın, kalçaya bakın, bacak yanlış yerleştirilmiş, ayak dışarıya doğru. Böyle bir şey gördünüz mü hiç?"

Rose'un yanına gitti, Rose onu kendine doğru çekiyor, boynuna sarılıyor, sarmalıyor, sanki sırtına tırmanıyor, yarasa kanatlarını açıyor, onu sürüklüyor, birlikte uçuyorlar...

Camille düştü. Sertçe. İskemleden kaydı. Baş kâğıdın üzerindeydi. Güneş kabaca aydınlatıyor onu. Her şey yanıyor. Uzaktan Victoire'in sesini duyuyor: "Endişelenmeyin, Matmazel Claudel, biraz sükûnet ve karanlık gerekli size. Doğumlarından sonra hep böyle olur." Çocuğun viyaklamaları... Kaçmak, uçmak. Şemsiye. Şemsiyeyi açıyor. Uçuyor, uçuyor...

Oda lanetli bir ay gecesi gibi morarıyor. Bir kadın yaklaşıyor, kafası kazınmış. Camille kadının üzerine eğilişini, saçlarını okşayışını hissediyor. Yeniden başlıyor. Ne yapıyor? Camille dirseklerinin üzerinde biraz doğruldu, bıçak sesleri, çelik sesleri duyuyor, ihtiyar yontu kalemini aldı, ilerliyor ona doğru. Saçlarına bakıyor: "Hayır, istemiyorum, hayır!"

İhtiyar orada. Hayır, ihtiyar değil. On iki yaşında. Jeanne ışıklar içinde ona bakıyor, ellerini kalçasına dayamış: “Haydi kalk! Burada ne yapıyorsun? Haydi, yeterince büyüdün artık!” Küçük, elini ona uzatıyor, Camille tutunuyor, kalkıyor, el hafif, çok hafif. Camille taşındığını, yardım edildiğini hissediyor, ayakta artık.

Ne oldu? Aynada kendine bakıyor, solgun –güneş batmak üzere. Oda huzurlu, kapının yanında bir miyavlama. Camille kapıyı açıyor. Küçük bir kedi. Kediye alıp seviyor. “Sen bilmiyorsun değil mi, hiçbir şey görmedin? Ne kadar zamandır kapının arkasındasın bakalım?”

Şemsiye. Masanın altında ne arıyor? Camille son zamanlarda çok çalıştığını düşünüyor. Mektup. Valizler. Olaylar peş peşe. Kedi miyavlıyor...

“Haydi, karnımızı doyuralım.” Camille kendisine ve yeni dostuna birer tas süt doldurup oturuyor ve kalemi eline alıyor. Önce ona yazdığı mektubu bitirmeli. Bakalım...

... Perşembeden önce gidemem sanıyorum. Matmazel Vaissier bana uğradı ve Islette’te hakkımda uydurulan bir sürü hikâye anlattı. Odanın penceresinden elimde kırmızı bir şemsiyeyle çıkıp uçuyor ve bu şemsiyeyle ormanı ateşe veriyormuşum!!!

Kapı çalınıyor. Mösyö Rodin geldi. Yazdan önce mutlaka Camille’i görmek istiyormuş... Onunla birlikte gitmeyi ne kadar istermiş... Belki daha sonra gelebilirmiş. Eski koltuğuna oturmuş, çekingen. Güzel Sanatlar’ın başkanlığına atanmış. Haberi verdiği ilk insan Camille’miş. Dalou’nun yerine geçmiş. Ona yardım edebilecekmış...

Camille dinlemiyor. Rodin ayaklarına bakıyor. Uyukluyor sanki.

Camille hiç konuşmadı. Masanın kenarına oturmuş bacaklarını sallıyor, ona bakıyor. Yavru kedi, Auguste’ün büyük ayaklarının arasında oynuyor. Camille’in çok işi var.

AKIL HASTANESİNDEN MEKTUP

“... Sana yazmakta çok geciktim, ama o kadar soğuktu ki zorlukla ayakta durabiliyordum. Herkesin oturduğu salonda yazamıyorum, küçücük bir ateş, büyük bir gürültü. İkinci kattaki odama çıkmak zorundayım, orası da o kadar soğuk ki parmaklarımın ucu uyuşuyor ve kalem tutamıyorum. Bütün kış ısınamadım, iliklerime kadar donuyorum, soğuk beni ikiye bölüyor. Çok nezle oldum. Dostlarımdan biri, Fenelon Lisesi’nde öğretmenken kendini burada buluvermiş, yatağında soğuktan ölü bulundu. Dayanılır gibi değil. Montdevergues’in soğuşunu anlatamam. Ve yedi aydır, tam anlamıyla sürüyor...”

KENT

"Yakında bu ismi duyacaksın: Pinti.

İnsanlarla dolu kentler tutuştuğunda!...

Anlamıyor musun?

Herkese kusursuz adalet

Bütün geriye kalanlar da Ona mı ait?...

(Paul Claudel, *La Ville*)

Paul yakında geliyor. Camille bir an önce onu görmek istiyor. Ayrıntıları bilmek. Onun yokluğuna üzülüyor. Gideli bir yıldan fazla oldu. Yeni kıtaya, Amerika'ya.

Otuz yaş. Otuz yaşında. Yıllarına bağlı. Onları kazandı. Zorlukla. Ama artık her şey yerli yerinde. Bedeni güçlendi, adalelendi, heykel yapmak için son derece elverişli bir hal aldı. Güçlü omuzları, uzun sert bacakları, her şey kusursuzca işliyordu istediğinde...

Camille pencereyi açtı. Ailecek yemek yediler, Paris'e bakıyor. Otuz yaşında.

Babası onun uzun gölgesini görüyor. Ona hayran. Başarıyor durmadan. Son sergisi çok beğenildi. *Le dieu envole* (Uçup Giden Tanrı), *Portrait d'une petite châtelaine* (Soylu Küçük Kızın Portresi). Sipariş alıyor. Artık iyileşti. Bugün öğleden sonra Paris sokaklarında babası onun yanında yürüyüşünü seyretti. Büyük adımlarla yürüyor, erkekler gibi omuzlarını geri atıyor. Güçlü, erkekler ona bakıyor.

Camille iki eli balkonun soğuk demirine dayalı duruyor. Kenti soluyor ve onun kendine doğru aktığını hissediyor. Kenti ta içinde duyuyor. Onunla tek vücut oluyor. Camille *Kent*'in ta kendisi. Caddeler o, sokaklar o ve damarlarında akan kan, sıcak, öldürücü, kardeşinin de yazdığı gibi *avare* bu, içini saran, içinde dolaşan. Kardeşi, kardeşinin sözcükleri, imgeleri ne güzel kullanıyor!

Yakında gelecek. Önümüzdeki ay kuşkusuz. *La Ville*'in şairi. Kent de onun gibi sıcak. Uykusuz gözleri kente bakıyor. Çevresindeki binlerce bakış onda. Topuzundan kaçan saçları, tıpkı çıplak dallara asılan sis gibi. Bu gece otuz yaşına bastı. Kalbi Kentle birlikte çarpıyor, tamtam dansı gibi. Paris.

Paris onun kanında, bir daha hiç ayrılmak istemiyor. Kent de hiç durmuyor onun içinde. Camille gölü duyuyor. İçinde dolaşan suyu, nehri, asıl nemi. *Dopdolu*, kimseyi kıskanmıyor, hiç pişmanlık duymuyor; ne terk edilmekten, ne kırgınlıktan, ne sessizlikten. Kız kardeşini de kıskanmıyor. Kocası yok, çocuğu yok, sevgilisi yok; artık alan o, karar veren o, kendi elleriyle heykel yaratan o. Dilediğinde, dilediğine öylece birden, sevinçle, harika, özgür biçimde kendi verecek. Bir Kadın.

"Pencereyi kapat, Camille, hava soğuk." Annesi. Evet, onu unutmuştu. Bu açıdan işler daha da kötü gidiyor. Madam Claudel, Rodin'i bile arar oldu. "Büyük bir sanatçıydı. Kimi zaman gelirdi ve karısı..." Annesi arkasından konuşuyor. Camille pencereyi kapatıyor. Artık on iki yaşında değil. Annesinin söylenmesi! Artık onu ilgilendirmiyor.

La Ville. Yakında kardeşi burada olacak. O büyük gemiyle gitme cesaretini göstermişti. Camille günün birinde ona eşlik edecek. Tek eksiği bu. Gemiye binmek! Geminin güvertesinde, iskele alınıyor, motor sesleri, rıhtım ve uzaklaşır, uzaklaşır insan. Giden oluverir.

Biri anlattı. Auguste'ün gidişini. Pek başarılı değildi. Roger Marx anlatmıştı acıklı öyküyü. Bir yıl önce.

Mösyö Rodin allak bullak. Camille'in üzerinde hiç etkisi kalmadığını ağlayarak anlatmıştı ona. Zavallı Roger Marx! Geri dönmesi için Camille'e yalvarıyordu. Mesajı iletmeyi kendine görev bilmişti Roger Marx. Zavallı Roger bunları anlayamayacak kadar gençti. İkisine de hayrandı. Neden ayrılıyorlardı ki?

Bir gün Roger, Camille'in atölyesine uğramıştı. Rahatsızdı oldukça. Camille ona sorular soruyordu. Birden, karmakarışık içini dökmüştü... Sabahleyin Grands-Augustins Sokağı'nda bir araba. Komşular bakıyor. Yüklenen eşyalar ve heykeller. Mösyö Rodin taşınmaya bizzat nezaret ediyor. "İhtiyarladı Camille, bilseniz, uyuyamıyor!" Yüzünde kahverengi lekeler çıkmıştı. "Hiç gülmüyor. Hiç." - "Tam Rose'la birlikte arabaya binerlerken arkalarından birinin: 'Bu bitik bir adam, Mösyö Rodin yani,' dediğini bile duydum... Taşraya gidiyor Camille."

Camille onun sözünü kesmişti: "Bu her şeyin sonu değil. Sizi duyan da 14. Louis ile Marie-Antoinette'in giyotine gönderildiğini sanır." Umutsuz görünüyordu. "Dinleyin Marx, çok kötü giderse ona yazarım. Size söz veriyorum."

Marx rahatlamış ve gülümsemişti: "Sizi seviyor. Yalnızca siz varsınız..." Camille gerisini dinlememişti, çalışıyordu. Artık kendisi için çalışıyordu.

Azay'den bütün eşyalarını getirmişti, en azından taşıyabildiklerinin tümünü. Taşıma ücretleri giderek artıyordu.

Camille zengin bir sanat hamisi olan Maurice Fenaille'a bizzat kendi yazmıştı. Mösyö Rodin'in öfkesini bugün bile görür

gibi: Bir siparişini geri çevirdiği, bir heykelini çaldığı hiç olmuş muydu? Yeniden yanlış anlaşılma. Bunun üzerine Rodin'in elinden mektubu çekip almıştı, artık onun tarafından tavsiye edilmek istemiyordu, ondan ayrılıyordu, yalnız başına hareket edecekti. Bunu herkes biliyordu artık.

Beyefendi,

Kendi kendime size yazma cesaretinin göstermemi bağışlayın. Sizinle tanışma şerefine, öğrencisi olduğum Mösyö Rodin'in evinde nail olmuşum. Artık bağımsız çalışıyorum ve sizi atölyemi ziyaret etme lütfunda bulunmanız için rahatsız ediyorum. Pazar günleri misafir kabul ediyorum.

Beyefendi, saygılarımı kabulünüzü rica ederim.

Matmazel Camille Claudel

113, Italie Bulvarı

Rodin tek söz etmeden gitmişti.

Neyse ki siparişler devam ediyordu. Mösyö Rodin yerini bildirmişti. Birçok kimse Rodin'e başvuruyordu. İkisini hep birlikte düşünüyorlardı. Brüksel'den sergi teklifi almıştı, Ville-neuve *Le psaume*'u (Mezamir) ona sipariş vermişti. Gerçi küçük meydanın abidesi değildi ama Camille burun kıvrıracak değildi ya? Paraya ihtiyacı vardı. Kendi atölyesine yerleştiği zaman babasının ona bağışladığı paranın geliriyle yaşıyordu. Sanki evlenmiş gibi, babası ona biraz para vermişti... Evlenmek mi? Babası aptal değildi.

Babasına bakıyordu Camille. O da ihtiyarlamıştı, ama küçük bir kızken tanıdığı öfkeli ve yumuşak dağlıydı babası. Vosgé ırkı! Çam ormanları. Babasını seviyordu, kendisi kadar alaycı, öfkelenmeye hazır; kimi zaman feci tartışmalar, birbirlerine çok ağır laflar söyleyip karşılıklı dikleşirler, sonra yeniden şakalaşıp düş kurmaya başlar, birbirlerini iğnelerlerdi.

Babasına bakıyor. Bir sigara aldı, yakmasına yardım ediyor. Sonra gazeteleri istiyor, kızı konusunda yazılanları yeniden

okumak için. Camille yazıları onun için saklıyor. Annesinin ilgilenenecek hiç zamanı yok. “Sanki yapılacak tek işim bu. Üstelik heykellerin de iğrenç.”

Madam Claudel sergisine hiç gelmedi. Çıplak heykeller yaptığını biliyor, bundan fazlasını da öğrenmek istemiyor.

Camille dolabın çekmecesinden çıkarttığı eleştiri yazılarını babasına veriyor. Onları yeniden okumak istemiyor. İlerlemesi gerek. Onu bekleyen bütün heykeller. Bulmadan önce, o kadar çok heykel yapması gerekiyor ki... Bir tek kardeşi biliyor. Ona gösterecek. Peki, ya o neler yazdı acaba?

Camille dolabın üzerinde duran kristal küreye bakıyor, Amerikan işi. Paul göndermiş. Küreyi çeviriyor ve kuşlar uçmaya başlıyor: “Sevgili Paul, bu buluşları sana emanet ediyorum, kimseye gösterme.” Orada, Boston’da ne yapıyor acaba?

Camille ona olan borçlarını bir gün ödeyecek. Paul biraz para göndermişti. Camille ona yazmış, dondurucu kışı, şömine-deki ateşi anlatmıştı. Bir yıl oldu bile. Eleştiriler ve iki heykeliyle kazandığı başarı; *Le dieu envolé* (Uçup Giden Tanrı) ve *Jeanne enfant* (Jeanne Çocuk).

Le dieu envolé. Paul ayrılma hikâyesini biliyordu. Şimdi onu anlayacak tek insan Paul’dü. Kardeşiydi. Ama mesafeler onları ayırıyordu. O Amerika’da, Camille burada. Paul, Paris’ten ayrılmadan Camille’e anlatmaya çalışmıştı: İman sahibiydi, günah çıkarmış ve bunu yazmıştı. *La Ville* dört yıldır verdiği bu savaşın tanığıydı. 1886 Noel gecesı. *Proverbe*’lerin VIII. kitabı! Bilgelik Rimbaud’ya elini uzatıyordu! Camille buna inanmak istemiyor, olayların böyle gelişmesini kabul edemiyordu. Bunun üzerine parça parça, yaşadığı hayatı anlatmıştı erkek kardeşine. Tanrı’ya sonuna kadar meydan okuyacaktı. Melekle savaş: Bu parabolü mutlaka biliyordu Paul! Camille de İncil’i okumuştı. Bütün gece oldukça sert bir biçimde tartışmışlardı. O gece Paul’ün evinde kalmıştı. Bourbon Rıhtımı 43 numarada, yorgundu. Aşkta tatmak istemiyordu Paul. En azından tereddüt edi-

yor, sözcüklere takılıyordu, Camille anlamıştı. Bu sert çocuk hiç cinsel ilişkide bulunmamıştı. İçine kapanık, tertemiz. Şimdi açılmaktan çekinen Camille'di. Oysa Paul, Tanrı'sını anlatırken bir buluşmadan, bir başka aşktan, endişeli, kaçamak ve tutku-lu çılgınca bir aşk öyküsünden söz eder gibiydi... Camille to-pallıyordu, lanetliydi, sevilmiyordu, hırçındı! Paul onu yatıştı-rıp bu '91 yılının başında neden kaçmaya, hep kaçmaya çalış-tığını anlamaya çalışıyordu. Neden ya da kimden?

Üç yıl geçti bile! Yakında geri dönecek. Paul mektuplarında imanından söz etmiyordu. Camille'in inancı yoktu; hayır, hiç-bir zaman da olamazdı. O yalnızca küçük Jeanne'in gözlerine inanıyordu. Bu bakışa karşı mücadele edilemezdi. Hiçbir man-tığı yoktu. Dünyayı bir çocuk kurtarmıştı. Bir kadın anlamıştı. Artık Azay'e gitmiyordu. Ne önemi vardı ki! Bir şimşek ruhunu parçalamıştı! Öldüresiye. Umarsız bir hastalığa yakalanmıştı: Gözlerini açık tutma tutkusuna...

Ne mücadele, iki kardeş arasında! Fakat Paul Tanrı değildi, Camille de Jacob. Camille onu alaya alıyordu. "Kalçam, zaten yerinden çıkmış, Yabboq'un ırmak geçidi." Melekle çarpışma-sına gerek yoktu! O yüzerek aşıyordu suyu. Her şey olup bit-mişti.

Paul sinirleniyor, onu aptal, dargörüşlü buluyordu. Ama Camille işi iyice azıtmıştı: "Ben onun yaratığı değilim. Hiç kim-senin, anladın mı? Hiç kimsenin! Eğer her yaratık eşsizse, gü-nünü görecek o. Senin büyük sanatçının elinden eşsiz bir ese-ri alacağız. Yıkıp harap ediyorum. Sonsuza dek onu kendim-den yoksun bırakacağım. Sen başının çaresine bak."

Zavallı Paul! Şimdi nerelerde? Bu sınırlayıcı dinden hoşnut görünmüyordu. Her neyse durumu çok zordu, kolay değildi ta-bii... Şimdi Camille inzivaya çekilmişti! Manastıra kapanmıştı sanki!

La Ville. Barok görüntülerle kaplı bu çetin piyesi seviyordu Camille (gitmeden önce Paul metni bırakmıştı).

Gecenin dev parlaması
Cimri...

Babasını neredeyse unutuyordu... Ona ertesi gün atölyeye gelmesini söylemişti. Bir sonraki sergi hazırlıklarını gösterecekti ona. Birkaç heykel yani. *Les causeuses*'ü (Konuşkan Kadınlar) gelecek mayıstan önce ortaya çıkartmayacak. Sevgili yoldaşlarım iyice gizliyor! Onları bir süre daha mühürlü tutacak. Hayır, Jeanne'ı gösterecek ona, doğrudan doğruya mermere yontulmuş halini. Onun hem yaratıcısı hem uygulamacısı. Baştan sona her şeyi o gerçekleştirdi. Başlangıçta kimsenin ona dokunmasını istemiyordu, hem sonra işçileri intikam almak için iki heykelini kırmışlardı. Ödemeyi iki gün geciktirmişti. Her şeyini karmakarışık etmişlerdi. Madam Kerberos'un da işin içinde parmağı vardı tabii. Neyse ki Rodin'in almasına izin verdiği mermer blokuna dokunmamışlardı.

"İster bir nokta ister bir çizgi olsun, her şey canlanacak." Onun *Le dieu envolé*'nin karşısında ağladığı söyleniyor. Bulacakları bir Toprak, bir Kil kalıyor geriye. Bir ömürlük zaman. Kaç taslağa hakları olacaktı?

AKIL HASTANESİNDEN MEKTUP

“...Deliler evinde değişiklikler ummak yanlış olur. Bütün bu ‘sinirli, sert, gürültücü, tehditkâr yaratıklar’ için kurallar gerekli, o kadar sevimsiz ve zararlılar ki aileleri onlara katlanamıyor.

Peki, ben niye onlara katlanmak zorunda bırakıldım? Hoş olmayan böyle bir biraradalığın getirdiğı sıkıntılar da cabası... Bütün bunların arasında olmak çok sıkıcı, hemen çıkabilmek için param olsa yüz bin frank verirdim...”

“KONUŞKAN KADINLAR”

“...O unutulmuş kız kardeşin arayışında, ruhumuz, yüzüstü bıraktığımız, peki ne zaman? Ona neler oldu o zamandan beri?...”

(Paul Claudel, Seigneur, apprenez nous à prier)

İşte. Camille gara kadar götürdü onu. Yeniden gitti. Belki üç yıllığına. Belki de beş? Camille uzun süre kendini sorguladı endişeyle. O da gitmek istiyordu. Belki kabul ederdi. İkisi birden o kadar düşlemişlerdi ki bunu. Çin! Paul, Çin’e gidiyor! Gitti bile...

Camille onunla gara kadar gitmişti; Paul sonra da vapura binecekti. Yalnız. Garda yalnız kalmıştı. Dostsuz, yakınsız. Öyle duruyordu. Paul ona aniden el sallamıştı. Acıklı sahneleri, gösterişi sevmezdi. Anneleri onları hiç öpmezdi.

Paul oraya gitmişti, küçük bir kızken gitmeyi düşlediği ülkeye. Camille neredeyse her şeyi bırakacaktı. Şimdi evine dönü-

yor, sırtı kambur, ağır adımlarla, tıpkı geri götürülen bir tutuklu gibi. Ya son şansıyla bu?

Sallanıyor. Bugün nesi var? Kardeşi gitti, tamam, hepsi bu işte. Tuhaf bir biçimde, ben de gitmeliydim diye düşünüyor. Üne kavuşuyor. Mayıs Sergisi büyük başarı sağladı. Yıl sonunda otuz bir yaşına basacak. Herkes *Causeuses*'den, *Peintre*'den, sanatçının doğrudan mermere işlediği *La petite chatelaine*'den söz ediyor. "Michelangelo'dan beri yapılmıyordu!" Omuz silkiyor. Çok iltifat aldı, ama övgü dolu olsalar da duyduğu saçmalıklar onu düşündürüyor. Başarının ne olduğunu bilmiyor.

Neden gitmedi? Henüz aradığını bulamadığı için mi, o bir heykeltıraş ve aramak istiyor ondan mı? Çocukluğundaki Dev, yüzyıllara meydan okuyarak ona hâlâ alaycı gözlerle baktığından, onu küçümsediğinden mi? Küçüklüğünden beri garip bir duygu var içinde: Bunları çözmeden ölmek istemiyor! Bir türlü bitmiyor. Bir yazarı sonuna dek anlamak istiyor, bir malzeme-yi incelemeye başlıyor. Bu yolla Bernini zamanında kullanılan parlatma yöntemini buldu: Koyun kemiğiyle yapılmış. İnatlaşıyor, inatçı. Nasıl biri? Sanki durmadan ağırlaşan bir suçlu var. O ne tanrılara, ne şeytana; ne cehenneme, ne arşa inanıyor; o bir dünyalı...

Mayıs Sergisi başarı kazandı ama pahalıya mal oldu. Camille birden endişeye kapılıyor. Yazı nasıl geçirecek? Önümüzdeki aylarda müşteri az olur. İyi eleştiriler yetmiyor, yemek gerekli insana. Onları satamaz bile...

Rodin'le ilişkisi biteli zenginlerle, alıcılarla irtibatı kesildi. Bu yitik atölyeye gelmiyorlar. Camille de neredeyse hiç dışarı çıkmıyor. Giysisiz, şapkasız, "koruyucusuz", herkes öyle söylüyor, pek davet alamıyor.

Biri bronz, biri mermer toplam dört heykeli sergiye yetiştirmek için öyle çok çalıştı ki, hiç zamanı kalmadı. Araç gereç, alçı, döküm, işçiler, dökümcü için para... Neyse ki Leon Lhermitte bronz heykelinin ve işçilerin parasını ödedi. Gedik kapandı.

Fakat gelecek sergiye hazırlanması için yeniden para bulması gerekecek; ya siparişler, yeterince olmalı ki biri diğerini karşılasın, uygulamacılarla çalışabilsin, biri biterken diğeri ilerlesin, bütün bunlara taşımayı da eklemek gerek tabii. Paul ona biraz para bıraktı ama hiçbir şeyi çözümüyor! Olumlu eleştiriler de pratikte herhangi bir çözüm getirmiyor. Ertesi gün heykelin gerçek sorunları yeniden başlıyor. Hayır, yeni yaratımlar, taslaklar, heykele ilişkin büyük düşünceler değil söz konusu olan. Her şey öylesine sıradan, günlük ve acı ki. Kılolarca toprağı, mermer bloğı nasıl edinmeli, filanca dökümcü kaç para ister? Düşünceyi taslaklamıyor sanatçı. Taslaklar toprak halinde kalamaz, toprağı pişirmek gerekiyor, mulajlar, röprodüksiyonlar. Rodin’le birlikte sık sık yaşadılar bu çelişkiyi: Yeni biçemlerden, sadık kopyalardan, modernden, antikten söz eder insan ve ertesi gün kendini parasal sorunlarla karşı karşıya buluverir. Camille’i yalnız Mirbeau anladı. Belki o da yazar olduğu için.

“Bu genç kız inatla, istekle, düşünemeyeceğın kadar tutkuy-la çalıştı... Sonunda bu noktaya geldi... Ama yaşamak gerek. Ve sanatıyla yaşayamıyor!... Bu yüzden cesareti kırılıyor, üzü-lüyor. Bu tür heyecan dolu, ateşli kişiliklerde, umut yüksel-kere götürürken umutsuzluk büyük düşüşler yaratır. Sanatı bırak-mayı düşünüyor.”

“Sen ne diyorsun?” diye kükrüyor Kariste, yüzü allak bul-lak... “Bu imkânsız!...”

“Ona verecek ekmeğın var mı, modellerini, kalıpçılarını, dö-kümcülerini, mermerinin parasını karşılayabilir misin?”

“Güzel Sanatlar Bakanı da bir sanatçı... Onun bu sanattan etkilenmemesi mümkün değil, bizi bu kadar coştururken. Onunla konuşabiliriz... İyi niyetli ve anlayışlı biri olduğunu bi-liyorum... Ama böylesine büyük bir sanatçıya çalışma rahatlı-ğını, kafa dinçliğini sağlayamamak sorumsuzluk olur, onu da rahatsız eder... Düşünün bunu dostum... Olabilir mi?”

“Kuşkusuz olur ama, tek hâkim o değil. Ve çalışma odalarında olup biteni kim bilebilir?”

“Bir amatör o zaman... Zengin bir amatör vardır...”

“Ama onlar yalnızca gözde sanatçıları ve benimsenmiş eserleri isterler.”

Bunun üzerine Kariste bastonuyla yere vurup, “Fakat onda büyük bir yetenek var” diye bağırıyor.

Uzun konuşmaları, avucunu yalamayı bırakacak mı? Çocukluklarındaki yaşlı kedi Crapitoche’a benzetiyor kendini, uzun bıyıklı ihtiyar bir felsefeci havasıyla onlara bakan kedileri. Paul ve o. Paul’le bahçenin duvarına ata biner gibi oturuyorlar. Gelecek! Yolculuklar!

Paul! Camille ne yapardı Çin’de? Başka bir yaşam, bu doyumlu toplumun altını üstüne getirmek. Paul ona Çin’de boğulduğunu söylüyordu: “...yumuşak gövdeler yığını...”, “...kötü bir şişkinlikle genişlemiş insanlar...” - ‘Ya Tanrı sevgisi, Paul?’

Masanın hemen yanındaki, en yakınındaki iskemleye oturdu, çöktü âdeta. Şimdi çalışmaya başlamak... Hemen. Teninize yapışan nem, sıkıntılı haziran ayı, tembellik. Bu buhar banyosunun içinde insanın canı nasıl çalışmak ister?

Kırmızı şemsiyenin yanında gazeteler, kâğıda yapışmış yığınla sinek; atölye, demir çiviler üzerine oturtulmuş yarı yarıymış mumlar, iki kirli bardak. Paul gitmeden önce, şişe, Camille, masa, çıplak parkeler, pencere... Işık çok sert. Çıplak parkeler. Örtülerinin altında mumyalanmış taslaklar. Kızılımsı kuşmaşlar. Yere bir parça toprak düşmüş, taslaklardan biri çatlamaya başlamış herhalde. İşte, burada kavrulmuş bir dünya. Camille. Masa. Sinekler ve o. Kayıtsızlıkla uzanıp bir gazete çekiyor. Yığın devriliyor. Sert bir ses. Açtığı gazetenin kâğıdı hışırdıyor. Gazeteler. Gazetelere bir göz atmak. Belki biraz cesaret almak için. Sevinmek için, ne dersiniz?

“Yetmiş beş yaşımdayım.” Dört ihtiyar yüzünü buruşturuyor. Yüzünü buruşturmuş dört kadın. Atölyesindeki aynalar ve o.

“Kendine özgü bir yaratığın karşısında olduğumuzu biliyor musun, doğanın başkaldırışı, dahi bir kadın?...”

“Evet, dahi, sevgili Kariste. Ama bu kadar yüksek sesle söyleme... Bundan rahatsız olanlar var ve M'zel C.'nin böyle nitelendirilmesini asla bağışlamayabilirler...”

“Bu da ne?”

“Katalog dilsiz ve grubun adı yok, diyorum... Şey bu, görüyorsun ya, bir kadın başka kadınlara bir öykü anlatıyor, diğerleri de onu dinliyor. Bu bir genç kızın eseri, M'zel Claudel'in.”

“Evet, tabii! Biliyordum,” diye bağırıyor Kariste... “*La Valse*'i, *Clotho*'yu, *Tete d'enfant*'nı, Rodin'in büstünü yapanın elinden çıktığı belli oluyor zaten. Büyük ve olağandışı bir sanatçı ve bu grup çalışması buradaki en iyi eser.”

“Gerçekten de öyle değil mi hanımlar?” Dört ihtiyar başlarını sallayıp doğruluyor ve yorgun bedenlerini iskemlelerin arkasına yaslıyorlar. Dört ayna.

Şu aziz Mirbeau! Ne kadar heyecanlanmış, coşmuştu. Camille onu görür gibi oluyor, kolalı yakasını, çevresindekileri el kol hareketleriyle konuşarak *Causeuses*'e doğru çekmesini. Camille onu düşünüyor. Camille'e inananlar var, ama onlara nasıl anlatmalı, ruh hallerinden çok daha başka gerçek zorluklar olduğunu... Yalnızca Octave Mirbeau, anlamıştı. Açmazı. Mirbeau, Kariste kılığında: Öyle yaratıcı biri ki...

“Salonları dolaştıktan sonra bahçeye sigara içmeye indik. Kariste bu hayranlık uyandıran kusursuz güzellikteki heykeli gördükten sonra sevinçten yerinde duramıyordu; doğaya hay-

ran, hayata tapan kutsal sanatçıların kaynaştığı Pompei ve Tanagra'da bile bundan daha saf, daha güçlü bir heykel olamazdı... Enfes hayali bir kompozisyon, doğanın mucizevi bir yorumu, bilge bir ustalıkla yapılan bu uysal heykel onu tıpkı bir keşif gibi sevindiriyordu. Durmadan heykele bakıp ondaki tüm güzelliklerini ortaya çıkarıyordu.”

Ya Geffroy! Allak bullak olmuş, heykelden ayrılmıyordu. “Bir köşede toplaşmış bu kadınlar, biri bir hikâye anlatıyor, diğerleri dinliyor. Siz o kadar gençsiniz! Bu dört ihtiyaç? Bu yaşlılığın ve gölgenin şiiri. İç gerçeğin belirişi, zavallı birleşmiş gövdeler, kafalar birbirine yakın, işlenmiş bir sır gibi!

“İnsan duygularının anlaşılmasının bir şaheseri.” Camille çocukluğundan beri bencil, acımasız diye tanınırdı oysa, tam üstüne basmıştı. Bu adamı annesine göndermek isterdi. “Laf aramızda, söylesenize bana, size bu fikri kim verdi? Bu dört ihtiyarın arasındaki sır da ne?” Camille tatlılıkla gülümsüyordu. Kimse bu sırrı öğrenemeyecekti. Bu dört ihtiyarcık! Onundu, giziydi...

Ve Roger Marx: “...canlı varlığın kulak kesilişinin kıvrımları...”

İlginçtir, kimileri uzak durmayı seçiyordu. Söylemek istediği de neydi? Ve bu ani yaşlılık? Gündeme getirildiklerini düşünüyorlardı.

Bu dört küçük ihtiyaç, bu “konuşkan kadınlar” kayıtsızlıkla gevezeliklerini sürdürüyorlardı, aralarında dokunan bir öykü ağı vardı. Dehadan söz edilmekteydi! Roger Marx yanındaydı. Dehadan söz ediliyordu! Ama Rodin'den hayır, kesinlikle. Artık kimse onları birlikte görmüyordu, onunla hiçbir soy bağı kalmamıştı. Kendi çağından, tek başına, fırlayıp çıkmıştı. Yeni bir sanat yaratıyordu. Mathias Morhardt ona şöyle demişti:

“Marx, baksanıza, *Le Peintre*, dostumuz Lhermitte’in küçük bir heykeli, o yapmış. Yeni bir sanat başlatıyor. Ya *Les causcuses*! Muhteşem bir çalışma! *Causeuses*’ün çapında hiçbir eser yoktur modern sanatta. *Causeuses*! Dehanın öngörülmez ve açıklanamaz isteğinin ürünü burada! İşte! Hepsi bu.”

Camille onları duymuştu. Onların ortasında duruyordu. Kimse ustadan söz etmiyor, adını bile anmıyordu. Oysa Camille *onu* her yerde soluyordu. Gözlerinde, yorumlarında, kibarıklıklarında. O gelmemişti, hiç gelmemişti. Sergi bitmiş ve Rodin görünmemişti. Camille birkaç kez ona yazmak istemişti. Sonra da kalemi kâğıdı kaldırmıştı.

“Balzac” da, “Victor Hugo” anıtı da ilerlemiyordu. Hasta olduğunu söylüyorlardı. Oysa atölyeleri çalışıyor, sipariş alıyor, uygulamacıları eski taslaklarını yeniden yapıyor, yontup pişiriyorlardı. O neredeydi? Ne yapıyordu? Durmadan Touraine’de diyorlardı. “Balzac”ını aramaya gitmişti. Yalnız.

Camille susuyordu. Ancak biri ona haber vermeye geldiğinde öfkelenmişti! “Balzac”ı Mösyö Rodin’in elinden alacaklarmış. Hatta Marquet Le Vasselot işi hemen çıkartmaya hazırmış. Kırk sekiz saat içinde teslim edebilirmiş malı. Belki de Camille... Karşısındakini hemen susturmuştu, hepsi iğrençti bu insanların. Yarınları övmeye ve öldürmeye her an hazırdılar. Tek işleri buydu demek! Bir heykel, üretilmesi gereken sürede üretilir. Dakikalar, sayılan kaç olursa olsun, ileride yüzyıllar şeklinde ona geri döner,

Eski dostları Mathias. Bir gün birisi Camille’le alay etmişti. Asla başaramazmış, kalıp çıkarma o kadar işi hızlandırmış ki, kendi kendine yontmak düşüncesi de neymiş? Mathias Morhardt öfkeyle cevap vermişti. Diğer adam ikisini de deli yerine koymuştu! Onun şaşkın haline sonradan da çok gülmüşlerdi.

Eski dostları Mathias! Yılın başında gelip *Clotho*’sunu mermerden yapmayı kabul edip etmeyeceğini soran da o olmuştu.

Camille sevinçten çılgına dönmüştü: Tereddüt etmek niyeydi? Anlayamıyordu. Mathias şapkasını elinde bükerek karşısında dikilmektedir. Camille anlatması için ısrar ediyordu, siparişi veren kimdi? Hangi müze? Nasıl?

Sonunda bazı şeylerin pek açık, pek belirgin olmadığını anlamıştı. Sözcüyü oturtup, “Haydi, Mösyö Morhardt itiraf edin,” demişti.

Süklüm püklüm o da başlamıştı anlatmaya. Puvis de Chavannes yetmişinci yaşını kutluyordu. Bir ziyafet düzenlemişti. O da yani, Mathias Morhardt... Aslında Mösyö Rodin içindi ama...

“Ne, Rodin mi? Açıklayın.”

Evet, Mösyö Rodin! Davetin şeref konuğu olacaktı. Puvis de Chavannes’in yetmişinci yıldönümü.

“Peki, Rodin’in bu işle ilgisi ne?”

Bir komplo düzenlenmişti anlaşılan.

“Bu bir komplo. Siz hepiniz delirdiniz herhalde.” Ne saçmıyordu bu adam!

“Balzac” siparişini Rodin’den geri almak için bir komploydu bu.

“Ee sonra?”

İşte, Puvis’nin yaşgünü dolayısıyla...

“Tamam, anladım.”

Rodin’in yaptığı Puvis’nin profili bronzdan plaket halinde her konuya verilecekti davette. Böylece de...

“Konuklar satın alınacak yani?” Camille sonunda anlamıştı işte. Böylece sanatçılar Rodin’e sevgilerini belirtip şiş karınlarının yanı sıra bir de plaket sahibi olacaklardı. Ya Camille? *Clotho*’nun kopyasını yaptıracak kadar bile parası yoktu. Plaketi satın almak çok pahalıya gelirdi!

Camille işi alaya aldı. Hayır, yanılıyordu. Mathias Morhardt yalnızca, bu vesileyle *Clotho*’nun mermere geçirilmesi için Camille Claudel’e sipariş verilmesini önermişti.

“Rodin’in öğrencisi!” Ustanın yeteneklerini övmek için ona ihtiyaç vardı! Yine de kabul ediyordu Camille. “*Clotho*’yu mermerden görmek istiyorum. Mermerin parasını sağlamak için tek şansım bu. Bu yüzden kabul ediyorum. Ama ben yontacağım. Onu saran uzun iplik ağını ben işleyeceğim yontu kalemimle. Kimse elini sürmeyecek. Vakit alır. Ama bir mücevher yaratacağım. Kendi başıma.”

Mathias hiç ses çıkartmamıştı. Açık kart vermişti. Yerinden kalkmış, kapıyı açmış ve dönüp, “Evet, şimdi...” demişti.

“Hayır, bu kadar!”

Mathias, Auguste’ten bahsetmek istiyordu. Camille, “O nasıl? Neler oluyor?” diye sormak istiyordu. Hiç. Sessizlik. Onun eli kapıda, Camille masaya dayanmış, iki eli de masanın üzerinde, birbirlerine bakmışlardı...

Yemek çok gülünç olmuştu. Rodin uzun bir söylev vermiş, kimse dinlememişti.

Camille, *Clotho* üzerinde çalışıyordu. Mermer gelmişti. Aylarca çalışacaktı. İşte, işi vardı. Düş kurmak niyeydi? Bu siparişten para alamayacaktı. Mermeri hediye etmişlerdi, bütün geriye kalanı kendisi yapacağı için de ek olarak az bir para vermişlerdi.

Yerinden kalktı. Haydi, çalışmaya!

Puvis de Chavannes’ın yemeğini umursamayabilirdi. O sırada, hemen hemen aynı gün kendisi de bir yemek vermişti. Tam bir felaket! Paul, Boston’dan yeni dönmüştü. Arkadaşlarıyla Camille’e gelecekti. Arkadaşları!

Öğlene doğru kapı çalınmıştı, Camille kapıya baktı. Hayır, hiçbir zaman unutamayacak. Annesi kapının önünde duruyordu. Yemeği hazırlamaya gelmişti! Camille beceremezdi, öyle değil mi? Camille’i itti ve... Camille annesinin bu halini ölünceye kadar unutamayacaktı!

Japon adam çırılçıplaktı. Annesine bakıyordu, dua eder gibiydi. Tek kası kıpırdamamıştı. Madam Claudel gerilemişti, Camille tam arkasındaydı. Onun yere düşüp bayılmasını bekliyordu. Annesi Camille'e doğru dönmüş, onu dışarıya itiyordu. Renkten renge giriyordu yüzü. Sonra ansızın kendi etrafında dönüp meditasyondaki Japon'a elini uzatmıştı. Beriki, tören giysileri içindeymiş gibi önünde eğilmişti annesinin. İki dakika sonra da kırk yıllık dost gibiydiler. Japon giyinmişti, onun aşırı nezaketi köylü annesinin sonsuza dek kalbini fethetmişti.

Oysa tavana gelişi güzel asılmış fenerler, mumlar, uydurma şamdanlar Louise'i öfkelen-dirmişti. Camille pudra sürmeye başlayınca da annesinin Villeneuve usulü her türlü eleştirisine maruz kalmıştı. Tıpkı bir palyaço, bir... yok hayır, annesi o kelimeyi söyleyemezdi. Camille hiç ses çıkartmadan pudralanmaya devam etmişti.

Bir süredir yüzündeki çizgileri beyaz bir maskenin ardında gizliyordu. En azından insanlarla görüşeceği zaman. Yalnızca gözlerini ve ağzını beğeniyordu. Geriye kalan her şey bembeyaz, hareketsiz, ölgündü. Otuz yaşındaydı. Otuzunu geçmişti bile.

Yemek! Kardeşi serseri kılıklı biriyle gelmişti, inanılmaz bir genç adam, pantolonunu ipe tutturmuş, keman çalıyordu. Bir Debussy âşığıydı. Debussy'nin adını duyunca Camille ürpermişti. Sakinleşmeliydi.

Annesi yemekte söylenen her şeye bir yorum getiriyor, her söylenene bir karşılık veriyordu, Camille'i iğneliyor, iç geçirerek konuşuyordu: "Japon giyinince bir derece. Ah öbürü yok mu, şu cebi delik! Adı neydi onun? Christian de Larapdie mi? Ne garip isim; Camille mi? Hiçbir şey yapmazdı. Hem zaten heykel..."

Son konuğa gelince, Camille ondan nefret ediyordu. Durmadan Camille'le dalga geçiyordu adam: "Matmazel, Guernesey'de Victor Hugo'nun üzerine oturduğu kayalarda sahiden

yeşil çarpı işaretleri var mı?” Camille bu hödüğe cevap bile vermiyordu. Jules Renard.

Paul başını tabağından kaldırmadan sinir içinde oturuyordu. Sinirden elleri titriyordu. Böyle bayat pasta gibi pudralanmış kardeşine kızılıyordu.

Christian de Larapiedie eğleniyor gibiydi. Çok içiyor, coşuyordu. Cebi delik, paramparça pantolonuyla durmadan gerçek ya da uydurma hikâyeler anlatıyordu. Kim bilebilirdi, Paul’le aynı odada yaşadığını? Aynı *boarding-house*’da. Birbirlerine nasıl katlanıyorlardı acaba? Paul’ün bir çelişkisi daha! Camille onu artık tanımaya başladığını düşünüyordu: Bu genç belirsiz bohemî... Louis Laine. Tanrım, birdenbire Louis Laine’i düşünmüştü. Paul ona son iki oyununu göndermişti. *L’échange* ve *La jeune fille Violaine*’i sevmemişti. Violaine’i saran cüzzamdan iğrenmişti. Annesinin kovduğu Violaine herkesin içinde küçük düşmüş, herkes tarafından terk edilmiş ve iki kız kardeş arasındaki cinayet. Köye, o yöreye ait sürüyle anı. Kurban edilen Violaine. İşlemediği bir suçun ağırlığı. Hayır! Villeneuve’ün rüzgârı kadar acı, sert bir piyes. Piyesin başındaki ihtiyar Marki’ye gülmüştü: “Enginar göbeği kadar kıllı kulakları olan ihtiyar.” Onu tanır gibi olmuştu, eski komşularını. Camille bir ara onların üç çocuklarıyla ilgilenmek istemişti ama olanaksızdı bu. Ne olmuştu o komşuya?

“Ya Marki?”

“Kapatıldı. Fazla olmaya başlamıştı,” demişti annesi. “Aramızda imza topladık. Çok oluyor. Sonunda kurtulduk.”

Zavallı Marki. Akıl hastanesine kapatmışlar onu. Kimi zaman ne komik olurdu. Bir gün Camille’le birlikte sek sek oynamışlardı. Bir çocuktuk o!... Ya Paul, o da bir hücreye kapanırsa? Hayır, buna dayanamazdı. Çin’e gitmeden önce söylemişti Paul. Daha fazla bekleyemeyeceğini. Çağrı, gizemli ses, sürgün, “çile, aşkın katılığı” Kendini dine adamaya karar vermişti. Keşiş olacaktı! Kaçınılmazdı bu!

“İçimde benden daha ben olacak biri,” demişti Camille’e dalgın, düşünceli, dizlerinin dibine oturup. Neler görüyor, neler işitiyordu? Neye doğru gidiyordu? Kime doğru? Ya gözlerindeki bu ışık...

Benim küçük Paul’üm!

AKIL HASTANESİNDEN MEKTUP

“... Bana gelince, burada yaşamaya devam etmek zorunda olduğum için öylesine üzgünüm ki, artık... [okunamadı] Canlı bir varlık bile değilim. Bu yaratıkların bağırımlarına dayanamıyorum, içim kaldırmıyor. Tanrım, Villeneuve’de olmayı ne kadar isterdim! Hayatımı böyle bir yerde bitirmek için yapacaklarımın hepsini yapmadım, bundan başka şeylere layığım...”

“BÜYÜK BİR DEHA”

*“Bir kadın heykeli yaratmak için
saldırdığında insan
Alplerin sert taşına,
Bir canlı yüz çıkar ortaya
Küçüldükçe taş yüz büyür.”*

(Michelangelo)

“Mektubum çok umutsuz, Matmazel Claudel’in eline geçmesin –sanırım adresi hâlâ aynı.”

Camille kâğıdı elinde çeviriyor. Boyun damarları atıyor. Demek Paul’le birlikte Çin’e bu yüzden gitmedi!

Mektup burada. O yazmış. Yazısından tanıyor. Şaka değil. Acıklı. Bu adam boyun eğiyor. Yolundan alıkonan sanatçı sarılmış. Hayır, olamaz!...

Elli beş yaş. Elli beş yaşında artık Rodin. Hayır, Mösyö Rodin, salakları haklı çıkaramazsınız. *La porte de l’enfer*’in heykel-tıraşı bunu yapamaz. Hayır! Bir de bitirmeniz gereken “Balzac”

var! Haydi, kaldırın başınızı. Yaşanacak çok şeyler var. Haydi! Ellerinizi! Ellerinizi hareketsiz mi? Olamaz!

Mektubu Mirbeau getirmişti. Ertesi gün gelecekmiş. Eğer görüşmek istemezse ısrar etmeyecekmiş, Rodin'e bu mektubu kendisine gösterdiğini hiçbir zaman söylemeyecekmiş...

"Matmazel Claudel'in benimle aynı günde sizi ziyaret etmeyi kabul edip etmeyeceğini bilemiyorum, onu iki yıldır görmedim, yazmadım da, bunu söyleyecek durumda değilim..."

Camille okuyor, yeniden okuyor. Onu yanında, çok yakınında hissediyor. Aşka bürünüyor. Duyarlı, açık. Elleri... Onun ağzını özlüyor, bakışını, erkeklik organını –büyük bir alev.

"Orada bulunmam gerekiyorsa, bunun kararını Matmazel Claudel verecek..."

Çılgınlıkları, heykel konusundaki tasarıları, tartışmaları... Ne kadar zamandır arıyor Camille? Kim heykeli biliyor? "Tanrı dünyayı yaratırken ilk düşündüğü şey model oldu." Rodin ve Camille, birlikte; bunu onlardan başka hiç kimse anlayamaz.

Kafasında karmakarışık imgeler. Ayağa kalkıyor, kaçmak istiyor, söylemek: Hayır, asla. Fakat imgeler Camille'i sarıyor, kuşatıyor. "Yeter, köpekler! Çekilin başımdan!" Hakaret edip onları yola getirmeye çalışıyor, *Eumenide* ler, *Furiene* ler onlar. Darmadağınık saçlarında yılanlar, bir elde meşale, diğerinde hançer, tırmanıyorlar.

Hayır! Yarın Mirbeau'ya hayır demek! Ona bir mektup yazıp bırakmak. O gelmeden önce kaçmak. Camille bir mektup bırakacak. Mirbeau'yu görmek istemiyor, yoksa yine dayanamaz.

"Hayatımız ne kadar acımasız!"

Camille onunla birlikte -hayır, olamaz- aradan on yıldan çok zaman geçti –buluşma. *Les portes de l'enfer*. Ya çektiği acılar, sessizlik, uçup giden tanrı. Çabuk birileriyle konuşmalı. Yak-

laştığını hissetmemek. Kaçmak. Mektup, atmalı mektubu, kendisine yazılmamış, atmalı...

“...sonunda başarı kazanacağından eminim, fakat zavallı sanatçı, daha çok üzülecek o zaman, hayatı tanımış olacak, önceleri belki geç kaldığı, dürüstçe çalışan bir sanatçı olarak kaçışının kurbanı olduğu için pişmanlık duyup ağlayacak, bu mücadelede ve karşılığında sizi hasta eden bu çok gecikmiş şöhrret uğrunda yitirdiği gücüne acınacak...”

RODİN, 8, Chemin Scribe, Bellevue.

Hastalanmış, Rodin hasta. Camille onun yatışını görüyor âdeta, dayanıklı, güçlü, dirençli, halkın çocuğu, hayır, o hastalanmamalı. Kalem titriyor. Kaçmak! Rose ona bakar!

*Kiraz zamanını hep severim
Gönlümdeki açık yara
O zamanlardan kalma...*

Camille kurtuldu. İhtiyar müzisyen avluda. Biriyle konuşabilecek. Mektuptan kaçmak için...

“Camille’in büyük bir deha olduğu açık... Ve bu deha sözcüğü, Matmazel Claudel’in eserine göz ucuyla bile bakmayan boş gözlü yaratıkların bir aşağı bir yukarı dolaştıkları bu büyük bahçede acı bir çılgılık gibi yankılanıyordu.”

Rodin ve Camille. Androjen tek bir varlık. Sımsıkı birleşmiş, birbirinde erimiş -cehennemin iki büyük hayvanı! “*L’etreinte*” (Kucaklaşma) - Hayır, böyle değil, nasıl isimlendirmişti o heykeli? *L’emprise* (Nüfuz). “Hâkim olan, erkeği kucaklayan kadın ve kıstırdığı av!” Rodin, çift kuyruğun anlamını açıklıyordu. Camille heykeli hatırlıyor; 1885, Rodin’in skandalları! Haydi, başını kaldırsın! Camille onun içindeki Erkek’ti. İşte, Rodin’e saldırıyordu! Camille, büyük Dişi, ona bir kez daha güç veriyordu. Camille, Möryö Rodin’e yazıyor.

Yarın mektubu Mirbeau’ya verecek.

*“Ve gençliğin yanılsamalar zamanı
olduğunu söylüyorum, çünkü bu dönemde
insan olayların güzelliğini, çoğulluğunu,
istenilirliğini olduğundan farklı görür...”*

(Paul Claudel, *Le soulier de satin*)

*Cythère’ e yola çıkış: Mösyö Rodin tabloyu yorumluyor.
Camille on dokuz yaşında.
Şafak vakti toprak hâlâ uyuyor.*

24 Haziran 1895.

Rodin onun dönüşünü uzun zamandır bekliyordu.
El ele tutuştular. Sadece.
O gece sevişmediler.

Geceden önce çekilen güneşte boğulmuş sıcak toprak.
Camille her zamankinden daha güzel.

“Çakuntala, eşi tanıyor onu, yeniden seviliyor ve kabul görüyor...”

Cythère’ in alacakaranlıkları.

*“...Camille Claudel, Rodin’in
öğrencisi, neredeyse ustanın kendisi kadar güçlü...
(Chronique de l’Indre)”*

*“Matmazel Claudel’in büyük ustaların
arasında yer almaması beni çok şaşırtır...”
(Armand Dayoz)”*

JOURNAL DU DEPARTEMENT DE L’INDRE

10 Ekim 1895

“Müzeye bağış. Matmazel Camille Claudel, Rodin’in öğrencisi, müzeye doğal boyutlarda, alçıdan bir grup çalışmasını hediye etti. Yapıt Hint efsanesi Çakuntala’dan esinlenerek yapılmış.”

17 Kasım

“Dün, Touraine’e giderken Matmazel Claudel, Chateauroux’ya uğradı. Bölgenin ileri gelenleri tarafından karşılandı... Mösyö Buteau; Matmazel Claudel’e Chateauroux Müzesi’ne hediyesinden ötürü teşekkür etti...”

Aralık

“...Chateauroux kenti Matmazel Claudel’in yapıtından tedirginlik duymaktadır..... Yapıtın uzlaşmazlığı ve ahlâk yargılarını sarsması nedeniyle gösteriler düzenlendi...”

“Daha iyi ya. Bu bir varlık gösterme biçimi!”

“Bu tek parçadan oluşan kireçtaşı anıtı görmeyenlerin acele etmesi gerek... Bir ayağı kırıldı bile...”

“...Belediye görevlilerinden biri, halkın gözlerinden saklamak amacıyla bir anıtın örtüyle kapatılmasını önerdi...”

“...Ölümlerle noktalanan bir evlilikte aşkın ifadesi buyusa eğer?”

“...Yapıtın tamamı kahverengiye çalan bir boyayla örtülü. Boyanma fiyatı: 100F.

İki ölçek siyah boya ve bir kova suyla aynı sonuç elde edilebilir...”

“Son olarak da doğuştan lokantacı gibi iştahlılardan birinin söylediği şu sözü hatırlatalım:

“Yine de yapıtın büyük olmadığı söylenemez!

Size inanıyorum: Yüksekliği 3 m. 50 cm.”

Çakuntala Şakası.

Camille, Châteauroux Müzesi’ne bir hediye vermek istemişti.

RISOTTO

*Yemeğe verdiğimiz
Bu iğrenç önem!
Yemek dediğin de ne?
...Ondan daha açgözlü değiliz ya...*

(Paul Claudel, *La ville, I*)

Pazar günü *risotto* var. Cevap vermeli. Uzun sürmez. Yalnızca bir mektup. Fakat omuzları ağrıyor, bacakları sızlıyor. Hava sıcak değil ama tıpkı şişman kadınlar gibi zor nefes alıyor, kendini kalınlaşmış hissediyor. Ağırlaştı. Özellikle de kafası, gecikmiş anılarla, endişelerle dolu. Dışarıda yağmur yağıyor. Gözleri ağrıyor. Hayır, düzen kuramıyor. Savaş tanrısı Mars'ın delilikleri bunlar!

Şimdi de terledi. Şalını atıyor. Böyle bir sıcak, bir soğuk... Oturdu, mermer önünde, pürüzsüz, parlak, şişkin, dolgun. Sergiye hazır olabilecek mi? Önünde bir ay kaldı, ama hâlâ o kadar işi var ki!

Pazar günü? Ona iyi gelecek. Madam Morhardt ve *risotto*'su. Camille *risotto* yemeyi seviyor. O kaşıktan kaçan küçük taneler. Bir yemek *risotto*. Çukurlarla, tıpkı gülen bir çocuk gibi size göz kırpan bir yemek. Camille otuz iki yaşında. Aman hiç hastalanmamalı! Bitirmeli. Bir ay, bir ay kaldı.

Risotto, Camille'i dinlendirecek. Çok lezzetli bir yemek.

Sevgili Madam Morhardt...

Onların evi bir sığınak. Orada seviliyor, korunuyor. Rodin arada bir uğruyormuş. Mathias Morhardt'da mermeri yontma konusunda kimin kendisine yardımcı olabileceğini sormalı. *Les causeuses* le kendi ilgileniyor ama süslemeli kenar için iyi bir işçiye başvurabilir. İş ilerlemiş olur. Tabii işçinin parasını da ödeyebilmesi gerekiyor! Ondan istemek, *ondan*. Hepsi meşgul. Onun atölyesinde o kadar çok yapılacak iş var ki! Siparişler artıyor, iki yıl önceki filanca heykel, üç yıl önceki falanca ve "Victor Hugo" ve "Balzac", yüzlerce taslak!

Rodin ona taş işçilerine yol göstermeye gelip gelemeyeceğini sormuştu. Camille'in vakti yoktu. Aksi halde *Les causeuses* ü asla yetiştiremezdi. Üstelik elindeki tek iş bu değildi, para kazanması da gerekiyordu! İş bitik denilen Rodin'in hiç bu kadar işi başından aşkın olmamıştı! Şimdi burnundan soluyan, beli bükülen, soluğu kesilen Camille'di! Haydi yaşlı at! Ha gayret, deh! Camille ona güvenilir işçiler sağlamıştı. Rodin işi olduğu için iyi para veriyordu. Jules, Roger; onları seviyordu Camille. Her şey iyi gidiyordu. Yani orada... onun üç atölyesinde...

Ya Camille! Morhardt'dan para istemek? Olabilir ama ya beceriksiz bir uygulamacı çıkarsa karşısına?... Köşeyi işlemek çıkarak işiydi neredeyse. Fakat onun *Causeuses* leri! İşçi onlardan birini delebilir, kafasını koparabilirdi. Camille aylardan beri mermer üzerinde çalışıyordu. Bedelini ödeyeceği bir düş. Bir çılgınlık. Tasarruf yapıp karşısına çıkan her işi kabul etmişti.

İşlerin sayısı da çok azdı zaten. Rodin'in dostu, büyük sanatsever Mösyö Fenaille, Camille'e biraz yardımcı olmuştu. Fakat Camille hazır olacak mıydı?

Haydi çabuk! Madam Morhardt'a cevap vermeli. Kardeşinin yazıları konusunda teşekkür etmeli. Mösyö Ganderax! Dostları! Onun sayesinde Paul'ün yazıları yayınlanacaktı. Annesiyle babası memnun olmuşlardı. Madam Louise bile sevindiğini belli belirsiz bir gülümsemeyle ortaya koymuştu. Paul'üm, orada! Şanghay'da! Çin'i düşleyen küçük oğlan çocuğu. Mavi gözlerini kocaman açıp haritaya dikmiş, küçük parmağıyla orayı işaret ediyor, orayı, başka bir yeri değil, Şanghay'ı. Paul orada. Camille birden onun için endişeleniyor. Dalgalar halinde yükseliyor endişesi. Gittiğinden beri hiç tiyatro eseri göndermemişti. Yalnızca şiirler, denemeler...

Camille ansızın üşüyor. Bir kez daha güneş, kirli sarı yüzünü sakladı. Camille saatin kaç olduğunu soruyor kendine. Bu siyah beyaz günde zamanın geçtiğini bile fark etmeden, durmadan çalıştı. Yalnızca bir kez, sıcak bir şey içmek için ara verdi. Mektup bu gece gitmeli. Camille hızla yazıyor:

Pazar akşamı yemeğinize memnuniyetle katılıyorum, yalnızca risotto'nun tadını çıkarmak için değil...

Hiçbir şey unutulmamalı; yazılar, teşekkürler, gecikme, ilk işçiler; bir hata, haftalar boyunca onların yaptıklarını toparlamaya çalışmış, her şeyi mahvetmemeleri için onları denetlemişti; sonra bir sabah işçiler gelmemişlerdi, başka bir yerden daha iyi para alıyorlarmış.

Hiçbir şey unutulmamalı. Mermerin işlenmesi gereken kenarı. Mutlaka açık havada, bahçede yemek yiyeceklerdir. Bahçe. *L'hamadryade*'dan söz etmek... Mösyö Bing gözlerinin önünde eskizini yaptığı büstü Camille'den satın almıştı. Burada tüm tekniğini ortaya koymaya karar vermişti Camille. Altın

yaldızlı, patine bir mermer. “Olanın yumuşaklığı, olmayanın pişmanlığıyla,” diyen Paul gibi.

...Bing'in büstünü de koyacağım.

Ona da teşekkür etmesi gerekecek. Nilüferli genç kız için. Bir daha olamayacağı genç kız için.

...Bing'in büstü kesinlikle. Ayrıca... Usta onu güzel buluyor...

Rodin'le dışarda yemek yemek. Bundan aylar, aylar önce, altı ay önce... Son ayların fırtınası ve Camille şimdi geç kaldı. Aynı hayatı paylaşmıyorlardı. Rodin'in endişeleri onunkilerden farklıydı.

Bir daveti her kabul edişinden sonra iki misli çalışması gerekiyordu. Yardımcısı yoktu. Gelenlerin her biri Camille'i alaya alıp teker teker yok oluyordu. Bir gün, bir uygulamacıyı çalışırken yalnız bırakmıştı. Mösyö Pontremoli'ye gitmesi gerekiyordu. Dönüşünde mermer kırılmıştı. Kerberos bu genç adamı çok sevimli bulmuş, adamı anlatıyordu –Mam'zel Camille, fille uçuç böceğinin öyküsünü biliyor musunuz, çok komik, ha demek biliyorsunuz...” Sonra bir kadeh içki içmişler... Genç adam öylesine solgun ve zavallıymış ki. “Mam'zel Camille bütün gün çalıştı... Bir lokma ekmek için...”

Camille olup biteni anlamıştı. Bir saatlik çalışma ve iki kırık. Aylardır çalışmasının sonucu un ufak olmuş, kül olup bitmişti –kutsal tende yaralar, damarlar, açılan yaralardan kendi kanının aktığını görür gibi. Hesap çok pahalıya patlıyor. Çok pahalıya.

Camille heykeltıraşların gözlerini, aletlerini, ellerini yerleştirdiği saatte, gölgelerin yavaş yavaş konturları emdiği anlarda yani akşamları, çıkarsa, ertesi sabah daha bitkin kalkıyor, gözleri alacakaranlığı yeniden çiziyor, aletini tutarken elleri titriyor, büyük ışığa daha zor katlanabiliyor. Bunun üzerine giysi-

lerini çıkartıp başlıyor çalışmaya. Durup dinlenmeden çalışıyor.

Ve işte, hazır değil: Sergil! Bir ay sonra. Bütün kış boyunca bir saatini bile ziyan etmedi. Gün ışığı enderdi, zaman ellerinden ağır ağır kayıyordu. Saniyeleri yakalıyor, cimrilikle bir tanesini olsun yere düşürmüyor, durmadan parlattığı mermere katıyordu.

Madam Morhardt'a cevap vermek! Yemek! Onunla birlikte. Bundan çok önce...1895 Temmuzunda.

Büyük ağaçlar, güzel lokanta, kuğuların boynundaki sonbahar, güneş gölün üzerinde, lezzetli yemekler, özenle seçilmiş şarap, kırmızı altın öpücük, başlarının üzerinde ağaçlar ve kırlangıçların çığlıkları. Alçalıyorlar. Tam üzerlerinde, delici. Çıgılık. Rodin, "Öldürdüklerimiz onlar," diyor.

Camille anlayamıyor. Kırlangıçlar mı?

"Orman perileri! Duyuyor musun onları? Orman perileri bağıyor. Ağaçlarla birlikte doğuyorlar. Onların geleceğini hem koruyup hem de paylaşıyorlar. Orman perileri... *hamadryade* lar..."

Camille onun ellerini tutarak: "Anlat... Anlat *hamadryade* ları," diyor.

"Onlar göğün yağmuru çınarların yapraklarını ıslattığı zaman mutlu olurlar; ağaçlar yaprak dökünce de yas tutarlar. Sevdikleri ağaçla aynı anda öldükleri söylenir."

Rodin anlatıyordu. Camille masanın üzerinden eğilmiş, poposu sandalyenin tam kenarında, birbirine dokunan elleriyle ona bağlı. Rodin onun gözlerinin pırıltısına asla alışamayacak. Sanki bir anda karşısındakinin heykelini yapar gibi. Camille'e poz vermeyi hiç istemezdi. Şimşek gibi, sarsıcı, delici bakışları yüzünden insan kendisini onun karşısında çırılçıplak hissediyor. Gördüğü de ne? Neler okuyor? Rodin gözlerini kısıyor.

... Ölümlülerle ölümsüzler arasında bir haberci. *Hamadryade* lar arabuluculardı. Böyle onurlandırılmışlardı.” Camille’in elini tutup uzanıyor. Elini öpmüyor. Durdu. “Senin gibi bir *hamadryade*! Senin gibi bir aracı! Benim aracım!”

Camille gülüyor: “Gökler yer arasında bir araf!” Camille arkasına dayanıp, onun ellerini bırakıyor. “Yalnızca bana ait bir araf!”

Rodin omuz silkiyor. Camille, “İltifatları, laf kalabalıklarını sevmem. Ben hayatı severim, hepsi bu. Ne cehennem, ne ölümsüzler... Hayatı burası, şu an,” diyor.

Rodin ona, titreşen mum ışığında her an değişen yüzüne bakıyordu. Kırangıç uzaklara uçmanın telaşıyla acı acı ötüyordu. O artık gergin, inatçı küçük kız değildi. Bu akşam Rodin onun topuzundan dökülen saçlarının altın rengi gölgelerini seçmekteydi. Hiçbir kadında doğanın böylesine başkaldırısına rastlamadı. Camille’in saçları hiç derli toplu olmaz. Saçlarını toplamak için çaba gösterdiğini görmüştü, ama başını bir döndürür ve saçları bir anda dağılırdı gene. Küçük perçemler yüzünün çevresinde koşuşur, bataklık pırıltıları gibi, bakışına göre muzip ya da hüzünlü dikenli bir taç.

Siyah giysisi onları yavaş yavaş ayıran geceye karışıyor; masanın üzerinde ateşin buğusu ve Camille alnını buruşturuyor.

“Neden gülümsüyorsunuz, Mösyö Rodin?”

“Defne ağacına dönüşen Dafne’yi düşünüyordum da. Kırangıç olan Progne’yi. Her ikisinde de kadınlıklarının sonunda dönüşecekleri kuşu ya da ağacı görür gibi oluyor insan.”

Camille sessiz. “Kadın olmanın sonu...” Ne dedi? Kuş olmak içinse bile. Hayır, böyle olmaz, tenin ölümü –kendi teninin ölümü. Bana biraz daha zaman tanıyın. Bırakın, arzu uyandırayım. Hayır, buna katlanamaz Camille. O bir kadın olmaktan hiçbir zaman vazgeçmeyecek. Bekle biraz, sayın profesör! “Ya Dante?”

Rodin yerinden sıçradı.

“Bir yılan bir lanetlinin vücuduna yapışır ve o insana dönüşürken adam da sürünge olur. Oyunun sonunu bekleyelim, Mösyö Rodin.”

Rodin gülmüyor. Gülümsemiyor bile. Camille elini uzatıp, “Barış imzalayalım,” diyor.

Camille büstü yapmıştı. Mösyö Bing sergileyecekti. En azından birkaç heykeli bitirmeyi başırırsa. *L’hamadryade!* “Zaman geçiyor! Zaman geçiyor...” Önünde yalnızca bir ay var. Atölye artık tamamen soğudu. Bu akşam dışarıya çıkabilir. Bir kap sıcak yemek. Ama o kadar çok geri çevirdi ki. İnsanlar onu terk ettiler, dostları, kardeşi... Kadınların da işi çok, akşamları ansızın Camille’i karşılarında bulmaktan pek hoşlanmıyorlar. Sonra bazı yorumlar da kulağına geldi: “Hafif kalça çıkığına rağmen çok güzel, değil mi?” - “Bacağı albenisini arttırıyor.”

Bunların önemi yok. Zırhı sağlam. Gerçek tehlike buralarda değil. Sayıları zaten çok az olan birkaç sipariş de söylentilere yol açıyor. Bir sabah Üniversite Sokağı’nda Mösyö Fenaille’yle karşılaştı. Mermeri parlatma yöntemiyle ilgileniyormuş. Eğer bir büstünü yapabilirse... Hemen dedikodular başlamıştı. Birlikte yemek yemişler! Bu kadının hiç sıkılması yok! “Zaten bu sayede sahip olmuş! -Biliyorsunuz mermere!” Norveçli ressam Fritz Thavlow vardı. Bing... Rodin’in dostları. Herkes onun sanatı konusunda umut besliyordu ama insanlar her konuda ileri geri konuşabiliyorlardı.

Ve günün birinde Sadi Carnot gibi canevinden vurulmuştu. (Camille politikayla pek ilgilenmezdi ama gazetelerde bir başlık dikkatini çekmişti: “Başkan Carnot öldürüldü.” - “Kalbine on altı santimetre yakın...” - “Devlet başkanına saldırı.” *Le matin, L’intransigeant*. Bir yıl önceydi. 25 Haziran 1894. Camille hatırlıyor. Olaydan bir gün önce Rodin’i görmüştü.) Biri: “Heykel onu oyalıyor! İnsanlarla tanışmak için iyi bir bahane! Kirli elli kibar fahişe,” demişti. Camille karşıındakine bakmıştı. Darbe-

nin etkisiyle bir saniye -bir saniye- kalakalmıştı. *“Heykel onu oyalıyor.”* Hiç kimse Camille’i gerçekten ciddiye almıyordu.

Bu insanların numaraları Camille’i hiç ilgilendirmiyordu. Bundan on yıl önce de bu insanlara katlanamıyordu zaten. Gençti, çok az dışarıya çıkıyordu, insanlar da çevresinde dört dönüp onu soru yağmuruna tutuyorlardı. Camille onların heykelle ilgilendiklerini sanıyordu. Onların istediklerini düşünerek anlatıyordu. Otuz yaşını geçmiş ama değişmemişti. Gittiği yerlerde insanlar ona sırt çeviriyorlardı. Sanatçılar, yazarlar, gazeteciler bile. Kadınlara gelince, hiçbiri yontu kalemni nereye sapladığıyla, toprağın itaat edip etmediğiyle ilgilenmiyorlardı.

Jane’in söyledikleri gelmişti aklına: “Yaptıkların ilgilendiriyor onları. Sen ilgilendiriyorsun; büyük gözlerin, küstahlığın... Heykelden sonra söz ederler. Üstelik...” Küstahlık yerini keyifsizliğe bırakmıştı. Uzlaşmama, ihtiyar kızların kötü huyu. Bourdelle, Rodin’in eski öğrencisiydi ama “Heykeltraş Bourdelle”di, o ise, “Camille Claudel, dahi kadın, Rodin’in öğrencisi” olarak kalmıştı.

“Heykel onu oyalıyor.”

Bir başkası da, “Evet, evlenemedi,” demişti. Camille bunun üzerine eskisinden daha çok kendi içine kapanmış, her zaman-
kinden daha yalnız ve vahşi olmuştu. O heykel olacaktı. Babasız ve Sevgilisiz. Ve öldüğü zaman insanlar arkasından, “Bir kadındı!” diyeceklerdi. Seslerinde büyük bir insanın ölümündeki hayranlık...

Yeniden saygınlık kazanmak için dışarıya çıkmamaya karar verdi. Ondan yalnızca heykelleri söz ettirecekti. Kimileri kulaklarını keserken, Camille için için yaniyor ve bir rahibeden daha içe dönük, daha titiz yaşıyordu. Arada bir karşılaştığı Rodin bile ne kadar canlı ve sürprizle dolu olduğunu fark etmiyordu. Camille hazırlanıyor, dünyayı gözlemliyordu. Erkeklerin dünyasını. Yönetimin gücünü. Dev, sabırla onu bekliyordu.

Beklerken, karnı açtı. *Risotto* pazaraydı. Şimdi bu saatte her yer kapalıydı! Bu saatte yalnız başına dışarıya çıkmak! Yemeğe gitmek, nereye? Bir lokantada yoksul ve yalnız kadın...
Kerberos vardı! "Kapıcınız dışarıda... Başvurabilirsiniz..."

YARIN: SERGİNİN ÖZEL AÇILIŞI

“Ben giyinmeyi bilmem. Kadınlık sanatından nasibimi almamışım. Her zaman bir erkek çocuk gibi yaşadım. Oysa o kadar çirkin sayılmam. Beni güzel giysiler içinde görmeni isterdim. Kıpırmızı bir tuvalet...

(Paul Claudel, *Le pain dur*, Perde III, Sahne II)

Mösyö Rodin,

Beni Cumhurbaşkanı'yla tanıştırmak üzere yaptığınız nazik davete teşekkür ederim. Atölyemden iki aydır dışarıya çıkmadığım için bu vesileye uygun bir kıyafetim yok. Elbisem serginin özel açılışı için ancak yarın gelecek. Üstelik, mermerden küçük kadınlarım üzerinde çalışıyorum, bazı çatlamlar oldu, bütün gün onların üzerinde çalışmak zorundayım, yarın açılışa hazır olurlar umarım (eğer sergilenme zamanları geldiyse tabii). Beni bağışlayın ve iyi niyetime inanın. Teşekkürlerimle. Camille Claudel.

12 Mayıs 1896, Camille Claudel sergiye gelmedi. Ne kendisi geldi, ne de başka biri mermerden *Causeuse'leri* getirdi. Son ana kadar beklenmişti.

Neredeydi? Dostları, akşam atölyeyi tümüyle boş buldular. Batan güneşin altında *Les causeuses*, tüm ihtişamı ve parlaklığıyla bitmiş duruyordu. Kırmızı, ipek bir elbise askıda duruyordu. Üzerinde bir etiket vardı. Kiralık bir elbiseydi.

AKIL HASTANESİNDEN MEKTUP

“...Öncelikle artık hiç yemek yemeyeceğimi söyleyeyim. Beni feci şekilde hastalandıran bu yemek artıklarına artık dokunmak istemiyorum, öğlen ve akşam yemeklerinde haşlanmış patates yedim, bununla yetinmek zorundayım, yirmi franka değer mi? Bu durumda delirdiniz mi diye düşünüyorum...”

AKIL HASTANESİNDEN MEKTUP

“...Size birinci sınıf bölümlerin daha da kötü olduğunu söylemiştim. Öncelikle yemek odaları, çok cereyanlı ve herkes birbirine yapışık halde bir küçük masanın çevresinde oturmak zorunda. Yıl boyunca dizanteriden kurtulamıyorlar, bu da yemeğin çok iyi olmadığının bir göstergesi. Yemeğin aslı şu: Çorba (yani sade suya pişmemiş sebzeler), siyah soslu bir parça dana yahnisi, yağlı, acı, yanmış makine yağında yüzen makarna ya da pilav, yıl boyunca, tek kelimeyle artıklar, ilk yemek birkaç küçük çiğ jambon parçacığı, tatlı da birkaç hurma veya bayat incir ya da bir iki bayat peksimet ya da kurumuş bir parça keçi peyniri, işte, günde yirmi frankınızın karşılığı, şarap sirke, kahve nohut suyu...

“ÖNLERDEN BİR YER, YOKSA BİRİNCİ SIRA..”

*“...İlk sıralarda ya da en ön sırada yer
aldığını söyleyebiliriz onun...”*

(Mathias Morhardt)

İşte. Neredeyse zirvede. Dev uzakta değilmiş. Eleştirmenler onun dehasından söz etmişlerdi ve dernek üyesi olmuştu. Tüyleri yolunmuş kuş verini buluyor. Camille kendini tüyleri yoluk, parçalanmış, takla atıp tüneğinde tepinen kargayla karşılaştırıyor. Tek ayağının üzerinde! Ve karga artık ibiğinin de tüylerinin de kalmadığının farkında değil...

Kış geldi. Son sergiden sonraki başdöndürücü eleştirilerden elinde kalan birkaç övgü ve Tilki kardeşin uydurma sözleri. Camille'in ağzından düşürecek peyniri bile yok. Ah! İşte. Otuz üç yaşına bastı, basıyor!

Şikayet etmemeli. Elinde birkaç yeşil tüy ve güzel bir ördek kaldı! Kemik çatısı ve birkaç yeşil tüy. Yeşim taşından *Causeuses*’ü büyük başarı sağladı. Champ-de-Mars sergisinde. ‘97 yılının Mayıs ayını hiç çıkartamayacağını sanıyordu. Ve işte yazmaya başladılar:

“Ne olağandışı sonuç! Bu enfes yapıtın haftalarca süren özenli bir çalışmanın ürünü olduğundan ve genç sanatçının gerçeği böylesine yaratmasını sağlayan büyük sabrı ve tutkusundan kuşkumuz yok. Fakat aslında...”

Neler de yumurtluyorlar! Son korkunç iki yıla onlar katlanmamışlardı.

Hem sonra Camille üşüyordu. Her an. Kış uzuyor, uzuyor, bacaklarına, karnına, kollarına tırmanıyordu. Üşümesi bitmiyordu. Bunun üzerine ateş yakıyordu; küçük tahtalardan, küçük bir ateş. Camille tek başına gülüyor. Kendisiyle alay etmeyi seviyor: Odun pahalı, odunu yontmak daha iyi olur.

“Camille Claudel!” ‘97 Sergisi! Ateşin yanında ellerini ısıtıyor. Mathias, Fenaille ve kendisine destek sağlayan birkaç insan sayesinde yeşim taşından *Causeuses*’ünü bitirebilmişti. Başarısı yanılırları vurguluyordu. Ondan çok söz ediliyordu. Demek ki hiç parasal endişesi yoktu! Eğer onun bu soğuktan, açlıktan büzülmüş halini görebilseler, bilebilselerdi... Zaten çok büyük bir servete sahip olmayan babasından para isteyemezdi ya... Sonra Louise’e yardımcı olmak gerekiyordu. Zavallı Louise kocasını da kaybetmişti! Öylesine genç, öylesine yalnızdı ki o da...

Mösyö Rodin! Hiç değişmemişti: Onu Cumhurbaşkanı’yla tanıştırmak istiyordu. Telaş. Aranıyordu. Kerberos’un ona verecek elbisesi yoktu. Madam Morhardt’la bedenleri uymuyordu. Kız kardeşi, olamazdı. Diğer kadınlar? Ne kadar gülüşürlerdi! Şapkası ve ayakkabıları yoktu ama şemsiyesi duruyordu hâlâ. Bir seferinde, bir gecede eski pembe bir perdeden kendine

elbise yapmıştı. Camille'i karşısında görünce Mösyö Rodin'in ifadesi! O ki güzellikleri sever... Üzerindekilerle gitmeyi önerebilirdi. Eski siyah elbisesi. Daveti savmıştı; herkes Camille'in yeniden kıskırtıcılık yaptığını düşünebilirdi.

Bir kez sınırları aşmıştı! Ağzının payını almıştı. Camille onları rahatsız edip utandırıyordu. Maurice Fenaille'ın evinde büyük bir davet vardı. Havuzun ışıkları yakılmış, yemek, kahveler, likörler. Her şey katlanılmaz olmuştu. Rodin gecenin ta başında ondan uzaklaşmıştı. Güzel ve uçarı Madam Fenaille'in yanından ayrılmıyordu. Kadın şık giysiler içindeydi. Camille basit havasının heykellerinin değerine gölge düşüreceğini çok geç olmadan anlamıştı. Yani ona "acıyacaktı" Görkemli sanatı, parlak mermerleri, yontu sanatı, incelmışliği, önerdiği güzellik taslakları, Rönesans'ı hatırlatan altuni patineleri, sergilediği bolluklar görüntüsüne uymuyordu. İnsanlar hangisine inacaklardı? O gece Rodin tek söz etmeden onu eve bırakmıştı.

Rodin, Meudon'daki Villa des Brillants'ını yeni satın almıştı. Nasıl beceriyordu? Atölyeleri hâlâ çalışıyordu. "Balzac"ı ilerle-miyordu, açılışı yeni yapılan *Bourgeois de Calais*' sine hangi tarihlerde başlamıştı... Tamam... 1885. On yıldan daha fazla! *Portes de l'enfer*'e gelince, düşünmemek en iyisi.

"Şimdilerde hangi okula ait olurlarsa olsunlar, çeşitli stillerin sanatçıları, yeterince destek görüp yeni savaflara hazırlanırken, insan yaza çıkışın sessizliğinde biten yılın bize değerli kişilikler kazandırıp kazandırmadığını düşünüyor. Tüm içtenliğimle, bunların arasında su yüzüne çıkan tek kişi..."

Mersi Mösyö de Braine! Camille ateşin yanına çömelmiş, başını kaldırıyor. Zor olacak.

"Ama söz konusu o olduğunda hep tartışmalar çıkıyor."

Camille bunu biliyor. Eleştiri ona bir şey öğretmiyor. İkinci partiyi kazanacak. Mathias yazısını gösterdi. "Dostum Mathias."

"*Les Causeuses* onun isminin yanına ilk başarı ışıltılarını ekledi. Bugün bile şöhretinden kuşkusu yok."

Yapacak çok işi vardı, üstelik *Clotho* da mermere geçirilmeyi bekliyor. Neredeyse bitti. Camille sıkı durup 1898'i bekliyor. Sıkı durmak, diğer taraftan düşü, uçuşu, yükselişin başlangıcı. "Yeşim taşından *Causeuses* üyle Matmazel Claudel."

Yeşimtaşı! Kimse doğrudan doğruya yeşimtaşını yontmaya cesaret edemezdi. Camille gülümsüyor.

DEV BİR KUKLA

*...Eğer gerçek ölecekse, gelecekteki nesiller
benim Balzac'ımı parçalarlar. Eğer gerçek
ölümsüzse, size şimdiden söylüyorum,
heykelim alıp başını gider...*

(Auguste Rodin)

Gece. Karanlık köşe. Her yanından yaralı. Evet, her şey onun başına geliyor: Daha hızlı ilerlemek için tuttuğu iki uygulamacı. Çok az parası olduğu için yoksul mahallelerine gitmişti. Taş kırıcıları. Ne garip düşünce! Ama ilerlemeyi o kadar çok istiyordu ki. Kimseye danışmamıştı. Üniversite Sokağı'ndaki atölyede duymuştu: Son çare olarak, işler çok olursa oraya başvurulabilirmiş. İyi yönlendirildikleri zaman iş çıkartabilirlermiş. İşte, iş çıkartmışlardı; burada yerde sürünüyordu. Camille bir ikazda bulunmuş, adamlardan biri kapıya doğru yürümüştü, hatta bir an gideceğini bile sanmıştı onun, diğeri arka-

sından Camille'i yakalamış, kolunu bükmişti. Çok para almadıkları kesindi! Onların parasını vermemiştir, aslında vermişti tabii, cebinde tek kuruş kalmamıştı. Üstelik heykellerinin her çatlamasında, "Keşke çatlayan ben olsaydım," derdi hep. Bu kez nasibini almıştı işte. Parçalanmış kukla. İmdat diye bağırmıştı. Yardımına gelen yoktu. Üstelik kendi hatasıydı! Böyle tek başına yaşamak. Önceden belliydi. İki kez bayılmıştı. Elbise yırtılmıştı, kanıyordu. Bütün gece öylece kalmıştı. Korkuyordu. Hayatında ilk kez!

Onu Mathias Morhardt bulmuştu. Sabah uğrayacaktı. Birlikte öğlen yemeğine gitmeye karar vermişlerdi. Çeneleri birbirine çarpıyor, konuşamıyordu. Boğazı, boğazı... Boynunu gösteriyordu. Görünürde bir şeyi yoktu ama korkudan sesi kısılmıştı. Mathias şaşırmış, Rodin'e, annesine, doktora haber vermek istemiş, Camille ona sarılıp istemediğini anlatmıştı. Sonunda Mathias, Camille'i ikna etmeyi başarıp, kapıyı açık bırakarak avluyu geçip Kerberos'u doktor çağırmaya göndermişti. Onu sakinleştirip tedavi etmişlerdi. Morhardt, Camille'i evine götürmüş, karısı da ona bakmıştı.

"...Sonunda ona saldıran iki uygulamacıyla çok kötü bir hafta geçirmiş. Polis kanalıyla onları tutuklattık..." Morhardt neden Paul'e haber vermişti? Endişelenmiştir şimdi! Camille onun mektubunu cevaplamalı. Tanıklık etmesi de gerekmişti.

Birkaç gün sonra her zamankinden çok daha kararlı, atölyesine geri dönmüştü.

Rodin yaz için Touraine'e gitmişti. Eskiz üzerine eskiz, "Balzac" onu küçümsüyor, elinden kaçıyordu. Çıplak etütler, vücut taslakları, iyi giyimli Balzac; üstü başı dökük, göbeği ön planda Balzac, sabahlıklı Balzac, ev giysileriyle Balzac... Rodin gün be gün daha öfkeli oluyordu.

Camille çalışıyordu. Rodin ona yeni bir taslak göstermişti. Camille komisyon başkanının tepkisini düşünerek basmıştı

kahkahayı. Özellikle de avukat Alfred Duquet'yi düşünmüştü. Tatilden önceydi. Ne çabuk! Zaman nasıl geçiyor! Zavallı Alfred Duquet, yarı açık paltosunun içinde çırılçıplak Balzac'ın karşısında. Hiçbir zaman olmadığı kadar çıplak, Camille hiçbir insanı böylesine çıplak düşünemezdi, böylesine müstehcen çıplaklıkta...

Rodin burada karşısında; hayır, o bunu hiç de komik bulmuyor. Kızgın. Camille'in araştırmalarını ciddiye aldığını düşünmüştü hep. Mösyö Duquet de bu eskizi "devasa fetüs" olarak nitelendirmişti. Deyim Camille'i çok etkilemişti. Rodin fark etmişti. Rodin yakınıyor. Yirmi dört saat içinde heykelini teslim etmeli. "Anlıyor musun, Camille! Yirmi dört saat içinde..."

Rodin iyi görünmüyor. Ona bakıyor Camille. Rodin devam ediyor: "Jean Aicard bezgin. Tanırsın, Edebiyatçılar Derneği'nin başkanı." Tabii tanıyor. On yıldır sürüyor bu iş.

"Zola onu uyarmıştı. Ve şimdilerde Zola, şu Dreyfus olayıyla meşgul. Terk edildim." Bir sürü insan onunla ilgileniyor, bütün Paris! Ve Rodin terk edilmiş! Yazmalı, dövüşmeli.

"Her şey üst üste geliyor! Grip oldum. Sürekli başım ağrıyor. Öylesine yorgunum ki, anlayamazsın. Sen de hiç uğramıyorsun! Gitmeliyim."

Bunun üzerine geçen gün birinin kendisine aktardığı şu pis Duquet'nin yorumunu anlıyor. "Bu adamın durumu iyi değil. Ya ölürse, biz de on bin frankımızı kaybederiz." Alçaklar, bu insanlar alçak. Bunlar Balzac'ın kapısına bekçi dikenler. Şimdi de heykeltıraş modeline erişmek istediği için kafa tutuyorlar. Camille onun yerine başkaldırıyor. "Hatırlıyor musun, Mösyö Rodin? Bir heykel üretilmesi gereken sürede üretilir..."

Rodin gülümsüyor, yazıyor. Yarın sekreterinden mektubu gözden geçirmesini isteyecek, yardımcı olmak isterse tabii... Özür diliyor, çekingen, hatalar yapıyor, cümleleri nasıl toparlayacağını bilemiyor... "Her neyse, imla hataları kimilerinin yaptığı resim hatalarına benzer!"

Camille evine döndü. Üşüyor. Yalnız. Bütün bu işin karşısında yalnız! Başarmak zorunda. Onun on bin frankı yok. Eğer ölürse kimsenin bir şey kaybedeceği yok. Rodin'in de kıskanılacak hali yok. Camille devam etmeli, hepsi bu.

Mathias Morhardt'ın bir siparişini kabul etmişti. Camille'i geciktirecekti ama vazgeçmesi mümkün değildi. Rodin'in ona ayıracak zamanı yoktu, canını sıkmamalıydı Rodin'in. O bir kadının heykeltıraştı, tabiri caizse.

Mathias Morhardt'ın siparişi... Camille onun evine gitmeye cesaret edemiyordu. Nasıl söylemeli? Yapamıyordu. Bir de üstüne üstlük yaptığı küçük heykelcikler! Satmak amacıyla. Aylardır hiçbir şey satamamıştı. Sipariş, Morhardt'ın siparişini bitirmek. Bir sipariş almışken... Bronzdan on büst, her biri üç yüz franka satılacak. Mösyö Rodin'in on büstü. Dökümcünün parasının ödenmesi gerek, kendinin yontması gerek, battallığın kazanması... Kimi anlarda kafasına bir kurşun sıkmak istiyor. Para alabilecek mi? Hiç avans almadı. İstemeye cesaret edemedi. Zaten Morhardt da iş bitmeden hiçbir şey istememesini öğütlemişti: *"Mercure de France*. Bir kadın, güvenmiyorlar, biliyor musun?" İşe başlamak için borç almak zorunda kalmıştı. Yakında bin frank borcun altına girmiş olacaktı.

Hatırlıyor: Léon Maillard! Onun için yaptığı iki gravür vardı. Parasını ödememişti. Nasıl olur, ustanın eski dostu! İşin kötüsü, gravürleri ona önceden vermişti. Rodin'e yazıp yardımcı olmasını istemişti. Gravürler Léon Maillard'ın ya da başka birinin evindeydi ama o tek kuruş almamıştı. Bundan neredeyse iki yıl önce...

Rodin hasta. İyi olmuş! *"...Sizi çevreleyen ve nefret ettiğim, sağlığını ve zamanınızı elinizden alıp karşılığında bir şey vermeyen lanetli insanlarla gene yemeği faza kaçırdığınızdan eminim."* Neden kendini yoruyor ki? Rodin felakete sürükleniyor. *"Ben burada sizi üzerinize gelen kötülüklerden korumaya çalışıyorum. Siz ise kendi yüzünüzün maketi üzerinde çalışmayı nasıl beceriyorsunuz?..."* Tanrım, öylesine az zamanı kaldı ki. Tas-

lak biter bitmez atölyeler çalışmaya başlayacak. Birkaç hafta içinde başarılı olabilir. Mayıs Sergisi yaklaşıyor. Camille'in durumu ise çok farklı...

Size uzun yazmamamdan yakınıyorsunuz. Siz de bana, beni eğlendirmeyen birkaç satır karalıyorsunuz yalnızca.

Benim durumum da burada çok parlak değil. Sizden öylesine uzakmışım gibi geliyor ki bana! Sanki sizin tümüyle yabancınız oldum.

*Sonra yapılması gereken o yolculuk. Ne yorgunluk.
Öperim, Camille*

Camille'i yalnızlıktan kurtarmak için Mathias Morhardt onu görmeye geldi. Hayır, o yemeğe gitmeyecek. Yeter artık! Eğer Rodin orada olmazsa konuşmalar Dreyfus Olayı çevresinde dolanırdı. Eğer Rodin orada olursa yalnızca "Balzac"tan söz edilirdi. Bu iki konu yalnızca...

Dreyfus Olayı'nı ezbere biliyordu Camille. "Anla beni, Camille," diyordu Morhardt. "İnsan Hakları Derneği'nin başkanıyım. Bu olay çok önemli, biliyor musun? Bir kadın olduğun için politikayı yabana atmamalısın. Sizin durumunuz rahat. Biraz başıboş bırakıldığınızda..." Ya Rodin, o Dreyfus Olayı'ndan etkileniyor muydu? Yalnızca kendisinden, "Balzac"ından ve gene kendisinden söz ediyordu.

Mösyö Rodin'in on büstü! On büst! Hayır! Mümkün değil! Mathias Morhardt! On büst! Şaka mı ediyorsunuz, acıyın bana! Yorgunluğunun içinde elinin altındaki bu yüzün bir röprodüksiyon olup olmadığını soruyordu kendine, çok kötü yapılmış üstelik. Hatlar iyi belirlenmemişti, iyi gitmiyordu.

"Camille! Neyin var? Öylesine uzaklaştın ki?" Auguste burada, yanı başındaydı. Gerçekle heykeli birbirinden ayırt edemiyordu. Yorgun gözlerinin önünde her şey titriyordu.

"Ne güzel ateş! Senin evindeyiz! Ne yazık! Ben de böyle huzurlu bir yerim olsun isterdim... Meudon'da olmuyor. Atölye-

lerde de! Bir sürü insan. Karmaşa... Ziyaretler, röportajlar, gazete kupürleri, dostlar, beni bir tek şey endişelendiriyor, Cam'... Sanatsal bir hata yapmaktan korkuyorum... Eski ustam Barye'nin bir dostumuza söylediklerini hatırladım –Barye'yi tanıyorsun, değil mi? Hayvan heykeltisi, sık sık botanik bahçesine gelirdi... Onu bugün gibi hatırlıyorum. On dört, on beş yaşlarımızdaydık. Üstü başı dökülürdü. Zavallı bir lise belleticisine benzerdi. Bu kadar hüznü, ama bir o kadar da güçlü başka insan hiç tanımadım. Eserlerini kendi tasarlayıp yapar, düşük fiyatlara satardı. Zorlukla. Gerçek bir deha!" Camille, Rodin'i dinliyor. Evet, onu yakınan bir dostumuzla konuşurken görür gibi oluyorum:

"Evet, ben kırk yıldır heykelle uğraşıyorum, henüz ölmedim ve her şeyin tersine, kadere teşekkür ediyorum."

Camille, yanı başında dinlenen yorgun adama bakıyor. Onu hâlâ seviyor. Neden? Belki de biraz önce anlattığı hikâye yüzünden...

Yerinden kalkıp ateşi karıştırıyor, bir örtüye sarınmış. Dizlerinin üzerinde, elindeki maşayı bıraktı. Kollarını dua eder gibi davlumbaza dayıyor.

Rodin onun bitirmek üzere olduğu heykeli seyrediyor. Bronzdan. *Femme devant la cheminée*. Bütün bunları nasıl yapıyor? Yardımcısı olmalı. Oysa Morhardt endişesini dile getirdi, çok çalışıp hiç yemek yemiyormuş Camille. Açık renkli kumaşa sarılı, diz çökmüş forma bakıyor Rodin. Ona dokunup okşamak istiyor. Bir rahibe sanki.

"Sende..." Birden Louis Boulanger'nin belgesini hatırlıyor - 1837- Lamartine'nin tasviri. Her şey karışıp üst üste biniyor; Camille, Lamartine, hayır o, "Balzac ev kıyafetiyle" –her zaman beyaz kaşmirden bol bir ev giysisiyle dolaşmış, keşişler gibi, "ipek bir kuşakla büzdürülmüş". İşte! Bu!

"Ne diyecektin?" Camille ayağa kalktı, ona doğru yaklaştı.

"Rahibelere benziyorsun... Balzac'ın keşiş elbisesi giydiğini biliyor muydun? Ev giysisi buymuş."

Camille gülüyor. “Büyük adamlar her şeye cesaret edebilirler. Onun hem gerçek hem de mecazi anlamda çok büyük olduğunu söylemek lazım. ‘Balzac’ konusunda ilerliyorsun.”

“Sanırım. Ama insanlar beni sıkıştırıyor.”

“Ya öbür felaket? Duquet?”

“Gelecek sergiye mutlaka katılmam lazım, yoksa batarım. Parasızlık. Beni sinirlendiriyorlar. Anlamak istemiyorlar.”

Parayı düşünmemek. Ne şanslılar var! Camille ona, sertlikle anlatıyor:

“Ben neyi arıyorum, biliyor musun? Ölçekli çizim! Çizgi. Başka bir şey değil! Ayrıntı yok, öykü yok. Sadelik. Hokusai! Hokusai’ya olan tutkumu biliyorsun. Dinden söz ediyordun! Öyle bir şey. Ama dikkat, Paul gibi değil, hayır. Asla. Cümleyi hatırla...”

Biraz daha eğiliyor, örtüyü üzerine çekiyor, burada, Doğu heykeli, eski bir Buda. Dev’in öyküsünü anlatıp çocukluğunun masalsı taşını tanımlıyor. Kendi devini, “Balzac” gibi. “Yüz on yaşıma geldiğim zaman ister bir nokta, ister bir çizgi, bende her şey hayat kazanacak...”

Rodin ansızın kalktı. Onu öpüp deviriyor, sarıyor. Camille alaylı bir gülümsemeyle çırpınıyor. “Seninle çok ciddi konuşuyorum, sen ise...”

Rodin onu ısırp içinde oluyor. Gücüne kavuştu yeniden, heykel yapmaya hazırlanır gibi. Örtü kaydı, bedeni sıcak, şehvetli, dünyalı, hiç hata yapmaz, tanıdığı ten. Rodin biliyor.

Camille çok kısa süre için olsa bile işi olduğunu unutuyor.

Sergi tarihi yaklaşıyor. Camille, Rodin’i cevaplamak zorunda. Le Bossé -iyi bir uygulamacıdır- aracılığıyla son “Balzac” eskizini gönderdi. Acele cevap bekliyor. Le Bossé uğrayıp alacak. Camille acele ediyor.

...Bu konudaki eskizlerin en güzeli ve en büyüğü gibi geldi bana. Özellikle de giysinin sadeliğiyle çatışan vurgulu kafa...

Özetle, büyük bir başarıya hazırlanmalısınız, özellikle de sizin sanatınızdan anlayanların nezdinde...

Bir ay kaldı. Camille nereye gittiğini, ne yaptığını bilmiyor. Çalışıyor. Gözleri beyaz, elleri beyaz, yüzü beyaz. Kalbi çarpıyor. Çok hızlı. Çok yorgun. Terliyor.

Mathias, karısı ve doktor üzerine eğilmişler. Nesi var?

Hiçbir şeyi! Yorgunluk ve yetersiz beslenme.

Bir de kıskananlar var. Rodin Morhardt'dan ona ilişkin yazısını unutmamasını istedi. Neyse ki! Camille bunu düşünmemişti, ona gene "öfkeler ve intikamlar"a mal olacaktı.

Bir ay. Bir ay kaldı. Morhardt'da Rodin'in pembe mermer blokunu nereden aldığını sormalı ve özellikle, özellikle -rica ediyor- yaptığı genç kız büstüne çok dikkat edilmeli. Çok narin, öylesine narin ki -hayatının ateşli saatleri bunda sergileniyor. Camille korkuyor. Hemen yeniden çalışmaya başlıyor. Dokunmasınlar! Korusunlar onu!

Sergi Machines Sarayı'nda açılacak. Yönetim son kozunu oynadı. Büstü, tozun güneşin altında. Çok narin! Rodin'e yazmalı, haber vermeli.

Bir gece. Bir gece kaldı. Bir şey yapmış olmalı. Nerede o? Çalışacağı bir gece daha.

Serginin açılış günü, Champ-de-Mars'ın geniş sahanlığında...

"Çekilin, küçükhanım." Camille bir süredir dolaşıyor. Sergi açtığını ve içeriye girmesi gerektiğini nasıl söylemeli? Davetiyesi bile yok. Üç gün önce onu neredeyse kapı dışarı ettiler. Beyaz dantel yakası, siyah elbisesi, okul çocukları gibi. Şansızlık işte, eşlik edecek kimseyi bulamadı. Heykeltıraş olduğunu söylemeye nasıl cesaret etmeli!

Sergi açıldı. Ağgözlü kalabalık. Dev tekne sallanıyor. Machines galerisi göz alabildiğince uzanıyor. Sergi bir bayrak gibi

dalgalanıyor. Camille 1900 yılında gerçekten başarı sağlayacak. Bunu hissediyor... O zaman görürler!

“Neyi görmeye geldiniz?”

“Herkes gibi *Balzac*’ı. On yıldır sözü ediliyor.”

Güleç, çiçekli giysili ve şapkalı bir grup genç, onun arasında bulunduğu kalabalığı bir anda itiyor. İşte; içeriye ancak böyle girebiliyor!

Tökezliyor. Gördü. Daha ileriye gitmeye gerek yok. Büyük sahan ortasında beş metre yüksekliğiyle Camille’i tepeden tırnağa süzüyor. Beş metre! Camille haykırıyor! Üzerine düşecek. Dev! Dev! Büyük hayalet ona bakıyor, ağzı alaycılıkla çarpık, Camille ona doğru itilip kakılıyor.

“Alçıya giysisiyle dökülmüş”, başı dik, acılı, “gözleri güneşi ararken gölgelenmiş” –biri bunları söylüyor, yanındaki biri bunları söyledi. Kendinde değil, ölecek. Otuz yıl önceydi... Dün gibi. İşte, sanki çıplakmış, soyunukmuş gibi saklanıyor. Büyük bir şapkanın rahat, sakın gölgesindeki heykelin karşısında, Rodin orada. Camille eliyle ağzını kapatıp içe dönük bir çığlık atıyor. Ölmek üzere, çünkü bu kez Dev ile Mösyö Rodin’in tam ortasında *Le baiser*’yi gördü, on beş yıl önce tasarlanan eser. *Le baiser*.

“Nereye böyle Mam’zel Camille?” - “Mösyö Rodin’e.” - “Bu saatte mi?”

Camille geriliyor, akıntıya karşı sürüklenerek. Onu bana geri verin! Elleri dokunmaya çalışırken, kör olmuşcasına, çıkışa doğru geriliyor. Kapının önünde. Sonsuza dek geriliyor. Defol sanatçı!

Balzac. Rodin bulmuştu. Her şey bitti. Biri fısıldıyor: “İsim-siz üçkâğıtçılık.” Camille donup kalıyor.

“Balzac geri dönebilseydi heykelini reddederdi.” Camille kıpırdamıyor.

“Hayır, ben eleştirmiyorum, ama anlayamıyorum da.” Camille taş kesiliyor.

“Ne heykel! Hepimize izlememiz gereken yolu gösteriyor Rodin.” Camille soluk alamıyor.

“Giysinin altında acımasızca işlenen çıplaklığı görüyor musunuz? Durmak üzere olan bir kalbin ince ve son çırpınışlarını yansıtır gibi.” Camille çıplak.

“Düş görüyorsunuz, azizim. Sizin *Balzac*’ınız. Dev bir kukla. Altında bulduğunuz bu işte. Zavallı bir kukla.”

“Nasılsınız, zavallı hanım?” Bir adam yaklaştı. “Oturun, birini bulayım. Sizin yaşınızda dışarıya çıkmak akıl kârı değil. Burada iki binden çok insan var. *Balzac*’ı mı görmek istediniz? Üstelik içeriye giriş ücreti de ucuz sayılmaz. Zavallı kadın.” Gözlerini kaldırıyor. Bu adam onunla konuşuyor. Yüzünü pek seçemiyor adamın. “Sakin kıpırdamayın. Birini bulayım. Sizi evinize götürsün.” Uzaklaşıyor adam.

Bunun üzerine Camille kaçıyor. Çıkarken kendi yaptığı büstü görüyor, toza, rüzgâra, güneşe karşı narin büst. Buraya bırakmışlar, çıkışa, sergilememişler, bir köşeye kaldırmışlar. Dev kalabalık büstü çiğniyor. Önemi yok artık! Koşuyor. Sıcak sokak, kaldırımlar. Düşüyor, kalkıyor. Çabuk, çabuk! Yoldan geçenler ona bakıyor. Kimileri alay ediyor. “Bir deli.” - “Bir zavallı.”

Çabuk, çabuk. *Italie Bulvarı*. İşte Kerberos, atölye, avlu, kapanan kapı, gölge... Dizlerinin üzerine çöküyor. Ayağa kalkmaya çalışırken kibrit arıyor, desenleri, bütün eskizleri ateşe vermek için. Dev bir kukla.

Neden ona anlattı ki?

Çocukluğunun öyküsel taşını.

Devini terk etti.

Artık sırrı kalmadı.

AKIL HASTANESİNDEN MEKTUP

“...Düş gücü, duygu, yenilik, beklenmedik gelişmiş bir zekânın ürünleri onlardan uzak şeyler, tıkanık kafaları, dar görüşleri ışığa sonsuza dek kapalı, onlara ışık sağlayacak biri gerek. Şöyle diyorlardı: ‘Konularımızı bulmak için sanrılı birinden yararlanıyoruz.’ Karınlarını doyuranlara minnet duyanlar var neyse ki ve dehasından yoksun bıraktıkları zavallı kadını ödüllendirenler... Hayır! Akıl hastanesi! Evim diyebileceğim bir yere sahip olma hakkım bile yok! Onların keyfine kalmış işim! Bu, kadının sömürülmesi, sanatçının ölesiye ezilmesi...”

YIRMİNCİ YÜZYIL BAŞLIYOR

*“Bir kadın oturmuş ateşi seyrediyor, zavallı kız
kardeşimin son heykellerinden birisinin konusu bu...
Ruhumu hatırladığım anlarda onu böyle
canlandıracağım... Oturmuş, ateşi seyrediyor.
Kimsesi yok. Herkes ölmüş veya aynı şey...”*

(Paul Claudel, *La rose et le rosaire*)

Burada, şöminenin karşısında. Her şey yandı. Yağmur yağıyor. Ateşin önünde. Sönmüş. Bourbon Rıhtımı, 19. Camille Claudel Bourbon Rıhtımı, 19. Uzun süredir aranmıyor. Kerberos da yok. Hareketsiz, siyahımsı boş deliğe bakıyor. Küller ıslandı şimdi.

Mektubu yazdı.

Feci yağmur yağıyor. Yağmur yağıyor ve yeniden yağıyor. Biraz kambur, kaşmir bir şalın örttüğü sırtı ürpermiş, gözyaşları kurumuş, bu kadın ağlamış. Ama bitti artık.

Mektubu yazdı.

Kapı kapalı artık. Az önce Paul buradaydı. Eski Çinli dostunu görünce ne kadar mutlu olmuştu. Birbirlerini beş yıldır görmemişlerdi. Paul endişeliydi. Hayır, her şey iyi gidiyordu. Yeniden başlamıştı, yokuşu tırmanıyordu yeniden. Sekerek de olsa! Geçen yıl *L'âge mûr*'ü (Olgunluk Çağı) sergilemişti. Başarı sağlamıştı. Her zamanki eleştiriler yani...

Paul'ü! Otuz üçünde şimdi. Çin! Şanghay! Hangkou! Her şeyi anlatması lazım -söz veriyorsun, değil mi?- ama kız kardeşleri Louise, Paul'ü almaya gelmişti. "Annemiz bekliyor." Louise, Camille'in yaptığı kurabiyelerin şöyle yalandan tadına bakmıştı.

"Biliyorsun, acelemiz var."

Camille de Azay'e eşyalarını almaya gitmişti. Madam Courcelles ona kirayı ödetmek istemişti. "Anlamanız gerek, eşyalarınıza sahip çıktım, büstlere, sizin deyiminizle taslaklarınıza filan!" Camille yarısı kırık büstlere bakmıştı. Toprağı almıştı gerekli olur diye! "Hem Mösyö Rodin artık gelmeyeceğinizi söylemişti."

Mektup gitmişti artık.

Jeanne hâlâ Mösyö Rodin'in mimiklerini taklit ediyordu. Küçük Jeanne'ı Camille'in! On beşine yaklaşıyordu artık! Tombulca, kıvrıkcık saçlı, kırmızı yanaklı, sönük gözlü, Matmazel Claudel'i belli belirsiz selamlamıştı! Bir an önce gitmek için çiçekli elbisesinin içinde kıvranıyordu. Zevksizce giydirilmişti! Bir çocuk bekliyordu: "Biliyor musun, beni oraya götürüyor... Balık tutacağız..." Jeanne hayatını yaşıyordu.

Camille eşyaları toplarken, kirli, yarısı yırtık bir desen bulmuştu, tavşan deseni. Madam Courcelles'e sormuştu. "Ha! O mu, öldü! Yani yedik! Biraz kartlaşmıştı ama..." Camille sormaya devam ediyordu: "Resimler, küçük kız?..." "Ooo, çoktandır elini sürmüyor. Küçükken seviyordu. Şimdi oğlanlar var..."

Sonra Melanie vardı. Camille onun nasıl yaşadığını bir türlü tam olarak anlayamamıştı. Hiçbir şey umurunda değildi bu kızın. Melanie arada bir uğradı. Biraz şarap, biraz ter kokardı, ama çok güzel bir gülüşü vardı. Her olayın karşısında etli

omuzlarını silkeler, sanki canını sıkacak her şeyi dışarıya atmak isterdi! Endişelerinden kurtulmak için: “Haydi, hop min-noş!” derdi.

Nereden bulduğu belli olmayan gazeteler getirirdi. Camille bilmek de istemezdi. “Al, al, Mam’zel Flaubel, seni dertlerinden uzaklaştırır. Yüz defa Camille ona *Clau, Claudel*, Flaubel değil demişti ya da yalnızca Camille de diyebilirdi. Melanie gülüp gene: “M’zel Flaubel!” diyordu.

Bir gün kıpkırmızı, bağı açık belirivermişti: “Bana baksanıza, şu Mösyö Rodin sizin şeyiniz değil mi!” Camille anlayamamıştı. “Mösyö Rodin! Baksana!... Üç sermayedar ona para veriyormuş! Hem de yüklüce ha! Durun, nerede okuduğumu bulayım.” Camille bir anda kasılmıştı.

“Şurada, Dünya Sergisi için! Kendine bir av köşkü yaptırmış, klas bir şey! Bekleyin, okumam pek iyi değildir. Louis bilmem ne... Kendini Güneş Kral sanıyor herhalde! İşte burada! Tüm eserlerini oraya koyacakmış. Amerikalılar bile ziyaretine geliyormuş. Ah be, bütün bunlar beni çok heyecanlandırıyor. Ne yapacağını şaşırmış diyorlar. Bana bunu dostlarım anlattı. Kibar baylar. Sizin onu eskiden tanıdığınızı söyledim M’zel Flaubel. Ama aldırıyorlar. Gerçekten. İsminiz onlara bir şey ifade etmiyor. Baksana, dünyanın dört bir yanından ona fikir danışmaya geliyorlarmış. Daha da iyisi herkes resmini yaptırmak istiyormuş. Ona ‘Meudon Sultanı’ diyorlar.”

Bir an gazeteyi elinden bırakmıştı. Kahverengi gözleri boşlukta, iç geçirip, “Böyle bir aftosum olsa, asla peşini bırakmazdım. Dostlarımdan biri, ben adlarını pek sormam onların, anlattı bana, kadınlara da çok yardım edermiş. Ben olsam bırakmazdım böyle birini.”

Gazete öyle sarkıyordu, tıpkı sonbaharın son yapraklarından biri gibi. Camille sessizce ağlıyordu.

*Doğum günümü hatırlıyor musun
Beni Robinson’a götürmüştün*

*O zaman aşk başımızı döndürdü
Çünkü kalplerimiz aynı şarkıyı söylerdi
La la lala*

“Yarına, M’zel Flaubel! Yani belki yarın görüşürüz.” Bir çalgılı kahvede şarkı söylüyormuş. Melanie, arada bir, Camille ateş yaktığı zamanlar, hem ısınmaya hem de bir tek atmaya gelirdi, yeni ezgileri mırıldanırdı. Ona dışarısını, sokaktaki hayatı anlatırdı...

Gece oluyor. Gözyaşları, gözyaşları, gözyaşları, saatler ve kuruyan iki yol. Camille çok bekledi. Ve sonunda mürekkebi, kâğıdı ve kalemi eline aldı, hatasız, tereddütsüz, öfkesiz, acısız, ürpertisiz, pişman olmadan, isteksiz, kinsiz, eleştirisiz, aşksız, ona yollayacağı sözcükleri çizmeye başladı.

Kâğıdı katlayıp, zarfı yapıştırıp, mektubun eline ulaşmasını istemişti. Kapısını kapatmış ve artık hiçbir şey hissetmediğini fark etmişti. Önündeki geceyi seyrediyordu.

“Yirminci yüzyıl başlıyor ve...”

Yitik tohumu buldum.

'Kaybolan numaramı

Biriktirilmiş gözyaşları.

O değişmez cevheri...

(Paul Claudel, *Le soulier de şalin*)

Camille, Montdevergues'den annesine, P. Claudel'in "Job'un gözyaşı" diye adlandırdığı, kalp biçimindeki bir tohumdan dizilmiş bir tesbih gönderiyor.

Camille avucunda bir tane tohum saklamıştı. Artık tesbih yapmasını bilemiyordu. Kaç düzine dizilirdi tam olarak? Hem sonra birkaç tane küçük top yerleştirilirdi...

Avucunda ısıttığı minnacık bir heykel: Dünyadan gizlenen yüreği.

Sobanın yanında ayakta. Montdevergues'in camları. Yığın halinde yaşlılar: Zavallı titrek köstebekler.

Camille tam uçarken felç olmuş. Kanadı sol göğsünün üzerine kapanmış. Yeni bir Çakuntala. Hüzünlü bir terk ediliş.

"Herkes öldü veya aynı şey. Ve ben de bu yüzden tohumu başparmağımla işaret parmağımın arasında tutuyorum ve daha uzağa gidemem artık.""

*) Paul Claudel, (*Journal*).

***) Paul Claudel, (*La rose et le rosaire*).

't'LERİN ÇİZGİSİ

Aziz Mösyö,

Salı günü Mösyö Rodin'in beni görmeye gelmemesi için elinizden geleni yapmanızı rica ediyorum. Ayrıca Mösyö Rodin'e artık beni ziyarete gelmemesini kesinlikle ama kırmadan da belirtebilerseniz şimdiye kadar olmadığım gibi mutlu hissedeceğim kendimi. M. Rodin de bazı kötü insanların benim heykellerimin onun tarafından yapıldığını söylemekten çekinmediklerini gayet iyi biliyor; bu durumda bu karaçalmayı körüklemek niye? Eğer M. Rodin bana gerçekten yardımcı olmak istiyorsa, üzerinde yoğun biçimde çalıştığım heykellerimde bana tavsiyeleriyle ve esinlemeleriyle yardımcı olduğuna insanları inandırabilir...

Rodin misafir kabul etmiyor. Rose endişeli. Bir el hareketi yetti. Yolundan döndü. Mathias Morhardt uğramıştı. Me-

udon'daki atölyeden ayrılırken yalnızca, "Yarın gene uğrarım, Mösyö Rodin yalnız kalmak istiyor..." demişti.

Mösyö Rodin ışıkları yakmıyor. Orada oturuyor, kolları iki yanına sarkmış. Gözyaşları damla damla yanaklarından süzülüyor. Silmiyor onları.

Sağ elinde bir mektup. İmzaya gerek yok. Zaten mektuplarını çok ender imzalardı, eserlerini de öyle. "Zaman tüm imzaları siler, Mösyö Rodin," der ve mavi gülümsemesine boğulurdu. Rodin "t'lerini tanıdı onun, çizgileri çubuklarından daha uzun ve kâğıdı delen "t'lerini. Hemen anladı. Dostu Morhardt mektubu ona uzattı ve her şeyi hemen anladı. Ve buraya oturdu.

Hayatında ilk kez korkuyor. O ki, Meudon Sultanı, dünyanın dört bir yanından insanlar Villa Des Brillants'na geliyor, bütün kadınların sevgilisi, parası var, siparişleri var, başarılı... *Balzac* bitti. Son öpücüğü! On beş yıllık çalışma.

Önünde yaşaması gereken yıllar ansızın onu korkutuyor. Camille'siz. Kendini bomboş, gereksiz hissediyor. *Vanitas vanitatum*. Camille gizemli yüzüyle iki yıl önce yaptığı heykeliyle karşısında.

Sınırsız uzayıp giden Tier. İşte, altmış yaşına basıyor, tasarımsız, heykelsiz ve onsuz!

O otuz beşinde var yok. Onun yaşında ilk skandalı *L'âge d'airain*'e yeni başlıyordu.

AKIL HASTANESİNDEN MEKTUP

“...Gerçekten çok zor!... Bir şey istemem için müebbet hapis cezasına çarptırılmam!... Bütün bunlar Rodin’in şeytani başının altından çıkıyor. Kafasında bir tek düşünce vardı, o öldükten sonra benim sanatçı olarak atılım yapıp kendisini aşmam; yaşarken olduğu gibi öldükten sonra da beni avucunda tutmalıydı. O yaşarken olduğu gibi ölümünden sonra da ben mutsuz olmalıydım. Her bakımdan başarıya ulaştı gerçekten, çok mutsuzum!... Bu... Bu esaretten çok sıkılıyorum...”

*“Aziz dostum, üstadım, zavallı kadın konusundaki
arzunuzu ziyaretime gelen M. Philippe Berthelot’ya
ilettim... Güç birliği yapmamız konusunda ısrar ettim...
Tüm iyileşme umutları sönse bile... Biron’da bir odayı
Camille Claudel’in eserlerine ayırmanızı isterdim...
(Mathias Morhardt’dan Auguste Rodin’e, 5 Haziran 1914)*

Düşünmesine fırsat vermeden, onun başını şiddetle elleri-
nin arasına alıp tıpkı yalvarır, dilenir gibi dudaklarından sert-
likle öpüyor. “Hayır, hayır, yeniden gitme!” Eller sımsıkı sarı-
yor onu.

Camille zevke dalıyor, onun pişman olmasını istiyor, tıpkı
onun modelleriyle olan ilişkilerindeki gibi davranmak istiyor.
Ondan çok şey öğrendi, şefkati olduğu kadar talanı da, yumu-
şaklığı, alçaltılmayı, bekleyişi. Bu gece onun üzerine bütün
bunları dökecek, Camille de büyük bir insan heykeltıraşı. Sıcak
vücut toprak oluyor, artık acımasız, spazmını bile elinden ala-
cak kadar insan bedenine hakaret eden sanatçı gibi...

Onu soyuyor. Teninden giysisini ayırıyor. Onu tutuyor,
avucunda çarpan bu duygusal kalp açılıyor. Onu ilk kez yaka-

ladı, tıpkı bir insan kaçıрма. Memelerini tutuyor. İki İlkçağ savaşçısına benziyorlar. Camille dimdik, göğsü tıpkı beyaz altından bir zırh, onun bronz kılıcı, elinde parlıyor, keskin yanı arıyor. Açık renkli yatak, güneşin altındaki bir kum plajı. Gözlerinin içine bakıyor Camille'in –kendi kendisinin katili bu kadın. Birdenbire dönüp adice gülüyor. Saçlarını çözerken ona yandan bakıyor ve üzerine dökülen saçlar. Organı dağınık saçların arasında, boynunu ona sürüyor, ansızın dönüp ağzıyla yakalıyor organını, sonra bırakıyor. “Mösyö Rodin” - adı bir tokat gibi patlıyor, Camille muhteşem, Rodin onu öldürmek istiyor: Seslenişini, hakaretini anladı.

Yatakta bile eşitlendiler. Burada bile Camille'in kendisini geçtiğini söylemeye cesaret edemiyor. Ona asla tümüyle sahip olamayacağını anlıyor, onu yitirdi: Artık asla evcilleştirilemez; günün birinde yanıldı, yanıldığı günlerin sayısı çok.

Ansızın ondan bir çocuk daha istiyor. Tıpkı sevgilisinin terk ettiği bir kadın gibi, bu isteğini haykırıyor ona, tıpkı son kozunu oynayan bir erkek gibi. Ona ulaştı. Camille durdu, dondu, gözleri kocaman. Rodin'e bakıyor, bacaklarını yavaşça kıvrıyor, öldüresiye yaralandı –çocuk, belleğini oyan bir anı.

Belki Camille düş gördü.

OLGUNLUK ÇAĞI

*“Feminizm, demokratik sanat gibi büyük
çağdaş sorunlarla ilgilenen beyinlerin
tanımazlıktan gelemeyecekleri bir simge gizli bu
heykelde; geride duran biri, duygulu yanaklı,
zavallı şeytan milden kurtulabilmek
için çalışıyor, tepinip duruyor ve kanatlar istiyor!”
(Paul Claudel, Rodin on l’homme de génie)*

*Pır pır pır pır pır pır pır
Jüponuyla kadın
Pır pır pır... pır pır pır
Hoplatır yüreğini erkeğin...*

“Eh, M’zel Claudel, gelişme gösteriyorsunuz. Yakında benimle birlikte şarkı söylemeye kahveye geleceksiniz. Size oranla ben iyi para kazanıyorum, bir de ekstralar var...”

Mélanie, mutlu. Eğer M’zel Flaubel daha önce söz dinleseydi şimdi bu durumda olmayacaktı. Bir de şanslı olsaydı bu kız! Üstelik güzel de! Her şeyini sattı, evinde hiç eşya yok. Kişisel eşyaları da dahil.

*) Eylül-Ekim 1905.

“İşte al! Bu akşam size şeftali getirdim. Taşraya gidiyorum. Beni götürüyorlar. Sebze de var. Bunları size bırakıyorum. Arada bir pişirin.”

Camille, Mélanie’yi öpüyor, seviyor onu.

Sergiden, *Balzac*’tan bu yana Camille iki kez taşındı. Önce Turenne Sokağı, 63 numaraya, sonra Bourbon Rıhtımı, 19 numaraya. Yeni yerinde rahat. Yüksek duvarlar, Mélanie, boş atölye. Her şeyi sattı gerçekten, *pır pır pır!* Bir ara ortalığı toparlamalı. Bu öğleden sonra. Şimdilik heykelleri var. Büyük heykeli. Altı yıldır bunu düşünüyordu: Her şey bitti, son buldu –*Dev kukla*.

Saçlarını bir eşarpla topluyor. *Pır pır pır* diye şarkı söylüyordu. Büyük heykeline yeniden başlamıştı.

Camille çalışıyor. Sokağın sesini tokmağın yoğun vuruşları bastırıyor. Daha kırkına basmadı. Hâlâ güzel, yapılı. Büyük heykeli! Önünde uzanan tüm hayatı –neredeyse tüm hayatı keşfetmişti. Hokusai gerçekten çalışmaya altmış yaşında başlamıştı. Bundan önceki eserleri kekeleme olarak değerlendiriyordu. Camille vuruyor. Delik deşik eski gömleğinden, şekilsiz sabolarından rahatsız olmuyor artık. Arıyor. Vakti var artık.

Paul, Çin’e geri döndü. Seni gidi Çinli seni! Hiç o!madığı kadar sessiz ve içine kapanık. Bir yıl. Bir yıl kaldı Fransa’da. Bir gün bir süre için gideceğini açıkladı. Camille biliyordu. Paul, Ligugé’deydi. Keşif olmak istiyordu.

Camille artık gazeteleri okuyamıyordu. Her yerde onun resmi, Rodin’in ismi. Büstlerini bitiriyordu... Gerçek bir bulantı. Sonuna kadar ödemeliydi! Mathias Morhardt on büstü bekliyordu. Rodin’i çirkin, buruşuk, ukala buluyordu.

Yorgun kafasında kendisine yardımcı olan dostları, Dreyfus’a imza verenlere karışıyordu. Onların hepsinden nefret ediyordu. Demirler ardında olan Camille’di. Ama kimse onu savunmuyordu. Herkes Mösyö Rodin’le ilgileniyordu, daha doğrusu güzel dünyaların insanları!

Oysa Mösyö Rodin, *Balzac* heykelinin yapımcılarının listesine Dreyfu-karşıtı oldukları herkesçe bilinen Forain ve Rochefort'un isimlerinin yazılmasını istiyordu. Politik tartışmalara karışmak istemiyordu çünkü "Dreyfus Olayı'yla ilgilenmek istemiyordu." Belli olmaz!

Ya Camille? Morhardt durmadan onu paylıyordu -"Çevrenizde olup bitenle ilgilenin, Mösyö Rodin'e bakın, tüm dostları Dreyfusu!"- Camille gülüyordu bunlara artık. Onların tepkilerini hayal ediyordu. Dev kukla! Ama kendisi en azından hain değildi.

Yalnızca Clemenceau sert çıkmıştı: Madem ki Mösyö Rodin, Zola'nın pek çok dostunun adının listede yer almamasını istiyordu, o zaman kendisi de Georges Clemenceau olarak heykel-tıraşı destekleyenler listesinden adım çekiyordu. Bunlar *L'aurore*'a manşet olmuştu.

İnsan her şeye bir anda sahip olamaz, Mösyö Rodin. Biraz uzlaşmacı davranmalıydınız, değil mi? Rodin bunun bedelini de ödemek istemiyordu! Haydi bakalım! Camille'in *Légion d'honneur*'ü, madalyaları, melon şapkası yoktu! Birlikte skandallara güldükleri zamanlar ne kadar gerilerde kaldı.

"*Légion d'honneur* satın alınabilir. Başka madalyalar da biliyor musunuz? İnsanın Mösyö Daniel Wilson'a başvurması yeterli. Ya? Cumhurbaşkanı'nın damadına. Evet ya..." Değişen bir şey yoktu, O bile! O bile! Bunların olmasını istememişti kuşkusuz ve belki de şimdi yicdaniyla hesaplaşıyordu. Heykel yapmıyordu artık. Davetler, röportajlar, kadınlar, yolculuklar, madalyalar, resmi büstler; bütün bunları nasıl reddedebilir? Camille bir kez daha onun elinden tutmayı isterdi. İkisi birlikte kurtulurlardı...

"Sevgili dostlarım,

Eserlerimin tek sahibi olmak istiyorum artık. Kesintisiz çalışmalarım, yorumlarım, her şey bunu gerektiriyor. Sanatçı saygın-

lığmdan endişeye düştüğüm için Champ-de-Mars sergisinden Balzac yapıtımı çekiyorum, hiçbir yere dikilmeyecektir.”

Bravo Mösyö Rodin.

“Sanatçının da kadın gibi saklaması gereken mutluluğu vardır,” diyordu Mösyö Rodin. Güzel cümle! Ama bedelini ödemedi heykelini çekmek nasıl olacak?

Camille yemek yiyecek parası olmadığından başkalarının eserlerini satmak zorunda kalıyordu. Henry Lerolle, sevgili Lerolle’ü, Claude Debussy’yle dostluklarının anısına bir resim hediye etmişti. Bu resmi çok seviyordu, günün çeşitli ışıklarında onu seyrederdi. Ama bir sabah resim de gitti. Ona açıklamıştı: “...Beni bağışlarsınız, değil mi, siz sanatçı çılgınlıklarından anlarsınız...” Lerolle, sevecenlikle resmini imzalamıştı, daha pahalıya satabilsin diye. Camille böylesine bir utancı hiç yaşamamıştı. Sürünmüyordu! Hayır, ikiye bölünmüş gibiydi! Ölesiye kederliydi, bütün açıklamaları süresince gözlerini eski sevgili dostu Lerolle’den ayırmamıştı.

İlkbahar gelmişti. Akşama doğru Camille, Meudon’a gitmişti. *Balzac*’ı evinde, rahata ermiş haliyle yeniden görmek istiyordu. Anlamak. Kalbinin bir parçasını daha bırakmıştı, son bir kırıntı daha –şu resim.

Meudon’un dik yokuşuna doğru ilerliyordu, Villa des Brillants. Karanlık, kuşların ölen ötüşleri, daha güçlü, delici. İşte tepelik, gazetelerin yazdığı gibi *Val Fleury*. Yüzlerce defa tasvirleri okumuştur. Yanılamazdı. “Villa des Brillants”, tepenin ucunda.

Camille giderek daha güç nefes alıyor. Kuşlar daha çok bağırışıp tartışıyorlar. Saatler, yol yok, her şey yavaş yavaş görünmez oluyor. Ayakları yolun çamurunda. Az önce Villa’yi gördü. Bunun üzerine yoldan ayrılıp çayirlara dalıyor.

Köyleri aşan çingenelere benziyor. Gençlik o! Tanınmayan! Hayatınızdan bir an gelip geçen –yürüyen kader, talih, çabuk. Kolunda çocuk yok. Uzun bacaklar, başının duruşu onu bir

gezgin prenses yapıyor, ülkesi nerede? Nereden geliyor? Onu gören köpekler korkup susuyor. Büyük dişi kurt, ilerleyen geceye doğru. Gözleri alev alev, eteği uzun baldırlarında şaklıyor. Yükselen ayın altında sıçrar gibi –bir görünüyor, bir kayboluyor. Tırpanlanan ot adımlarıyla yürüyor. Gür saçları arkasından ensesine çarpıyor. Duruyor, içine dönük, muhteşem hayvan karşısında ve vahşi kedi gözleriyle alacakaranlığı deliyor.

Orada, birkaç adım ötesinde, biraz kambur –siyah leke. Hayır, o olamaz! Doğru değil bu! Acı mı çekiyor? Düşecek gibi. Ona sesleniyor, yavaşça, kuş gibi: “Mösyö Rodin!” Kıpırdamadı.

“Mösyö Rodin!” Tanrım! Yığılacak! Bunun üzerine gizlendiği çalılıktan fırlıyor, ona yardım etmek istiyor, tutmalı. “Auguste!” Ses patlıyor.

Hızla döndü ve şimdi oradalar, karşılıklı. Aptalca sırtıyor. Aynı kaşlar, aynı saçlar, alın, karmakarışık sakal, fakat bu o değil. Her şey burada ve hiçbir şey yok. Bir taklit, bir kopya. Şaşkınlığından geriliyor. Oğlu! Auguste Beuret. Hayır, bu ayyaş ellerini uzatmış, onu tutmak ister gibi, o açık saçık bakış. Kayboluyor.

Villa des Brillants orada aydınlandı. Oysa hava daha tam kararmadı. Ne müsriflik! Tabak çanak sesleri, mutfak sesleri. Annesi, Villeneuve’de. Kestane ağaçlı yol, 13. Louis’nin evine giden kral yolu, kenarları beyaz taşlarla işli tuğla ev. Beyaz taş... Camille biraz sakinleşti.

O dışarıya çıktı. Hâlâ sevmek istediği adamın gölgesini görüyor. Yaklaşıyor. O, her akşamki gibi “Balzac”ına bakıyor. Büyük diyagonal. Topallayan biri!

“Auguste, canım, üşüteceksin.” Rose’un sesi. O, dönüyor. Camille bu sayede onun bakışını, kafasını, alnını, güzel ağzını, hüzünlü yüzünü görebiliyor. Bir anda duygulanan kalbi parçalanıyor. Gördü mü? Camille kaybolmaya o kadar hazırdı ki! Onun yüzünden mi yıldırımla çarpılmış gibi öyle hareketsiz

duruyor orada? Camille en yakın alıllıkların arkasına attı kendini.

İşte, Rose elinde bir pardösü, saç başı dağınık, zayıf... “Beni rahat bırakın. Yorgunum... Düşünmem gerek! Düşünmek istiyorum.”

Suluk benzi yüzünden Camille onu zar zor tanıyabildi. Kurumuş, kötü. Rose ona yirmi metre uzaklıkta. Dönüyor. “Köpeği iştettin mi, canım?”

Rose ona doğru gidiyor. Pardösüyü sırtına koyup eve doğru çekiyor onu. Bir saniye –sonsuz yılgnlık. Her yan yeniden sessiz. Perde.

Camille allak bullak, ağır adımlarla geri dönüyor. Otuz yedi, neredeyse otuz sekiz yaşında...

Üç yıl önceydi! Onu görmüştü. Aynı olay. Aynı perde! *L’âge mûr* veya *Les chemins de la vie* (Hayatın Yolları). Gördüğünün heykelini yapmıştı. O zamanlar bilmiyordu. Ve olmuştu işte! “Yaşlılığın sürüklediği insan”, uzlaşmanın iğrenç yüzü, “yutulmuş memeler”in getirdiği rahatlık –Paul heykelini bu deyişlerle tanımlamıştı. Onu güldürüyordu. Erkeğe bakıyordu Paul, acınası ihtiyar ifte.

“Ahd-i atikte buluşun ve çalışmanın bir zamanı var diye yazar.” Paul sevgiyle ona doğru dönmüştü: “Sen buluşsun, kardeşim.”

Camille onu hiç bu kadar yakınında hissetmemişti. Bir sonraki ay Liguge’ye gidiyordu. Tüm zincirlerini koparmış, bağlarını kesmiş, yazmaktan bile vazgeçmişti; her şeyden arınmış, ilerliyordu. Paul’ü hazırdu artık! Ligugé Manastırı.

Hâlâ Çin’de! Aylardır haber yok. Her zaman az yazardı. Ama bu sefer hiç haber yok! Oradan gelen, karşılaştığı insanlar kaçamak cevaplar veriyorlardı: “Evet, iyi!” - “Sağlığı mı, yok daha neler!” Camille hepsinin bir şeyler sakladığını hissediyordu. Paul’ün dönüşünü endişeyle bekliyordu. Yakında otuz yedi yaşına basacak. Camille kırkına varıyor. *Pır pır...*

Saat öğleden sonra üç olmuş bile. Tanrım! Temizlik. Aletlerini bırakıp alçının üzerini örtüyor, saçlarına bir eşarp bağlıyor. Ve işte, temizlik bezi elinde!

Sade bir kadın. Her zaman da öyle olmuştu. Manastırla başarı arasında günlük hayat vardı, mütevazı. İş heykel yapmaktı. Bu yüzden işine dönmüştü. Hepsi bu. Başka açıklaması yoktu bunun; ne giz, ne düşünce ne de kâbus. Hiçbir şey hiçbir şeyi açıklamıyordu. Modelsiz, dehasız, *L'âge mûr*'ü Mösyö Rodin şımarmaya başlamadan bir iki yıl önce yapmıştı. Utancından kurtulmak için dizlerinin üzerindeki küçük heykeli gerçekleştirmişti. Hayır, bütün bunlar bir şeyleri açıklamaya yetmiyordu!

Rodin'den ayrıldıktan sonra heykele devam edemeyeceğini sanmıştı. Her şey bitmişti, değil mi? Fakat, hayır. Ölünceye kadar heykel yapacaktı. Büyük sabrı öğrenmişti artık.

İnsani anlamda büyük sefalet çekiyordu, Tissier'nin döküm sorunları, *L'âge mûr*'ü o satın alıyordu, Mösyö Fenaille'a ödemesi gereken avans, dökümcü Rudier -Rodin'in dökümcüsü- 600 bin frank istiyordu. Çok pahalı! Bunlar Camille'in sorunlarıydı.

Her yıl sergi açıyordu. Yeni heykeli azdı. Ama hepsini kendi mermere geçiriyor, bronzla döküyor ve düşük fiyatlara satıyordu. Kimi zaman göklere çıkarılıyor, kimi zaman hakarete uğruyordu. "Kadın dehasının kusursuz çehresi", "Rodin dehasının karikatürü". Aziz Romain Rolland: O, Camille'i beğeniyordu! Camille Mauclair: "On yıldan beri açtığı sergilerle çağımızın beklediği birkaç heykeltıraşın adının yanına yazdırdı adını..." Paraları ödenmesi gereken yumurtalar, kapıcı Adonis sık sık uğramaya başlamıştı. Ne önemi var!

Her işi zamanı gelince halletmeye çalışıyordu. Postacı yeni yıl günlerinde, işçiler giderek pahalalanıyor ve tükeniyorlar, birkaç dost, her şeye katlanmayı bilenler. Tabii Mathias Morhardt vardı; fakat Mösyö Rodin'in bu dostuna giderek daha zor katlanıyordu -Eugène Blot yeni bir yayıncı, heykellerini ve ki-

şisel eşyalarını satmaya çalışıyordu; Mösyö Fenaille arada bir ona küçük bir heykel siparişi vermeye çalışıyordu; Eugène Blot vasıtasıyla tanıdığı Henry Asselin...

Seslerini çıkarmasalar bile hepsi endişeleniyordu. Camille'in coşkunuğu, sinirliliği, süsten uzak duruşu, kesik hareketleri ve özellikle de gülüşü: Kesik, çizgili hıçkırık yeli gibi boşalan gülüşü...

"Postacıyı, vidanjörü, Bourbon çöpçüsünü unutmayın, yeni yıl günü onu öpmeye gelecekler!.. Her zaman sizin."

"...Yağcı bana getirdiği yumurtaların parasını ödemediğim için avaz avaz bağırlıyor... Adonis Pruneaux beni sıkıştırmaya başladı (bu kez Venüs peşinden koşuyor diyemeyecekler!)"

"...Eğer beni korumak isteseydiniz bu durumda olmazdım, olmazdım..."

...Önümüzdeki sabahların birinde gene sevimli Adonis Pruneaux tarafından uyandırılacağım... şık şapkası ve beyaz eldivenlerine rağmen bu sevimli memurun ziyaretinin baştan çıkarıcı yanı yok benim için, fırsatlardan yararlanmasını iyi biliyor. Bu kötü şakalarım yüzünden beni bağışlayın!"

"Beni takip eden tek erkek yağcı."

Zavallı Adonis Pruneaux'nun ziyaretlerini taklit ediyordu. Artık alacağı bir şey kalmamıştı. Sanatçının kendisinden başka. "Beni alın! Satılık sanatçı!"

Saint-Louis Hastanesine yaptığı ziyaretler de vardı:

"Küçük bir yeğenim, on bir yaşında, tavsiyem üzerine tedaviye alındı (iki makas darbesiyle karnını yararak intihar etmeyi denemiş); iyileşip iyileşmeyeceği hâlâ bilinmiyor. M. Pinard öğ-

rencilerinden birine onu ameliyat ettirdi, felaket bir şey, beni kendime gelemeyeceğim kadar sarsan bir deneyim...

Kimsenin sorularına cevap vermiyordu. Ama bakışlarındaki pırıltı günden güne daha rahatsız edici bir hal alıyordu. Eugène Blot günden güne sayıları etkileyici bir biçimde kabaran mektupları önüne yığıyordu. Ama dostları öylesine azdı ki, onu destekleyemiyorlardı...

Camille çalışmaya devam ediyordu. Onlar ise üzgündü, başlarını önlerine eğiyorlardı. Bakışlarından rahatsız oluyorlardı artık –sanki biliyordu: “Çünkü”, diyordu Asselin, “biçemlerden de ayrıntılardan da hiç sıkılmayan mutlak bakışları tümüyle gizli bir içtenliği yansıtıyordu.”

Büyük heykel vardı. Her gün çalışıyordu. Ona soruyorlardı. İlk kez sergileyeceği *Persée* miydi? Fakat onlara kapıyı açmadan elini dudaklarına götürüp heykelin üzerini örtüyordu.

Paul, Çin'den ikinci kez geri gelecekti.

AKIL HASTANESİNDEN MEKTUP

“...Gönderdiklerinin hepsini aldım, şapka yakıştı, palto iş görüyor, çoraplar harika. Seni öpüyorum, Camille.”

“Bana yaz, grip çok acı verdi mi? Mektubunu alınca rahatladım, yerimin değiştirildiğini görünce senin öldüğünü sandım, gece hiç gözümü kırpmadım, dondum...”

*“... Böylesine bir güç, böylesine bir içtenlik,
hem aşk, hem umutsuzluk, hem nefret dolu,
sanatın gerçekleştirildiği yerin varsın aşsın sınırlarını..
L’âge mûr... Onu üreten doruktaki pırıltılı
zeka artık sönecekmiş..
(Paul Claudel, *L’oeil écoute*, “Camille Claudel”)*

Bir sabah onun adına karar verdiler; yaşlanmaya zamanı olmayacaktı. Camille’i zamandan, yaşamdan, anılardan çıkardılar –diri diri cehenneme gömdüler.

*Burada değişmez olmuştu –tıpkı akıl hastanesi gibi. Bir anlamda korunuyordu. Paul’üm benim!
Kapanma. Manastıra! Manastıra!*

Bütün bunlara değer miydi?

Rose Beuret, Meudon’da bir merdivenin tepesinde Rodin’i korumak için çarpışıyor. Sayıları giderek artıyor: Hayranlar... Dansözler.. Hayat kadınları... Sıra Rose’da.. “Beni kimse kovamaz! Elli iki yıldır bir çocuk gibi ona bakıyorum! Benim delirdiğimi varsın söylesinler, kapatılmam gerekirmiş... Mermerleri götürdüler,” diye bağıırıyordu Judith Cladel’e.

*Zavallı Rose, o da ihtiyar annesi gibi Champagne’da doğmuş.
Claude Debussy acılar içinde can çekişiyor.*

*Ya Paul, kardeşim nerede? Château-Thierry’deki beyazlı kızı
hatırlıyor musun? Manastıra! Manastıra!*

*“Bu çıplak genç kız benim kardeşim! Kız kardeşim Camille.
Dizlerinin üzerinde, yalvarır halde, alçaltılmış, bu muhteşem
mağrur insan, kendini böyle canlandırdı. Yalvarıyor, alçalmış,
dizlerinin üzerinde ve çıplak! Her şey bitti! Bize, sonsuza dek
seyredilmek üzere bunu bıraktı...”**

**) Paul Claudel, L’oeil écoute, “Camille Claudel.”*

DELİK DEŞİK KIRMIZI ELBİSE

*“...Sonsuz karanlıklar açılmadan önce:
Persée. Bu ardından kalkan kanlı kafa
delilik değil de ne? Fakat pişmanlık imgeni
neden görmeyeyim? Bu kalkan kolun
ucunda gördüğüm yüz, evet,
onu paramparça olsa bile tanır gibiyim.
(Paul Claudel, L’oeil ecoute, “Camille Claude”)*

1905 Kasımının o günü çok soğuktu.

“Bu ucuz şakaları bağışlayın.” Bir kez daha, aynı sabah, Eugène Blot’ya yazmıştı. Ertesi gün gene zorla alınacaktı. Bir kez daha, Adonis Pruneaux’ya uygun olan şafak vakti gelmişti. Ama yüzü gülmüyordu. Emir almıştı. Hiçbir şey yağcıyı yumuşatamamıştı. Ne yatağından -garip bir döşekti bu zaten- kaldırdığı kadının perişan yüzü; ne haberi duyunca dans edermiş gibi yapması, ne yorulan bacağı -yere düşmüştü; ne gülme krizi... İmzayı atmasını bekliyordu.

“Yorum yok, Mösyö Pruneaux.” Endişelenmek niye? Camille “hukuki işlerden” hiçbir şey anlamıyordu. Denemişti ama iş-

*) Branguos, 1951.

ler büsbütün kötüye gitmişti. Özellikle de bir süredir. Kâğıtlar! İlgililer! Bu durumda da zamana ve paraya ihtiyaç vardı!

Daha önemli işleri vardı. Büyük heykel, örtüsünün altında yerinde duramıyordu. Her şeyi yeniden ele almıştı. 1902'de sergilediği, yalnızca soluk alçı bir taslaktı. Hayır, Camille artık bulmak üzereydi.

Yağmurlu, sıkıcı kasım ayı. "Bulanık kasım günleri" –kardeşi ne kadar haklıydı. Bitip tükenmek bilmeyen kara yağmur. Paul!

Bir akşam çıkıp gelivermişti. Camille onu bekliyordu. *Quai d'Orsay*'den haberi almıştı. Onun evindeydi işte. Birbirlerini kucaklayıp öpmüşlerdi. Sonra Camille onun yaralı yüzünü, çılgın gözlerini, vücudunun titreyişini fark etmişti. Ateşler içindeydi; anlamıştı, biliyordu zaten! Ya öfke, ya öpüşler, ya ayrılık, ya terk ediliş. Paul ihanete uğramıştı, ihanete.

Paul, Parıltılı Kadın'ı anlatmıştı. Bir kadın. Camille bilmek istemiyordu. Neye yarardı ki bilmesi? Bütün varlığı haykırıyordu, bu da ona yetmiyor muydu? Camille ayrıntıları istemiyordu! Bütün aşk öyküleri başkaları için sıradan, hatta bayağıdır. Altı üstü bir öykü değil mi? Camille soru sormuyor, konuşmuyordu. Kayıtsızlıktan değil! Hayır, tam tersine. Çok iyi biliyordu yalnızca. Varlıkların gizleri, buna saygısı vardı.

Birlikte yemek yemişlerdi. Yani Camille dışarıya çıkıp yiyecek bir şeyler almıştı. Paul ona para vermişti. Hiç kimseyi görmek istemiyordu, özellikle de aileyi. İkisi de çok az yemişlerdi. Paul bitkindi. Ulaşılmazdı. Camille onu yatırmak, bütün gece yanında yatıp acısına ortak olmak istiyordu. Tek kelime söylemeksizin.

Paul! Kasım çocuğu. Camille elma dişlerkenki halini görür gibi. Hüzünlü çocuk, orada Villeneuve'de, yalağın yanında.

Villeneuve'e kapandı. Camille buraya, Paris'e...

1905 Kasım günleri. Çanı, buz gibi papaz evini, paslı rüzgârgülünün sesini duyuyor sanki. El eleler. Üşüyorlar. Uyku. Ka-

ranlıklar içinde ihtiyar amca tekdüze sesiyle okumaya devam ediyor:

“Deniz suyu kadar çiğ ve karanlık bir sis, limanı ve sokakları sarıyor.

Lambanın altındaki tek canlı benim ve benim altımda bu duyulmadık çokluklarını suları sıkışık.

Miserere’yi kime okumalıyım.

Camille çırpınıyor. Bir gün sonra zorla alınacak. Dün Asselin ona odun getirdi. Ateş yaktilar. Ona haber vermişti: “Eğer öğlen yemeğine gelecekseniz bir şeyler getirin, yoksa yemekten vazgeçmemiz gerekebilir!” Asselin ısınmak için odun da getirmişti. Sevgili Asselin! Birkaç parça odun artmıştı. Yalnız iki modeli kalmıştı Camille’in: Sevgili Asselin ve Paul!

Hem sonra zorla alınacaktı. İktisat yapmak neye yarar! Hedefine ulaşacak büyük heykeli bitirmesi gerekiyor.

Camille odunları yerleştiriyor. Camille büyük alevleri bekliyor. Enine boyuna odayı arşınıyor. Elllerine, moraran tırnaklarına bakıyor.

“Mavi dişli kıl kesicileri mahallesi.”

La ville! Paul her şeyi öngörmüştü. İşte! Bu dehşetler kenti ni tanıyordu! Hatırlıyor musun, Paul: Mouffetard Sokağı ve Bievre sepicileri, etlerin sallandığı mahalle, iğrenç –ve “Canip des Pauvres” (Yoksullar Bölgesi), “Boulevard du Ventre Désert” (Boş Mide Bulvarı)... Saatlerce yürüdü. Korkunç kent.

Ateş yavaş yavaş ellerini ısıtıyor. Parmakları heykeltraşa cevap veriyor artık. Çalışabilecek. Örtüleri kaldırıp yüzü açıyor. Yavaş yavaş yüz beliriyor, şekilsiz daha –prematüre. Beyazımsı krizalit. İkinci kez devle buluşmaya gidiyor –kendi deyişle. “Bunlara gülmemek lazım.”

Villeneuve. İhtiyar hizmetçi Victoire! Victoire Brunet! Bir kasım gecesi. Altı, belki de yedi yaşında. Noel gecesi. İhtiyar

yanında ceviz kırıyor. Alçak sesle anlatıyor. Victoire av bekçisinin kızı, şimdi Claudel'lerde çalışıyor. İşte, bütün gecede kordandan çenelerinizi titretecek öyküler anlatıyor. Ve çocuk kocaman mavi derin gözleriyle onu dinliyor!

“Bir zamanlar çok mutsuz bir dede varmış. Erkek çocuklar istiyormuş. Bunun üzerine tanrılara yalvarmış. Bir kızı varmış, Danae. Yalvarıyor, inliyormuş. Zavallı Acrisios! Oğlu olmuyormuş.”

Camille için için onunla alay ediyor. Bir kızı var ya, neden onunla yetinmiyor?

“Bunun üzerine Tanrı ona, “Dileğin yerine getirilecek. Kızın Danae dünyaya bir oğlan çocuğu getirecek, adı Perseus olacak çocuğun. Fakat günün birinde Perseus seni öldürecek, demiş.”

Küçük kız çok memnun. Oh olsun!

“Bunun üzerine ihtiyar kral korkmuş. Korku içinde Tanrılarının sevabını engellemek istemiş...”

Victoire anlatıyor, anlatıyor, Camille geceyle harelenen gözlerini daha da kocaman açıyor.

“...Kral kızını toprağın altında, uzaklarda, bronz bir odaya kapatmış...Buna rağmen tanrılar tanrısı Zeus, bir çatlaktan içeriye sızıp kızın üzerine bir altın yağmuru yağdırmış...”

Camille kıvılcımlarla parıldayan gözlerini kısıyor.

Günün birinde kral odanın yanından geçerken, içerden çocuk sesi duymuş. İçeriye dalıp kendisine ihanet eden dadıyı öldürmüş, kızıyla torununu da denize atmaya karar vermiş.”

Camille artık neredeyse soluk almadan dinliyor.

“İkisini de tahta bir kutuya kapatıp uzaklara, çok uzaklara fırlatmış.”

Camille çocukla annenin dönüşünü görüyor. Onları bir balıkçı kurtarmış, Polideuskes’in sarayında yaşamışlar. Victoire’in ona söylediği garip isimleri hatırlıyor hâlâ. Bütün gün ve daha sonraki günlerde de o isimleri durmadan tekrarlayıp eğlenmişti.

“Günün birinde, artık yakışıklı bir delikanlı olan Perseus, Polideuskes’e bir hediye vermek istermiş. Bunun üzerine ona Gorgo’ları öldürmeyi önermiş. Gorgo’lar üç kız kardeşmiş, üç canavar. İçlerinden yalnızca Medusa ölümlüymüş. Boyunları ejderha pullarıyla korunuyormuş, ürkütücü savunmaları varmış. Elleri bronzdanmış. Kanatları altından. Fakat en önemlisi bakışlarıymış, öylesine korkutucu bakışları varmış ki, bir kez baktıklarını taşa dönüştürüyormuş.”

Camille onları giderek daha güzel bulmaya başlıyor. Orada oturuyor ve gözleri üç kadının uçuşuyla çarpıyor.

“Perseus başarıya ulaşmak için Medusa’yı öldürmenin yeterli olacağını biliyormuş. Eline, güneşin altında pırıl pırıl parlayan bir kalkan almış. Üzerlerine doğru gitmiş ama Medusa’ya bakmamış hiç. Oysa onu görmüş. Başı havaya kalkık, kalkanını yukarıya kaldırmış. Medusa kalkana yansımış. Onu böyle denetlermiş işte. Korkuyla gerilemiş. Kafasının çevresinde yılanlar kıvrılmaktaymış –korkunç. Bunun üzerine birden hatırlamış. Medusa güzel bir kızmış ama kıskanç tanrıca Athena bütün bakışları üzerinde toplayan saçlarını kıskanıp onu bu iğrenç yaratığa dönüştürmüştü. Yılanlar başının etrafında kıvrılıp bükülmüşler, kahramanımız gözünü kalkanından ayırmıyormuş. İlerlemiş.

Victoire sesini alçalttı:

“Güvende olmak için Perseus Medusa’nın dinlendiği saati seçmiş. Uyurken gözkapakları kapalıymış onun da.

Camille kızgın. Uyuyan genç kızları öldüren bu kahraman da kim oluyor. Haydi, uyan! Uyansana!

“İlerlemiş, ilerlemiş...” Victoire bağılıyor artık. *“Uyansana! Uyan!”* diye haykırıyor küçük Camille.

Camille yerinden sıçırıyor. Neler oluyor? Heykelinin üzerinde uyuyakalmış. Artık ayakta duracak hali yok. Bu gece hava ne kadar soğuk. Titriyor. Oysa ateş hâlâ yanıyor. Gene de titriyor, alınna dokunuyor, ateşi var. Hasta olmamalı. Olamaz! Birtirmeden hasta olamaz –yılanların hareketini, Medusa’nın gözlerini ve özellikle de kesik baştan fırlayıp çıkan atı, altın atı birtirmeden...

Sendeliyor. Oturması lazım. Alevlerin yanına, birkaç dakika, ısınır, kendine gelir. Ateşin yanma yığılıyor âdeta. Cehennem dörtnala ateşi. Nemli ellerine artık hâkim olamıyor. Cehennem onu çağırıyor. Kırbacın ve dört nalın çıkardığı sesleri duyuyor şimdi! Kapanan metal kapılar, kırmızı toprağa bulanmış yüzünün çevresinde dolanan altın yılanlar. Yumruklarının tüm gücüyle metal kapılara vuruyor, kanlı elleriyle. Ve yankılanıyor, gene yankılanıyor. Bir, iki, üç, dört! Doludizgin koşuyor! Uzağa, hep daha uzağa. İşte Asselin, dizginleri yakalamaya çalışıyor. Gemi aزیya almış gülüyor şimdi. Yükseliyor ve kanatlarını açıyor. Orada ne yapıyorlar bunlar? Babası ellerini uzatıyor. Fakat dansa giderken giyecek elbisesi yok. Babasına gülümsüyor. Kırışan saçlarıyla yaşlı babası. Onun kulağına fısıldıyor: *“Ben evde külleri beklemek zorunda olan Külkedisi gibiyim, kötü giysilerimi zaman rengi elbiselere dönüştürecek iyi yürekli prensin veya perinin gelişinden umudunu kesmiş.”*

Paul beline sarılıyor. Camille her yana yansıyor. Büyük bir balo salonu. Herkes ona bakıyor. O kadar, o kadar güzel ki! Bu kırmızı giysiler içindeki gizemli kadın da kim? Camille kendini

görüyor –elbisesini alıyor, parlayan, saklayan Amazon elbisesi ve kırmızı ipek elbise yanıyor. Ve herkes onun karşısında geri-
liyor. Ve o dans ediyor, *Gipsy* o! Neden herkes gözlerini kaçır-
yor? A evet, gene mi Mösyö Rodin? Basında çıkan kötü bir ya-
zıya sinirlenmiş. Nesi var? Elinde kocaman bir balta! İlerliyor.
Camille korkuyor. Bir külünk kapıyor. *Saint Jean-Baptiste Vaiz*
Verirken'in kafasını uçuruyor. Rodin sırtıyor. Camille dansa
ara verdi, kendini korumaya hazır. Ne garip, çok ama çok güç-
süz hissediyor kendini... Kafası yuvarlanıyor, terk ediyor onu...

“Doğa tükendi mi? Ağaçları düzene mi sokuyorlar?... Artık
hiçbir şeyi tümüyle bitiremem...”

14 Kasım 1905'ti. Ertesi sabah poz vermeye gelen Asselin,
Camille'i dehşet içinde buluyor. Kapıyı açacak hali bile yok.

“Solgun, darmadağın ve korkudan titriyordu, ucuna çivi-
ler çakılı bir süpürge sapı tutuyordu elinde.”

Asselin'e, “Bu akşam iki kişi kepenklerimi zorlamak istedi.
Onları tanıdım, Rodin'in İtalyan modelleri. Onlara beni öldür-
meleri için emir vermiş. Benden rahatsız oluyor: Beni yok et-
mek istiyor,” deyip bayılıyor Camille.

Son anda Mösyö Asselin'in şaşkın yüzünü görüyor.

Eski dostu da ona inanmıyordu...

*...Yılgı onu korunmalı bir duruma soktu sonsuza dek!
İstediğimiz kadar elini tutup onu öpmeye çalışalım!
Yeterince kötülük ettik! Daha fazlasını yapamayız artık.
Vicdanlarını rahatsızlıktan kurtarmak için tüm güçlerini
kullananlarla benzeşmiyor musunuz?
Ya ben, bu şaşkın yüzle, aynanın karşısında bunları
düşünmedim mi?"*

(Paul Claudel, Seigneur, apprenez nous à prier)

İki yumruğunu birden vuruyor.

Geriye cehennemin kapısı kaldı –ateşten kapılar.

*"Matmazel Claudel'in bu büyük acıdan kurtuluncaya kadar
yumuşaması lazım... Sizin de benim gibi, onun büyük hayranla-
rından olduğunuzu düşünüyorum."**

*Bu korkunç kapının eşiğinde Camille dehşet veren yüzüyle
duruyor. Yüzüne bir maske yerleşti. Kendini saran beyaz yılan-
ları seyreliyor.*

*"Apollon! Apollon! Kapılar Tanrısı! Benim ölümler Apollonum!
Beni yitirdin! Kehanet اساسından ve şeritlerinden oluşan bu alay-*

**) Rodin'den Morhardt'a, 28 Mayıs 1914.*

cı süslemeleri neden boynumda taşıyorum? Lanet olsun size! İşte minnettarlığımı böyle gösteriyorum.”

“Ölüm, git benim yerime bir zengini al!”

Zavallı kız kardeşim Camille'i düşünürken kimbilir kaç kez bu ürkünç dizeleri düşündüm...

Geriye öldürmek kaldı. Koyu mavi olağandışı gözlü, yapılı genç kız makası alıyor. Şimdi saldırdı. Perseus'un heykeli çılgın darbelerin altında patlıyor.

*“...Trajedinin son satırlarında felaketi bile ürkütecek bir yüz belirir, Gorgo'nun yüzü, yaşamının son bilinçli anlarında kız kardeşim, Perseus'un kalkanında bu yüzü gördü.”**

Her şey hazır. Tanrılar müdahale edebilir. Bir kadın belleksiz, geleceksiz ilerliyor. Kapılar açılıyor.

Son bir alevlenmeyle değişen kadın. Artık heykel olmayacak.

Oua La Porte de l'Enfer'i (Cehennemin Kapısı) sipariş vermeye kim cesaret edebilirdi? On iki yaşından beri beklediği buydu.

**) Paul Claudel, Conversations sur Racine.*

GÖRÜNTÜLER MAĞAZASI

*"Bu kadar gülünç olmak niye
Eğer beni de denizi aşır tükürkle
Boğulan biri haline getirdilerse?
Saygı duyulan bu sanatta bir süre
Ulaştığım ün beni niye götürdü:
Zavallı, ihtiyar, başkalarına hizmet etmeye mecbur;
Eğer yakında ölmezsem ben bitik bir insanım.*

(Michelangelo, 1546)

*"Kız kardeşimin eserlerinin hoşunuza gideceğinden eminim.
Zavallı kızcağız hasta ve uzun süre yaşayacağını sanmam..."*

*Tüm dehasına rağmen hayat onun için o kadar acı ve iğrenç-
liklerle doluydu ki uzamasını istemez hale geldi..."*

Paul Claudel, 15 Kasım.

Camille başını kaldırmıştı: "4 Aralık'tan 16 Aralık'a kadar neler olmuştu?" Kalkabiliyor artık. "Gitmek istiyorum."

Eugène Blot ona tüm eserlerinin büyük bir retrospektifini söz verdi. Heykeller on üç tane olacak. Camille onun uzattığı

taslağa bakıyor. Eli hâlâ titriyor, çok solgun, yatakta halsiz yatıyor.

CAMILLE CLAUDEL'İN BÜYÜK RETROSPEKTİFİ
EUGÈNE BLOT GALERİSİ'NDE
5, BOULEVARD DE LA MADELAINE
4 Aralık-16 Aralık 1905

Başını yastığa dayıyor. Tıpkı düşlediği bütün hediyelere kavuşan küçük bir kız gibi gülümsüyor. Ama içinden bir şeyler kopuyor, terk ediyor onu.

Giydirdiler Camille'i, destek oluyorlar. Hepsi burada, birkaç dost ve kardeşi Paul. Mélanie'nin uzattığı elbiselere bakıyor. Eugène Blot bu büyük sergi için bir elbise aldı. Madam Morhardt'a başvurdular. Camille düşlediği ateş kırmızısı elbiseyi düşünüyor. O elbiseye hiç ama hiç sahip olamayacak. Yalnızca bir şemsiye! Hiçbir işe yaramayan...

Yumuşak bir sesle *onun* içeri girmesinin, sergiye gelmesinin yasaklanmasını istedi. Çok da kolay olmayacak! Daha erken gelmek gerekirdi. Artık olmaz. Artık olmaz! Hiçbir zaman olmaz.

Güzel bir kırmızı şemsiye –bugün.

Yardımları itiyor. Kendine bakıyor. Koyu maviler içinde. Asselin'e, "Son mektubumu hatırlıyor musunuz?... *Ben evde külleri beklemek zorunda olan külkedisi gibiyim, kötü giysilerimi zaman rengi elbiselere dönüştürecek iyi yürekli prensin veya perinin gelişinden umudunu kesmiş....* Teşekkürler. Bakın, prensler geldiler. Yakında onlarla buluşacağım," diyor.

Sonra Paul'e eğilip, kulağına, "Beni bir kez olsun güzel bir tualetle görmeni isterdim. Kırmızı bir tualetle," diyor.

Sonra pudraya uzanıp yüzünü, boynunu -o kadar genç ki hâlâ- pudraya buluyor. Gene çok pudralandı. Elbisesini fırçala-

mak gerek. Çelimsizce gülümsüyor: “Çok başarılı olmadı. Zaten hiç doğru dürüst giyinmeyi bilemedim.” Her zaman erkek gibi yaşadı. Çevresinde yalnızca erkekler vardı.

“Ne diyorsun, Paul? Ha! Evet!” Kadın sanatından yoksun. “Hayır, Paul! Heykel!” Sesini sanki gırtlığından taşlar karmakarışık yuvarlanıyormuşçasına kalınlaştırdı. Paul bezgin. Camille durmadan konuşuyor. Onu oturttular. Asselin eğilip botlarını giydiriyor. “Bir hasta, o bir hasta.” İstemiyor. Dalga geçiyor onlarla. Zavallı dostu Asselin’in burnunun ucunda ayaklarını salıyor.

“Sağı mı solu mu? İyiyi mi deliyi mi? Usluyu mu yaramaz mı?” Asselin sağ botu bırakıp solu alıyor, bir kez daha bırakıyor. Burnunun ucunda sallanan bilekleri durdurmaya cesaret edemiyor. “Mösyö Asselin yapamıyor, yapamıyor...”

Babası! Gelecekmiş. Bu sergiye katılmak için onca yolu gelmek. Onu görünce mutluluk duyuyor. O yaşta bu kadar uzun bir yolculuğa katlanmak. Yetmiş dokuz yaşında. Camille de endişeli. “Babamın bu yola dayanabileceğinden emin misin? Onu öyle özledim ki...” Paul, Camille’i rahatlatıyor.

“Ama rahat durun Matmazel Flaubel, saçlarınızı tarayamıyorum.” Zavallı Mélanie! Fırça gibi saçları taramakta olduğu kadar Claudel ismini söylemekten de aciz. Saçlar parmaklarının arasından kayıp karışıp akıyor. Mélanie yılmak üzere. “Hiç böyle şey görmedim. Bu ne yüz! Biraz renk sürsenize!”

Camille, Mélanie’nin uzattığı allık kutusunu alıyor. Parmağını içine batırıp emiyor, gözlerini deviriyor, yeniden parmağını batırıp hâlâ botlarıyla ilgilenen Asselin’in yüzüne sürüyor. Asselin ona bakıyor, öfkelenmiyor. Kimseden tepki yok. Eugène Blot geç kalacaklarını düşünüyor. Ne önemi var! Bu büyük sergiyi onun için düzenlediler. Yaşamaya öylesine az zamanı var ki! Zavallı genç kadın. Paul huzursuz. Üşüyor. Diğerini Çin’de bıraktığı ve haber alamadığını düşünüyor. Onun da sert hareketleri, parlamaları ve gülüşü aynıydı. Dayanılmaz! Varlıkları! Yoklukları! “Camiiiiiiiiiiiiille!” kalbinizi allak bullak ederler...

Ne oluyor? Camille yerinden kalktı. Bu yüzden. Birkaç umursamazlık saniyesi, şakalaşma, güzel elbise, botlar, saçlar, Asselin'in burnunun ucundaki allık... İstediklerini yapmalarına izin veriyordu. Her şeyi kabul ettiler. Ya şu Blot, alışkanlıklarının tanı tersine acele bile etmiyor. İşte, burada sesini bile çıkarmıyor. Bu yüzden demek? Paul? Ya buradaki her şeyi dağıtırsam, izin verecek misiniz bana? Öfkesiz, gülümsemesiz. Camille anlamıştı.

Ölecekti. Hepsi böyle düşünüyordu. Bir sergi gerekiyordu. 4 Aralık-16 Aralık arası, 1905. Çabuk, o...

Camille hiç sesini çıkarmadı. Mendilini aldı. İşli bir mendil aldılar. Evet, o da var. Bir an kalbinin üzerine bastırıyor mendili. Wassy'deki yatağın üzerinde Louise'in işlemeleri mi vardı? "Artık uslu ve sakın duracağım. Şimdi bağlayabilirsiniz, Mösyö Asselin. Hiç hareket etmeyeceğim!" Masaya dayanıyor. Sesini çıkarmıyor. Sığırcık kuşu... bitti.

Eldivenler. Kap. Kapüşon. Onu sarıp sarmalıyorlar. Saçları dağıldı bile. Sesini çıkarmıyor. Uzaklarda şimdi...

*Her şeyi hatırlıyorum, kış, bayramları,
Aileyi, mutluluk ve yas zamanlarını...*

Atlar hareket ediyor. Prenseler ölüyor. Atlar ilerliyor, ilerliyor. Paul tam karşısına oturmuş. Birkaç dakikalığına hayattan uzaklaşıyor. Kralın kızının son yakınması.

*...zamanlar, ülkeler
Ya benim servi ağacından sandıktaki elbiselerim.*

Kafasında çınlayan bu nakarat. Atlar rahvan. Sürükleniyor. Sürücü atları tutuyor. Yavaş gidecekler. Camille'e göre cenaze havası bu; bir cenaze arabası geçen, ama kimse aldırıyor. "Bir sanatçıydı. Çok da yetenekliydi..."

“Paul, Villeneuve’de yazdıklarını bana okursun, olur mu? Sevinirim... Söyle bana nasıl...”

Konuşmakta güçlük çekiyor. Gözyaşları. Yorgunluk. At nal-ları.

“Başlığı ne? Bilirsin senin verdiği isimleri severim... *Tete d’or, Avare, Lechy Elbernon, Lechy, Lucky, Lucky...*

“*Portage de midi* (Öğlen Paylaşması)... Yeniden ele aldım... *Une mort prématurée*’yi biliyorsun...” Susuyor, rahatsız. Camille biliyor. Yirmi yaşındaydı Paul. Bakmasını istemiyordu. Kâğıdı yırtmıştı...

*Hangi uzun, zorlu, yeraltı yollarında
Hangi uzun, zorlu yollarda,
Aralarındaki uzaklık giderek artan
İç içe yollarda, telaşlı
Ruhlarımızı dolaştıracamız?
Ani duruş. Parıltı.*

“*Camille Claudel’in Büyük Sergisi.*” Camille, girişteki ilana bakıyor. “Retrospektif” sözcüğünü kaldırmışlar. Oysa, geriye doğru bir yarışı çağrıştıran bu sözcüğü seviyordu. Cesaret edememişlerdi. Zamanı kurmak. İleriye. Geriye. Şu buluşun adı neydi? Gazetelerde okumuştı. *Le Magasin Pittoresque* (Görüntüler Mağazası); hayır, başka bir şeydi?... Ha, evet! Sinema! İşte tamam, uzun sürdü ama sinematograf sözcüğünü hatırladı. Her şey hareket ediyormuş. Yazıdan çok etkilenmişti.

“Pardon, unuttuyordum... Alışkanlığım yok.” Camille gülüm-süyor. Kap. Kavlanan kapüşon. Kar yağıyor işte. Eldivenler. Biri si giysilerini alıyor. Üşüyor Camille.

Sinematograf. Demek hareketi sabitleştirmenin yolunu sonunda buldular. Clos-Payen’de Rodin’le birlikte bitip tükenmeyen tartışmaları!...

“*Le Marechal Ney de Rude* (Rude’lü Mareşal Ney). Sanatın yorumladığı hareketlerin tüm sırrı burada saklı. Onlara iyi bak.

Heykelin değişik parçaları değişik zamanları anlatıyor. Böylece hareketin tamamlandığını sanıyorsun.”

“Ya fotoğraf?”

“Yürüyen insanların fotoğrafları? Hiç ilerlemiyorlar sanki. Bir bacaklarının üzerinde hareketsiz ya da seker gibi duruyorlar...”

“Ya *L’emberquement pour Cythère*’in üç bölümünü hatırlıyor musun?...”

Hayır, Camille hiçbir şey hatırlamıyor.

“Cami-i-ille. Tüm dostların burada.” “Görüntüler Mağazası.” Olağanüstü. Eugène Blot onu sürüklüyor. Çıldırta dans başlıyor: “Mösyö Roger Marx. Memnun oldum...” - “Evet, sizin bir dostunuz. Merhaba Mösyö.” - “Ya siz... Yok... Olamaz. Neden zahmet ettiniz.” - “Ya evet, sizden söz edildiğini duydum Mösyö...” - “Evet... Evet... Arkadaşınız mı? Anlıyorum... Heykel seviyor demek?” - “Yok canım. Evet, kadın sanatçı olmak? Zor mu? Hayır. İnsan sevdiği zaman bilirsiniz...” - “Mösyö Mirbeau. Sizinle sakın sakın konuşmak isterdim. -Ya, evet efendim...” Bu da kim acaba? “Hayır, olamaz? Bütün bu yola katlandınız, yapmasaydınız.”

Babası? Babası nerede? Camille gözleriyle onu arıyor. Paul? Paul nerede? O bilebilir.

“Şeref duyarım, Madam la Kontes.” - “Bir şair kadın...” Eugène Blot çok mutlu. Bu kadar kalabalık hiç olmamıştı. Mutlaka satış olur. Ne kadar iyi fikirdi bu.

“Sanatçı bir kadın. Hayır. Yalnız değilim. Yazıyor musunuz? O da çok zor iş.” - “Efendim? Mathias Morhardt mı? Evet, kabul ediyorum. Yalnız mı?...” - “Ah, ah! Mösyö Fenaille, bütün bunlar için nasıl teşekkür...”

Madam Fenaille ipek, esnek, yıllankavi bir elbise giymiş...

“Camille, insanlara böyle bakma. Ayıptır.”

“Anne, şuradaki elbise!”

“Elinle de gösterilmez.”

“Çirkin değil mi? Nasıl yürüyebiliyor? Japon kadınlarına benziyor, değil mi?” Madam Frumerie dudak büzüyor. Büfenin üzerinde geçen yazdan unutulmuş hurmaya benziyor. “Şu yeni terzi, Poirret’inmiş, isme bakın!”

Camille dinlemiyor. Camille cevap vermiyor; Madam Fenaïlle’in üzerinde çok güzel kırıncı bir elbise var. İnanılmaz. Çok güzel. Madam Fenaïlle’in bir elbisesi var. Kırmızı.

“Yorulacaksınız. Bir şey için.”

Şarlatanlık. Sanatçıya özen gösterin? Son sıçrayışta sıra.

“Yo hayır. Yapmasaydınız. Gerçekten. Hepsini görmüştünüz. Yeni bir şey yapmadım ki zaten.”

Daha heykellerini göremedi. Şöyle bir göz attı. İki giysi arasından. Üç elbise. Bir şapka.

On üç heykel. İşte, *L’implorante*’dan bir küçük parça. Hiçbir şey göremiyor. Ya onlar? Eğer devam ederse onları taklit etmeye başlayacak. Bir katalog satın alıp...”13 heykel”

“Aziz Camille Maclair. Yazınıza teşekkür ederim.” -“A! Gabrielle, Gabrielle Reval. Camille Maclair. Tabii tanışıyorsunuz. Ne dalgınım. Diyordum ki...”

Birinden diğerine gidiyor. *L’âge mûr*. Gene dizlerinin üzerinde.

“A! Mösyö Morice!” İnce uzun yapısıyla hep babasını hatırlatır Camille’e.

Babası? Gelmeyecek. Ne oldu acaba? Sevgili Charles Morice, ateşli, âşık reddeden. Herkes burada.

Camille gözleriyle Octave Mirbeau’yu arıyor. Biraz oturup onunla gevezelik etmek isterdi. Onun olaylara, eşyalara bakışını hep severdi. Kimi zaman çok katıdır –hiç ödün vermez. Camille onu uzaktan Noailles Kontesi’yle birlikte görüyor; bir gülümseme bıyıklarını kıvrıyor. Bir mesaj algılıyor. “Kendini onunla karşılaştırma. Kontesin parası var. Senin yok!”

İki kadın sanatçı! Ama her şeyin tersi ve yüzü var; biri ayağına bastı. Üstelik total; zavallı, sakat. O bacağı çok ağrıyor.

Rodin'le birlikte olduğu zaman bacağını hiç düşünmezdi. Hayır, onu düşünmemeli. Morhardt'ı göremedi daha. Francis Jammes bir şapkanın ardından kollarını sallıyor, ama ne şapka! “Gz alıyor, tüyler, danteller!” Mösyö Jammes bu natürmortun ardından, umutsuzca bir dans sergiliyor. Camille anlayamadı. Bunun zerine Jammes yeni bir taktik deniyor, kadını yüz yüze geleceği biçimde çeviriyor. Döner kapı sistemleri gibi, bilirsiniz. İine girersiniz, dönerler. İnsan azmanı takılıyor.

“A! Mösyö Jammes, ne mutluluk! şey...” Camille ona gülümsüyor. Jammes eğiliyor, natrmorta karşı nazik – “tüyler, meyveler...” Onun insanlara olan zenini seviyor, dinleyişi, sürekli dikkati... Ne olursa olsun dinlemeyi bilenlerden...

“Kız kardeşinin dehasının aydınlattığı bu i düşleri görmekten büyük sevinç duyuyorum...”

Sevgili Francis! Sevgili Paul! Camille'i ona karşı korumaya çalışmışlardı. Rodin gene saldırıya geçmişti. Onu düşünmemeli. Paul yazısında çok acımasız davranmıştı: “...Popolar karnavalı... Aşağıdaki figürler dişleriyle pancar koparır gibi...” Paul iyi saldırmıştı. İyi yazıyordu. İmgeler. Çok insan yazıyı gülerek defalarca okumuştu: “*Mösyö Rodin, poposu yüce yıldızlara doğru!*”

Gülüyorlardı. Camille yaralıydı. Ona karşı, stada karşı olmak istemiyordu. Ama *Perse*'nin büyük heykeline neden savaş amıştı? Neden *Clotho*'sunu evinde saklıyordu, Camille ile Morhardt heykelin Luxembourg Müzesi'ne hâlâ gönderilmiş olmasına şaşıyorlardı. Bir tür ağrı mı? Ona yönelik. Geriye nefret kalıyordu. Çaresiz. nlyd, övgüye boğuluyordu, kadınlar evresindeydi. Camille lyordu. Kimin daha şanslı olduğunu kim söyleyebilirdi. Bilemiyorum artık. Sevgili Francis! Onların saldırılarını anlamıştı. “Yenik birinin yumrukları acıtmaz.” Mösyö Rodin yaşıyordu. Camille can ekişiyordu.

“Sevgili Francis! O kadının arkasında tüyler iindeydiniz. Tam bir silahşor gibi.”

“Camille, babanız geldi. Bu kadın olmasa. O...”

Ondan ayrılıp kalabalığı yarıyor. Telaşlı. Yetmiş dokuz ya-
sındaki ihtiyar adam. Babası.

Kapının yanına oturmuş, yıldızlı gözleri, derin çizgileriyle
Louis-Prosper, purosunu içiyor. Hülyalı, onu bekliyor.

Orada Villeneuve’de, şafak vakti –genç kız sinirli, yele gibi
saçlarıyla yerinde duramıyor. Babası Camille’e sarılıyor. Fran-
cis ikisini yalnız bırakıyor. İhtiyar biraz kenara çekilmiş, alın
daha geniş, mağrur kıvrımlar saçan saydam elleri...

Beyaz deliğe yaklaşan iri gölge. Söylenmemiş sözcükler.
Şapkasını, bastonunu alıyor. Paltosunu da. Biraz kamburlaş-
mış. Camille’in kendisine eşlik etmesini istemedi. Edepli. Baba,
dönsene! Bir kez. Öpüşmediler. Artan kar. Kapıyı tutuyorlar!
Baba! Olaylar! Çatışmalar! Aynı fırtınaya atılan gemileri. Hayır,
daha değil! Koyu renkli bir araba durdu! Cenaze atları! Burun-
larında buğu. Yeni bir puro yaktı. İhtiyar erkek. Yan yana kal-
kan başlar. Ahşap çıtırtıları. Baba. Biniyor. Yeri boş. Atlar ge-
riliyor. Kamçı. Yoğunlaşan kar. Onu sevdiğini söyleyemedi.
Uzanan bir el. Bir işaret mi? Hayır, purosunun külü. Eli orada.
Gri, gümüşü, beyaz. Karın aydınlık noktası. Karanlık.

“Üşüteceksiniz!” Francis yanında. Dışarıda ne yapıyor? Kal-
dırımında.

“Gelin.”

Françis’in kolu. Claude Debussy, karda vals. Karla valsi hep
birbirine karıştırırdı. Geçen yaz Paul Pireneler’de birlikte seya-
hat ettiği genç şairle tanıştırmıştı onu. Sonra Francis din değiş-
tirmişti. Paul ve Francis. Otuz yedi yaşlarında iki adam. Olgun-
luk çağlarında ama köksüz. Aynı anda. Bir kadının yanında.
Tanrım, o yaz!

“İyi değil misiniz?”

Francis’in eli. Onları unutmuştu.

“Görüntüler Mağazası.” Camille onlara dayanamıyor artık.
Onları görmek istememişti. Demin beklediği babasıydı. Gece-

nin soğuşundan mı, şampanyadan mı; çok içti: İki bardak, on bardak, bilemiyor, biri bardak uzattığı zaman alıyordu. Elmacık kemikleri morardı. Mélanie memnun olacak. Matmazel Flaubel'in taşlarını görmeye geleceğini söylemişti. Francis'nin parmakları. Ters hayatı. Yüksel Camille. "Güm, Güm!" Kukla. Büyük sıcak salon, çoğalan kolları. Java bebekleri. Gölgeler tepiniyor. Dans başladı.

Utanç! Tokatlar! Anlaşmazlık!

Onlara yeterince katlanmıştı. Agnes de Frumerie, "kadın heykeltıraşçık, kadın heykeltıraş" beş heykeliyle, çenesi düşükler! Hindi gibi kabarıyor buralarda.

Henry Cochen! Kolay iş. Biliyordu. Bir yudum şampanya. "Matmazel Claudel'in yeteneğini selamlıyorum." "Cochin'in şerefine." - "Mösyö Rodin yoklar, çevrede sayısız taklitçilerini görüyorum."

Neden yakınıyor ki? Üstadın haremının başkadını! Başkadın! Ya Henry Marcel: "*Persée*, raşitik kahramanı. Cadaloz bir kadının kabalıkları..." Ona ne demeli...

Sen kendine bak, söylevci papağan! Camille gözlerini ona dikeyyor. "Vatanından olmuş *Iroquois**, sen kendine bak, kurt kafalı. Sen bir işe yaramazsın. Haydi yoluna..."

"Sana daha önce söylemiştim." Büyük öfkenin dönüşümü. "Henry Marcel işte layığınızı buldunuz." *Vanitas vanitatum*.

"Ya siz, aziz Romain Holland. Çirkinlik nedir sizce? Terk edilmemek için dizlerinin üzerinde yalvaran bir kadın mı? Son-suza dek donuk alçaltılmış kalbim mi? Çıplak, çıplaktım, Mösyö Rolland. Dizlerimin üzerinde ve çırılçıplak."

"*L'âge mûr*'ü sevmediniz, hakkınız bu. Ama bize kolay yolları gösterin. Size de biraz saygınlık gerek. Özellikle eleştirilerinizi yazarken. 'Rodin'in dehasını karikatürleştirmeye çalışan fazlasıyla kararlı bir zevk anlayışı.' İyi saldırıyorsunuz, Mösyö Rolland. Canınızın istediği gibi."

*) 1701'e kadar Ontario civarına yerleşip Fransızlarla çarpışan yerliler.

Camille ona doğru yürüyor. Gözlerini dikti. Ağzına geleni söylüyor.

Eugène Blot, Camille'i alıp götürüyor. "Skandal istemez." Doğru. Onun sergisi, onun gecesi. Eugène'in de gecesi. Satış yapacak, değil mi Mösyö Blot? Ben bedavayım. Bana çoktan ödemede bulundunuz, iki misli ödemede, öyle değil mi?

Mösyö Blot korkuyor. Camille karşısında, yanakları kıpkırmızı, gözleri bıçak gibi, teni kuru. Neyse ki Jammes onu tutuyor. Paul geri gelecek.

Az önce onları göremedi. Kürkler cehennemi, gülen hayvanlar, omuzlarına sarıyorlar, boyunlarına doluyorlar, ayak bileklerine sürüyorlar. Güzel dünyaların uydurduğu kılıf! Yenmiş! Oyulmuş! Bitli!

Mösyö Blot, Camille'e engel oluyor. Saat geç oldu. Camille bağılıyor: "Sizleri evime davet ediyorum. Atölyeye! Geceyi noktalayalım. Şampanyam var." Yayıncıya dönüyor: "Mélanie'den istedim! Tam çıkmadan önce, içecek bir şeyler al dedim. Bana para vermiştiniz, hatırlıyor musunuz? Sergim için. Kutlamamız lazım. Sizleri bekliyorum."

Eldivenler! Kap! Kapüşon! Francis, Camille'i tutuyor. Camille istemiyor. İyi o. Eugène Blot onu arabaya kadar götürüyor. Fırtına iki misline çıktı. "Paul'e söyleyin, bizimle gelsin. Babasını götürcekti."

Baba!

Camille nefes alıyor.

İki erkek üşüyor. Atlar endişeyle bekliyor. İyice sarınıp sarmalanmış sürücünün insan hali kalmamış. Afişteki yazıyı yüksek sesle okuyor Camille: "Camille Claudel'in büyük sergisi. 4 Aralık-16 Aralık 1905."

Eugène Blot'nun içi rahat. İyi fikirdi. "Mutlu musunuz?" Camille ayaklarının dibindeki karlara bakıyor.

"Artık çok geç, Mösyö Blot."

AKIL HASTANESİNDEN MEKTUP

*“...Benim yerim burası değil, beni bu ortamdan kurtarmak
lazım; on dört yıllık böylesi bir yaşamdan sonra,
avaz avaz özgürlük istiyorum...”*

"Eğer bacaklarım kusursuz olsaydı!

Beni kolay elde ederdiniz.

Gerçekten satılık mı?

Satılık neden olmasın?

(Paul Claudel, Le soulier de satin)

*"Doğal güzelliklerimi ortaya çıkaran güzel şapkalar, güzel giysiler satın almalıydım kendime. Bu sanat daha çok ihtiyar sakallılara, aptal suratlı kadınlara göre, doğayı paylaşan bir kadına göre değil..."**

Burada ödüllendirilmeler, yapılacak büstler, büyük adamlar, yemekler yok.

Dünyevi bir vatan istiyorum

Benimle aynı soydan olanlarla,

Kardeşlerim karanlık bir gecede...

*Seni çağıranlar deliler ****

Büyük gösteri bitti. Ona Legion d'honneur'ü satmazlardı bile! Parası olsaydı da!

Camille, Montdevergues Akıl Hastanesi'nde.

Burada madalyalar yok. Yalnızca numaralar var.

**) Camille Claudel.*

***) Paul Claudel, Le pain dur.*

“ÇOCUKSU BİR ŞEY SONSUZA KADAR...”

*“Camille: binlerce rengin birbirine karıştığı,
tüylü, kurdeleli şapkalara, abartılı giysilere isyan
bayrağını çekmişti. Çünkü bu olağandışı
sanatçada bir aşırılık, sürekli çocuksu bir yan vardı...
(Henry Asselin)*

Bourbon Rıhtımı'ndaki iki odası tütüyor konuklarla. Duman bulutunun ardında Mösyö Asselin onu görmeye çalışıyor. Asselin divanın bir köşesine kıvrılmış, yatağın orası burası patlak, eğri büğrü. Mösyö Asselin ürperiyor, kalbi paramparça. Sonuna kadar kalacak. Camille için elinden bir şey gelmiyor. İzliyor. Hepsi bu.

Bu akşam ilkbahar, şampanyanın zincirlerinden boşanmış temposuyla sıcıyor. Asselin, orası burası patlak yatağın üzerinde, yanındaki yaşlı mermere bakıyor. Daha geçen gün Camille elini mermerin üzerinde dolaştırıp sevecenlikle, “Zavallı ihtiyar mermer. Tıpkı benim gibi Mösyö Asselin. Kof!” diye mırıldanmıştı.

Camille ona anlatmıştı. “Mağrur” mermerler vardır, bir de “kof” mermerler. Bir aletle dövüldükleri zaman kimilerinin güzel bir sesi vardır; kimileri yalnızca “kof” bir ses çıkarır. Çatlamaya hazırdırlar. Hâlâ güzel olan omuzlarını silkmişti. “Çürük-türler yani.”

Yatağının ayakucuna ihtiyar taşları yığmıştı. Oradan buradan toplanmış. Mösyö Asselin yerdeki yığına bakıyor. O olayı hatırlıyor.

Gene böyle bir gecede, yiyip içip eğlenenlerle birlikte sabahlamıştı. Camille darmadağınık, üzerinde eski iş gömleği, “Mösyö Asselin... Sonuna kadar kalırsınız, değil mi? Öyleyse beni izleyin,” demişti.

Camille onu *surlara* götürmüştü. Başı toprağa doğru, kırık taşların yanındaydı. Ağlıyordu. Mezarlıkta bir ihtiyar kadın. Yoksa bir ölü çocuk mu? Asselin böyle düşünmüştü. Çöplerin arasında, ilkbahar rüzgârında, kirli bir şafak, Camille -gözleri torbalı ve Asselin yanında sessiz- onun bu yaşlı yüzünden korkmuştu.

Yürüyor, bir ayağının üzerinden diğerine sekiyordu; hızlı, giderek daha hızlı. Onu izlemekte zorluk çekiyordu. Tek söz yok. Paris surlarındaki uzun dinleniş, o kadar. Sonra geri dönüş. Açıklamasız. Birkaç konuk yerlerde sızmıştı, birkaç enkaz. Onlara bakmamıştı bile. “Yarına, Mösyö Asselin. Büstünüzün bitirilmesi lazım.”

Başlangıç... Blot Sergisi’nin gecesi. İnsanlar-dostlar, gazeteciler, sosyete kadınları; Camille’in evine gelmişlerdi. Tıpkı bu geceki gibi Asselin de oradaydı. Hiç bitmeyecek bir gece. Şampanya su gibi akıyordu: “on altıncı bölgeye yaraşır bir ziyafet” Asselin bunu nasıl becerdiğini düşünmüştü. Blot ona borç para vermişti. Mélanie içki dağıtıyordu. Sonra Mélanie kaybolmuştu. Sadece koşuşturan sıkı, yağlı bir çift bacak. Birkaç sosyete kadını karşı çıkmıştı. Gitmek gerekliydi: “Hem zaten tanı-

madığımız insanlar var!” Kendilerini rahatsız hissediyor, cep-
lerini yokluyorlardı. Kimileri de çantalarına sıkı sıkı sarılıyor-
du.

“Bakın. Elleri yüzüklerle dolu! Boynu da incilerle...” Puro
dumanları arasında belirivermişti. Asselin o gece gördüklerini
asla unutmuyacaktı.

Bir elinde tıpkı dengesiz bir tepsiymişçesine mavi elbiseyi,
eldivenleri, birkaç saat öncesinde bağladığı botları tutuyordu.
Diğer eliyle bir adama dayanmıştı –hayır, bir insan enkazı, bir
serseri, sakallı, sendeleyen kabuk bağlamış biriydi sanki-adam.
O da Virgilius’un anlattığı Volsque’lar kraliçesine benziyordu.
Ama altın yayın, şuta atılan kaplan derisinin, Diana’nın kalka-
nının yerinde gözlerini onlara dikip sırtan bir hayvan vardı.
Anlaşılmaz sözcükler.

Sessizlik. Herkes çekiliyor. Camille ciddiyetle Eugène
Blot’ya doğru ilerleyip önünde diz çöküyor ve katlanmış giysi-
leri temizlemeye kalktığı mendile varıncaya dek görkemli bir
şekilde ona geri veriyor. Asselin haykırmak istiyor; diğerleri gi-
bi. Paul. Paul’ün yüzü! Asselin onu da unutamayacak! Şair fosil-
leşiyor âdeta. Yalnızca Francis Jammes, yapmacıksız parçala-
nan bu ruha kulak verip Camille’e yaklaşıyor, onun kalkmasına
yardımcı oluyor, yanağını okşuyor.

O gece zafer çığlıkları atmışlardı.

4 Aralık 1905’ti.

Giysileri törenle geri verdiği zaman Asselin de Mirbeau da
anlamışlardı her şeyi. Manastır ya da cehennem. Artık acele et-
mek gerekiyordu. Camille ateşi körüklüyordu. Kalbini parçalı-
yordu.

Hepsi geri gelmişti, oburlar, soytarılar...

“Mösyö Mirbeau, bir şey yemiyorsunuz. Siz de Asselin. İki
sadık dostum benim!” Gülmeyle karışık birkaç hıçkırık. Camil-
le başını yazarın omzuna dayıyor. Narin boynun çevresindeki

kollar titriyor. Kim onu gerçekten düşünüyor? Belki şehirdeki sanrılı gezintilerinde orada burada rastladığı, eğlenceden birkaç saat önce o gün sokaktan topladığı serseriler...

“Yemeği hatırlıyor musunuz, Mirbeau?... Size hiç söylememiştim. Yemeğimiz. Size dayanamayacaktım az daha. Zavallı Mirbeau! Görüyorsunuz, tam zamanında kurtuldunuz. Ama siz benim sanat eleştirmenimdiniz. Ben bu türün insanlarıyla birlikte uyumam.” Mavi alaycı gözleri gözlerinde.

“Ne yazık. Yapabilirdim...” Camille gitti.

“Belki...”

Camille yanında, dudaklarına dokunuyor. “Size saygım var. Daha da zor bu...”

Bir nefes –onu öptü mü Camille? Ne demek istedi?

Camille hakkında dahi sözcüğünü ilk o kullanmıştı. 1895 Mayıs Sergisi’ydi. Birden kendini eşsiz bir şeyin karşısında bulmuştu, doğanın başkaldırısı: Dahi bir kadın –*Les causeuses*. Camille’i tanımak istemişti. Üstadın yanında birkaç kez Camille’le karşılaşmıştı. Onu baş başa yemeğe davet etmişti. Zaten ayrıldıkları söyleniyordu. Yemek!

“Doğanın başkaldırısı!” Böyle yazmıştı. Ve işte, Camille’ in geldiği nokta! Masalsı bir “kloşar kadın” Güzel dünyaya zavalılıklarını sunan, yakıp yıkan gözler, “zaten kendisi için binbir zorlukla toplanan” o az miktarda parayı da “saçıp savuran” kadın! “Tabii aziz Mösyö Blot, anladı o. Sadaka istemiyor. Çok kolay. Üç atölye! Alma köşkü! Gerçek siparişler! Ona bunu sunun. Sadaka değil. Daha saygılı davranın ona.”

Mirbeau duvara dayanmış, hâlâ hareketsiz. Kimse bilmiyor. On yıl önce o yazıyı neden yazdığını şimdi anlıyor!

Toplumda gözden düşmüş. Anarşiyi andırıyor. Biraz sonra onu tutuklayacaklar, neden olmasın? Aylardır neden kuşkulandığını bilmeksizin bunu bekliyor Mirbeau.

Camille Claudel: Bir dahi. Cüret etti. “Rodin’in yanındayken.” Mirbeau elini kâhin gözlerinde dolaştırıyor. “Mösyö Ro-

din daha çok olay yaratıyor, ama Camille daha devrimci. Toplumunu gündeme getiriyor ve...”

“Bağışlayın beni aziz Mirbeau, çok endişeliyim... Camille dışarıya kaçtı, gecenin içinde yalnız, fırtına çıkmak üzere.”

“Artık pek bir şey yapamayız, Asselin. Onu izlemek istediği yolun sonuna kadar bırakmak lazım. Özgür. Eğer onu seviyorsa... Bir dahinin ne olduğunu bilir misiniz, Henry? İlkçağlarda her insanın geleceğini yönlendiren bir tanrısallık. Ona ihtiyacı olan bizleriz, Henry.”

Mirbeau taslaklara, nemli bezlere sarılı maketlere, Asselin’in büstüne bakıyor. Yarın her şey kaybolacak. Her ilkbaharda atölye birdenbire boşalıyor. Satıyor mu? Kimse bunu bilmiyor.

*"Ne resim ne heykel
Kutsal aşka yönelen bu ruhu avutabiliyor
Kutsal aşk çarmıhta kollarını açmış bize."
(Michelangelo)*

Artık Camille'in son gecesi başlıyordu.

Kırk yaşında. 1905, 1906... Kırk iki yaşımıdayım, kırk üç yaşımıdayım. Kırk beş yaşımıdayım. Kaçıyor. Gökyüzü ağlıyor. Koşunun dönemeçleri. Deli? Sokaklar. Dönüp dolaşıyor. Yenilgi. 27 Kasım. Camille sabaha karşı dörtte evinden kaçtı. 1909-1910-1911. Nerede olduğu bilinmiyor. Koşuyorum. Telaşlıyım. Kör bellekli Kent. Ne zamandan beri Kent insanları yutuyor. Adımlarım. Nereye gidiyor Camille? Durdu. Gri sınır burada, oturmak. Bacağı, kanıyor şimdi. Soluk soluğa. Atılıyorum. Boğaz. Acı. Artık acı istemiyor. Kalbi sıkışıyor. Kalbim. Mösyö Ro-

din! Kaldırım. Kurşunlu kaldırım taşı. Oturdu. Onu çağırıyor. Fırtına. Ateşten gece. Cehennem azabı!

Ya ben, ben onu sevmedim mi?

Benim de yakınmaya hakkım yok mu?

Su birikintisi yükseliyor. Gömülen çorabının çevresindeki fokurdamayı seyrediyor. *La petite fée des caux* (Suların Küçük Perisi). 1890. “Hatırlıyor musun, Mösyö Rodin?” Kirli suyu tokatlıyor.

Pantolonu, bacakları görünüyor. Rodin titriyor. O da üşüyor. İkisi bu iğrenç yağmurun altında ne arıyorlar? Geçen gece; yok, geçen yıl... Biron köşkünün penceresinde ışık. Kaçıyor. Onu yine görmek istiyor. Paris’te Varenne Sokağı’nda yaşıyor-muş artık. Büyük kapı. Arkadan dolaşmalı. Tırmanmak. Işıklar. Soğuk gecenin arkasında. Camille büzülmüş. Fonograf, yayılan müzik. Rodin’in arkası dönük. Eğer cam olmasaydı Camille ona dokunabilirdi. Resim yapıyor, ama eli titriyor. 1910 mu? Rodin yaşı değil. Camille onun elini tutmak için ilerliyor, eskisi gibi ısıtmak... Odanın dibinden, saçları oksijenle açılmış, yüzü pudralı bir ihtiyar kadın cılız kollarını sallıyor –gürültülü sahte mücevherlerin ısıltısı.

“Şuna bakın! Bu kadın azmış.”

Kâbus bu. Camille onu görüyor, korkudan donmuş; Roger Marx - Charles Morice. Burada ne arıyorlar? Camille kendini tutuyor. Bağırarak.

Mösyö Rodin plak koyuyor. Camille duyuyor. Gıcırtilar. Bum! Bum! Şimdi de mum. Camille soyunuyor. Dans ediyor. Üstat bağırıyor: “Olağanüstü sevgili bir alev gibi fethediyor.” Ve öteki hıçkırığını tutuyor: “Ben kız kardeşiniz Maria’nın yeniden doğuşuyum.”

“Aşkta kutsal olan ne kadar yan varsa, Matmazel Claudel bu olağanüstü esere yerleştirmiş, *Çakuntala*. Charles böyle yazmıştın –şimdi bak ve beni ne hale getirdiklerini anla!”

Camille düştü. Kalbinin artık çok ağır, yüklü kütlesi. Yerinden kalkan Charles Morice'i görüyor. Babasına benzeyen Charles. Charles odadan çıkıyor ve Rodin tepinmeye başlıyor. "Gidin hepiniz. Düşesle benim size ihtiyacımız yok."

Camille yere doğru kayıyor. Kafasını cama çarparken kristalimsi bir ses çıkıyor, ding! Mösyö Rodin atılıyor. Pörsümüş yüzünü cama yapıştırıyor. Cam yanıyor. Gece sonsuza dek boş. Cehennemin bile bir kül tadı vardır! O gittiğinden beri...

"Gözleri yalnızca paranızda olan bu insanların hepsini kovun. Dikkatli olun. Bahçede sizi öldürmek isteyen kıskanç kadınlar var." Rodin geri çekildi. Kapı açılıyor. Konuklar gidiyorlar. Birer birer. Sessiz.

Bir ses son kez fısıldıyor. "Onu artık rahatsız etmeyin, ben buradayım. Her şeyle ilgilenirim. Mösyö Rodin benim! Ben Choiseul Düşesi."

"Haydi Dora, saldır!"

İhtiyar adam kadını kaldırıyor. Kör ama suda yatan bedeni fark etti. Birisi acı çekiyor, inliyordu. Çok yakında. Camille köpeği okşuyor, hayvanın vücuduyla bir an ısınıyor. "Teşekkürler, Mösyö. İyileşirim şimdi. Fenalaştım herhalde."

Kâbus! Utanç! Bütün bunlar gerçek. Herkes onu uyarmıştı. Mösyö Rodin'in ahlâksız, küstah bir esin perisi var, ihtiyar bir düşes, Biron köşkünde birlikte kalıyorlar. Mösyö Rodin mi? Olanaksız!

"Artık çalışmıyormuş." Camille gülümsüyordu. Başka şeyler uydursunlar! Şafak vakti giysisinin omzu yırtık, yüzü gözü toprak içinde. Her şey gerçekmiş. Neden Dora? Düşesin köpeği, onu öldürmemiş miydi? Neden?

"Aşkların en büyüğünün göstergesi, sevdiğine hayatını vermektir."

Kent sessiz. Gözyaşları labirenti.

*Kalan bekliyor.
Biri kapıyı açıp itsin.
Kimse yok.*

Camille kayboldu. Eve dönmek istiyor. Kaldırım taşlarını birer birer sayıyor, yeniden sayıyor. Sert taşlar. Çorabı, çorabını bırakmış. Düşüyor. Pürüzlü toprakta kayıyor elleri. Solgun ve engin.

İsa ilk kez düşüyor.

*Ve vahşi ve çorak yerlerden yalnız başıma çıktım, elimde,
Bir kap; kum çölünü aşarken.
Kap kırıldı.
Ve gözyaşı damlaları üzerime döküldü.*

Gökyüzü mora çalıyor. Flap! Flap! Flap! Iselette Şatosu. Araba. Geçtiler.

*Siz kutsal Anne, o ilk ve tek çocuğun ölümünü gördünüz..!
Elveda..! Elveda benim parçam!*

Camille ayakta, ne ilerliyor, ne geriye dönüyor. Bakıyorum. Bekliyorum. Yağmur durdu, rüzgâr kesildi. Yer yer paramparça yalnız kadın. Ölmesi gerektiğini hatırlıyor.

Saat duruyor. Kan. Gözyaşları. Tükürük. Ona doğru gidiyor. Çalışması bitti. Zavallı çiçekler, çiçeklere sınıksı sarılıyor. Kalbine dayalı güllerin her notada yaprakları dökülüyor. Şarkı söylemeye başladı.

Ve ağla, ağla...

Yaklaşıyor, onu duyuyorum.

*...Artık gözyaşlarına mahkûm
Onu böylesine inciten
Dalgaların yeni katliamı
Şimşekle Okyanusun arasında
Boşluğa sesleniyor
Ve ağlıyor...*

Karşı karşıyalar. Şarkıcı paltosunun önünü açıyor. Bir çiçek kalmış. Gömlek kuruyor. Özenle Camille'in yüzünü temizliyor. Çamurlu, kirli kumaştan bir çiçek açıyor. Yaşlı şarkıcı uzaklaşıyor. Camille, elinde çiçek. Birkaç damla daha... Atılıyor.

Ona son bir kez bakalım, bırakın. Onun altıncı duraklaması.

*Sarhoş olduğum ve düzgün yürüyemediğim için gülün
bana!
Kaybolmuşum ve neredeyim bilmem.*

Camille ikinci kez düşüyor. "Benim küçük körebem Paul Victoire'la birlikte küçük eller. Böyle böyle yapar..."

Dört ayak üstünde, destek alıyor, dişikurt, tüyleri diken diken. Boğuk sesler çıkartıyor, kan içinde yüzü, geriliyor. Işık onu açmaza sokuyor. Şafak uzakta, onu kokluyor. Çılgın, direnemiyor, geriye çekiliyor. Tehlikeli olmaya başladı. O kadar az yer bıraktılar ki ona. Giriş kapısı, oraya saklan Camille. Camille gel.

*Kim arkamdan şapkamı çekiştiriyor?
İçmek istiyorum,
Maviler giymiş iki küçük kız...*

Yeniden vahşileşiyor. Hayvan eğitmek yok, Mösyö Rodin. Gökyüzü gürlüyor, kana boğulmuş.

"Artık işin sonuna geldim. O kopuk çeşitli yollardan heykellerimi ele geçiriyor ve zengin sanatçı dostlarına veriyor, onlar

da karşılığında madalyalar, övgüler yağıdırıyorlar... Sözümona büyük yeteneğim kendisine epey kazanç sağladı!"

Kentte bir kadın konuşuyor. Yalnız. Yürüyor. Evinin yolunu bulmaya çalışıyor. Herkese açıklamalarda bulunuyor. Karşılaştığı insanlar kayıtsızca ona bakıyorlar. Yalnızca kirli, hepsi o!

"Beni mahsus kaçırdılar, onlara fikir vereyim diye; yaratıcılıklarının ne kadar sınırlı olduğunu biliyorlar. Kurtların kemirdiği bir lahana gibiyim. Yeni filizlenen her yaprağı yiyorlar..."

Yüzünün saflığı yükselen güne doğru kayıyor, el değmemiş, neredeyse şeffaf.

Ve tek düşüncesi bir yere gidip uyumak...

Sırtıma bir kaldırım taşı koyun.

"Onu cezalandırmamak diğerlerinin cesaretini artırıyor; bunu iyi belle."

İsa'nın dokuzuncu durağı. 1913 baharı.

“Yaşlı ve kanlı gözler son kez bize doğru.

Kimiz biz? Onu uzun süre

Yanımızda tutamayacağız...

Ve ona bağırıp yargılayan

Kalabalık elinin kirini yıkıyor...”

(Paul Claudel, Le chemin de la Croix)

“Sayın Doktor,

*Dün Ville-Evrard Akıl Hastanesi’nin yöneticisiyle görüştük.
Belgeler yeterli... Eğer mümkünse tecridine bugün geçilmesini istiyoruz.*

Sayın Doktor en...

“Onu söğütlerin kıpırtılı gölgesinde, Bourban Rıhtımı’ndaki atölyesinde, üzerinde beyaz gömleğiyle görüyorum, yalnız şu La vague şiiriyle yavaş yavaş yıpranıyor.. Sabırla sabahtan akşama kadar... Yıkılacak...”

*Bir horoz ötüyor. Camille, Montdevergues’de hâlâ uyumamış.
Villeneuve güneşin bakır ışıklarıyla uyanıyor.*

“Tam tarihi belirtmekten çekiniyorum. Büyük bir önemi mi var bunun? Sanatçı tüm yaşamının çağdaşıdır. Anılarında yer almayan bütün olayları duyumsar...

1897 yılının sonuydu.

Camille otuz üç yaşındaydı.

BİRİ BENİ TESLİM EDECEK

"Ne, sizin İsa'nız bu mu?

Gülünç.

Yaralı ve pis

Ruh doktorlarının ve

Polislerin yerini

almış."

(Paul Claudel, *La Chemin de la Croix**)

Kapının arkasında, eski koyu renkli bir paltoyu üzerine çekmiş biri, kıvrılmış yatıyor.

Bir kez daha düştüm ve bu sonum...

İsa üçüncü kez düşüyor,

Ama artık Golgota'nın zirvesinde.

Atölye. Hepsi gitmişler. Kirli kozalarının ardındaki heykelleri görüyor. Katlanılmaz pislik yayılıyor, ihtiyar kemirgenin çalıştığını duyuyor. Embriyon ve ölüm bizden ayrılıyor.

*) Paul Claudel, *L'oeil ecoute*, "Camille Claudel."

Saat altı var yok. Serçeler küçük cıvıltılarla ilkbahardan yemleniyorlar. Öldürecek. Aşklar zamanı, hâlâ yeşeriyor, muzip. Touraine'e doğru yola çıkma zamanı... Azay-le-Ricleau... Vaatler...

İlk gürültüler - "Bütün geçişini kaplıyor kapıcının zehiri." Koşup kepenklerini kapatıyor. Çabuk! Camille telaşla kepenkleri sağlamlaştırıyor. Her şeyi kapat. İçeriye kimse giresin. Hiçbir zaman...

Bir akşam kapının altından bir kâğıt sokulmuştu. Ödemesi gerekiyordu. Sonra mahkûm edildi. Çırpınıp bin frank buldu. Heykeller yapma sözü verdi. İşi değiş tokuş aracı haline geldi -boş vaatler, gecikmeler...

Gülmeye sığındı, şölen. Neresi olursa olsun yeter ki onu bulamasınlar! Elbisesi yırtılmıştı, artık hiçbir yere gidemezdi. Yorulmuştu, koşmaktan vazgeçti. Ve ancak o anda, tam o anda tüm çıkışları tıkadı.

Son heykelleri, çatlak mermeri ve delik deşik yatağının yanındaki taşları kırmak kalıyordu geriye.

"Büstünüz güllerin yaşadığını yaşıadı."

Mösyö Asselin son dostu, onu da paramparça ediyor. Alçıyı ezip vuruyor, saldırıyor: Gücü iki katına çıktı. Saat belki yedi oldu. Komşuları duyuyor, ama duymamazlığa geliyorlar. Az sonra bitecek. Ailesine, polise haber verildi, ne yapacağı belli olmaz...

Yarın çöpçü artıkları toplar. Surların orada bir yere gömer. Her ilkbahar olduğu gibi. Emirler böyle. Onun için para alıyor çöpçü.

Geriye bir tek o kaldı.

BABAN SABAH SAAT ÜÇTE ANSIZIN ÖLDÜ.

3 Mart 1913. Bir telgraf kapının altından atılan. Mektubu okumadı. Yedi gün kaldı, yedi gün. Yeter.

“Gerçekten, gerçekten söylüyorum size, biriniz beni teslim edeceksiniz; Tanrım, o kendim olmayayım?”

Gece bitmedi. Camille kıpırdamıyor. Ne bir hareket, ne de bir ses. Biliyor. Şafağı bekliyor. Onları bekliyor. Kimler gelecek? Kaç kişi olacaklar?

Bir haftadır dışarıya çıkmadı. Yemek de yok. Gereksiz hareket etmek yok. Çıplak. Daha hazırlıklı olmak için, arınmış.

Her şeyi almışlar, gizlenecek şey yok.

Korunmasız, canı gibi çıplak.

Bütün insanlara ve keşiflere teslim.

Bütün atölye üzerine geliyor. İçeriye girdikleri an boşluk onu yutacak, sonsuza dek dengesini yitirecek.

Gece berrak. Şafak acele etmeden çöküyor. Yumuşak bir sabah. Damla damla. Atölyede tek bir figür. Benzersiz.

Korkuyor. Bu yüzden hareketsiz. Yalnızca dudakları kıpırıyor, yavaşça. Ayakta ve yavaş yavaş can çekişiyor. Kendini savunmayacak. Kılıcı bekliyor –boynunun kenarındaki küçük damar hızla atıyor. Kılıç acıyı kesecek.

“Ruhum ölesiye kederli.”

O bile terk etti! O bile! On dört durak duvara çakılı. Yakın tarihli gazetelerden birinden kesmişti. Çarmıhında sessiz. Hayaller!

Ya Paul! *La jeune fille Violaine*’i (Genç Kız Violaine) yazmıştı. - “Skandalı önlemek lazım.” - “Utanmaz, cehennemlik” –cüzam. Paul! Cüzam. Yüzü hiç oynamıyor. Zavallı Violaine!

Gözleri –biraz daha irileşti. Tam orada, ayaklarının dibinde, sakına sakına, kaçamak, büyük solgun gözyaşları, ilerliyor ve tırmanıyor. Kepenkler aydınlanıyor. Biliyor, bekliyor.

Sanki tüm dünya yok olmuş gibi, hiç ses yok. Çıkacak. Her şey yok olmuş -Paris yok, kentler yok, o ülke yok- sonsuza dek, hareketsiz topraklar, dondurulmuş çirkef kuyusu!

Yalıyarın yanında, yukarıda, Géyn'e ilk o ulaşmış duruyor. İlk o ulaşmış. Dönmek zorunda. Onu birisi itecek.

Şşş!

Siz acıyın! Yardım istiyor. Onu terk etmeyecekler. Ölecek. Onu burada böyle unuttular. Öylesine çok oldu ki.

Birden peydahlandılar, botları, kaskları. Kapı kırıldı.

Sürü, yığın halinde üzerine çullanıp tıpkı bir ceylanmış gibi boğazından tuttu.

İşte, vurup yere fırlattılar onu. Hiç konuşmuyor. Çıplak bir kadın, dayanılır gibi değil.

Kendini bırakıyor. Sessiz. Kanatları budanmış. Deli gömleği yıpranmış.

Dışarıda ambulans bekliyor. 10 Mart 1913. Atlar kamçıyı yiyince kişniyorlar. Tel örgüler, araba sarsıntıları...

AKIL HASTANESİNDEN MEKTUP

“...Bundan tam on dört yıl önce bugün, atölyemde, her bakımdan tehditkâr, silahlı, botlu, kasklı iki zaptiyenin girişinin sevimsiz sürprizini yaşamıştım. Bir sanatçı için acı bir sürpriz; ödüllendirilmek yerine başıma bu geldi! Zaten böyle şeyler hep beni bulur...

AKIL HASTANESİNDEN MEKTUP

*“...Ayrıcalıklı bölümde kalmak istemiyorum,
mektubumu alır almaz, senden, beni hemen
eski yerime göndertmeni rica ederim...”*

*“Bir tek şeyin eksik, git; tüm varlığını
sat ve yoksullara dağıt. Servetin
gökyüzünde. Sonra gel ve beni izle.”*
(Marc'a göre İncil)

*Yoksullarla yoksul oluyor.
Camille ayrıcalıklı olmak istemiyor.
Koğuşta kalacak.
En alt düzeyde. Paul'üm, sonuncular da birincidir, değil mi?*

*Yaşamak öğütlenir.
Benim öğüdüm ölüm.
Alçakça, adice, bu kadar erken uyanmış olmaktan
hoşnutsuz iki görevliyle... **

*) Paul Claudel, *Le pain dur*, 1913.

*“Denizciler eğlenmek için, sık sık
Alırlar albatroslarını, denizlerin engin kuşları...”*

Mart 1913

“Camille ayın onunda, sabah erkenden Ville-Evrard’a kapatıldı. Bütün hafta perişan oldum.

Deliler Ville-Evrard’da. Tıpkı hasta zavallı bir sığırcık kuşu gibi, yumuşak sesiyle durmadan İngilizce konuşan kadın. Hiçbir şey söylemeden bağırırlar.

Koridorda oturmuşlar, başları ellerinde. Bu ruhların korkunç hüznüleri...

Paul Claudel, Journal.

17 Mart 1913

“Beni ...evinde gördüğünde öyle genç ve parlaktım ki şimdi

beni tanıyamazsın. Ziyaretini sabırsızlıkla bekliyorum. İçim rahat değil. Başıma gelecekleri bilmiyorum. Sanıyorum sonum kötü olacak!!! Bütün bunlar bana çok acayip geliyor! Eğer benim yerimde olsaydın anlardın... Eski komşun Marki'yi hatırlıyor musun, kapatıldıktan otuz yıl sonra ölmüş. Ne feci."

Benim başıma gelecek şeyler değil.

Paris'te bir yerde Mösyö Rodin'e yarım felç inmiş.

"Rose Beuret'nin aktardıkları: 'Kimi zaman beni tanımıyor. Şöyle diyor: Karım nerede? Ben de: Buradayım, ben sizin kartınız değil miyim? diyorum. - Evet, ama Paris'teki karım, onun parası var mı acaba?..."

(...)

Odasında oturuyor, açık pencerenin önünde. Onunla yavaşça konuşuyorum...

'Büyük İsa'nızın koruması altında, burada iyisiniz.

-Ah, diyor bir kez daha, kırılmış bir tavırla, o çalışkan bir adamdı!"

Judith Cladel

17 Mart 1913

Ville-Evrard Akıl Hastanesinin başhekimî şunları yazıyor:

"Bir dahaki Paris'e gelişinizde, eğer bir komplikasyon çıkmazsa -ki bu çok az bir olasılık- Matmazel Claudel'i ziyaret edebilirsiniz, akli dengesi ve sağlığı genelde oldukça iyi."

Matmazel Claudel'in ziyaret edilmemesi, sağlığı konusunda kesinlikle bilgi verilmemesi emri bundan birkaç gün sonra kararlaştırıldı.

*“...Yuhalanmalar arasında, yeryüzünde sürgündeyim.
Dev kanatları yürümesini engelliyor onun.”*
(Charles Baudelaire)

SİZE RANDEVU VERİYORUM

*“Don Camille: Bana verdiğiniz çok değerli bu
şey de ne? Hiçbir şeyin kalmadığı, orada bir yer mi?...
(Paul Claudel, Le soulier de satin)”*

*“Sayın Büyükelçi,
Mezarının üzerinde 1943-392 numaralarının yazılı olduğu bir
haçtan başka bir şey yoktu. Matmazel Claudel’in ölürken, anı
için saklanmak üzere bile olsa değerli hiçbir evrağı yoktu, resmi
evraklarda da bir şey bulunamadı. Sayın Büyükelçi...”*

*“Sayın Vali,
Paul Claudel’in ailesi şairin evrakının arasında bir kopyasını
bulacağınız mektubu bulmuştur. Paul Claudel ailesinin mensup-
ları, Paul Claudel’in büyük ablası, eşsiz sanatçıya yaraşır bir me-
zar yaptırmak istiyorlar.”*

MEZARLIKLAR MÜDÜRLÜĞÜNDEN CEVAP

“Mösyö,

Madam Camille Claudel'in mezarının taşınması talebinde bulunduğunuz mektuba cevaben, size belirtmek isteriz ki; 21 Ekim 1943'te ölen sanatçı, Montfavet Mezarlığı'nın Montdevergues Hastanesi'ne ayrılan bölümüne gömülmüştür, ancak arazi istimlak edildiğinden mezarın kaybolduğunu size üzüntüyle bildiririz.”

JEAN-LOUIS BARRAULT

*“Tiyatro insanın kendisine, deliliğe, şansa,
kazaya, yaşama yasasına değin canlı yorumudur.”*

(Novalis)

Sırtında çantası, Brangues’a çıkan dar yolda bir genç adam yürüyor. Kendisiyle görüşmeyi kabul eden şaire altı kilometre kaldı. Paul Claudel yetmiş beş yaşında. Neredeyse yirmi yıldır, “hayatının özeti”, *Le soulier de satin* isimli eseri tiyatroyla buluşmayı bekliyor.

Genç adam cesaretli. Comédie-Française’de yaklaşık beş saatlik bir gösteri.

1943. Oyunun ilk gösteriminden bir ay kadar önce yetmiş dokuz yaşındaki ihtiyar bir kadın Montdevergues Hastanesi’nde ölüyor. Adı Camille. Tıpkı erkek kardeşi gibi “Camille le

Maure” da her gece *Soulier de satin*’in ilk sahnesinden itibaren ateş cehenneminden çıkacak.

“*Tutsak ruhlara özgürlük.*”

“Zorla hapsedilen kadın çıktı! Hücreden çıktı... Doğan güneşle su yüzüne çıkan bir deli değil, korkmuş bir ihtiyar... Tanrı dünyayı yaratırken cesaret bulabilmek için gözleri önüne bu yüce yüzü koymuştu!”

Öyküm burada mı başlıyor...

Altı yaşlarında küçük bir kız çocuğu, güneşli bir öğleden sonra Normandiya’da bir bahçeye giriyor. Genç adam orada. Yanında, “gülümseyen melek” gibi bir kadın duruyor, adı Madeleine. Gözlerini ondan ayırmıyor. Adamın yanında biri var. Bir oyuncu.

Paul Claudel koyuyor sahneye. Ellili yıllar.

Her şey burada mı başladı...

On iki yaşındayken onu ilk kez tiyatroya götürüyorlar. Güneşli bahçeye kavuşuyor. Onları tanıdı. Jean-Louis Barrault *Tete d’or*’u ilk kez sahneleme cesaretini gösterdi. Altmışlı yıllar.

Şair ölmüştü. Onunla tanışamayacak.

Her şey burada mı gelişti...

Kalbimi sonsuza dek orada parıldayan ağaçların altında bırakmıştım: *Tete d’or* ile *Prences*’in ilk aşk konuşmalarını yaptıkları salonda. Onlardan artık hiç ayrılmak istemiyorum.

*) *Soulier desalin*’nin son repliği (Claudel ekliyor: “Orkestranın bütün enstrümanları birer birer susar.”)

**) Paul Claudel, *Seigneur, apprenez-nous à prier*.

1557. Yaşlı bir adam ölmek üzere. Seksen iki yaşında. Üstadın içi sevme duygusuyla kaplı. Kadının adı Anguissola. Otuz yaşında bile değil: Bir sanatçı, bir “meslektaş”, ilk ve son öğrencisi. Michelangelo resimlerinden birini ona gönderiyor: “Kendi elinle bitirdikten sonra yağlı boyaya geçirirsin,” diye.

Daha çok Michelangelo adıyla tanınan Buonarrotti’ye bağlıyor kadın. Birkaç yıl sonra kör oluyor... Çocuklarıyla birlikte bir köşeye çekiliyor. Altmış yıl sonra ölene dek büyük saygı görüyor, portresini de yapan Van Dyck onu ziyaret ediyor. Neredeyse yüzyıllık.

Öykü buradan mı fışkırıyor...

Kumpanya kuruldu. Benim kumpanyam.

Bir öğleden sonra, bir heykeltıraşın atölyesinden içeriye girdim. Bakırlar, bronzlar, taşa yontulmuş bir büst duruyor kenarda. Bütün bunlar beni çok etkiledi.

Başka bir kıtaya açılmayı bekliyordu dev kapılar. Bilmediğim bir malzemedен yapılmışlardı. Sanki ışıkla, bulutlarla ve üzerlerine yansıyan güneşle durmadan değişiyorlardı. Siena toprağından donuk maviye, çeşitli tonlardaki grilere, kimi zaman da kızdırılmış kın parlaklığına...

Heykel şairlerin düşlerini kabule hazır bir tiyatroya dönüşüyor.

O.

O her yerden fışkırıyordu. Başlangıç *L’oeil écoute*’un metniyle oldu.

Sonra yavaş yavaş, o veya şu replikte kendi sırlarına da şairin düşlerine de ihanet etmeden belirliyordu. Benim Paul’üm!

Dokuz ay önce bir oyun: *Bir Kadın, Camille Claudel*’in ilk gösterimiydi. Hepsi gelmişti, benimle birlikte çalışanların tümü. Jeanne Fayard; bir yaz boyunca, notlar, mektuplar, yazı-

lar, o ve ben birlikte çalışmıştık, durmadan araştırarak. Yıllardır peşine düştüğüm, sevmeye başladığım Camille. Şansıma, tanıma fırsatını bulduğum insanlar: Jacques Cassar örneğin, o da günler geceler boyu karanlıklarda kalmış bu büyük kişiliğe adanmıştı kendini. Sabırlı ve büyük işinden beklenmedik bir ölüm ayıncaya dek kendini, onunla birçok kez görüşmüştük. Daha başkaları her gece yeni bir haberle gelen, bir akraba, bir dost. Jacques de Massary'nin gösteriye gelişini hâlâ heyecanla hatırlıyorum. Yavaş yavaş bağlar kuruluyordu. Bir ayrıntı, bir diğer ayrıntıyı çekiyordu. Rodin Müzesi, yapıtları görmemize, fotoğraflarını çekmemize izin verdi. "Mösyö Rodin'i öylesine çok sevmişti ki." Bir akşam Londra'dan gelen bir profesör zincirin bir halkasını daha tamamlamıştı.

Çok sevdiğimiz şairin çocukları, torunları, bütün zorluklara rağmen uzun süredir bize omuz veriyorlardı.

Babasından sonra Rénee Nantet bu dahi kadını canlandırmaya karar vermişti. Henri onu akıl hastanesindeyken görmüştü, babasıyla birlikte gitmişlerdi. Durmadan kıpırdayan ellerinden söz etmişti *O'nun*. Boşlukta.

O gün mü her şeyi çözmüştü?... Camille.

12 Kasım 1840. Auguste Rodin'in doğumu.

8 Aralık 1864. Camille Claudel'in doğumu.

Küçük kız on iki yaşında ve Villeneuve'ün kilini yoğuruyor.

"Mösyö Rodin'den ders mi aldınız?"

Her şey o gün mü oynandı...

Dün akşam genç adam gene geldi.

Jean-Louis Barrault haftalardır bizi kabul ediyor. 28 Nisan 1982'de *Bir Kadın: Camille Claudel'in Rond-Point Tiyatrosu'nda* son gösterimi.

Kitabı bitirmek üzereyim.

Tiyatrodaki üst bölümlerden son kez heykellerinin fotoğraflarını indiriyoruz. Dünyaya dağılmış ve müzelerde saklanan eserlerin.

Nathalie Alexandra, Micheline Attal, Sylvie de Meurvil-le, Pascaline Pointillard selam veriyorlar. İzleyiciler “Festin de la sagesse” için sabırsızlanıyor. Camille Claudel gülüyor, o tok sesiyle koyu mavi gözleriyle... Ondan hiç ayrılmamak isterdik. Kulise girecek... Genç adam yaklaşıyor. Onu kollarına alıyor. İşte, onu hâlâ tutuyor.

Gösteri uzatıldı. Bırakalım ikisi konuşsunlar. Bunu uzun zamandır bekliyordu. Hatırlıyor musun? Ekim 1943! Koca şair bir akşam sana ondan söz etmişti...

*Kız kardeşim senden ayrılıyorum
Bir zamanlar bir adın vardı
Benim için inançsızdın!
Haydi!
Dilediğimi yaptım ve kendi kendime öleceğim.*

Yirmi yaşında. Her şey burada mı parçalandı...

28 Nisan 1982.

Başlayan bir öykü...

Belki bir çocuk o kadını eteğinden çekiyordur.

“Camille, haydi gel! Işığa doğru gel...”

Kimileri araştırarak, kimileri yazacak, kimileri...

29 Nisan 1982

§

MORHARDT MATHIAS'IN 1898 MARTINDA *MERCURE DE FRANCE*'DA YAYINLANAN MAKALESİ

Morhardt Mathias'ın 1898 Martında

Mercure de France'da Yayınlanan Makalesi:

...Oysa Matmazel Camille Claudel'in, benim de izleyebilmek ve en sadık biçimde aktarmak istediğim düşüncesine göre, sanatta belirtilmesi gereken en önemli şey harekettir. Ama aynı zamanda anlatılması en güç olan da budur. Her halükârda Rönesans'tan beri ustaların tümünün bunu pek önemsemedikleri kesindir. Onların saptamaya çalıştıkları, en değişmez uğraşlarının nesnesi olan şey, parçadır, ışık ve gölge kontrastları içinde iyi yerleştirilmiş, iyi çözümlenmiş, iyi incelenmiş güzel eldir; fonun alacakaranlığında hareketsiz beliren adamakıllı iri yapılı güzel hayvandır; zorunlu poz verişin sakinliğinde sabırla ve kimi zaman inceden inceye gözlem-

l nmiş çıplaktır. Onlardan hangisi hareketle ilgilenmiştir ki! Hangisi enerji dolu bir eyleme bağımlı olarak insanoğlundaki değişimleri izlemeye çalışmıştır? Hareket fikrini en eksiksiz biçimiyle hangi biri -Japonların, Çinlilerin, Yunanlıların ilkçağlardan beri böylesine öngörülü, böylesine dahice yaptıkları gibi- canlandırıyor? Zira dinlenen bir bacakla yürüyen bir bacak iki farklı şeydir ve ikincisi çok daha canlı, çok daha gerçektir! Kuşkusuz hareket biçimi bozar. Bizzat Camille Claudel'in yaptığı bir karşılaştırmayı kullanacak olursak, hızla dönen tekerlekle hareketsiz duran tekerlek arasında esaslı bir fark vardır: Hareketsiz tekerlek yuvarlaktır ve parmakları arasındaki mesafe aynıdır; hızla dönen tekerlek ise artık yuvarlak değildir ve parmakları hiç yoktur. Hareket bir anlamda anatomiye, tekerleğin iskeletini yemiştir. İnsan bedeni için de aynı şey söz konusudur, hareket onu uzatır ya da kısaltır, onun oranlarını değiştirir ve dengesini altüst eder. Dolayısıyla, hareket halindeki bir bedenin anatomisini kıpırdamadan duran bir bedenin anatomisi gibi değerlendirmek kaba bir gözlem hatasıdır. Hareketin içinde, gerçekten de bir oluşum hali vardır. Sanatçı, geçmişte olanla gelecekte olacak arasında duramaz. Seçim yapmalıdır. Geçmişte olandan ancak gelecekte olacak olanı anlatmak için gerekeni almalıdır. Oranları değiştirmekten kaçınmayan Yunanlılar, oranları bu kaçınılmaz zorunluluğa tabi kılmayı biliyorlardı. Çinliler ve Japonlar canlı ve cansız varlıkların hareketliliğini belirtme sanatını inanılmaz bir ustalık seviyesine yükselttiler. Ayrıca yetenekli gözlere sahip olup da hayata bakmasını bilen bütün halklar, hayatı canlılığı, yani geivericiliği içinde aldığı biçimle yansıtmayı kendilerine özellikle iş edinmişlerdir. İlkel halkların en basit kabartmaları ve oymaları da aynı gerçeklik kaygısını yansıtır ve sanatın olabilecek en yüksek, en saf anlatımını, yani onun dramatik anlatımını sadece bizim modern uygarlığımızın hor gördüğünü kanıtlar. Amerika'nın vahşileri, Orta Afrika'nın adı konmamış kabileleri, bir zebranın ya da bir karacanın tırıs gidişini unutulmaz bir biçimde canlandırabilirken, bizler, en uzman sanatçılarımızın bir atın adımını bile anlamaktan aciz olduklarını görüyoruz.  k ş m z n nedenini -Matmazel Camille Claudel'in bu konuda hiç kuşkusu yok- işte burada, sadece burada aramak gere-

kir. Rembrandt'ların, Velasquez'lerin sanatının, kendi aleyhine olarak, Phidias'ların, Hokusai'lerin sanatından böylesine belirgin biçimde ayrılmasının esrarengiz nedenini de özellikle burada aramak gerekir.

Şu halde, doğayı saygıyla, hatta titizlikle gözlemlemek, başyapıtlar yaratmak için yetmiyor. Bu konuda özel bir tutku gerekli. Hayatın gözleminden, başyapıtın birinci unsurunu oluşturan ve bir anlamda gerçeğin kanıtı olan şeyi bulup çıkarmayı sağlayacak özel bir yetenek gerekli: Güzellik duygusu. Yunanlılar, bütün sanatçı halklar gibi bu yeteneğe sahiptiler. Tanagra'nın küçük heykelleri, yaşamlarındaki sıradan olayları sonsuzluğa dek bizlere yeniden yaşatan bu olağanüstü "enstantaneler", onların gözlem yapmayı bildiklerini ve gözlemlerinin de beylik ve aptalca olmadığını göstermektedir. Zira söz konusu olan kopya etmek değildir. Esas önemli olan kopya edenin şairin gözlerine sahip olmasıdır. Esas önemli olan onun, önündeki manzaranın anlamını ayırt etmeyi bilmesidir. Bay Edouard Pailleron çağdaş topluma baktığında, inanıyorum ki büyük bir içtenlikle, *İnsanın Canının Sıkıldığı Dünya* ya da *Sıçan*'ı yazıyor. Aynı örneklerle, aynı insanlara, aynı tutkulara sahip olan ve aynı dramları işiten Shakespeare, *Coriolan* ya da *Fırtına*'yı, *Hamlet* ya da *Falstaff*'ı, *Othello* ya da *Macbeth*'i yazıyor. Matmazel Camille Claudel, Bay Edouard Pailleron'dan çok Shakespeare'e yakın. Doğa, o baktığında, yapıtında anlattığında hemen yüce bir kişilik, gerçek bir egemenlik kazanıyor. Cour des Miracles'a bakan penceresinden orada her gün yaşanan drama tanık olduğu döneme ait küçük grup çalışmaları –kör müzisyenin etrafında yarı çember halinde oturmuş çocuklar; şapkaları elde, elleri arkada, gözleri kapanan yukarıdaki pencerelerde iki küçük şarkıcı ve daha bilmediğim niceleri; ölümsüz eserlerin kutsal izlerini taşırlar. Onun Bay Y... manzara resimleri yaparken çıkardığı kroki-lere dayanarak 1894'de Guernesey'de gerçekleştirdiği *Le Peintre* (Ressam) de bu türdendir.

Sanatçıya ayakta, fırça sağ elinde, palet sol elinin başparmağına geçirilmiş, iki ayağı da yere gayet sağlam basmış, tualî boyamaya geçmeden önce renkleri özenle karıştırırken gösteren bu küçük bronz heykel kuşkusuz içinde hiçbir giz barındırmamaktadır:

Matmazel Camille Claudel notlar aldı; profilleri kâğıda geçirdi; sonra da bu notlardan, bu profillerden yola çıkarak kahramanını yeniden oluşturdu. *Peintre* heykelticisini böyle biçimlendirdi, yeni bir sanat yaratmaya başladığını düşünmeden.

Peintre’ın ortaya çıkışı, onun meslek yaşamında önemli olaylardan biri olarak değerlendirilmeye değer. Bu, onun hayatı olduğu gibi canlandırma gücüne sahip olduğunu gösteren ilk eserdir. Ve bu ilk eserden itibaren ustalık mertebesine vardı: Hafif omzuna eğilmiş başıyla *Ressam*, gerçekten de, doğallığı ve gücüyle kendini ortaya koyan bir eserdir. Bu eserden yayılan o emredici içtenliğin yoğunluğu gelip geçende saygı ve hayranlık uyandırıyor. Yeni ya da eski, ona kaynaklık eden sanat muhteşem ve hayat dolu.

Bunun hemen ardından Matmazel Camille Claudel bize, dehasının daha da açık kanıtlarını sunuyordu. Orada, Guernesey’de gözlemlediği ressam ona nasıl yukarıda sözünü ettiğimiz küçük heykeli yapma fikrini verdiyse, dar bir tren kompartımanında karşı karşıya oturmuş ve kimbilir hangi önemli sırrı birbirlerine açar görünen dört kadın da ona bu olağanüstü başyapıtı esinleyecekti: *Les causeuses* (Konuşkan Kadınlar).

İçtenliği çağrıştıran, açıklanmamış, belirsiz bir köşe. Keyfi olarak dik açıda yerleştirilmiş alçıdan iki kenar, köşenin harap iç duvarlarını oluşturuyor. İki kenarın birleştiği açıda, bir kadın, ağzının hizasına kaldırdığı sağ elinin tehdit ve ihtiyat dolu hareketiyle konuşacağını haber veriyor. Etrafındaki ve önündeki meraktan çatlayan üç dediködücü kadın da, şimdiden yarı açık ağza ve haberci ele doğru, öğrenmeye can atan, bilmek, işitmek için sabırsızlanan suratlarını uzatıyorlar. Bütün başlar tek hedefe, yani konuşacak olanın yüzüne, dudaklarına doğru yönelmiş. Her birinin sırtı, omuzları, boynu aynı harekete tabi oluyor. Aynı irade onları eğdiriyor. Aynı güç onlara egemen. Aynı titreme, aynı kaygı içlerine doluyor ve onları birbirleriyle bağıntılı olarak iki bank üzerine sıralanmış, kardeş gibi benzer gösteriyor.

Bununla beraber hepsi de birbirinden farklı. Konuşacak olanın karşısında oturan neredeyse büzülmüş. Kollarını kavuşturup dizine dayamış, gövdenin üstünü tutan bu kollar. Baş, önemli sırrın

karşıdan çıkışını daha iyi görmek istermiş gibi, hem de merakta ve işitme sevincinde bir tür suç ortaklığından emin olmak istermiş-
çesine en yakınındakinin başını arıyor ve saçlarını onun saçlarına karıştırıyor. Gövdesinin üst kısmının dayandığı dizlerini biraz yükseltmek ve gözlerini gereken hizaya getirebilmek için ayaklarını ayak parmaklarının üzerinde doğrultuyor. Öteki kadın daha çok eğilmek için sağ elini bankın üzerine koymuş. İyice dayanıyor. Yine de sol ayağını mümkün olduğu kadar uzağa yerleştirerek elin yükünü biraz hafifletiyor, böylece zarif ve doğal bir hareketle bir tür karşı denge sağlamış oluyor. Üçüncü dedikoducu, o paha biçilmez sırrı elinde tutanın yanında, neredeyse yanlamasına oturmuş. Sol koluyla banka dayanıyor, sağ koluyla da dizine. Diğer ikisinden daha mutlu, konuşacak kadına yüzünü iyice yaklaştırabilmiş. Ona cepheden bakıyor, gözleri gözlerinde, arzusunun bütün gücüyle, o harika sırla ilgili hiçbir şeyi kaçırmama, her şeyi öğrenme kaygısıyla dolu. Gösterdiği çabadan ötürü boynu şişiyor, dudakları aralanıyor, sırtı kamburlaşıyor, bütün varlığı olağanüstü tutkusunu gösteriyor.

Causeuses'le boy ölçüşecek hemen hemen hiçbir çağdaş eserin bulunmadığını söylersem, sanırım yanlışmış olmam. En azından, dramın böylesine birdenbire, böylesine sadelikle, böylesine bilinçli olarak geliştiği bir başka eser görmediğim kanaatindeyim. Ayrıca bildiğimiz şu ya da bu esere hiç benzemiyor. Bilinen bir yaratıcısı olmayan, edinilmiş bir alışkanlıkla bizi doğrulamayan, esrarengiz soyzinciri açıklanmayan, yine de dahinin anlaşılmasız ve umulmadık iradesiyle birden olan yaratıkların sanki gökten gönderilmiş aydınlığı var onda. Bu *Konuşkan Kadınlar* gerçekten de kesin bir biçimde "varlar" Sadece ifadelerinin dramatik niteliği gereği değil "olmaları" "Varlar", çünkü bir tür mucizevi bir sağduyu bütünüün amaçları doğrultusunda her parçaya hâkim. Burada, her ayrıntı eserin güzelliğini taşıyor ve bu güzelliğe katkıda bulunuyor. Gözler kelimelerin güzelliğiyle, orantıların görkemli değişkenliği ve uyumlu beraberlikleriyle sarhoş olup onu cümle cümle okumaya koyulduğunda ya da kendilerine heyecan veren dramdan uzaklaşıp onu oluşturan unsurlara doğru yöneldiğinde eser her yanıyla savunmaya geçiyor ve hiçbir inceleme, ne kadar titiz olursa olsun, onun mükemmelliğindeki gizi çözemiyor.

Şiir çok güzel yazılmış. Zira, onlara hâkim olan fikrin, onlara esin veren ta içlerindeki tutkunun etrafında çember olup oturmuş bu dört kadın, gerçekten de bir şiir. Kıtaları uzanmış boyunlardan, kaldırılan başlardan, esnek ve parlak gövdelerden oluşan bir şiir. İçinde kanın dolaştığı, bir şeyin titreştiği, heyecandan kalkan omuzların, soluyan göğüslerin bulunduğu, kısacası hayatın olağanüstü zenginliğinin kendini kanıtladığı bir şiir. Ama aynı zamanda insan doğasından bir parça! Sıradan bir olay, bir rastlantı, geçerken gözlemlenen bir hareket Matmazel Camille Claudel'e bu şiiri esinlemiş. Hiçbir büyü, hiçbir gayret, hiçbir araştırma bunu açıklayamaz. Tamamen kendi etki gücünden kaynaklanan büyük bir çekicilikle donanmış. Yaşıyor. Sürekli yaşıyor. Biçem ve imgelemleri karşı konulmaz bir güçte. Burada, sanatçının insan biçimine saygısı, onun sadakati bile bugüne dek görülmemiş bir yücelik ve serbestlik içinde kendini gösteriyor. Gerçekten insan ona baktıkça daha çok seviyor onu, daha çok anlıyor, hayran gözlere güzelliğin hakiki sarhoşluğunu doldurduğunu daha çok hissediyor.

Camille Claudel

BİR KADIN 8 ANNE DELBÉE

"Akıl hastanesi! Evim diyebileceğim bir yere sahip olma hakkım bile yok! Onların keyfine kalmış isim!

Bu, kadının sömürülmesi, sanatçının ölesiye ezilmesi... Mahsus kaçırdılar beni, onlara tıklandığım yerde fikir vereyim diye; yaratıcılıklarının ne kadar sınırlı olduğunu biliyorlar çünkü. Kurtların kemirdiği bir lahana gibiyim şimdi, yeni filizlenen her yaprağımı büyük bir oburlukla mideye indiriyorlar...

Bilmiyorum, kaç yıl oldu buraya kapatılalı, ama tüm hayatım boyunca ürettiğim eserlere sahip çıktuktan sonra şimdi de kendilerinin hak ettikleri hapis hane hayatını bana yaşıyorlar... Bütün bunlar Rodin'in şeytani başının altından çıkıyor. Kafasında bir tek düşünce vardı zaten; kendisi öldükten sonra benim sanatçı olarak atılım yapip onu aşmam; bunu engellemek için de, yaşarken olduğu gibi ölümünden sonra da ben hep mutsuz kalmalıydım...

Her bakımdan başarıya ulaştı işte!

Bu... Bu esaretten çok sıkılıyorum...

Villeneuve'e hiç dönemeyecek miyim, Paul?"

